JOHN LE CARRÉ

OAMENII LUI SMILEY

„O lectură care satisface pe deplin apetența pentru cărțile de spionaj."
NEWSWEEK

John le Carré

OAMENII LUI SMILEY

Editura RAO vă oferă
seria romanelor lui John le Carré
într-o nouă prezentare

Spionul care a ieşit din joc
Cârtiţa
Casa Rusia
Un spion desăvârşit
Premiantul
Oamenii lui Smiley
Micuţa toboşărească
Managerul nopţii
Jocul
Omul nostru din Panama
O crimă la case mari
Chemare din tărâmul morţii
Experiment secret
Prietenie absolută

JOHN LE CARRÉ

OAMENII LUI SMILEY

rao international publishing company

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
LE CARRÉ, JOHN

Oamenii lui Smiley / John le Carré; trad.: Delia Răzdolescu şi George Potra - Bucureşti: RAO International Publishing Company, 2008

ISBN 978-973-103-723-3

I. Răzdolescu, Delia (trad.)
II. Potra, George D (trad.)

821.111-312.4=135.1

RAO International Publishing Company
Grupul Editorial RAO
Str. Turda 117–119, Bucureşti, ROMÂNIA
www.raobooks.com
www.rao.ro

JOHN LE CARRÉ
Smiley's People

Traducere din limba engleză
DELIA RĂZDOLESCU
GEORGE POTRA

septembrie 2008

ISBN 978-973-103-723-3

Fiilor mei, Simon, Stephen, Timothy
și Nicholas, cu dragoste

CAPITOLUL 1

Două evenimente, aparent fără nici o legătură între ele, anticipară rechemarea domnului George Smiley din retragerea sa dubioasă. Primul se situa, în spaţiu, la Paris, iar ca timp, în înăbuşitoarea lună august, când, prin tradiţie, parizienii îşi abandonează oraşul soarelui arzător şi autobuzelor înţesate cu turişti.

Într-una din aceste zile de august – a patra, şi exact la orele douăsprezece, întrucât suna ceasul unei biserici, iar sirena unei uzine tocmai îl precedase –, într-un cartier cândva celebru pentru numărul lui mare de emigranţi ruşi dintre cei mai săraci, o femeie îndesată, de vreo cincizeci de ani, cu o sacoşă în mână, ieşi din întunericul unui vechi antrepozit şi o porni, cu energia şi cu hotărârea ce-i erau proprii, pe trotuar, către staţia de autobuz. Strada era cenuşie şi strâmtă; la ferestre, obloanele erau închise; existau vreo două, trei mici *hôtels de passe* şi o mulţime de pisici. Era, nu se ştie de ce, un loc deosebit de liniştit. Antrepozitul, întrucât adăpostea mărfuri perisabile, rămăsese deschis în timpul vacanţei. Căldura, împuţită cu gaze de eşapament şi pe care nu o curăţa nici cea mai mică briză, urca spre femeie ca o cabină de ascensor, dar în trăsăturile ei slave nu se putea citi nici un fel de nemulţumire. Nu era nici îmbrăcată şi nici nu avea constituţia potrivită pentru oboseala unei zile călduroase, deoarece reprezenta mai curând o persoană scundă şi grasă, aşa că trebuia să se legene puţin pentru a înainta. Rochia ei neagră, de

o austeritate ecleziastică, n-avea nici talie, nici altceva care s-o înveselească, în afară de o panglicuţă de dantelă albă la gât şi de o cruce mare de metal bine lucrată, dar fără nici un fel de valoare intrinsecă, ce-i atârna pe piept. Pantofii ei crăpaţi, ce se lăbărţau la cusături atunci când umbla, ţăcăneau sumbru pe asfalt printre casele cu obloanele închise. Sacoşa ei uzată, plină încă de la începutul dimineţii, îi impunea o uşoară aplecare la tribord şi arăta clar că era obişnuită să care greutăţi. Totuşi, avea ceva amuzant. Părul ei cărunt era strâns într-un coc pe ceafă, dar îi rămăsese o şuviţă rebelă care-i juca pe frunte în ritmul pasului ei legănat. Un umor sănătos îi lumina ochii căprui. Gura, plasată deasupra unei bărbii de luptătoare, părea oricând gata să zâmbească la cel mai mic pretext.

Ajunsă la staţia la care aştepta întotdeauna autobuzul, lăsă sacoşa cu cumpărături şi cu mâna dreaptă îşi masă şalele, gest pe care-l făcea adesea în acele zile, cu toate că nu-i aducea cine ştie ce alinare. Scaunul înalt din antrepozitul în care lucra în fiecare dimineaţă ca pontatoare nu avea spătar şi ea resimţea din ce în ce mai mult lipsa acestuia.

– La dracu', bombăni femeia spre acea parte a corpului care o jena. După ce şi-o masă, începu să-şi tragă coatele negre spre spate ca un bătrân corb de oraş gata să-şi ia zborul. La dracu', repetă ea.

Apoi, dându-şi brusc seama că era urmărită, se întoarse pe călcâie şi ridică ochii spre bărbatul spătos şi înalt care se afla în spatele ei.

Era singura persoană în afară de ea care aştepta autobuzul şi, de altfel, în clipa aceea, singura persoană de pe stradă. Nu-i vorbise niciodată acestuia şi totuşi figura lui îi devenise familiară: atât de mare, atât de nesigură, atât de asudată. O văzuse ieri, o văzuse alaltăieri şi, cine ştie, chiar şi răsalaltăieri – dar, Doamne, de unde să ştie, doar nu era un jurnal intim ambulant! De trei sau patru zile, acest uriaş nervos şi dezarmant, aşteptând un autobuz sau preumblându-se pe trotuarul din faţa antrepozitului, devenise pentru ea un personaj

al străzii; în plus, era tipul de om pe care l-ai fi recunoscut imediat, cu toate că nu-şi putea da încă seama care tip anume. Găsea că avea un aer de om hăituit, ca atâţia parizieni din zilele acelea. Vedea atâta frică pe chipul lor; în modul în care umblau şi nu îndrăzneau să se salute unul pe altul. Poate că aşa e peste tot, n-avea de unde să ştie. De câteva ori, îi simţise interesul pentru *ea*. Se întrebase dacă nu cumva era poliţist. Chiar se gândise să-l întrebe, căci ei nu-i lipsea tupeul orăşenilor. Aspectul lui lugubru sugera poliţia, ca şi costumul pătat de sudoare şi trenciul inutil, care atârna ca o uniformă veche pe braţul său. Dacă avea dreptate, şi *era* într-adevăr poliţist, atunci – era şi timpul – idioţii ăştia reacţionaseră în sfârşit faţă de valul de furtişaguri care de luni întregi transformase inventarul stocurilor ei într-un fel de sat al lui Cremene.

Necunoscutul se uita la ea de câtva timp. Şi continua să o facă.

– M-a lovit nenorocirea să mă doară spatele, monsieur, sfârşi femeia prin a-i mărturisi în franţuzeasca ei înceată şi corect articulată. Nu e un spate prea mare, dar durerea este disproporţionată. Sunteţi medic, poate? Osteopat?

Ridicându-şi ochii spre el, se întrebă dacă nu cumva era bolnav şi dacă gluma ei nu fusese deplasată. Fălcile şi gâtul îi luceau de ceva unsuros, iar în ochii lui spălăciţi se putea citi o obsesie oarbă. S-ar fi zis că privea peste ea, preocupat de un necaz al lui. Era gata să-l întrebe: „Poate că sunteţi îndrăgostit, domnule? Vă înşală nevasta?“ Chiar îi trecuse prin cap să-l îndrepte către o cafenea, să-i dea un pahar cu apă sau o ceaşcă de ceai, dar el se întoarse brusc, uitându-se peste umăr, apoi peste capul ei, în lungul străzii, în direcţia opusă. Abia atunci îi trecu femeii prin minte că individul era într-adevăr speriat, nu doar hărţuit, ci de-a dreptul îngrozit; s-ar putea deci să nu fi fost poliţist, ci hoţ. Cu toate că diferenţa, o ştia ea prea bine, era adesea foarte mică.

– Vă numiţi Maria Andreevna Ostrakova? o întrebă el brusc, ca şi cum întrebarea îl speria.

Vorbea franţuzeşte, dar femeia îşi dădu seama că, la fel ca pentru ea, nici pentru el nu reprezenta limba maternă, iar pronunţarea corectă a numelui ei complet, cu patronimic, o alertă în privinţa originii lui. Recunoscu pe loc intonaţia şi mişcările limbii şi identifică prea târziu, tresărind puternic în sinea sa, tipul de personaj pe care nu reuşise să-l catalogheze.

– Şi dacă mă numesc aşa, cine naiba sunteţi *dumneavoastră?* îi răspunse ea cu o întrebare, avântându-şi bărbia înainte şi privindu-l mânioasă.

Făcu un pas spre ea. Diferenţa lor de înălţime păru dintr-odată absurdă. La fel de absurd era şi gradul în care trăsăturile bărbatului îi trădau caracterul dezagreabil. De la înălţimea la care se afla, Ostrakova putu să-i ghicească la fel de clar slăbiciunea ca şi frica. Bărbia lui umedă se crispase, gura i se strâmbase pentru a-l face să pară mai puternic, dar ea ştia că bărbatul alunga doar o laşitate incurabilă. Arăta ca unul care se înarmează cu curaj pentru un act eroic, gândi ea. Sau pentru un act criminal. „Este un tip incapabil să aibă o reacţie spontană“, îşi zise femeia.

– V-aţi născut la Leningrad la 8 mai 1927? întrebă străinul.

Probabil că răspunse afirmativ. Apoi nu mai fu atât de sigură. Îi văzu privirea îngrozită ridicându-se şi uitându-se la autobuzul care se apropia. Văzu cum îl cuprinde o nehotărâre vecină cu panica şi îi trecu prin minte ideea – ceea ce mai târziu se va dovedi că fusese aproape un act de clarviziune – că intenţiona s-o împingă sub roţile autobuzului. N-o făcu, dar puse următoarea întrebare în rusă, pe acel ton brutal al ştabilor de la Moscova.

– În 1956 vi s-a permis să părăsiţi Uniunea Sovietică pentru a merge să vă îngrijiţi soţul bolnav, trădătorul Ostrakov? Şi pentru alte motive, de asemenea?

– Ostrakov nu a fost trădător, îi replică ea întrerupându-l. A fost un patriot.

Şi, instinctiv, îşi ridică sacoşa, strângându-i foarte tare mânerele.

Necunoscutul continuă cu glas foarte ridicat pentru a acoperi zdrăngănitul autobuzului:

– Ostrakova, îţi transmit salutări din partea fiicei tale, Alexandra, de la Moscova, ca şi de la anumite cercuri oficiale! Aş dori să-ţi vorbesc în legătură cu ea! Nu te urca în autobuzul acesta!

Autobuzul se oprise. Taxatorul o cunoştea şi îi întindea mâna să-i ia sacoşa. Coborând vocea, necunoscutul adăugă o frază şi mai îngrozitoare:

– Alexandra are problema grave, care necesită ajutorul unei mame.

Taxatorul îi striga să se grăbească. Îi vorbea cu o asprime prefăcută, care reprezenta modul lui de a glumi.

– Hai, măicuţă! E prea cald afară pentru dragoste! Dă-ne sacoşa şi să plecăm! strigă taxatorul.

În autobuz, pasagerii izbucniră în râs; apoi, cineva îi strigă o insultă: femeie bătrână, face lumea să aştepte! Simţi mâna necunoscutului strângându-i braţul cu un gest neîndemânatic, ca un admirator stângaci căutând pe pipăite nasturii. Ea se eliberă. Încercă să-i spună ceva taxatorului, dar nu fu în stare; deschise gura, dar nu mai ştia să vorbească. Tot ce izbuti să facă fu să dea din cap. Taxatorul strigă din nou la ea, apoi flutură din mâini şi ridică din umeri. Insultele se înmulţiră: femeie bătrână, beată ziua-n amiaza mare, ca o curvă! Rămânând pe loc, Ostrakova urmări autobuzul pierzându-se în depărtare, aşteptând să i se limpezească mintea şi să se liniştească bubuitul inimii gata-gata să-i spargă pieptul. „Acum eu sunt cea care are nevoie de-un pahar cu apă, gândi ea. De cei puternici mă pot apăra singură. Dumnezeu să mă apere de cei slabi!“

Îl urmă în cafenea, şchiopătând din greu. Într-un lagăr de muncă forţată, cu exact douăzeci şi cinci de ani în urmă, îşi rupsese piciorul în trei locuri pe o glisieră de cărbune. În acel 4 august – data nu îi scăpase –, sub tensiunea extremă a

mesajului pe care i-l transmisese necunoscutul, îi reveni vechea senzaţie de infirmitate.

Cafeneaua era singura de pe stradă, dacă nu din tot Parisul, care nu avea nici tonomat, nici neon – şi care rămăsese deschisă în august –, deşi avea mese de biliard ocupate de dimineaţa până seara. În rest, te bucurai de obişnuita gălăgie de dinainte de prânz, marea politică, pronosticurile la curse şi tot ceea ce putea constitui un subiect de conversaţie pentru parizieni; mai existau clasicul trio de prostituate pălăvrăgind între ele şi un chelner tânăr îmbufnat, într-o cămaşă soioasă, care-i conduse la o masă din colţ, rezervată, cu un cartonaş murdar de reclamă pentru Campari. Urmă un moment de-o banalitate ridicolă. Necunoscutul comandă două cafele, dar chelnerul protestă că, în miezul zilei, nu rezervi cea mai bună masă din local ca să comanzi doar o cafea; „patronul trebuie să-şi scoată banii de chirie, monsieur!" Întrucât necunoscutul nu putea să urmărească jargonul, Ostrakova fu nevoită să-i traducă. Necunoscutul se înroşi şi comandă două omlete cu şuncă, cartofi prăjiţi şi două beri alsaciene, fără să o întrebe pe Ostrakova. Apoi se duse la toaleta bărbaţilor să-şi mai cârpească puţin curajul – încrezător, probabil, că ea nu va fugi – iar când se întoarse, faţa îi era uscată şi părul roşcat, pieptănat; duhoarea lui, acum că se aflau înăuntru, îi reamintea Ostrakovei de metrourile moscovite, de tramvaiele moscovite şi de camerele de interogatoriu moscovite. Mai elocvent decât ar fi putut el să i-o spună, acea scurtă plimbare de la toaleta bărbaţilor la masă o convinsese de ceea ce-i era teamă. Era unul din ăia. Fudulia reţinută, expresia voit brutală, greutatea cu care îşi pusese coatele pe masă şi dispreţul prefăcut cu care luă o felie de pâine din coş, ca şi cum ar fi muiat un toc în cerneală, îi reînviară cele mai neplăcute amintiri de pe vremea când trăia ca o femeie umilită sub greutatea birocraţiei răuvoitoare din Moscova.

– Aşa, spuse el, şi începu să mănânce din pâine.

Alese un colţ. Cu mâini ca ale lui ar fi putut să-l rupă într-o secundă, însă, dimpotrivă, preferă să ciupească bucăţică după bucăţică folosind buricele degetelor sale butucănoase, cu un aer de mare doamnă, ca şi cum aceasta era maniera oficială de a mânca. În timp ce mesteca, ridică din sprâncene şi păru a-şi plânge de milă: eu, un străin, în această ţară îndepărtată.

– Ăştia de-aicea ştiu c-ai dus o viaţă imorală în Rusia? întrebă el în sfârşit. Poate că, într-un oraş plin de curve, nu le pasă.

Avea răspunsul pe vârful limbii: „Viaţa mea în Rusia n-a fost imorală. Sistemul vostru a fost imoral".

Dar nu spuse nimic, păstră o tăcere încăpăţânată. Ostrakova se jurase că avea să pună frână temperamentului ei nestăpânit şi limbii sale ascuţite, iar acum îşi impunea în mod fizic să respecte acest legământ, apucându-şi o bucăţică de piele de la încheietura mâinii, de pe partea interioară, şi strângând-o prin mânecă, sălbatic, necontenit, pe sub masă, aşa cum procedase de sute de ori înainte, pe vremuri, când astfel de interogatorii făceau parte din viaţa ei cotidiană: „Când ai auzit ultima oară despre bărbatul tău, Ostrakov, trădătorul? Numeşte toate persoanele pe care le-ai întâlnit în cursul ultimelor trei luni!" Dintr-o amară experienţă învăţase, de asemenea, şi celelalte lecţii ale interogatoriului. O parte a ei le repeta în această clipă şi, cu toate că ele aparţineau, istoric vorbind, unei întregi generaţii anterioare, i se păreau astăzi tot atât de vii ca ieri şi tot atât de vitale. Să nu răspunzi niciodată la grosolănie cu grosolănie, să nu te laşi provocat, să nu marchezi puncte, să nu te arăţi spiritual, superior sau intelectual, să nu te laşi abătut de furia, de disperarea sau de elanul unei speranţe neaşteptate, cărora o întrebare le putea da naştere din întâmplare. Să răspunzi prostiei cu prostie şi rutinei cu rutină şi doar adânc, foarte adânc, în sinea ta, să păstrezi cele două secrete ce făceau toate aceste umilinţe suportabile: ura faţă de ei şi speranţa că într-o bună zi, după ce picături de apă fără de sfârşit vor fi căzut pe piatră, ea îi va face să cedeze şi, printr-un miracol născut împotriva voinţei

lor din propriile metode greoaie, să obţină din partea acestora libertatea pe care i-o refuzau.

Necunoscutul scosese un blocnotes. La Moscova ar fi fost dosarul ei, dar aici, într-o cafenea din Paris, era un blocnotes legat în piele neagră, lucioasă, obiect pe care la Moscova până şi o oficialitate s-ar fi considerat norocoasă să-l aibă.

Dosar sau blocnotes, preambulul era acelaşi:

– Te-ai născut sub numele de Maria Andreevna Rogova, la Leningrad, la 8 mai 1927, repetă el. La 1 septembrie 1948, la vârsta de douăzeci şi unu de ani, te-ai căsătorit cu trădătorul Ostrakov Igor, căpitan de infanterie în Armata Roşie. Născut dintr-o mamă estoniană. În 1950, numitul Ostrakov, care la vremea aceea se afla în unitatea sa în Berlinul de Răsărit, a fugit ca un trădător în Germania fascistă, cu ajutorul emigranţilor estonieni reacţionari, lăsându-te la Moscova. A primit drept de rezidenţă şi, mai târziu, cetăţenia franceză la Paris, unde şi-a menţinut contactul cu elemente antisovietice. În momentul când a fugit, nu aveai copii cu acest bărbat. De asemenea, nu erai însărcinată. Corect?

– Corect, spuse ea.

La Moscova ar fi fost: „Corect, tovarăşe căpitan“ sau „Corect, tovarăşe inspector“, dar, în această cafenea franţuzească gălăgioasă, un astfel de formalism ar fi reprezentat ceva deplasat. Bucăţica de piele de pe partea interioară a încheieturii ei amorţise. Dându-i drumul, permise sângelui să circule, apoi îşi ciupi pielea în altă parte.

– În calitate de complice la fuga lui Ostrakov, ai fost condamnată la cinci ani de detenţie într-un lagăr de muncă, dar ai fost eliberată în cadrul amnistiei ce a urmat morţii lui Stalin, în martie 1953. Corect?

– Corect.

– La întoarcerea ta la Moscova, în ciuda şanselor minime de a ţi se rezolva cererea, ai solicitat un paşaport de călătorie în străinătate, pentru a-ţi regăsi soţul în Franţa. Corect?

– Avea cancer, spuse ea. Dacă n-aş fi făcut cererea, nu mi-aş fi îndeplinit îndatorirea de soţie.

Chelnerul aduse farfuriile cu omletă şi cartofi prăjiţi şi două beri alsaciene, iar Ostrakova îi ceru să aducă o ceaşcă de ceai cu lămâie; îi era sete, dar n-avea chef de bere. Adresându-se acestuia, încercă în zadar, cu surâsul şi cu privirea, să stabilească un contact cu el. Aerul său dur o descurajă. Îşi dădu seama că era singura femeie din cafenea, în afara celor trei prostituate. Ţinând blocnotesul cu o mână, într-o parte, ca o carte de imnuri religioase, străinul apucă furculiţa cu cealaltă mână şi luă din mâncare, o dată, de două ori, în timp ce Ostrakova se pişca şi mai tare de încheietura mâinii, iar numele Alexandrei îi pulsa în minte ca o rană deschisă şi îşi imagina o mie de diferite „probleme grave“, ce necesitau „ajutorul imediat al unei mame“.

În vreme ce mânca, străinul continua cruda istorie a vieţii ei. Mânca de plăcere sau ca să nu fie atât de bătător la ochi? Ajunse la concluzia că suferea de bulimie.

– Între timp, anunţă el mâncând.

– Între timp, murmură ea fără să vrea.

– Între timp, în ciuda pretinsei tale griji pentru soţul tău, trădătorul Ostrakov, continuă el cu gura plină, ai intrat într-o legătură adulteră cu aşa-numitul student la conservator Glikman Joseph, un evreu cu patru condamnări pentru comportament antisocial, pe care îl cunoscuseşi în timpul detenţiei tale. Ai coabitat cu acest evreu în apartamentul său. Corect sau fals?

– Mă simţeam singură.

– Ca urmare a acestei legături cu Glikman, ai născut o fată, Alexandra, la maternitatea Revoluţia din Octombrie din Moscova. Certificatul de naştere a fost semnat de Glikman Joseph şi de Ostrakova Maria. Fata a fost înregistrată sub numele evreului Glikman. Corect sau fals?

– Corect.

– Între timp, insistai totuşi cu cererea de paşaport pentru călătorii în străinătate. De ce?

– V-am spus. Soţul meu căzuse bolnav, era de datoria mea să insist.

Luă o nouă îmbucătură, dar atât de grosolan, încât ea avu parte de priveliştea numeroşilor săi dinţi stricaţi.

– În ianuarie 1956, într-un gest de clemenţă, ţi s-a acordat un paşaport cu condiţia ca fetiţa, Alexandra, să fie lăsată la Moscova. Ai depăşit limita de timp permisă şi ai rămas în Franţa, abandonându-ţi copilul. Corect sau fals?

Uşile ce dădeau spre stradă, ca şi pereţii, erau din sticlă. Un camion mare parcă în dreptul lor, iar cafeneaua se întunecă. Chelnerul tânăr îi trânti paharul cu ceai pe masă fără să o privească.

– Corect, spuse femeia din nou şi reuşi de această dată să-l privească pe cel care o interoga, ştiind ce va urma, străduindu-se să-i arate că, cel puţin asupra acestui punct, nu avea nici dubii, nici regrete. Corect, repetă ea sfidătoare.

– Drept condiţie a unui răspuns favorabil din partea autorităţilor în privinţa cererii tale, ai semnat un angajament faţă de organele securităţii statului, obligându-te să îndeplineşti anumite sarcini în folosul acestora în timpul şederii la Paris. Unu, să-l convingi pe bărbatul tău, trădătorul Ostrakov, să se întoarcă în Uniunea Sovietică...

– *Să încerc* să-l conving, reluă ea cu un zâmbet abia schiţat. Nici n-a vrut să asculte această sugestie.

– Doi, te-ai angajat să furnizezi informaţii privitoare la activităţile şi la personalităţile aparţinând grupurilor de emigranţi revanşarzi antisovietici. Ai trimis două rapoarte fără valoare şi apoi nimic. De ce?

– Soţul meu dispreţuia aceste grupuri şi încetase orice legături cu ele.

– Ai fi putut să participi la activitatea acestor grupări fără el. Ai semnat un document şi ţi-ai neglijat angajamentul. Da sau nu?

– Da.

– Pentru asta îţi abandonezi copilul în Rusia? În mâinile unui evreu? Pentru a îngriji un duşman al poporului, un trădător al statului? Pentru asta îţi neglijezi sarcinile? Depăşeşti perioada autorizată, rămâi în Franţa?

– Soţul meu era pe moarte, avea nevoie de mine.

– Şi fetiţa, Alexandra? Ea nu avea nevoie de tine? Un soţ pe moarte e mai important decât copilul în viaţă? Un trădător? Unul care a conspirat împotriva poporului?

Dând drumul încheieturii mâinii, Ostrakova apucă fără grabă ceaiul şi urmări cum se ridică paharul către faţa ei, cu feliuţa de lămâie plutind la suprafaţă. Dincolo de pahar, văzu podeaua, cu mozaicul ei murdar, iar mai departe chipul iubit, feroce şi binevoitor al lui Glikman, aplecat deasupra ei, implorând-o să semneze, să plece, să jure tot ce-i cereau. „Libertatea unuia singur este mai importantă decât sclavia în trei, murmurase el. Un copil născut din astfel de părinţi ca noi nu poate să prospere în Rusia, fie că rămâi sau că pleci; pleacă şi vom face tot ce vom putea să te urmăm; semnează orice, pleacă şi trăieşte pentru noi toţi, dacă mă iubeşti, du-te...“

– Erau vremuri grele încă, îi spuse ea străinului în cele din urmă, aproape ca şi cum ar fi evocat amintiri. Sunteţi prea tânăr. Au fost vremuri grele, chiar şi după moartea lui Stalin; ba chiar foarte grele.

– Criminalul Glikman continuă să-ţi scrie? întrebă străinul pe un ton superior, de om care le ştia pe toate.

– N-a scris niciodată, răspunse ea, minţind. Cum ar fi putut să-mi scrie el, un disident supus atâtor restricţii? Decizia de a rămâne în Franţa am luat-o de una singură. „Zugrăveşte-te în culori întunecate, îşi spuse femeia. Fă tot posibilul să-i menajezi pe cei care se află în mâna lor.“ N-am nici o veste de la Glikman de când am venit în Franţa, cu douăzeci de ani în urmă, adăugă ea, căpătând puţin curaj. Indirect, am aflat că l-a înfuriat comportarea mea antisovietică. Nu voia să mă mai

cunoască. În adâncul sufletului, dorea deja să se îndrepte atunci când l-am părăsit.

– Nu ţi-a scris despre copilul vostru?

– N-a scris, n-a trimis mesaje. V-am mai spus asta.

– Unde este fiica ta acum?

– Nu ştiu.

– Ai primit mesaje din partea ei?

– Desigur că nu. Am auzit doar că a intrat într-un orfelinat de stat şi că şi-a luat alt nume. Presupun că nici măcar nu ştie de existenţa mea.

Străinul mânca din nou, cu o mână, în timp ce cu cealaltă ţinea blocnotesul. Îşi îndesă gura, mestecă puţin, apoi luă un gât de bere, să alunece mai bine mâncarea. Însă zâmbetul superior nu-i pieri.

– Iar acum, criminalul Glikman este cel care a murit, anunţă străinul, dezvăluindu-şi micul secret.

Continuă să înfulece.

Dintr-odată, Ostrakova îşi dori ca acei douăzeci de ani să fi fost două sute. Ar fi vrut ca faţa lui Glikman să nu se fi aplecat asupra ei, niciodată, ar fi vrut să nu-l fi iubit niciodată, să nu se fi ataşat niciodată de el, să nu-i fi gătit niciodată, să nu se fi îmbătat cu el zi de zi în camera de exilaţi în care trăiau din mila prietenilor, privaţi de dreptul de a lucra, de a avea o altă activitate decât aceea de a face muzică şi dragoste, de a se îmbăta, de a umbla în pădure şi de a-şi vedea vecinii purtându-se rece cu ei.

– Data viitoare, când intru la închisoare sau când intri tu, o vor lua oricum. Alexandra este pierdută în orice caz, spusese Glikman. Dar tu te poţi salva.

– Voi decide când ajung acolo, replicase ea.

– Decide acum.

– Când mă voi afla acolo.

Străinul împinse într-o parte farfuria goală şi luă, din nou, cu două mâini, luciosul blocnotes franţuzesc. Întoarse o pagină, ca şi cum ar fi abordat un nou capitol.

– Cât priveşte criminala ta fată, Alexandra... anunţă el cu gura plină.

– *Criminală?* şopti femeia.

Spre uimirea ei, necunoscutul debita o nouă listă de crime. În timpul acesta, Ostrakova pierdea ultimul ei contact cu prezentul. Ochii îi erau aţintiţi spre mozaicul de pe jos; observă cleşti de langustină şi firimituri de pâine. Însă mintea sa era din nou la tribunalul de la Moscova, unde i se repeta propriul proces. Dacă nu al ei, atunci al lui Glikman – şi totuşi nu, nu era procesul lui Glikman. Atunci al cui? Îşi aminti procese la care asistaseră amândoi ca spectatori nepoftiţi. Procese ale unor prieteni, chiar dacă nu erau decât prieteni întâmplători: oameni care puseseră sub semnul întrebării dreptul absolut al autorităţilor; cineva care adorase un zeu inacceptabil; vreunul care pictase cu o mână criminală tablouri abstracte sau care publicase poezii de dragoste, primejdioase din punct de vedere politic. Clienţii care pălăvrăgeau în cafenea deveniră clica rânjită a poliţiei de stat; pocnetul bilelor care se ciocneau pe mesele de biliard se transformă în pocnetul uşilor de fier. La data cutare, pentru faptul că fugise de la orfelinatul de stat de pe strada cutare, atâtea luni de detenţie corecţională. La data cutare, pentru că insultase organele securităţii statului, atâtea luni în plus pentru proasta comportare, urmate de atâţia ani de exil intern. Ostrakova simţi cum i se întoarce stomacul pe dos şi se gândi că s-ar putea să fie bolnavă. Puse mâinile pe paharul cu ceai şi văzu ciupiturile roşii de pe încheietură. Străinul îşi continua discursul şi Ostrakova îl auzi spunând că fiica ei primise alţi doi ani pentru că refuzase să accepte angajarea la cutare fabrică, sărăcuţa, şi de ce nu? De unde învăţase asta? se întrebă Ostrakova, nevenindu-i să creadă. Ce-o învăţase Glikman pe fetiţă în scurtul răstimp în care stătuse la el, înainte de a-i fi luată, de îşi pusese astfel amprenta asupra ei şi făcuse să eşueze toate eforturile sistemului? Frica, exaltarea, surpriza se amestecau

în mintea Ostrakovei până în clipa în care un cuvânt al străinului le blocă pe toate.

– N-am auzit, şopti ea după un secol. Sunt puţin dezorientată. Fiţi amabil să repetaţi ce-aţi spus.

El repetă şi femeia se uită în sus şi-l privi cu atenţie, încercând să se gândească la toate trucurile despre care fusese pusă în gardă, însă erau prea numeroase şi îşi pierduse antrenamentul. Nu mai avea isteţimea lui Glikman – dacă o avusese vreodată – pentru a descifra minciunile şi a intra în jocul lor cu o mutare în avans. Ştia doar că, pentru a se salva şi a se regăsi cu iubitul ei Ostrakov, comisese un mare păcat, cel mai mare pe care o mamă îl poate comite. Străinul începuse s-o ameninţe, dar de data asta ameninţarea i se păru fără sens. În cazul în care ar refuza colaborarea – spunea el –, o copie a angajamentului ei semnat faţă de autorităţile sovietice va parveni poliţiei franceze. Copii ale celor două rapoarte inutile ale ei (făcute, ştia foarte bine, cu singurul scop de a-i linişti pe briganzi) vor fi răspândite printre emigranţii care mai trăiau la Paris – cu toate că, Dumnezeu ştie, acum mai rămăseseră foarte puţini! Totuşi, de ce ar trebui ea să cedeze presiunilor pentru a accepta un dar de-o valoare incomensurabilă când, printr-un act inexplicabil de clemenţă, acest bărbat, acest sistem îi ofereau o ocazie de a se răscumpăra şi de a-şi răscumpăra copilul? Ea ştia că rugăciunile de zi şi de noapte, implorând iertarea, îi fuseseră auzite, miile de lumânări, miile de lacrimi. Îl făcu să spună pentru a treia oară. Îl făcu să lase jos blocnotesul, care-i ascundea faţa roşcovană, şi văzu că gura lui moale schiţa un fel de zâmbet şi că, în mod stupid, părea să-i ceară ei iertarea de păcate chiar în momentul în care repeta întrebarea nebunească, inspirată de Dumnezeu.

– Presupunând că s-a luat hotărârea de a scăpa Uniunea Sovietică de acest element subversiv şi antisocial, ţi-ar plăcea ca fiica ta, Alexandra, să te urmeze aici, în Franţa?

Săptămâni de-a rândul după această întâlnire şi în timpul tuturor activităţilor discrete care rezultaseră din aceasta –

vizite pe furiş la ambasada sovietică, completări de formulare, declaraţii semnate, *certificats d'hébergement,* alergătura laborioasă prin ministerele franceze unele după altele – Ostrakova îşi urmări propriile demersuri, ca şi cum erau ale altcuiva. Se ruga adesea, dar chiar în privinţa rugăciunilor sale adopta o atitudine conspirativă, risipindu-le între câteva biserici ortodoxe ruse, astfel încât în nici una dintre ele să nu fie observată ca victimă a unei crize nepotrivite de pietate. Unele dintre biserici nu erau altceva decât nişte căsuţe particulare, risipite în arondismentele XV şi XVI, cu cruci greceşti din placaj şi cu anunţuri vechi ruseşti, spălate de ploaie, lipite de uşi, solicitând locuinţe la preţuri mici şi oferind lecţii de pian. Se duse la Biserica Ruşilor de Peste Hotare, la Biserica Dumnezeieştii Arătări şi la Biserica Sfântului Serafim de Sarov. Se duse peste tot. Suna la uşi până venea cineva, un ţârcovnic sau o femeie cu faţa bolnăvicioasă, îmbrăcată în negru; le dădea bani şi o lăsau să îngenuncheze în frigul umed, dinaintea icoanelor la care ardeau lumânări, şi să inspire aerul greu de tămâie, până când o îmbăta pe jumătate. Îi promitea Atotputernicului, Îi mulţumea, Îi cerea sfaturi, practic Îl întreba ce-ar fi făcut *El* dacă un necunoscut L-ar fi abordat în condiţii similare, Îi reamintea că, oricum, ea era sub presiune şi că ei o vor distruge dacă nu se va supune. Totuşi, neînfrântul ei bun-simţ îşi făcu vocea auzită: se întreba fără încetare *de ce* ea, dintre toţi, soţia trădătorului Ostrakov, amanta disidentului Glikman, mama – aşa fusese lăsată a înţelege – unei fete turbulente şi antisociale, să fie aleasă pentru o astfel de indulgenţă neobişnuită.

La ambasada sovietică, când făcu prima cerere oficială, fu tratată cu o consideraţie pe care nu şi-ar fi imaginat-o niciodată posibilă, ce nu i se potrivea nici unui transfug, nici unui spion renegat, nici mamei unei fete care întorcea lumea pe dos şi era de neîmblânzit. Nu i se ordonă cu bruscheţe să stea într-o sală de aşteptare, ci fu escortată într-un birou de audienţe, unde un funcţionar tânăr şi amabil se manifestă faţă de ea cu

o curtoazie absolut occidentală, ajutând-o chiar – atunci când stiloul sau curajul o părăseau – să-şi formuleze cazul cum se cuvine.

Nu spuse nimănui nimic. Nici măcar celor mai apropiaţi; e adevărat că toţi cei mai apropiaţi se aflau foarte departe. Zi şi noapte avertismentele roşcovanului îi răsunau în urechi: „Cea mai mică indiscreţie şi fiicei tale nu i se va da drumul".

Şi, la urma urmelor, cui putea ea, în afară de Dumnezeu, să i se adreseze? Surorii sale vitrege, Valentina, care locuia la Lyon şi era căsătorită cu un negustor de maşini? Numai gândul că Ostrakova se înhăitase cu un emisar secret al Moscovei ar fi făcut-o să se repeadă pentru a-şi găsi sărurile. *„Într-o cafenea,* Maria? *În plină zi,* Maria?" „Da, Valentina, iar ceea ce a spus el este adevărat. Am făcut un copil din flori cu un evreu."

Ceea ce o speria cel mai mult era că nu se întâmpla nimic. Trecea săptămână după săptămână; la ambasadă i se spusese că solicitarea ei era examinată „cu o atenţie binevoitoare"; autorităţile franceze o asiguraseră că Alexandra ar putea primi rapid cetăţenia franceză. Străinul roşcovan o convinsese să antedateze ziua de naştere a Alexandrei, aşa încât să poată fi luată drept o Ostrakova şi nu o Glikman. Îi spusese că autorităţile franceze ar găsi lucrul acesta mai acceptabil şi se pare că aşa se şi petrecuse, cu toate că nu menţionase niciodată existenţa copilului cu ocazia demersurilor făcute pentru naturalizare. Şi iată că, dintr-odată, nu mai existaseră nici formulare de completat, nici obstacole de înlăturat, iar Ostrakova aştepta fără să ştie ce aşteaptă. Să reapară roşcovanul cel necunoscut? Acesta nu mai exista. O omletă cu şuncă şi cartofi prăjiţi, bere alsaciană, plus două bucăţi de pâine uscată se pare că îi satisfăcuseră toate nevoile. Ce raporturi avea el cu ambasada, nu-şi putea imagina. Îi spusese să se prezinte acolo şi o încredinţase că o vor aştepta. Rostise adevărul. Dar atunci când făcuse aluzie la „domnul dumneavoastră", şi chiar

la „domnul acela blond şi mare, care m-a contactat iniţial", întâlnise doar un zâmbet a neînţelegere.

Apoi, încetul cu încetul, tot ceea ce aştepta încetă să existe. La început era o perspectivă, apoi ceva ce ţinea de trecut, nici nu-şi dăduse seama când se produsese trecerea, nu avusese nici un moment de împlinire. O fi sosit deja Alexandra în Franţa? O fi obţinut documentele? Se instalase bine sau se ascundea? Ostrakova începu să gândească la faptul că asta s-ar putea să fie. Abandonată unui sentiment nou, de dezamăgire inconsolabilă, se uita cu atenţie la chipurile tinerelor de pe stradă, întrebându-se cum arăta Alexandra. Când se întorcea acasă, ochii i se îndreptau automat spre preşul de la intrare, în speranţa că va găsi un bileţel de mână sau o carte poştală: „Mamă, iată-mă. Locuiesc la hotelul cutare..." O telegramă anunţând numărul zborului, sosirea la Orly mâine, diseară; să nu fi fost Orly, ci Charles de Gaulle? Habar n-avea de liniile aeriene, aşa că se duse la o agenţie de voiaj, doar să se informeze. Puteau fi amândouă. Luase în consideraţie chiar cheltuielile de instalare a unui telefon, astfel încât Alexandra să o poată suna. Şi, în fond, ce naiba aştepta, după toţi aceşti ani? O regăsire plină de lacrimi cu un copil mare, cu care nu fusese niciodată împreună? Reluarea, în visurile ei nebune, cu o întârziere de peste douăzeci de ani, a unei relaţii căreia îi întorsese spatele în mod deliberat? „Nu am nici un drept asupra ei, îşi spuse Ostrakova sever. Nu am faţă de ea decât datorii şi obligaţii." Întrebă la ambasadă, dar nu ştiau nimic mai mult. Formalităţile erau încheiate, îi transmiseră ei. Asta e tot ceea ce ştiau. Şi dacă Ostrakova dorea să-i trimită fiicei nişte bani, întrebă ea cu şiretenie – pentru călătorie, de exemplu, pentru viză? –, i-ar putea da oare o adresă sau să-i indice un serviciu care s-o găsească?

„Nu suntem serviciu poştal", i se răspunse. Răceala pe care o întâlnea acum o sperie. Nu se mai duse la ambasadă.

După aceea, începu să-şi facă griji în legătură cu câteva fotografii neclare, mereu aceleaşi, care îi fuseseră date pentru

a le ataşa la formularele de cerere. Fotografiile erau tot ceea ce văzuse. Şi-ar fi dorit acum să fi făcut copii, dar nu-i trecuse prin minte; în mod prostesc, îşi spusese că va întâlni originalul în curând. Nu le avusese în mână mai mult de o oră! Se grăbise să ajungă la minister direct de la ambasadă, iar în momentul în care părăsea ministerul fotografiile apucau deja drumul birocraţiei. Dar le studiase! Dumnezeule, cum studiase acele fotografii, fie că erau toate la fel, fie că nu! În metrou, în sala de aşteptare de la minister, chiar şi pe trotuar, înainte de a intra, se uitase îndelung la reprezentarea fără viaţă a copilului ei, încercând cu toată puterea să vadă în umbrele cenuşii lipsite de expresie o trăsătură a bărbatului pe care îl adorase. Şi nu reuşea. Întotdeauna, până atunci, de câte ori îndrăznise să se întrebe, îşi imaginase trăsăturile lui Glikman înscrise tot atât de clar pe chipul copilului care creştea, aşa cum existaseră pe chipul nou-născutului. I se părea imposibil ca un bărbat atât de viguros să nu-şi lase o amprentă profundă şi de neşters. Cu toate acestea, Ostrakova nu văzu nimic din Glikman în acea fotografie. Acesta îşi arbora iudaismul ca pe un steag. Făcea parte din revoluţia sa solitară. Nu era un evreu habotnic, nu era nici măcar bisericos, detesta pioşenia secretă a Ostrakovei, aproape tot atât de mult pe cât detesta birocraţia sovietică; cu toate acestea, îi luase drotul pentru a-şi încreţi favoriţii, ca un evreu hasidic, doar pentru a da un obiectiv, aşa cum spunea el, antisemitismului autorităţilor. Dar pe chipul din fotografie nu recunoştea nici o picătură din sângele lui, nici cea mai mică scânteie a focului său, chiar dacă acest foc, dacă ar fi fost să dea crezare necunoscutului, ardea în ea în mod uimitor.

– Dacă au fotografiat un cadavru pentru a obţine această poză, gândea cu voce tare Ostrakova în apartamentul ei, n-aş fi deloc surprinsă. Şi, cu această observaţie categorică, ea exprima pentru prima oară îndoiala ce o cuprindea tot mai mult.

Atunci când trudea la antrepozit, când stătea singură, în micuţul ei apartament, în serile lungi, Ostrakova îşi răscolea

memoria în căutarea cuiva în care se putea încrede; cineva care n-ar ierta, care n-ar condamna; care ar vedea dincolo de coturile drumului pe care o apucase; şi, mai ales, care n-ar vorbi, spulberând astfel – aşa i se dăduseră asigurări – şansele de a se revedea cu Alexandra. Apoi, într-o noapte, poate că fu mâna lui Dumnezeu, sau poate că memoria sa aflată în plin efort îi oferise un răspuns: Generalul, gândi ea, aşezându-se în pat şi aprinzând veioza. Ostrakov îi vorbise despre el! „Aceste grupuri de emigranţi sunt o catastrofă, spunea. Trebuie să-i eviţi ca pe ciumă. Singurul în care poţi avea încredere este Vladimir, Generalul; este un drac bătrân, un fustangiu, dar e bărbat, are relaţii şi ştie cum să-şi ţină gura."

Dar Ostrakov îi spusese acestea cu douăzeci de ani în urmă, şi nici chiar bătrânii generali nu sunt nemuritori. În plus... Vladimir şi mai cum? Nici nu-i cunoştea celălalt nume. Până şi Vladimir – îi spusese Ostrakov – era un apelativ pe care îl împrumutase pentru serviciul militar, pentru că adevăratul său nume era estonian şi nu se potrivea uzanţelor Armatei Roşii. Cu toate acestea, a doua zi se duse la librăria de lângă Catedrala Aleksandr Nevski, unde puteai adesea să obţii informaţii cu privire la colonia rusă, din ce în ce mai puţin numeroasă, astfel că începu primele sale investigaţii. Obţinu un nume şi chiar un număr de telefon, dar nu o adresă. Postul telefonic era desfiinţat. Se duse la poştă, le făcu funcţionarilor puţină curte şi, în cele din urmă, dădu de o carte de telefon pe anul 1956, în care figura Mişcarea pentru Libertatea Baltică, urmată de o adresă în Montparnasse. Nu era proastă. Căută adresa şi găsi, nici mai mult, nici mai puţin, decât alte patru organizaţii care-şi aveau şi ele birourile acolo: Grupul Riga, Asociaţia Victimelor Imperialismului Sovietic, Comitetul '48 pentru o Letonie Liberă, Comitetul de Eliberare Tallinn. Îşi aduse foarte bine aminte opiniile violente ale lui Ostrakov cu privire la astfel de organizaţii, chiar dacă îşi plătea cotizaţiile. Se duse totuşi la acea adresă şi sună la uşă. Casa semăna cu una dintre bisericuţele pe care le frecventa.

Uşor ciudată şi foarte aproape de a fi închisă pentru totdeauna. Un bătrân rus alb deschise în cele din urmă uşa, purtând o jachetă de lână încheiată strâmb, sprijinindu-se pe un baston şi arborând un aer superior.

– S-au dus, spuse el, arătând cu bastonul către drumul pietruit. S-au mutat. Gata. Organizaţii mai importante le-au scos din afacere, adăugă râzând. Prea puţini membri, prea multe grupuri, şi se certau între ei ca nişte copii. Nu e de mirare că ţarul a fost învins!

Bătrânul rus avea dinţi falşi, care nu se potriveau, şi un păr rar, lipit pe tot capul, ca să-i ascundă chelia.

– Dar Generalul? întrebă ea. Unde este Generalul? Mai este încă în viaţă sau...?

Bătrânul rus zâmbi cu superioritate şi întrebă dacă era vorba despre afaceri.

– Nu, spuse Ostrakova cu abilitate, amintindu-şi reputaţia Generalului de vânător de fuste, şi reuşi să schiţeze un timid zâmbet feminin.

Bătrânul rus izbucni în râs, iar placa îi clămpăni în gură. Râse din nou şi zise:

– O, Generalul! Apoi reveni cu o adresă din Londra, ştampilată în tuş mov pe un cartonaş, şi i-o dădu. Generalul nu se va schimba niciodată, spuse el. Când se va duce în rai, va alerga după îngeri şi va încerca să le ridice poalele. Să fiţi convinsă.

Iar în noaptea aceea, în timp ce toţi vecinii dormeau, Ostrakova se aşeză la biroul soţului ei decedat şi-i scrise Generalului cu o franchețe pe care doar oamenii singuratici o rezervă străinilor, recurgând la franceză şi nu la rusă, pentru a realiza o detaşare şi mai mare. Îi vorbi despre dragostea ei pentru Glikman, simţindu-se mai bine la gândul că Generalul, la rândul lui, iubea femeile, la fel ca Glikman. Îi mărturisi dintru început că venise în Franţa ca spioană şi-i explică felul cum pusese cap la cap elementele celor două rapoarte fără interes, ce constituiau preţul sordid al libertăţii sale. O făcuse fără tragere de inimă, spuse ea. O plăsmuire, o încercare de

eschivare, spuse ea; un nimic. Dar rapoartele existau, ca şi angajamentul pe care îl semnase, şi acestea impuneau serioase limite libertăţii sale. Apoi îi vorbi despre sufletul său şi despre rugile pe care i le adresase lui Dumnezeu în toate bisericile ruse. De la întâlnirea sa cu necunoscutul roşcat, spunea ea, zilele deveniseră ireale. Avea impresia că îi era refuzată o explicaţie firească a existenţei sale, chiar dacă această explicaţie urma a fi dureroasă. Nu-i ascunse nimic, pentru că, oricare ar fi fost sentimentul de vinovăţie, acesta nu avea nici o legătură cu eforturile pe care le depunea pentru a o aduce pe Alexandra în Occident, ci ţinea mai curând de hotărârea ei de a rămâne la Paris şi de a-l îngriji pe Ostrakov până la moartea acestuia, după care, povesti femeia, sovieticii ar fi refuzat oricum s-o lase să se întoarcă, întrucât devenise ea însăşi o fugară.

„Dar, domnule General, scrise ea, dacă în această noapte ar trebui să mă înfăţişez înaintea Creatorului însuşi şi să-I mărturisesc ceea ce se află în adâncul sufletului meu, I-aş spune ceea ce vă spun acum dumneavoastră. Fiica mea, Alexandra, s-a născut în chinuri. Zile şi nopţi se lupta cu mine, iar eu mă luptam cu ea. Până şi în pântec, era copilul tatălui ei. N-am avut timp s-o iubesc. Am cunoscut-o doar ca mica luptătoare evreică făcută de tatăl ei. Dar, domnule General, ştiu un lucru: copilul din fotografie nu este nici al lui Glikman, nici al meu. Sunt pe cale să pună un ou străin în cuib şi, deşi există în această femeie bătrână o parte ce se vrea păcălită, există o parte şi mai plină de vigoare care îi urăşte pentru şmecheriile lor.“

După ce termină scrisoarea, o puse imediat în plic şi îl lipi, ca să nu o poată reciti şi cumva să se răzgândească. Apoi, în mod deliberat, lipi mai multe timbre decât necesar, cu pioşenia cu care ar fi putut aprinde o lumânare pentru un iubit.

Timp de exact două săptămâni, după ce expedie acest document, nu se întâmplă nimic; date fiind reacţiile ciudate

pe care le au uneori femeile, respectiva tăcere avu darul s-o aline. După ce trecuse furtuna, făcuse puţinul pe care-l putea face – îşi mărturisise slăbiciunile, trădările şi unicul ei mare păcat –, restul se afla în mâinile Domnului şi ale Generalului. Perturbaţiile din serviciile poştale franceze nu o demoralizară. Văzu în ele un obstacol în plus pe care cei care îi modelau destinul aveau să fie obligaţi să-l treacă dacă voinţa lor era destul de puternică. Se ducea la lucru cu plăcere şi spatele încetă s-o necăjească, fapt pe care îl interpretă drept un semn de bun augur. Reuşi chiar să-şi regăsească filosofia. Este fie aşa, fie aşa, îşi spuse ea: fie Alexandra este în Occident şi o duce mult mai bine – dacă într-adevăr *este* Alexandra –, fie Alexandra se afla acolo unde fusese înainte şi nu o ducea mai rău. Dar, încetul cu încetul, cu o altă parte din ea însăşi văzu dincolo de acest fals optimism. Exista o a treia posibilitate, iar aceasta era cea mai rea şi, pas cu pas, începu să o considere drept cea mai probabilă: că Alexandra era folosită în scopuri sinistre, poate chiar periculoase; că o forţau cumva, tot aşa cum o forţaseră pe Ostrakova, folosind în sens rău omenia şi curajul pe care i le transmisese tatăl ei, Glikman. Astfel că, în cea de-a paisprezecea noapte, Ostrakova izbucni într-o violentă criză de plâns şi, cu lacrimile şiroindu-i pe faţă, cutreieră jumătate din Paris, căutând o biserică, orice biserică, numai deschisă să fie, până ajunse chiar la Catedrala Aleksandr Nevski. Era deschisă. În genunchi, se rugă ore întregi Sfântului Iosif, care era, la urma urmelor, părinte şi protector şi cel care-i dăruise lui Glikman prenumele, chiar dacă asociaţia de idei l-ar fi făcut pe Glikman să râdă. În ziua de după aceste aplecări spirituale ruga îi fu răsplătită. Sosi o scrisoare. Nu avea nici timbru, nici ştampila poştei. Din precauţie, adăugase şi adresa de la locul de muncă, iar scrisoarea o aştepta acolo, adusă de cineva, cândva, în timpul nopţii. Era o scrisoare foarte scurtă şi nu avea nici numele expeditorului, nici adresa lui. Nu fusese nesemnată.

Ca şi propria ei scrisoare, era într-o franceză preţioasă şi scrisă de mână, trădând caligrafia lăbărţată a unei mâini bătrâne şi dictatoriale, pe care o recunoscu pe loc a fi a Generalului.

„Madame! – începea aceasta ca un ordin. Scrisoarea dumneavoastră a ajuns în bună regulă la autorul acestor rânduri. Un prieten al cauzei noastre va veni curând să vă facă o vizită. Este un om de onoare şi, ca semn de recunoaştere, vă va înmâna cealaltă jumătate a cărţii poştale anexate. Vă rog insistent să nu vorbiţi cu nimeni despre această problemă până la sosirea sa. Va veni la locuinţa dumneavoastră între 8 şi 10 seara. Va suna la uşă de trei ori. Se bucură de totala mea încredere. Aveţi totală încredere în el, madame, şi vom face totul pentru a vă ajuta."

Odată cu senzaţia de uşurare pe care o avea, o amuza în secret tonul melodramatic al autorului epistolei. „De ce scrisoarea nu a fost adusă direct la mine acasă? se întrebă ea. Şi de ce să mă simt eu mai în siguranţă pentru că îmi dă jumătate dintr-o carte poştală englezească?" Întrucât bucata de carte poştală arăta o parte din Piccadilly Circus şi era ruptă, nu tăiată, cu o brutalitate deliberată, pe diagonală. Partea rezervată corespondenţei era neatinsă.

Spre uimirea ei, trimisul Generalului veni chiar în seara aceea.

Sună de trei ori, aşa cum se promitea în scrisoare; trebuie să fi ştiut că era acasă – probabil o urmărise când intrase şi văzuse că se aprinseră luminile –, pentru că tot ceea ce auzi fu un pocnet în cutia de scrisori, un pocnet mult mai zgomotos decât de obicei, şi, când se îndreptă spre uşă, văzu bucata de carte poştală ruptă zăcând pe preş, acelaşi preş atât de des privit în vremea în care aştepta veşti de la fiica ei, Alexandra. Ridicând-o, se repezi în dormitor să-şi ia Biblia, în care se găsea cealaltă jumătate, şi, într-adevăr, bucăţile se potriveau. Dumnezeu era de partea ei. Sfântul Iosif intervenise în favoarea ei (dar ce aiureală, totuşi!). Când îi deschise uşa, trimisul

se strecură pe lângă femeie ca o umbră; era un tip micuţ, ca un spiriduş, într-un palton negru cu revere de catifea, care-i dădeau aerul unui conspirator de operetă. „Mi-au trimis un pitic ca să prind un uriaş“, fu primul ei gând. Avea sprâncene arcuite, faţa plină de riduri şi smocuri mici de păr negru deasupra urechilor ascuţite, pe care şi le netezi cu palmele lui mici în faţa vitrinei din vestibul atunci când îşi scoase pălăria: oferea un spectacol atât de comic şi atât de strălucitor, încât, dacă situaţia ar fi fost alta, Ostrakova ar fi izbucnit într-un hohot de râs.

Dar nu în noaptea aceea.

În noaptea aceea, avea o gravitate pe care ea o simţi imediat ca nefiind atitudinea lui normală. În noaptea aceea, ca un om de afaceri ocupat, care tocmai se dăduse jos din avion – avea, de asemenea, impresia că şi el era nou-venit în oraş: ţinuta sa îngrijită, aerul de călător fără bagaje –, în noaptea aceea nu voia să vorbească decât despre afaceri.

– Aţi primit scrisoarea mea în bună regulă, madame?

Vorbea ruseşte repede, cu accent estonian.

– Credeam că era scrisoarea Generalului, replică ea afectând – fără să se poată abţine – o anumită severitate la adresa lui.

– Eu am fost curierul lui, răspunse bărbatul grav.

Se scotoci într-un buzunar interior şi ea avu senzaţia oribilă că, la fel ca namila aia de rus, urma să scoată un blocnotes negru. În schimb, el scoase o fotografie şi o singură aruncătură de ochi îi fu suficientă: un chip palid şi ipocrit, expresia de dispreţ faţă de toată suflarea feminină, nu numai faţă de ea; aerul că doreşte, dar nu îndrăzneşte.

– Da, zise ea. Acesta e străinul.

Văzându-l cum se bucură, îşi dădu seama imediat că era ceea ce Glikman şi prietenii săi numeau „unul de-al nostru“. Nu neapărat un evreu, dar un om cu inimă, de calitate. Din acea clipă, îl boteză în mintea sa „Magicianul“. Îşi imagina

buzunarele acestuia ca fiind pline de şmecherii de tot felul şi ochii lui veseli îmbrăcând o strălucire de magie.

Jumătate din noapte, cu o intensitate pe care nu o mai cunoscuse de la Glikman încoace, ea şi Magicianul stătură de vorbă. Mai întâi, ea îi povesti totul, din nou, retrăind toate detaliile cu exactitate, surprinsă în sinea ei să descopere cât de mult omisese în scrisoare, pe care Magicianul părea s-o ştie pe dinafară. Îi explică sentimentele şi lacrimile ei, teribilul zbucium interior; îi descrise cruzimea torţionarului ei asudat. Era aşa de prost – continuă ea să repete, cu mirare –, ca şi cum ar fi făcut-o pentru prima oară, spuse ea, n-avea nici un fel de fineţe, nici un fel de siguranţă. Ce ciudat este să te gândeşti la Diavol ca fiind neîndemânatic! Îi povesti despre omleta cu şuncă şi despre cartofii prăjiţi, despre berea alsaciană, iar el izbucni în râs; despre sentimentul ei că acel om era de o timiditate şi de o inhibiţie periculoase – deloc afemeiat –, lucru cu care micuţul Magician fu de acord, cu bunăvoinţă, ca şi cum el şi roşcatul se cunoşteau foarte bine. Avea totală încredere în Magician, aşa cum îi spusese Generalul să aibă; se săturase până peste cap de suspiciune. Vorbea, gândi ea în clipa aceea, tot atât de sincer cum vorbise cu Ostrakov odinioară, pe vremea când erau tineri şi se iubeau în oraşul ei natal, în nopţile când credeau că s-ar putea să nu se mai întâlnească niciodată, agăţându-se unul de altul ca nişte asediaţi, şoptind în zgomotul tunurilor care se apropiau; sau cu Glikman, aşteptând loviturile în uşă ale celor ce aveau să-l ducă din nou la închisoare. Se adresa privirii lui vii şi înţelegătoare, umorului care zăcea în el, suferinţei pe care o simţise imediat ca fiind cea mai bună parte a naturii sale neortodoxe şi, probabil, antisociale. Treptat, în timp ce continua să vorbească, instinctul ei feminin îi şopti că ea îi inspira bărbatului patimă, nu dragoste de data aceasta, ci o ură puternică şi concentrată, care conferea forţă şi

sensibilitate celei mai mici întrebări pe care o punea. Ce ființă sau ce lucru detesta el de fapt, n-ar fi putut spune, dar se temea pentru orice bărbat, fie el străinul roșcovan, fie oricine altcineva, care ar fi atras asupra lui focul acestui micuț Magician. Patima lui Glikman, își aminti ea, fusese o patimă generală, fără somn, împotriva nedreptății, care se fixa aproape la întâmplare oricărei game de simptome, mici sau mari. Însă aceea a Magicianului avea o singură rază, concentrată asupra unui punct pe care ea nu-l putea vedea.

Fapt este că, atunci când Magicianul plecă – Dumnezeule, gândi ea, se făcuse aproape vremea să se ducă la lucru! –, Ostrakova îi spusese tot ceea ce avea să-i spună, iar Magicianul, în schimb, îi trezise sentimente care de ani de zile, până în noaptea aceasta, aparținuseră doar trecutului său. Spălând farfuriile și sticlele, într-o stare vecină cu beatitudinea, reuși, în ciuda complexității sentimentelor ei față de Alexandra, față de sine însăși, față de cei doi bărbați morți, să izbucnească în râs, gândindu-se la prostia ei femeiască.

– Și nici măcar nu-i știu numele! spuse ea tare, dând din cap zeflemitor.

Cum ar fi putut să îl contacteze? întrebase ea. Cum ar fi putut să îl avertizeze în caz că revenea?

N-avea cum, îi replicase Magicianul, dar, dacă se afla într-o situație de criză, n-avea decât să-i scrie Generalului din nou, pe numele lui englezesc și la o altă adresă.

– Domnul Miller, spusese el grav, pronunțând numele cum o fac francezii, și-i dăduse o carte de vizită cu o adresă londoneză, scrisă de mână cu majuscule. Dar fii discretă, o avertizase el. Trebuie să vorbești pe ocolite.

Toată ziua aceea și multe zile după, Ostrakova păstră prezentă în memorie ultima imagine a Magicianului care pleca, în momentul în care cobora scara prost luminată. Ultima sa privire fierbinte, plină de hotărâre și surescitată.

– Îți promit să te eliberez. Mulțumesc că m-ai chemat sub arme.

Mâna lui micuţă, albă, pe balustrada scării, ca o batistă fluturată de la fereastra unui tren, învârtindu-se într-un cerc nebunesc de rămas-bun, până când dispăruse în întunericul tunelului.

CAPITOLUL 2

Cel de-al doilea din cele două evenimente care îl aduseră pe George Smiley din nou în scenă avu loc la câteva săptămâni după cel dintâi, la începutul toamnei aceluiaşi an: nu la Paris, ci în cândva vechiul şi liberul oraş hanseatic Hamburg, în prezent victimă a loviturilor aproape mortale ale furtunoasei sale prosperităţi. Este totuşi adevărat că nicăieri altundeva vara nu păleşte mai minunat decât de-a lungul malurilor aurii şi portocalii ale Alsterului, pe care nimeni nu-l secase încă şi nu-l umpluse cu beton. George Smiley, nici nu mai e nevoie s-o spunem, nu văzuse nimic din această melancolică splendoare autumnală.

În ziua cu pricina, Smiley muncea din greu, cufundat în uitare, cu toată convingerea pe care şi-o putea impune, la aceeaşi masă din biblioteca londoneză din St James's Square; de unde era aşezat, se putea uita prin fereastra glisantă a sălii de lectură la cei doi arbori înalţi şi subţiri. Singura legătură cu oraşul Hamburg pe care ar fi putut s-o invoce – dacă mai târziu ar fi încercat să stabilească un raport, ceea ce însă nu făcu – se afla în domeniul parnasian al poeziei baroce germane, întrucât pe atunci redacta o monografie asupra bardului Opitz, străduindu-se, cu sinceritate, să facă o distincţie între pasiunea autentică şi obositoarea convenţie literară a epocii.

La Hamburg trecuse puţin de ora unsprezece dimineaţa, iar poteca ducând la debarcader era pătată de raze de soare şi de frunze moarte. O ceaţă albicioasă plutea deasupra apei tihnite

a lacului Aussenalster; prin ea, turlele de pe malul răsăritean răzbăteau ca nişte pete verzi pictate pe orizontul umed. De-a lungul malului se agitau veveriţe roşii, ce-şi făceau provizii pentru iarnă. Însă tânărul fragil, având întru câtva aerul unui anarhist, stând în picioare pe debarcader, în trening şi cu adidaşi, nu se arăta câtuşi de puţin interesat de ele. Ochii săi, cu pleoapele înroşite, erau fixaţi asupra unui vapor care se apropia, iar faţa lui suptă era întunecată de o barbă de două zile. Avea sub braţul stâng un ziar hamburghez; un ochi atât de ager precum acela al lui George Smiley ar fi observat pe loc că era ediţia din ziua precedentă, nu cea din ziua respectivă. Cu mâna dreaptă ţinea strâns un coş de papură care i s-ar fi potrivit mai bine îndesatei doamne Ostrakova decât acestui atlet zvelt şi zdrenţăros, care părea gata în orice clipă să se arunce în lac. Coşul era plin de portocale acoperite cu un plic galben Kodak, inscripţionat în limba engleză. Debarcaderul era pustiu, iar ceaţa ce plutea deasupra apei îi sporea tânărului singurătatea. Nu îl însoţeau decât orarul vaporului şi un aviz arhaic, care supravieţuise probabil războiului, explicând cum să-i readuci la viaţă pe cei pe jumătate înecaţi; singurele sale gânduri se concentrau asupra instrucţiunilor primite din partea Generalului, pe care le repeta fără încetare în minte, ca o rugăciune.

Vaporul acostă, iar tânărul sări la bord ca un copil care joacă statuile: câţiva paşi precipitaţi, apoi rămâi imobil până când reîncepe muzica. De patruzeci şi opt de ore, ziua şi noaptea, nu se gândise la altceva decât la această clipă: momentul de faţă. La volanul maşinii, privise drumul cu atenţie, închipuindu-şi printre imaginile de o clipă ale soţiei şi fetiţei sale numeroasele incidente catastrofale care ar fi putut apărea. Ştia că parcă era făcut să întâlnească dezastrul. În timpul rarelor sale opriri pentru o cafea, aranjase şi rearanjase de zece ori portocalele, punând plicul când de-a lungul, când de-a latul; nu, unghiul ăsta e mai bun, e mai potrivit, e mai uşor să-l iei de-acolo. La marginea oraşului făcuse rost de

mărunţiş, în aşa fel încât să aibă exact banii de bilet; dar ce s-ar fi făcut dacă l-ar fi reţinut controlorul, brusc însufleţit de cheful conversaţiei? Avea atât de puţin timp la dispoziţie pentru a face ceea ce trebuia să facă! Nu va vorbi nemţeşte, asta o stabilise. Va îngăima ceva, va zâmbi, se va arăta rezervat, se va scuza, dar va rămâne mut. Sau va spune câteva dintre puţinele sale vorbe estoniene – vreo frază din Biblie pe care şi-o putea reaminti de pe vremea copilăriei lui luterane, înainte ca tatăl său să insiste să înveţe ruseşte. Dar acum, când clipa era atât de aproape, tânărul îşi dădu seama că planul său avea o fisură. Dar dacă ceilalţi pasageri i-ar fi sărit în ajutor? Într-un oraş poliglot ca Hamburg, aflat la doar câţiva kilometri de Răsărit, erau suficiente şase persoane pentru a vorbi tot atâtea limbi între ele! Era mai bine să păstreze tăcerea, să rămână mut.

Regretă că nu se bărbierise. Şi-ar fi dorit să iasă mai puţin în evidenţă.

În cabina principală a vaporului, tânărul nu se uită la nimeni. Ţinea ochii plecaţi. „Evită orice întâlnire a privirilor", ordonase Generalul. Controlorul pălăvrăgea cu o doamnă în vârstă şi nu-i dădu nici o atenţie. Aşteptă stânjenit, străduindu-se să pară calm. Erau cam treizeci de pasageri. Avea impresia că atât bărbaţii, cât şi femeile purtau aceleaşi veşminte, pardesie verzi şi pălării verzi de fetru, toţi dezaprobându-l. Îi veni rândul. Întinse o palmă umedă. O marcă, o monedă de 50 de pfenigi, un pumn de mărunţiş. Controlorul luă necesarul, fără să scoată un cuvânt. De bine, de rău, tânărul reuşi să se strecoare printre bănci şi să-şi facă loc către partea din spate. Debarcaderul se îndepărta. „Mă suspectează că aş fi terorist", gândi tânărul. Pe mâini era mânjit cu ulei de motor şi-i păru rău că nu se spălase. „Probabil am şi pe faţă." „Fii şters, îi spusese Generalul. Nu ieşi în evidenţă. Nu zâmbi, nu te încrunta. Poartă-te firesc." Aruncă o privire la ceas, încercând să facă acest lucru cu discreţie. Îşi suflecase mâneca stângă, tocmai ca să poată vedea ceasul. Aplecându-se, cu toate că nu

era înalt, tânărul ajunse dintr-odată în spate, o parte a vaporului protejată doar de o prelată împotriva intemperiilor. Era o chestiune de secunde. Nu de zile sau de kilometri. Nici de ore. Secunde. Limba secundarului trecu de şase. „Când va reveni pe şase, porneşti.“ Bătea briza, dar abia dacă o observă. Ceea ce îl îngrijora teribil era timpul. Când era în plină agitaţie – ştia bine lucrul ăsta – pierdea total simţul timpului. Se temea ca nu cumva secundarul să facă două ture până să-şi dea el seama, transformând un minut în două. În zona pupei, toate locurile erau libere. Cu un pas nesigur, ajunse la ultimul rând de bănci, strângând pe burtă, cu amândouă mâinile, coşul cu portocale, iar sub braţ, ziarul: „Eu sunt, uitaţi-vă la semnalmentele mele“. Se simţea ca un tâmpit. Portocalele săreau mult prea mult în ochi. De ce naiba un tânăr nebărbierit, în trening, trebuia să care un coş cu portocale şi ziarul de ieri? Întregul vapor trebuie că îl reperase. „Căpitane, tânărul de acolo... e un terorist! Are o bombă în coş. Are de gând fie să ne deturneze, fie să scufunde vaporul!“ Un cuplu stătea braţ la braţ, lângă balustradă, cu spatele la el, privind în zare prin ceaţă. Bărbatul era foarte scund, mai scund decât femeia. Purta un palton negru, cu revere de catifea. Nu-i dădeau nici o atenţie. „Stai cât mai în spate posibil, asigură-te că te afli chiar lângă interval“, îi spusese Generalul. Se aşeză, rugându-se Cerului să meargă de prima oară, ca nici una dintre soluţiile de rezervă să nu se dovedească necesară.

– Beckie, pentru *tine* o fac, murmură el în secret, gândindu-se la fiica sa şi amintindu-şi vorbele Generalului.

În ciuda originilor sale luterane, de gât îi atârna o cruce de lemn, un dar primit de la mama sa, însă fermoarul bluzei o acoperea. De ce ascunsese crucea? Pentru ca Dumnezeu să nu fie martor la înşelătoria sa? Nu ştia. Nu-şi dorea decât să fie din nou la volanul maşinii, să conducă şi să tot conducă, până ar fi căzut mort de oboseală sau ar fi ajuns cu bine acasă.

„Nu te uita nicăieri“, îşi aminti că îi spusese Generalul. Nu trebuia să se uite nicăieri decât înainte: „Eşti partenerul pasiv.

Nu trebuie să faci nimic altceva decât să oferi ocazia. Fără parolă, nimic; nimic decât coşul şi portocalele cu plicul galben şi cu ziarul de sub braţ". „N-ar fi trebuit să accept niciodată, gândi el. Mi-am pus fiica, pe Beckie, în primejdie. Stella nu mi-o va ierta niciodată. Îmi voi pierde cetăţenia, am riscat totul. „Fă-o pentru cauza noastră", îi spusese Generalul. „Domnule General, nu am nici o cauză: nu e cauza mea, e cauza dumneavoastră, e cauza tatălui meu; de aceea am aruncat portocalele peste bord."

Dar nu le aruncase. Punând ziarul lângă el, pe banca din şipci, observă că se udase de sudoare şi că tiparul dispăruse în locurile în care îl strânsese. Se uită la ceas. Secundarul era la zece. „S-a oprit! Au trecut cincisprezece secunde de când m-am uitat ultima oară... nu-i posibil!" O privire îngrozită către mal îl convinsese că se aflau deja în mijlocul lacului. Se uită la ceas din nou şi văzu secundarul trecând de unsprezece. „Tâmpitule, gândi el, calmează-te!" Aplecându-se spre dreapta, se prefăcu a citi ziarul, în timp ce urmărea permanent cadranul ceasului. „Terorişti. Nimic altceva decât terorişti, gândi el citind titlurile pentru a douăsprezecea oară. Nu-i de mirare că pasagerii cred că sunt şi eu unul din ăştia." *Grossfahndung.* Ăsta era cuvântul lor pentru căutări intense. Îl uimea că-şi amintea atâta germană. „Fă-o pentru cauza noastră."

La picioarele sale, coşul cu portocale stătea într-un echilibru precar. „Când te ridici, pune coşul pe bancă pentru a ţine locul rezervat", îi spusese Generalul. Dacă se răstoarnă? Văzu cu ochii minţii portocalele rostogolindu-se pe punte, plicul galben cu susul în jos printre ele, fotografii împrăştiate pretutindeni, toate purtând chipul lui Beckie. Secundarul trecu de şase. Se ridică. „Acum." Simţea un bulgăre de gheaţă în stomac. Trase bluza treningului pentru a-şi acoperi burta, lăsând să se vadă, fără să vrea, crucea de lemn primită de la maică-sa. Închise fermoarul. „Plimbă-te de colo-colo. Nu te uita nicăieri. Prefă-te că eşti visător, îi spusese Generalul. Tatăl tău n-ar fi ezitat nici o clipă, spusese Generalul. Nici tu nu o vei

face." Ridicând cu grijă coşul pe bancă, îl îndreptă cu amândouă mâinile, apoi îl aplecă spre spate, ca să-i dea mai multă stabilitate. Încercă să vadă dacă se ţine. Se întrebă ce să facă cu *Abendblatt.* Să-l ia, să-l lase unde era? Contactul său poate că nu văzuse încă semnalul? Îl ridică şi-l puse sub braţ.

Reveni în cabina principală. Un alt cuplu se îndrepta spre pupă, fără doar şi poate ca să ia aer, nişte oameni mai în vârstă foarte calmi. Primul cuplu avea ceva atrăgător, chiar văzut din spate. Bărbatul de talie mică, femeia cu forme agreabile, amândoi cu un aer îngrijit. Nu trebuia decât să te uiţi la ei şi-ţi dădeai seama că petrecuseră bine în pat. Dar cel de al doilea cuplu i se părea o pereche de poliţişti. Era sigur că nu simţeau nici o plăcere atunci când făceau dragoste. „Unde-mi zboară gândurile?" se întrebă el înnebunit. „La soţia mea, Stella", era răspunsul. La îmbrăţişările ei îndelungi şi minunate de care poate nu va mai avea parte niciodată. Plimbându-se de colo-colo, aşa cum i se ordonase, înaintă de-a lungul intervalului către cabina pilotului. Era uşor să nu te uiţi la nimeni. Pasagerii îi arătau spatele. Înaintă cât putu de departe, cât le era permis pasagerilor. Pilotul se afla în stânga sa, stând pe o platformă. „Du-te către fereastra pilotului şi admiră priveliştea. Stai acolo exact un minut." Acoperişul cabinei se găsea mai jos aici; fu nevoit să se aplece. Prin parbrizul mare, se vedeau defilând copacii şi clădirile. Văzu un echpaj de 8+1 trecând pe lângă ei, urmat de o zeiţă blondă, singură într-un schif. „Sâni de statuie", gândi el. Ca să pară şi mai firesc, îşi propti unul din adidaşi de platforma pilotului. „Daţi-mi o femeie, se gândi el cu disperare, în timp ce momentul de criză se apropia. Daţi-mi-o pe Stella mea, somnoroasă şi dornică în semiîntunericul zorilor." Îşi ţinea încheietura mâinii pe balustradă, cu ceasul la vedere.

– Nu lustruim pantofi aici, bombăni pilotul.

Tânărul îşi retrase în grabă piciorul şi îl puse pe podea. „Acum ştie că vorbesc nemţeşte, se gândi el şi simţi,

descumpănit, că-l mănâncă fața. O știu oricum, gândi el prostește, de ce aș avea altfel un ziar german sub braț?"

Era momentul. Îndreptându-se cât era de lung, se întoarse pe călcâie mult prea repede și își croi drum înapoi spre locul lui, nemaiavând rost să-și amintească să nu se uite în ochii oamenilor, pentru că aceștia îl priveau insistent, dezaprobându-i barba nerasă de două zile, treningul și privirea rătăcită. Ochii săi părăseau o față, doar ca să găsească o alta. Își spuse că nu văzuse în viața lui un astfel de cor mut de rea-voință. Bluza de trening i se ridicase din nou în dreptul taliei și lăsa să se vadă o dungă de păr negru. „Stella le spală în apă prea fierbinte", gândi el. Trase din nou de bluză în jos, și ieși la aer curat, purtându-și crucea de lemn ca pe o medalie. În timpul acesta, se întâmplară aproape simultan două lucruri. Pe bancă, lângă coș, zări semnul cu cretă galbenă pe care îl căuta, tras peste două șipci, de un galben strălucitor precum acela al penelor de canar, ceea ce îl anunța că livrarea avusese loc cu succes. Văzând acest lucru, îl cuprinse un sentiment de glorie, pe care nu-l cunoscuse în întreaga sa viață, o eliberare deplină pe care nici o femeie nu i-ar fi putut-o oferi.

„De ce trebuie să procedăm astfel? îl întrebase el pe General. De ce trebuie ca totul să fie atât de complicat?"

„Pentru că obiectul e unic în lume, răspunsese Generalul. Este o comoară fără egal. Pierderea sa ar fi o tragedie pentru lumea liberă."

„Și m-a ales tocmai pe *mine* drept curierul său", gândi tânărul cu mândrie: deși, pe undeva, credea totuși că bătrânul întrecea măsura. Luând cu un gest calm plicul galben, îl vârî în buzunarul bluzei, trase fermoarul și își petrecu degetul peste dinții acestuia ca să se asigure că nu se blocaseră.

Exact în momentul acela, își dădu seama că era urmărit. Femeia de lângă balustradă stătea tot cu spatele la el și observă din nou că avea picioare foarte frumoase. Dar însoțitorul ei, scund și sexy, în pardesiu negru, se întorsese cu fața spre el, iar expresia sa puse capăt senzației plăcute pe care

tânărul tocmai o avusese. O singură dată mai văzuse o astfel de figură, şi aceasta se întâmplase atunci când tatăl său era pe patul de moarte, în prima lor locuinţă englezească, o cameră în Ruislip, la câteva luni după ce sosiseră în Anglia. Tânărul nu văzuse niciodată ceva atât de disperat, atât de serios, atât de lipsit de orice protecţie la nimeni altcineva până atunci. Şi mai îngrijorătoare, ştia el, exact aşa cum îşi dăduse seama Ostrakova, era acea disperare ce contrasta cu dispunerea naturală a trăsăturilor, care păreau să aparţină unui comediant. Sau, aşa cum gândise Ostrakova, unui magician. Tot aşa cum privirea pătimaşă a acestui străin mititel, cu faţa ascuţită, transmiţând un mesaj de rugăminte stăruitoare, ba chiar furioasă – „Băiete, nici n-ai idee ce duci! Apără-l cu viaţa ta!“ – ,dezvăluia acelaşi suflet de comediant.

Vaporul se oprise. Se aflau pe celălalt mal. Luându-şi coşul, tânărul sări pe mal şi, aproape în fugă, se strecură de pe o străduţă pe alta, în mijlocul mulţimii care îşi făcea cumpărăturile, fără să ştie unde duceau acestea.

Pe tot parcursul drumului de întoarcere, în timp ce volanul îi vibra în mâini iar motorul îi plesnea urechile cu gamele sale, tânărul revăzu acea figură, în faţa lui, pe drumul umed, întrebându-se, pe măsură ce orele treceau, dacă nu era ceva ce-şi imaginase, pur şi simplu, în emoţiile livrării. După toate probabilităţile, adevăratul contact era cu totul altcineva, gândi el, încercând să-şi dea curaj. Una dintre acele cucoane grase, cu pălării verzi de fetru... poate chiar controlorul. „Eram prea tensionat, îşi spuse el. Într-un moment crucial, un bărbat necunoscut s-a întors cu faţa spre mine, m-a privit, iar eu am brodat o întreagă istorie, imaginându-mi chiar că era tatăl meu muribund.“

Când ajunse la Dover, crezu că aproape reuşise să şi-l scoată pe acel bărbat din minte. Aruncă portocalele blestemate într-o cutie de gunoi. Plicul galben se afla la adăpost în buzunarul bluzei, unul dintre colţurile ascuţite înţepându-l, dar ce mai conta! Îşi făcuse prin urmare teorii despre complicele

lui secret? Dă-le-ncolo! Chiar dacă, prin pură coincidenţă, avea dreptate şi într-adevăr era acea faţă suptă şi ridată! Nu contează! Un motiv în plus pentru a nu se duce să trăncănească despre acest lucru în faţa Generalului, a cărui obsesie pentru securitate tânărul o compara cu patima inegalabilă a unui profet. Chipul Stellei îl obseda dureros. Dorinţa lui creştea odată cu fiecare kilometru parcurs. Era încă dis-de-dimineaţă. Şi-o închipui trezindu-se sub mângâierile sale; îi văzu zâmbetul somnoros transformându-se încet în pasiune.

Convocarea îi parveni lui Smiley în aceeaşi noapte şi, lucru curios, deşi avea impresia generală că nu doarme deloc bine în această perioadă recentă din viaţa sa, telefonul sună îndelung lângă patul lui, înainte ca el să răspundă. Venise acasă direct de la bibliotecă, apoi cinase ca vai de lume la un restaurant italienesc din King's Road, luând cu sine pentru protecţie *Călătoriile lui Olearius*. Se întorsese la locuinţa lui din Bywater Street şi-şi reluase lucrul la monografie cu încrâncenarea omului care nu are nimic altceva de făcut. După vreo două ore, deschisese o sticlă de vin roşu de Burgundia şi băuse jumătate din ea ascultând o piesă proastă la radio. Apoi aţipise, luptându-se cu visele lui agitate. Totuşi, în clipa în care auzi vocea lui Lacon, avu senzaţia că era scos dintr-un loc călduţ şi drag, unde şi-ar fi dorit să rămână nederanjat de nimeni, pe vecie. Cu toate că se mişca repede, avu senzaţia că îi luase o mulţime de timp să se îmbrace; se întrebă dacă aşa se întâmpla cu bărbaţii bătrâni atunci când auzeau despre moarte.

CAPITOLUL 3

– L-aţi cunoscut personal, nu-i aşa, domnule? îl întrebă respectuos comisarul-şef, cu un glas pe care se străduia să-l menţină scăzut. Sau poate că n-ar fi trebuit să vă întreb.

Cei doi bărbaţi se aflau împreună de cincisprezece minute, dar aceasta fusese prima întrebare a comisarului. Pentru un timp, Smiley păru că nu-l auzise, dar muţenia sa nu era ofensatoare, el având un dar al tăcerii. De altfel, se creează o legătură între doi bărbaţi care privesc un cadavru. Mai era o oră până să se crape de ziuă pe Hampstead Heath, o oră a nimănui, umedă şi ceţoasă, nici caldă, nici friguroasă, cu un cer vopsit în portocaliu de luminile Londrei şi cu arborii lucind de parc-ar fi fost daţi cu ceară. Stăteau unul lângă altul, pe o alee de fagi, iar comisarul îl întrecea cu un cap. Un uriaş de bărbat, tânăr, încărunţit prea devreme, puţin cam pompos poate, dar cu acea gingăşie de uriaş, care îl făcea în mod firesc simpatic. Smiley îşi încrucişase mâinile grăsuţe pe burtă, ca un primar în faţa unui cenotaf, dar nu avea ochi decât pentru cadavrul învelit în plastic, zăcând la picioarele lui, sub fasciculul de lumină al lanternei comisarului. Drumul lung până acolo îi tăiase evident răsuflarea, pentru că mai gâfâia puţin în timp ce se uita. Din întunericul din jurul lor, aparatele de emisie-recepţie ale poliţiei păcăneau în aerul nopţii. Nu mai erau alte lumini; comisarul ordonase să fie stinse.

– E doar cineva cu care am lucrat, explică Smiley după o lungă tăcere.

– Aşa mi s-a dat şi mie de înţeles, domnule, spuse comisarul.

Aştepta plin de speranţă, dar nu urmă nimic. „Nici nu vorbi cu el, îi spusese adjunctul de la Criminalistică. Nu l-ai văzut niciodată şi nici nu ştii cine era. Arată-i pur şi simplu ceea ce vrea şi lasă-l baltă. Urgent." Pe moment, comisarul-şef făcuse întocmai. După părerea lui, acţionase cu viteza luminii. Fotograful pozase, medicul certificase decesul, medicul legist examinase cadavrul *in situ* ca un preludiu la autopsia pe care urma s-o efectueze, toate acestea cu o rapiditate în totală contradicţie cu ritmul firesc al lucrurilor, pur şi simplu pentru a-i degaja drumul acestui vizitator „nereglementar", aşa cum adjunctului de la Criminalistică îi plăcuse să-l numească. Nereglementarul sosi – cu ceremonialul unui cititor de la Gaze, notă comisarul – iar Comisarul îl duse la locul faptei în galop. Se uitară împreună la urmele de paşi şi parcurseră drumul străbătut de bătrân până acolo. Comisarul procedase la reconstituirea crimei pe cât putuse de bine, date fiind circumstanţele, iar comisarul era un om capabil. Acum se aflau pe un povârniş, în locul unde şoseaua cotea şi unde ceaţa era foarte groasă. La lumina lanternei, cadavrul părea centrul a tot ceea ce-i înconjura. Zăcea cu faţa în jos, cu braţele întinse, ca şi cum ar fi fost crucificat pe pietriş, iar foaia de plastic îi accentua lipsa de viaţă. Era trupul unui bătrân, lat în umeri, un trup care se bătuse şi îndurase. Părul alb era tuns perie. O mână puternică, vânoasă, ţinea încă un baston gros. Purta un pardesiu negru şi galoşi. O beretă neagră zăcea pe jos, lângă el, iar pietrişul de lângă capul său se înnegrise de sânge. În jurul lui zăceau răspândite ceva mărunţiş, o batistă şi un briceag mic, care semăna mai mult cu un suvenir, decât cu o unealtă. „După toate probabilităţile, au început să-l scotocească, dar au renunţat, domnule, spusese comisarul. După toate probabilităţile au fost deranjaţi, domnule Smiley"; iar Smiley se întrebase cum trebuie să fie când atingi un trup cald, pe care tocmai îl vei fi împuşcat.

– Aş putea, vă rog, să-l văd la faţă, domnule comisar? spuse Smiley.

De data aceasta, comisarul fu acela care tărăgănă lucrurile.

– Ah, sunteţi sigur că asta doriţi, domnule? Avea un aer puţin jenat. Există modalităţi mai bune de a-l identifica decât *aceasta,* ştiţi prea bine.

– Da, da, sunt sigur, spuse Smiley grav, ca şi cum ar fi reflectat îndelung la această problemă.

Comisarul se adresă cu glas scăzut întunericului dinspre arbori, unde oamenii săi stăteau grupaţi în jurul maşinilor, cu luminile stinse, precum o generaţie următoare care-şi aşteaptă rândul.

– Hei, voi de colo! Hall! Sergent Pike! În pas alergător la mine; întoarceţi-l cu faţa în sus.

„Urgent", îi spusese comisarul adjunct de la Criminalistică.

Doi bărbaţi îşi făcură apariţia din umbră. Cel în vârstă avea o barbă neagră. Mănuşile chirurgicale, lungi până la înălţimea cotului, erau de-un cenuşiu fantomatic. Purtau salopete albastre şi cizme înalte de cauciuc. Lăsându-se pe vine, bărbosul desfăcu cu grijă folia de plastic, în timp ce mai tânărul său coleg îşi ţinea o mână pe umărul mortului, ca şi cum ar fi dorit să-l trezească.

– Trebuie să-ţi dai mai multă osteneală, băiete, îl avertiză comisarul pe un ton evident mai sec.

Tânărul poliţist trase, sergentul bărbos îl ajută şi, parcă împotrivindu-se, trupul se rostogoli, cu un braţ înţepenit bălăngănindu-se în aer, iar celălalt ţinând în continuare strâns bastonul.

– Isuse, spuse poliţistul. La dracu !

Îşi acoperi gura cu mâna. Sergentul îl apucă de cot şi-l trase de-acolo. Îl auziră icnind.

– Nu prea le am cu politica, îi mărturisi comisarul lui Smiley, fără nici o legătură, continuând să se uite în jos. Nu-mi

place politica şi nu-mi plac nici politicienii. După părerea mea, majoritatea sunt nebuni cu diplomă. De-asta am intrat în poliţie, ca să spun drept.

Valurile groase de ceaţă se roteau straniu în raza nemişcată a lanternei sale.

– Nu ştiţi din întâmplare cine a făcut asta, nu-i aşa, domnule? În cincisprezece ani n-am văzut o rană ca asta.

– Mă tem că balistica nu este domeniul meu, răspunse Smiley după o altă pauză de gândire.

– Nu, desigur, nu, nici nu m-aşteptam să fie. Vă ajunge cât aţi văzut, domnule?

După toate aparenţele, Smiley nu era de aceeaşi părere.

– Majoritatea oamenilor se aşteaptă să fie împuşcaţi drept în piept, nu-i aşa, domnule? remarcă „inteligent" comisarul. Învăţase că, în ocazii precum aceasta, trăncăneala destindea uneori atmosfera. Un glonţ frumos, rotund, care face o gaură estetică. La asta se aşteaptă majoritatea oamenilor. Victima cade încetişor în genunchi, în sunetele unor coruri celeste. Asta-i influenţa televiziunii, presupun. Când, de fapt, cartuşul adevărat al zilelor noastre poate să-ţi smulgă un braţ sau un picior, după cum îmi spun prietenii mei, militarii. Reveni la obiect. Avea mustaţă, domnule? Sergentul a avut impresia că a descoperit o urmă de păr alb pe maxilarul superior.

– Mustaţă de militar, spuse Smiley după o tăcere lungă şi, folosind degetul mare şi arătătorul, îi desenă conturul, cu un aer absent, deasupra propriei sale buze, în timp ce privirea îi era fixată asupra trupului bătrânului. Mă întreb, domnule comisar, dacă aş putea examina conţinutul buzunarelor sale. Ce ziceţi, se poate?

– Sergent Pike!

– Da, domnule.

– Acoperiţi corpul şi spuneţi-i domnului Murgotroyd să-mi pregătească în camionetă conţinutul buzunarelor, adică ce-a rămas. În pas alergător, adăugă comisarul, pe un ton de rutină.

– 'Nţeles!

– Şi vino-ncoace. Comisarul îl luase pe sergent cu blândeţe de braţ. Spune-i tânărului Hall că nu pot să-l opresc să i se facă greaţă, dar nu suport să vorbească urât. Întrucât comisarul era un creştin pios şi nu ascundea acest lucru. Pe aici, domnule Smiley, adăugă el, regăsindu-şi tonul mai amabil.

Pe măsură ce urcau în susul şoselei, trăncăneala radiourilor slăbea şi nu mai auzeau în schimb decât fâlfâitul furios al corbilor şi mârâitul oraşului. Comisarul mergea cu un pas alert, lăsând în stânga sa zona încercuită cu frânghii. Smiley grăbea pasul în urma lui. O camionetă fără ferestre era parcată între copaci, cu portierele din spate deschise, iar înăuntru ardea o lumină slabă. Se urcară şi se aşezară pe banchetele tari. Domnul Murgotroyd avea părul cenuşiu şi un costum tot cenuşiu. Se aplecă pentru a pune înaintea lor un sac de plastic, cu o faţă de pernă transparentă. Sacul era închis cu un nod, pe care îl desfăcu. În interior erau pachete mai micuţe. Domnul Murgotroyd le ridica, iar comisarul citea etichetele la lumina lanternei, înainte de a i le trece lui Smiley ca să le examineze.

– Un portmoneu de piele uzat, cum se poartă pe continent, pe jumătate ieşit din buzunarul din stânga al hainei. Aţi văzut monedele de lângă trupul său. Şaptezeci şi două de pence. Ăştia-s toţi banii pe care-i avea asupra lui. Nu avea portofel, nu-i aşa, domnule?

– Nu ştiu.

– Noi bănuim că i-au umflat portofelul. Au început să-i scotocească prin portmoneu şi pe urmă au fugit. O legătură de chei, de casă, diverse, în buzunarul din dreapta al pantalonilor... Continua cu înşirarea obiectelor, însă atenţia lui Smiley nu slăbea. „Sunt indivizi care se *prefac* că au memorie, gândi comisarul, observând concentrarea lui, şi alţii care *au* memorie, într-adevăr." Pentru comisar, memoria era cea mai bună parte a inteligenţei, plasând-o mai presus de orice; iar Smiley, ştia el, o avea. O legitimaţie de intrare la

Biblioteca Municipală din Paddington Borough, pe numele V. Miller, o cutie de chibrituri Swan Vesta, începută, în buzunarul din stânga al pardesiului. Un buletin de identitate de străin, al cărui număr figurează în raport tot pe numele Vladimir Miller. Un flacon cu pilule în buzunarul din stânga al pardesiului. La ce serveau pilulele, domnule? N-aveţi vreo idee? Le zice Sustac, Dumnezeu ştie ce-or fi, de luat de două sau de trei ori pe zi.

– Pentru inimă, spuse Smiley.

– Şi o chitanţă confirmând primirea a treisprezece lire de către Societatea de taximetre Straight and Steady din Islington, Nord.

– Pot să mă uit? spuse Smiley, iar comisarul i-o ţinu în aşa fel încât să poată citi data şi semnătura şoferului, J. Lamb, caligrafiată ca la şcoală şi puternic subliniată.

Următoarea pungulită conţinea o cretă şcolară, galbenă şi în mod miraculos neruptă. Capătul mai subţire era mânjit, uşor cafeniu, ca şi cum ar fi trasat o singură linie cu ea, iar capătul gros era nefolosit.

– Are praf de cretă galbenă şi pe mâna stângă, spuse domnul Murgotroyd vorbind pentru prima oară. Tenul său era ca de piatră gri. Avea o voce cenuşie, tristă ca de cioclu. Ne întrebam dacă nu cumva era în învăţământ, adăugă domnul Murgotroyd, însă Smiley, fie deliberat, fie distrat fiind, nu răspunse întrebării implicite a domnului Murgotroyd, iar comisarul nu insistă.

O a doua batistă, de bumbac, prezentată de data aceasta de domnul Murgotroyd, în parte însângerată, în parte curată şi călcată cu grijă, în formă de triunghi ascuţit, pentru buzunarul de la piept.

– Ne întrebam dacă nu era în drum spre o petrecere, spuse domnul Murgotroyd, de data aceasta fără nici o speranţă.

– Criminalistica la telefon, domnule, se auzi o voce din partea din faţă a camionetei.

Fără un cuvânt, comisarul dispăru în întuneric, abandonându-l pe Smiley sub privirea deprimată a domnului Murgotroyd.

– Sunteţi specialist într-un domeniu anume, domnule? întrebă domnul Murgotroyd, după ce în prealabil îşi plimbase îndelung privirea tristă asupra vizitatorului său.

– Nu. Nu, mă tem că nu, spuse Smiley.

– De la Interne, domnule?

– Din păcate nici de la Interne, zise Smiley, scuturând din cap cu un gest binevoitor, care, într-o anumită măsură, îl făcea complice la stupefacţia domnului Murgotroyd.

– Superiorii mei sunt întru câtva îngrijoraţi în legătură cu presa, domnule Smiley, spuse comisarul, vârându-şi capul din nou în camionetă. Se pare că se îndreaptă către noi, domnule.

Smiley se grăbi să coboare. Cei doi bărbaţi stăteau faţă în faţă pe şosea.

– Aţi fost foarte amabil, spuse Smiley. Mulţumesc!

– Am fost onorat, zise comisarul.

– Nu vă amintiţi din întâmplare în ce buzunar se afla *creta?* întrebă Smiley.

– În pardesiu, în stânga, răspunse comisarul, oarecum surprins.

– Şi modul în care a fost buzunărit... Aţi putea să-mi spuneţi din nou cum vă imaginaţi *asta* exact?

– N-au avut timp sau nu le-a păsat să-l întoarcă pe spate, cu faţa în sus. Au îngenuncheat lângă el, au scotocit după portofel, au tras de portmoneu. Au risipit câteva obiecte când făceau toate astea. Şi, basta!

– Vă mulţumesc, repetă Smiley.

O clipă mai târziu, cu mai multă uşurinţă decât l-ai fi putut crede capabil, dată fiind corpolenţa sa, dispăruse printre copaci. Dar nu înainte ca amabilul comisar să-i fi fixat direct în ochi lumina lanternei, ceea ce nu făcuse până atunci din motive de discreţie. Dar nu înainte de a-şi fi aruncat o privire intensă şi profesionistă asupra trăsăturilor legendare, măcar

pentru a povesti nepoţilor săi la bătrâneţe: cum George Smiley, cândva şef al Serviciului Secret, pe atunci la pensie, apăruse într-o noapte pentru a se uita la un străin, mort, un necunoscut de-al său, care sucombase în condiţii extrem de neplăcute.

„Nu doar *un singur* chip“, reflectă comisarul. Cel puţin nu atunci când era luminat de lanternă în felul acela, indirect, de jos în sus. „Mai curând toate chipurile la un loc. Mai curând o amestecătură de diverse vârste, de oameni şi de ocupaţii, ba chiar – gândi comisarul – de diferite credinţe.“

– Cel mai bun din câţi am cunoscut vreodată, îi spusese nu de mult, la o halbă de bere amicală, bătrânul Mendel, cândva superiorul comisarului.

Mendel era acum pensionar, ca şi Smiley, de altfel. Dar Mendel ştia ce vorbea şi, asemenea comisarului, nu-i plăceau şmecherii de la Contrainformaţii – amatori băgăcioşi, majoritatea dintre ei şi, mai mult decât atât, nişte prefăcuţi. Nu însă şi Smiley. Smiley era altfel, spusese Mendel. Smiley era cel mai bun – pur şi simplu cel mai bun ofiţer de caz pe care-l cunoscuse Mendel vreodată –, iar bătrânul Mendel ştia ce vorbeşte.

O catedrală, îşi spuse comisarul. Asta era: o catedrală. O va introduce în predică, data viitoare, când îi va veni rândul. O catedrală, făcută din tot felul de vârste, stiluri şi convingeri contradictorii. Cu cât gândea mai mult, cu atât mai mulţumit era comisarul de metafora sa. Îi va cere părerea şi neveste-sii despre această metaforă a sa când va ajunge acasă: omul ca o arhitectură divină, draga mea, plămădit de mâna vremurilor, infinit în diversitatea şi eforturile sale... Dar, ajuns aici, comisarul puse frână valului său de imaginaţie retorică. „Poate că nu, la urma urmei, gândi el. Poate că am luat-o un pic razna, prietene.“

Mai exista un detaliu al acelui chip pe care comisarul n-avea să-l uite cu uşurinţă. Mai târziu, vorbi cu bătrânul Mendel despre acesta, aşa cum, de altfel, va vorbi cu el despre o mulţime de lucruri. Pielea umedă. La început crezuse că e rouă, dar, dacă era rouă, de ce faţa comisarului era atât de

uscată? Nu era nici rouă, nici supărare, dacă intuiţia nu-l înşela cumva. Era un lucru care i se întâmpla şi lui uneori şi care li se întâmpla tinerilor, până şi celor mai duri; dădea peste ei, iar comisarul o pândea ca un şoim. De obicei, în cazul copiilor, unde absurditatea te atingea brusc: copii maltrataţi, violenţe criminale, violuri de minori. Nu te laşi doborât, nu te baţi cu pumnu-n piept, nimic din fiţele astea. Nu, pur şi simplu, îţi treci întâmplător mâna peste faţă şi descoperi că e umedă şi te întrebi pentru ce naiba se mai ostenise Hristos să-şi dea viaţa, dacă într-adevăr şi-o dăduse.

Iar când ai reacţii din astea, îşi spuse comisarul, cutremurându-se puţin, cel mai bun lucru pe care poţi să-l faci pentru tine este să-ţi iei vreo două zile de concediu şi să-ţi duci nevasta la Margate, că dacă nu, înainte de a-ţi da seama cum stai, te trezeşti că eşti cam prea brutal cu oamenii, într-atât, încât nu e sănătos nici pentru tine.

– Sergent! urlă comisarul.

Bărbosul apăru în faţa lui.

– Aprinde luminile şi pune totul în stare normală, ordonă comisarul. Şi roagă-l pe inspectorul Hallowes să treacă pe-aici să-mi facă un serviciu. Pas alergător!

CAPITOLUL 4

Scoseseră lanţul de la uşă în aşteptarea lui şi începuseră să-i pună întrebări chiar înainte de a-i lua paltonul: întrebări scurte şi presante. „S-au găsit documente compromiţătoare asupra lui, George? Ceva care să permită să se stabilească o legătură cu noi? Dumnezeule, dar ştiu că ţi-a luat mult timp!" I se arătă unde poate să se spele pe mâini, uitând că ştia acest lucru. Îl aşezară într-un fotoliu şi Smiley rămase acolo, umil şi abandonat, în timp ce Oliver Lacon, prefectul-şef al Whitehall-ului pentru serviciile de informaţii, umbla de colo-colo pe covorul tocit până la urzeală, ca un om muncit de conştiinţă, iar Lauder Strickland repeta acelaşi lucru în cincisprezece feluri diferite, adresându-se unui număr de cincisprezece persoane diferite, la vechiul telefon cu picior din colţul îndepărtat al camerei – „Atunci fă-mi din nou legătura cu poliţia, *pe loc,* măi femeie" –, prefăcându-se când brutal, când curtenitor, ţinând cont de rang sau de funcţia interlocutorului. Trecuse o eternitate de când Smiley se despărţise de comisar, dar nu erau de fapt decât zece minute. Apartamentul mirosea a şervete murdare şi a mucuri de ţigară şi se afla la ultimul etaj al unui imobil în stil victorian, cu faţada decorată cu volute, la mai puţin de două sute de metri de Hampstead Heath. În mintea lui Smiley, imagini ale unui Vladimir rămas fără chip se amestecau cu feţele palide ale celor în viaţă; şi cu toate acestea, pe moment, moartea nu constituia un şoc pentru el, ci pur şi simplu o afirmare a faptului că propria existenţă se

apropia de sfârşit, că trăia din timp împrumutat. Stătea jos fără să aştepte ceva. Stătea jos, precum un bătrân într-o gară de ţară, urmărind cum trece expresul; şi totuşi urmărindu-l. Reamintindu-şi călătoriile de altădată.

Aşa fuseseră crizele întotdeauna, gândi el. Conversaţii dezlânate, fără miez. Unul la telefon, altul mort, un al treilea fâţâindu-se încoace şi-ncolo. Lenevia nervoasă a treburilor făcute cu încetinitorul.

Privi în jurul său, încercând să-şi fixeze atenţia asupra lucrurilor şubrezite dimprejur. Extinctoare jupuite, furnizate de Ministerul Muncii. Canapele cafenii, cu arcurile stricate, cu ceva mai multe pete decât data trecută. Dar locuinţele conspirative, spre deosebire de bătrânii generali, nu mor niciodată, gândi el. Nici măcar nu dispar.

Pe masa din faţa lui se găsea inventarul stânjenitor al ospitalităţii unui agent, a cărui prezenţă amintea un oaspete de-a pururi absent. Smiley le luă pe rând. Într-o găletuşă cu gheaţa topită, o sticlă de votcă Stolicinaia, marca preferată a lui Vladimir, consemnată la dosar. Heringi săraţi, rămaşi în cutia de conserve. Un castravete murat, cumpărat la bucată şi care începuse să se stafidească. Nelipsita pâine neagră. Ca toţi ruşii pe care-i cunoscuse Smiley, bătrânul nu putea practic să-şi bea votca fără o felie de pâine. Două pahare de votcă, luate de la Mark & Spencer, ce puteau fi mai curate. Un pachet de ţigări ruseşti, neînceput: dacă ar fi venit, le-ar fi fumat pe toate; nu avea nici un pachet asupra lui atunci când murise.

Vladimir nu avea nici unul asupra lui atunci când murise, îşi repetă el, ca un mic refren mental, un fel de nod la batistă.

Un zgomot întrerupse reveria lui Smiley. În bucătărie, tânărul Mostyn scăpase o farfurie. La telefon, Lauder Strickland se întoarse către ei şi ceru să se facă linişte. Reveni la gândurile sale. Ce pregătea de fapt Mostyn? Cina? Micul dejun? Colivă pentru funeralii? Şi ce era Mostyn? *Cine* era Mostyn? Smiley îi strânsese mâna umedă şi tremurătoare, apoi uitase complet cum arăta, amintindu-şi doar că era foarte

tânăr. Şi totuşi, dintr-un motiv sau altul, Mostyn îi era cunoscut. Măcar ca tip de om. „Mostyn este suferinţa noastră“, hotărî Smiley în mod arbitrar.

Lacon, care se fâţâia de colo-colo, se opri brusc.

– George! Arăţi îngrijorat. Nu trebuie să fii. N-avem ce să ne reproşăm în această afacere. Nici unul dintre noi!

– Nu sunt îngrijorat, Oliver.

– Arăţi ca şi cum ţi-ai reproşa ceva. Sunt sigur!

– Când mor agenţii... spuse Smiley, dar lăsă propoziţia neterminată şi oricum Lacon nu putea să-l aştepte.

Îşi reîncepu plimbările de-a lungul şi de-a latul, ca un călător ce mai avea kilometri întregi de parcurs. „Lacon, Strickland, Mostyn, gândi Smiley în timp ce ghetele grele ale lui Strickland continuau să bocănească pe parchet. Un om bun la toate, de la Cabinet, un altul care le aranjează pe toate la Prăvălie şi, în fine, un băiat speriat. De ce nu oameni ca lumea? De ce nu ofiţerul de caz al lui Vladimir, oricare ar fi el acum? De ce nu Saul Enderby, şeful lor?“

Un cuplet al lui Auden, de pe vremea când era de vârsta lui Mostyn, îi răsuna în minte: „Să onorăm, dacă putem, omul vertical, cu toate că nu-l apreciem decât pe cel orizontal“. Sau cam aşa ceva.

„Şi de ce Smiley? gândi el. Înainte de toate, de ce eu? Eu dintre toţi, când, din punctul lor de vedere, eu sunt mai mort decât bătrânul Vladimir.“

– Doriţi ceai, domnule Smiley, sau vreţi ceva mai tare? îi strigă Mostyn din uşa deschisă a bucătăriei.

Smiley se întrebă dacă era atât de palid de la natură.

– Vreau doar ceai, mulţumesc Mostyn! trânti Lacon, întorcându-se brusc. După un şoc, ceaiul este mult mai sigur. Cu zahăr, nu-i aşa, George? Zahărul înlocuieşte energia pierdută. A fost *înspăimântător*, George? Cât de îngrozitor pentru tine?

„Nu, n-a fost îngrozitor, a fost adevărul, gândi Smiley. A fost împuşcat şi eu l-am văzut mort. Poate c-ar trebui să-l vezi şi tu.“

Aparent incapabil să-l lase pe Smiley în pace, Lacon traversase camera şi se uita la el cu ochi deştepţi şi neînţelegători. Era un tip nesărat, repezit, dar fără elan, cu trăsături tinereşti, care îmbătrâniseră în mod sălbatic, şi cu o iritaţie nesănătoasă în jurul gâtului, acolo unde gulerul îi freca pielea. În această lumină mistică, între zori şi dimineaţă, vesta lui neagră şi gulerul alb străluceau ca o sutană.

– Nici măcar nu ţi-am spus bună ziua ca lumea, se plânse Lacon, ca şi cum Smiley ar fi fost de vină. George. Vechiul meu prieten. Ah, Dumnezeule!

– Bună, Oliver, zise Smiley.

Lacon rămase pe loc, uitându-se în jos la el, cu capul său lunguieţ lăsat într-o parte ca un copil ce studiază o insectă. Smiley rememoră telefonul febril al lui Lacon din urmă cu două ore.

„E o urgenţă, George! Ţi-l aminteşti pe Vladimir? George, eşti treaz? Ţi-l aminteşti pe bătrânul General, George? Trăia la Paris?“

„Da, mi-l amintesc, replicase el. Da, Oliver, mi-l amintesc pe Vladimir.“

„Avem nevoie de cineva din trecutul său, George. Cineva care îi ştie micile ticuri, care să-l poată identifica, să înăbuşe orice risc de scandal. Avem nevoie de tine, George. Acum! George, trezeşte-te!“

Încercase. Tot aşa cum încercase să mute receptorul la urechea cu care auzea mai bine şi să stea în capul oaselor într-un pat prea mare pentru el. Se întinsese peste spaţiul rece părăsit de nevastă-sa, întrucât telefonul era pe partea aceea.

„Vrei să spui că a fost împuşcat?“ repetase Smiley.

„George, de ce nu poţi să asculţi? Împuşcat mortal. În seara aceasta. George, pentru numele lui Dumnezeu, trezeşte-te, avem nevoie de tine!“

Lacon porni din nou în pas săltăreţ, trăgându-se de inelul cu sigiliu, ca şi cum i-ar fi fost prea strâmt. „Am nevoie de tine, îşi spuse Smiley, urmărindu-l cum pivotează.

Te iubesc, te urăsc, am nevoie de tine“. Astfel de declarații apocaliptice i-o aminteau pe Ann când rămăsese fără bani sau fără dragoste.

„Inima unei propozițiuni este subiectul, gândi el. Nu predicatul. Şi cu atât mai puțin, complementul. Este ego-ul care cere să fie hrănit.

Ai nevoie de mine pentru ce? continuă el şirul gândurilor. Să-i consolez? Să-i izbăvesc de păcate? Ce-au făcut ei de au nevoie de trecutul meu ca să le dreg viitorul?“

În capătul celălalt al camerei, Lauder Strickland ridicase un braț, ca un salut fascist, în timp ce se adresa Autorității.

– Da, şefule, este cu noi în clipa aceasta, domnule... Îi voi comunica, domnule... Cu siguranță, domnule... Îi voi transmite mesajul... Da, domnule...

„De ce se simt scoțienii atât de atraşi de lumea secretă?“ se întrebă Smiley pentru a nu ştiu câta oară în cariera sa. Ingineri navali, administratori coloniali, spioni... Istoria lor eretică îi atrăgea spre biserici îndepărtate, hotărî el.

– George! i se adresă Strickland, brusc, cu glasul mult mai ridicat, pronunțând numele lui Smiley ca un ordin. Sir Saul îți trimite cele mai calde salutări personale, George! Se întorsese, tot cu brațul ridicat. Când se mai liniştesc apele, îşi va exprima gratitudinea față de tine într-un mod mult mai potrivit. Înapoi, la telefon: Da, şefule, Oliver Lacon este cu mine şi el, iar omologul său de la Interne parlamentează în clipa de față cu prefectul poliției în legătură cu trecutul nostru interes față de defunct şi cu pregătirea unei informații pentru presă. „Trecutul nostru interes“, înregistră Smiley. Trecutul nostru interes cu fața zdrobită de un glonț şi fără țigări în buzunar. Cretă galbenă. Smiley îl studia pe Strickland fără jenă: un costum verde îngrozitor, pantofii din piele de porc întoarsă, să pară de antilopă. Singura schimbare pe care o putuse observa la el era o mustață roşcată, nici pe jumătate atât de milităroasă precum aceea a lui Vladimir în vremea când încă o avea.

– Da, domnule. Un dosar clasat, de importanţă cu adevărat istorică, domnule, continuă Strickland la telefon.

„Clasat, acesta e cuvântul, gândi Smiley. Clasat, mort, îngropat."

– Aceasta este exact formularea, continuă Strickland. Iar Oliver Lacon propune s-o folosim cuvânt cu cuvânt în informaţia de presă. Mă înşel cumva în privinţa aceasta, Oliver?

– *De interes istoric,* îl corectă Lacon scos din fire. Nu de importanţă istorică. Asta ne mai lipseşte! De interes istoric.

Traversă încăperea cu paşi mari, uitându-se în mod ostentativ pe fereastră la ziua care tocmai se ivea.

– Tot Enderby *este* la conducere, Oliver? întrebă Smiley, adresându-se spatelui lui Lacon.

– Da, tot Saul Enderby, vechiul tău adversar, şi realizează minuni, replică Lacon iritat. Trăgând de perdea, o scoase din inele. Are alt stil, recunosc, dar, de ce-ar face ca tine? E un om al Alianţei Atlantice. Încercă brutal să deschidă fereastra. Nu e uşor să lucrezi cu un guvern precum cel actual, te asigur.

Trase sălbatic de mâner. Un curent de aer îngheţat învălui genunchii lui Smiley.

– Sunt necesare foarte multe demersuri. Mostyn, ce-i cu ceaiul ăla? Mi se pare că-l aşteptăm de-o veşnicie.

„Toată viaţa noastră", gândi Smiley.

Pe fondul sonor al huruitului unui camion care se chinuia să urce dealul, îl auzi din nou pe Strickland, continuându-şi conversaţia interminabilă cu Saul Enderby.

– Cred că, în ceea ce priveşte presa, nu trebuie să-i minimalizăm *exagerat* rolul, şefule. Într-o treabă ca asta, esenţială e ambiguitatea, chiar şi aspectele vieţii particulare sunt periculoase în cazul de faţă. Ceea ce dorim este să nu se facă nici cea mai mică legătură cu vremurile de astăzi. O, da, da, într-adevăr, şefule, într-adevăr!

Şi toarse în continuare, slugarnic, dar atent.

– Oliver... începu Smiley, pierzându-şi răbdarea. Te superi dacă...

Lacon însă vorbea, nu asculta.

– Ce face Ann? întrebă el pe un ton vag din locul său de la fereastră, întinzându-şi braţele pe pervaz. E cu tine sper... şi aşa mai departe? Nu hoinăreşte, nu-i aşa? *Dumnezeule,* urăsc toamna!

– Mulţumesc, bine. Ce face...

Se chinui fără succes să-şi aducă aminte numele soţiei lui Lacon.

– M-a *abandonat,* la naiba! A fugit cu nenorocitul ăla de instructor de echitaţie. S-o ia naiba! M-a lăsat cu copiii. Fetele sunt la pension, mulţumesc lui Dumnezeu. Aplecându-se în faţă, Lacon privea cum se lumina cerul. Aia de acolo e Orion? Înghesuită ca o minge de golf între coşurile de pe case? întrebă el.

„O altă moarte“, gândi Smiley trist, cu mintea pentru o clipă la căsnicia destrămată a lui Lacon. Îşi amintea de femeia drăguţă şi foarte puţin mondenă şi de-o droaie de fete căţărându-se pe ponei în grădina casei lor sucite de la Ascot.

– Îmi pare rău, Oliver, spuse el.

– De ce să-ţi pară, nu e nevasta *ta,* e a mea. În dragoste, fiecare pentru sine.

– Vrei să închizi, te rog, fereastra? strigă Strickland care forma alt număr. E ca la Polul Nord aici!

Trântind furios fereastra, Lacon se îndreptă spre mijlocul camerei cu paşi mari.

Smiley făcu o a doua tentativă.

– Oliver, ce se întâmplă? întrebă el. De ce aveai nevoie de mine?

– În primul rând, pentru că erai singurul care-l cunoşteai. Strickland, mai ai mult? E ca un megafon de aeroport, îi spuse el lui Smiley, zâmbind tâmp. Nu mai termină.

„S-ar putea să clachezi, Oliver, gândi Smiley, observând privirea absentă din ochii lui Lacon, când acesta veni la lumină. Ai avut parte de prea multe, gândi el cu o compasiune neaşteptată. Amândoi am avut parte de prea multe.“

Din bucătărie, misteriosul Mostyn apăru cu ceaiul: un copil serios, al zilelor noastre, cu pantaloni evazaţi şi cu o coamă de păr şaten. Văzându-l cum lasă jos tava, Smiley reuşi să-l plaseze în termenii propriului său trecut. Ann avusese cândva un iubit ca el, un candidat la hirotonisire de la Colegiul Teologic Wells. Ann îl luase într-o zi cu maşina când făcea autostopul pe autostrada M4, pretinzând mai târziu că îl salvase de la homosexualism.

– În ce secţie eşti, Mostyn? îl întrebă Smiley cu blândeţe.

– Cazuri diverse, domnule. Se apleca la nivelul mesei cu o supleţe asiatică. De pe vremea dumneavoastră, domnule. Este un fel de serviciu operativ. Mai ales stagiari, în aşteptarea unei misiuni în străinătate.

– Înţeleg.

– V-am auzit conferenţiind la Grădiniţa de la Sarratt, domnule. La cursul pentru nou-veniţi. „Manipularea agenţilor în teren". Cel mai bun lucru pe care l-am auzit în cei doi ani petrecuţi acolo.

– Mulţumesc.

Dar ochii de viţel ai lui Mostyn continuau să-l fixeze cu intensitate.

– Mulţumesc, spuse Smiley din nou şi mai încurcat.

– Lapte, domnule, sau lămâie, domnule? Lămâia era pentru *el*, adăugă Mostyn foarte încet, ca şi cum ar fi făcut o recomandare pentru lămâie.

Strickland pusese receptorul în furcă şi se juca acum cu cureaua pantalonilor, când strângând-o, când lărgind-o.

– Ei bine, trebuie să îndulcim realitatea, George, mugi Lacon dintr-odată, ca şi cum ar fi fost o profesiune de credinţă. Câteodată, oamenii sunt nevinovaţi, dar circumstanţele îi pot face să apară în cu totul altă lumină. N-a existat niciodată o vârstă de aur. Nu există decât secţiunea de aur. Nu trebuie să uităm acest lucru. Trebuie s-o scriem cu cretă pe oglinzile în care ne bărbierim.

„Cu galben“, gândi Smiley. Strickland se apropie cu un pas legănat.

– Tu de colo. Mostyn. Tinere Nigel. Dumneata, domnule!

Mostyn își ridică drept răspuns ochii căprui, gravi.

– Nimic în scris, orice-ar fi, îl avertiză Strickland, ștergându-și mustața cu dosul palmei, ca și cum ori una, ori alta erau umede. Mă auzi? E un ordin de sus. N-a existat nici o întâlnire, așa că nu-i nevoie să completezi foaia de întâlniri obișnuită sau ceva de acest gen. N-ai nimic altceva de făcut decât să-ți ții gura. Ai înțeles? Vei raporta cheltuielile drept plăți mărunte, diverse. Mie, direct. Nici o referire la dosar. Ai înțeles?

– Am înțeles, spuse Mostyn.

– Și fără confidențe șoptite puicuțelor de la Arhive. Pentru că aflu eu. M-ai auzit? Toarnă-ne ceai!

Ceva se petrecu în sinea lui George Smiley la auzul acestei conversații. Din aceste dialoguri fără cap și coadă, din oroarea scenei de la Hampstead Heath îl izbi un singur adevăr șocant. Îl simți ca un pumn în piept și avu o clipă senzația unei desprinderi de această cameră și de cele trei personaje obsedate pe care le găsise acolo. *„Întâlnire? Întâlnire* între Mostyn și Vladimir? Dumnezeule din Ceruri, gândi el, realizând absurdul. *Doamne ține-ne, mângâie-ne și apără-ne!* Mostyn a fost ofițerul de caz al lui Vladimir! *Acest bătrân, un general, cândva gloria noastră, și ei l-au dat pe mâna unui băiat lipsit de experiență!*“ Apoi o altă izbitură, mai violentă, iar surpriza sa fu măturată de o explozie de furie interioară. Simțea cum îi tremură buzele, cum i se strânge gâtul de indignare, împiedicându-l să vorbească; atunci când se întoarse spre Lacon, ochelarii săi păreau aburiți din cauza căldurii.

– Oliver, mă întreb dacă ai de gând să-mi spui în cele din urmă ce caut eu aici, se auzi rostind pentru a treia oară, abia șoptit.

Întinzând braţul, scoase sticla de votcă din frapieră. Fără să fi fost invitat, o deschise şi îşi turnă o porţie zdravănă.

Chiar şi după aceea, Lacon ezită, medită, îşi plimbă ochii prin cameră, câştigă timp. În lumea lui Lacon, întrebările directe reprezentau sumumul prostului gust, iar răspunsurile directe erau ceva şi mai rău. Pentru o clipă, surprins în mijlocul unui gest în centrul camerei, rămase imobil, fixându-l pe Smiley cu o privire de parcă nu-i venea să creadă. O maşină urca greu dealul, aducând de dincolo de fereastră semne din lumea reală. Lauder Strickland îşi lipăia ceaiul. Mostyn stătea cuminte pe un taburet de pian, dar fără nici un fel de pian în faţa lui. Lacon, cu gesturile lui sacadate, nu reuşea decât să scormonească după nişte cuvinte suficient de eliptice, care să ascundă sensul spuselor sale.

– George, zise el.

O rafală de ploaie răpăi în fereastră, dar Lacon nu-i dădu atenţie.

– Unde e Mostyn? întrebă el.

Mostyn nici n-apucase bine să se aşeze pe taburet, că se şi strecurase afară din cameră; îl treceau nevoile din cauza emoţiilor. Auziră tunetul apei trase la baie, tare ca o orchestră de alămuri, şi gâlgâitul ţevilor în toată clădirea.

Lacon îşi duse mâna la gât, pipăindu-şi zona iritată.

Fără tragere de inimă, începu:

– Acum trei ani, George – hai s-o luăm de acolo... la puţin timp după plecarea ta de la Prăvălie... succesorul tău, Saul Enderby... *demnul* tău succesor... sub presiunea unui Cabinet *preocupat* de probleme. Prin *preocupat de probleme,* vreau să spun nou format... a hotărât să procedeze la unele modificări de anvergură în practica informaţiilor. Îţi prezint *situaţia generală,* George, explică el întrerupându-se. O fac pentru că eşti cine eşti, datorită vremurilor trecute şi pentru – arătă cu degetul către fereastră –, pentru ceea ce s-a întâmplat acolo.

Strickland își descheiase nasturii de la vestă și moțăia întins, ghiftuit, ca un călător de clasa întâi într-un zbor de noapte. Dar ochii săi mici, vigilenți, urmăreau fiecare gest al lui Lacon. Ușa se deschise și se închise pentru a-l lăsa să treacă pe Mostyn, care se cocoță din nou pe taburetul de pian.

– Mostyn, contez pe tine că îți astupi urechile la ceea ce se spune. Vorbesc de politică înaltă, foarte înaltă. Una dintre aceste modificări *de anvergură,* George, a fost decizia de a constitui un Comitet de Orientare Interministerial. Un comitet *mixt* – sublinie expresia în aer, cu ambele mâini –, în parte Westminster, în parte Whitehall, reprezentând guvernul, precum și principali clienți ai Whitehall-ului, cunoscuți sub numele de Comitetul Înțelepților. Dar plasat, George, plasat *între* Frăția informațiilor și Cabinet. Ca un canal, ca un filtru, ca o frână. Una din mâini îi rămăsese întinsă, împărțind metaforele ca pe niște cărți de joc. Pentru a se uita peste umărul Prăvăliei. Pentru a exercita un control, George. Vigilență și răspundere în interesul unei guvernări mai deschise. Nu-ți place, o citesc pe fața ta.

– Nu mai sunt acolo, spuse Smiley, și n-am calitatea de a judeca.

Dintr-odată, chipul lui Lacon căpătă o expresie îngrozită, iar tonul său coborî, frizând disperarea.

– Ar trebui să-i *auzi,* George, pe noii noștri stăpâni! Ar trebui să-i *auzi* cum vorbesc despre Prăvălie! Eu sunt trepădușul lor, la naiba! Eu *știu,* înghit treburile astea în fiecare zi! Sarcasme. Suspiciune. Neîncredere la fiecare colț, chiar din partea miniștrilor care ar trebui să fie mai cu capul pe umeri. Ca și cum Prăvălia ar fi o vită înfuriată ce le depășește capacitatea de înțelegere, ca și cum Serviciul de Informații britanic ar fi un soi de sucursală aflată în proprietatea totală a Partidului Conservator. Nicidecum aliatul lor, ci o viperă autonomă în cuibul lor socialist. Ca în anii 1930. Reînvie toată acea discuție despre legea britanică privind

libertatea informaţiei, concepută după model american. Şi asta din *interiorul* Cabinetului? Audieri cu uşile deschise, dezvăluiri, toate acestea pentru amuzamentul public? Ai fi şocat, George, îndurerat. Gândeşte-te la efectul pe care o chestie ca asta l-ar avea asupra moralului. S-ar fi angajat oare Mostyn, aici prezent, la Prăvălie după acest gen de publicitate în presă sau Dumnezeu ştie unde? Te-ai angaja, Mostyn?

Întrebarea păru să-l izbească pe Mostyn foarte în adânc, întrucât ochii săi gravi, mai întunecaţi la culoare datorită palorii sale bolnăvicioase, deveniră şi mai gravi. Îşi ridică degetul gros şi arătătorul către buze, dar nu spuse nimic.

– Unde am rămas, George? întrebă Lacon, care pierduse brusc şirul.

– La Înţelepţi, spuse Smiley compătimitor.

De pe canapea, Lauder Strickland aruncă şi el propria sentinţă în legătură cu respectivul organism:

– Înţelepţi, pe dracu'! O adunătură de negustori de mărunţişuri, de stânga, care ar dori să ne conducă vieţile cum vor ei, să ne spună cum să facem să meargă Prăvălia, să ne bată peste degete când greşim la adunări şi la scăderi.

Lacon îl fulgeră cu privirea pe Strickland, dar nu-l contrazise.

– Una dintre activităţile *cel mai puţin* discutabile ale Înţelepţilor... una dintre primele lor însărcinări... care le-au fost încredinţate în mod special de către şefii noştri... cuprinsă în cartea redactată în comun... a fost aceea a alcătuirii *inventarului.* De a trece în revistă resursele Prăvăliei în lumea întreagă şi a le compara cu obiectivele legitime de astăzi. Nu mă întreba ce constituie, după părerea lor, un obiectiv legitim de astăzi. Acesta este un subiect care se pretează la controverse. Cu toate acestea, nu trebuie să fiu neloial. Se întoarse la textul său. Este suficient să spun că, într-o perioadă de şase luni, a fost realizată trecerea în revistă şi, în consecinţă, s-a tăiat în carne vie. Se întrerupse, privindu-l pe Smiley. Mă urmăreşti, George? întrebă el pe un ton nedumerit.

Dar nu era deloc posibil în acea clipă să spui dacă Smiley urmărea pe cineva. Pleoapele lui grele se lăsaseră pe jumătate, iar ceea ce rămăsese vizibil din ochii săi era întunecat de lentilele groase ale ochelarilor. Stătea drept în scaun, însă capul îi căzuse înainte, într-atât, încât guşiţele sale se sprijineau pe piept.

Lacon mai ezită un moment, apoi continuă:

– Deci, ca rezultat al acestor reduceri... al acestor inventare, dacă preferi... din partea Înţelepţilor noştri, anumite categorii de operaţiuni clandestine au fost eliminate *ipso facto. Verboten,* înţelegi?

Întins pe canapea, Strickland rosti cele de nerostit:

– Fără urmăriri, fără blondine, fără agenţi dubli, fără incitări la dezertare, fără emigranţi, fără absolut nimic.

– Poftim? spuse Smiley, ca şi cum s-ar fi trezit brusc dintr-un somn adânc.

Dar un limbaj atât de direct nu era pe placul lui Lacon, aşa că nu-i dădu atenţie.

– Hai să nu fim simplişti, te rog, Lauder. Să abordăm lucrurile serios. Gândirea conceptuală în acest domeniu este esenţială. Astfel că Înţelepţii au compus un *codex,* George, reluă el adresându-se lui Smiley. Un catalog al practicilor proscrise. Înţelegi?

Smiley mai curând aştepta, decât asculta.

– Acesta acoperea toată gama... metodele bune şi metodele proaste ale agenţilor, drepturile noastre de pescuit în ţările Commonwealth-ului sau interdicţiile în materie... Tot felul de lucruri. Ascultări, supravegheri peste hotare, operaţiuni sub pavilion de complezenţă... O sarcină-mamut pe care au abordat-o cu curaj. Spre uimirea tuturor, în afară de a lui însuşi, Lacon îşi împreună degetele, îşi întoarse palmele în afară şi îşi pocni încheieturile într-un staccato provocator. Continuă: În listele lor de interdicţii figurau, *de asemenea* – şi ăsta într-adevăr este un document lipsit de fineţe, George, fără respect pentru tradiţie –, astfel de probleme, precum clasica

folosire a agenţilor dubli. O *obsesie,* cum le place noilor noştri stăpâni să o numească în revelaţiile lor. Vechile jocuri ale provocării. Întoarcerea şi reactivarea spionilor inamicilor noştri – pe vremea ta esenţa contraspionajului –, astăzi, George, conform opiniei colective a Înţelepţilor... astăzi sunt considerate ca demodate. Nerentabile. La gunoi cu ele.

Un alt camion cobora panta cu un zgomot asurzitor, sau poate că o urca. Auziră roţile lovindu-se de bordură.

– Isuse, murmură Strickland.

– Sau... de pildă... un alt exemplu, luat la întâmplare... Importanţa exagerată acordată grupurilor de exilaţi.

De data aceasta, nu mai fu nici un camion: doar tăcerea profundă şi acuzatoare care se aşternu. Smiley era aşezat în aceeaşi poziţie, nereceptând nici una dintre opiniile formulate, concentrându-se doar asupra lui Lacon, pe care-l asculta cu acuitatea unui orb.

– Grupurile de exilaţi, sunt sigur că te interesează, continuă Lacon, sau, mai bine spus, relaţiile tradiţionale ale Prăvăliei cu aceştia – Înţelepţii preferă să numească acest lucru *dependenţă,* dar cred că termenul e un pic cam tare, aici m-am contrazis cu ei, dar n-au vrut să m-asculte – sunt considerate astăzi drept activităţi provocatoare, împotriva destinderii, de natură să învenineze relaţiile. Un răsfăţ costisitor. Cei care se încurcă în secret cu ei o fac sub *ameninţarea excomunicării.* Vorbesc serios, George! Până acolo am ajuns. Iată câtă autoritate au dobândit. Închipuie-ţi!

Cu un gest care părea să-i dezgolească pieptul pentru a-l oferi atacurilor lui Smiley, Lacon desfăcu braţele şi, din picioare, se uita în jos spre el, ca mai înainte, în timp ce, în planul al doilea, cu accentul său scoţian, Strickland denunţa încă o dată acelaşi adevăr, dar într-un mod mult mai brutal.

– Grupurile au fost aruncate la coşurile de gunoi, George, spuse Strickland. Toate, atâtea câte au fost. Ordin de sus. Nici un fel de contact, nici măcar la o lungime de braţ. Inclusiv acei artişti întru moarte şi glorie ai defunctului Vladimir.

Dosarele lor au fost clasate în arhive speciale, la Etajul V, cu dublu sistem de siguranţă. Nici un ofiţer nu are acces fără consimţământul scris al şefului. Copia se ataşează în raportul săptămânal făcut Înţelepţilor. Sunt vremuri tulburi, George, ăsta-i adevărul, vremuri tulburi.

– Hai, George, calmează-te, spuse Lacon stânjenit, surprinzând ceva ce alţii nu auziseră.

– Ce tâmpenie nemaipomenită, repetă în mod deliberat Smiley.

Îşi ridicase capul, având ochii fixaţi asupra lui Lacon, ca pentru a sublinia cât de stupefiat era.

– Vladimir nu era *costisitor.* Nu era un răsfăţ. Oricum, nu era nerentabil. Ştii foarte bine că avea oroare să accepte banii noştri. Eram obligaţi s-o facem, altfel ar fi murit de foame. Iar în ceea ce priveşte înveninarea relaţiilor, antidestinderea, orice or fi însemnând aceste cuvinte, ei bine, trebuia să-l ţinem în frâu din când în când, aşa cum se procedează cu cei mai buni agenţi, dar când se ajungea acolo, el ne îndeplinea ordinele ca un mieluşel. Erai unul dintre admiratorii săi, Oliver. Ştii tot atât de bine ca şi mine cât valora.

Calmul din glasul lui Smiley nu masca ironia sa muşcătoare, dar nici lui Lacon nu-i scăpară periculoasele pete de culoare apărute pe obrajii săi.

Brusc, Lacon se întoarse către cel mai slab dintre cei prezenţi.

– Mostyn, contez pe tine că vei uita toate astea, auzi? Strickland, spune-i!

Strickland se conformă prompt:

– Mostyn, te vei prezenta în această dimineaţă la Supraveghetori, la orele zece şi treizeci precis, şi vei semna un certificat de îndoctrinare, pe care-l voi redacta şi-l voi viza eu însumi.

– Da, domnule, spuse Mostyn după o pauză uşor bizară.

Abia atunci răspunse Lacon obiecţiei lui Smiley:

– George, eu admiram *omul.* Niciodată grupul său. Este o diferenţă ca de la cer la pământ. Omul, da. În multe privinţe, o figură eroică, dacă vrei, dar nu cei cu care se însoţea: nişte fantezişti, nişte prinţişori decăzuţi. Nici pe agenţii trimişi de către Centrul Moscova pentru a se infiltra printre ei şi pe care i-au primit cu atâta căldură la pieptul lor. Niciodată. Înţelepţii au dreptate în această privinţă şi tu nu poţi nega acest lucru.

Smiley îşi scosese ochelarii şi-i lustruia cu partea lată a cravatei sale. În lumina palidă care răzbătea acum prin perdele, faţa lui grăsulie părea umedă şi lipsită de apărare.

– Vladimir a fost unul dintre cei mai buni agenţi pe care i-am avut, spuse Smiley fără înconjur.

– Pentru că a fost unul dintre ai tăi, vrei să spui? ricană Strickland în spatele lui Smiley.

– Pentru că era bun! se răsti Smiley. În răstimpul necesar pentru a-şi veni în fire, în cameră se lăsă o tăcere încărcată de uimire. Tatăl lui Vladimir era estonian şi un bolşevic împătimit, Oliver, continuă el pe un ton mai calm. Un profesionist, avocat. Stalin i-a răsplătit loialitatea asasinându-l în timpul epurărilor. La naştere a primit numele de Voldemar, dar şi l-a schimbat în Vladimir din fidelitate faţă de Moscova şi faţă de Revoluţie. Mai dorea încă să creadă, în pofida celor făcute tatălui său. S-a angajat în Armata Roşie şi, prin mila lui Dumnezeu, a reuşit să nu ajungă şi el o victimă a epurărilor. Războiul i-a adus promovarea; s-a luptat ca un leu şi, când măcelul s-a terminat, a aşteptat marea liberalizare rusă la care visase şi eliberarea poporului său. Nu s-au produs însă niciodată. Dimpotrivă, a fost martor al represiunilor nemiloase comise în patria sa de către guvernul pe care-l servise. Zeci de mii de compatrioţi estonieni au luat drumul lagărelor, printre aceştia numărându-se câteva rude.

Lacon deschise gura ca să-l întrerupă, dar avu înţelepciunea să o închidă.

– Cei norocoşi au reuşit să se refugieze în Suedia şi în Germania. Vorbim de o populaţie de un milion de oameni

serioşi şi muncitori, căsăpită în totalitate. Într-o noapte, din disperare, ne-a oferit serviciile sale. Nouă, britanicilor. La Moscova. Timp de trei ani după aceea a făcut spionaj în favoarea noastră în inima capitalei. A riscat totul pentru noi, zi de zi.

– E inutil să precizăm că amicul nostru, George, aici prezent, a fost ofiţerul său de caz, mormăi Strickland, încercând să lase să se subînţeleagă că acest fapt provocase căderea în dizgraţie a lui Smiley.

Dar Smiley nu putea fi oprit. La picioarele lui, tânărul Mostyn asculta într-un fel de transă.

– Noi i-am acordat chiar o medalie, dacă-ţi aduci aminte, Oliver. Nu ca s-o poarte sau s-o posede, desigur, dar, undeva, pe o bucăţică de pergament, la care avea din când în când permisiunea să se uite, exista o semnătură ce semăna foarte mult cu cea a suveranei noastre.

– George, asta e istorie, protestă fără vlagă Lacon. Asta nu e *astăzi*.

– Timp de trei ani lungi, Vladimir a fost cea mai bună sursă pe care-am avut-o vreodată cu privire la posibilităţile şi intenţiile sovietice, şi asta în toiul Războiului Rece. Se afla în apropierea mediilor lor de informaţie şi raporta şi asupra acestor lucruri. Apoi, într-o zi, într-o călătorie în interes de serviciu, la Paris, a riscat şi a sărit peste barieră, lăudat fie Dumnezeu că a făcut-o, pentru că altfel ar fi fost împuşcat mult mai devreme.

Lacon se simţi brusc descumpănit.

– Ce vrei să spui? întrebă el. Cum adică, *mai devreme?* Ce tot spui?

– Vreau să spun că, în acele zile, Prăvălia era, în ansamblul său, condusă de către un agent al Centrului Moscova, replică Smiley cu o răbdare de temut. Printr-un noroc nemaipomenit, s-a întâmplat ca Bill Haydon să fie la post în străinătate în momentul în care Vladimir lucra pentru noi. Încă trei luni şi Bill l-ar fi prăjit.

Lacon nu găsi nimic ce să spună, aşa că Strickland vorbi în locul lui.

– Bill Haydon asta, Bill Haydon ailaltă, rosti el cu un rânjet. Şi toate acestea pentru că tu erai deosebit de legat de el... Era pe cale să continue, dar se răzgândi. Haydon e mort, la naiba, ca şi toată epoca aia, sfârşi el morocănos.

– Ca şi Vladimir, spuse Smiley încetişor şi din nou tăcerea întrerupse dezbaterile.

– George, psalmodie Lacon grav, ca şi cum într-un târziu găsise locul în cartea de rugăciuni, noi suntem *pragmatici,* George. Ne *adaptăm.* Noi *nu* suntem păzitorii vreunei flăcări sacre. Te rog, îţi recomand chiar, să nu uiţi asta!

Calm, dar hotărât, Smiley nici nu termină complet discursul funebru dedicat bătrânului, că-şi dădu seama că era singurul de care defunctul va avea parte vreodată.

– Şi când a ieşit la lumină, într-adevăr, îşi pierduse valoarea, aşa cum se întâmplă cu toţi foştii agenţi, continuă el.

– Foarte adevărat, spuse Strickland sotto-voce.

– A rămas la Paris şi s-a dedicat din tot sufletul mişcării de independenţă baltice. Foarte bine, era o cauză pierdută. Din întâmplare, până astăzi britanicii au refuzat recunoaşterea *de jure* a anexării celor trei state baltice de către sovietici, dar şi asta contează prea puţin. Estonia, poate că nu ştiţi, a menţinut o legaţie şi un consulat general în Queen's Gate, absolut respectabile. Nu ne deranjează, aşa se pare, să sprijinim cauzele pierdute, odată ce ele sunt complet pierdute. Dar nu înainte. Trase adânc aer în piept. De acord, la Paris a format un Grup baltic, iar Grupul a intrat în declin. Aşa cum li se întâmplă totdeauna grupurilor de emigranţi şi cauzelor pierdute... lasă-mă să continui, Oliver, nu obişnuiesc prea des să vorbesc mult.

– Dragul meu, spuse Lacon şi roşi. Vorbeşte cât vrei de mult, rosti apoi, acoperind un alt mormăit al lui Strickland.

– Grupul său s-a divizat. Au apărut certuri. Vladimir se grăbea şi dorea să aducă toate facţiunile sub aceeaşi pălărie.

Facţiunile îşi aveau fiecare drepturile lor câştigate şi nu erau de acord. A avut loc o încăierare straşnică, s-au spart capete, iar francezii l-au dat afară. L-am mutat la Londra cu doi dintre locotenenţii săi. Vladimir, la bătrâneţe, a revenit la religia luterană a strămoşilor săi, schimbându-l pe mântuitorul marxist cu un Mesia creştin. Se presupune că trebuie să încurajăm şi asta, cred. Sau poate că aceasta nu mai face parte din politica noastră. Acum a fost asasinat. Întrucât vorbim de situaţii, iată, aceasta a fost cea a lui Vladimir. Acum, de ce mă aflu aici?

Soneria nici că putea să sune într-un moment mai oportun. Lacon era încă îmbujorat, iar Smiley, gâfâind, îşi lustruia din nou ochelarii. Respectuos, Mostyn, acolitul, desprinse lanţul de la uşă şi lăsă să intre un agent de legătură înalt, venit pe motocicletă, care agita o legătură de chei în mâna înmănuşată. Cu respect, Mostyn aduse cheile lui Strickland, care semnă pentru ele şi consemnă sosirea lor în jurnalul său. Mesagerul, după o privire lungă, plină de admiraţie, adresată lui Smiley, plecă, lăsându-l pe George pradă unui sentiment de vinovăţie că ar fi trebuit să-l recunoască, în ciuda tuturor chestiilor ălora de pe el. Însă Smiley avea preocupări mult mai importante. Cu un gest lipsit de orice respect, Strickland zvârli cheile în palma întinsă a lui Lacon.

– Foarte bine, Mostyn, povesteşte-i! exclamă Lacon dintr-odată, cu un glas sonor. Spune-i cu cuvintele tale.

CAPITOLUL 5

Mostyn stătea jos absolut imobil. Vorbea cu glas catifelat. Pentru a-l auzi, Lacon se retrăsese într-un colţ şi-şi împreună, înţelept, mâinile sub nas. Strickland în schimb se îmbăţoşase în scaun şi părea, ca şi Mostyn însuşi, să supravegheze vorbele tânărului pentru a-i corecta posibilele erori.

– Vladimir a telefonat la Prăvălie astăzi, la orele prânzului, domnule, începu Mostyn, fără să se înţeleagă clar cărui domn i se adresa. S-a întâmplat să fiu ofiţer de serviciu la Cazuri diverse şi am preluat apelul.

Strickland îl corectă cu o grabă neplăcută:

– Vrei să spui *ieri*. Fii precis, dacă poţi.

– Îmi cer scuze, domnule. Ieri, zise Mostyn.

– Bine, dar exprimă-te exact, îl avertiză Strickland.

A fi ofiţer de serviciu la Cazuri diverse, explică Mostyn, însemna doar puţin mai mult decât să acoperi golul pauzei de masă şi să controlezi birourile şi coşurile de hârtii la închidere. Personalul de la Cazuri diverse era prea crud pentru serviciul de noapte, aşa că nu asigura decât permanenţele la ora prânzului şi seara.

Iar Vladimir, repetă el, sunase la ora prânzului, folosind linia de salvare.

– *Linia de salvare?* zise Smiley uluit. Nu cred că înţeleg prea bine ce ai în vedere.

– E sistemul pe care-l avem pentru a menţine contactul cu agenţii morţi, domnule, spuse Mostyn, apoi îşi duse degetele

la tâmplă şi murmură: O, Dumnezeule... Reluă: Vreau să zic, agenţii care şi-au încheiat activitatea, dar care se mai află încă pe statul nostru de plată, la ajutoare, domnule, continuă Mostyn necăjit.

– Aşadar, a sunat şi ai preluat apelul, spuse Smiley cu amabilitate. Cât era ceasul?

– Unu şi un sfert exact, domnule. Ştiţi, Cazurile diverse sunt un fel de sală de informaţii, ca la ziare. Sunt douăsprezece birouri în încăpere şi la capătul acesteia se află colivia şefului de secţie, cu un perete de sticlă care-l desparte de noi. Linia de salvare se află într-o cutie încuiată şi în mod normal cel care păstrează cheia este şeful de secţie. Dar, la orele prânzului, el o dă câinelui de serviciu. Am descuiat deci cutia şi am auzit acea voce străină care spunea: „Alo".

– Hai, Mostyn, dă-i drumul mai repede, mormăi Strickland.

– Am răspuns „Alo", domnule Smiley. Asta e tot ce facem. Nu spunem numărul. El a spus: „Gregory îl caută pe Max. Am ceva foarte urgent pentru el. Daţi-mi-l, vă rog, pe Max imediat". L-am întrebat de unde suna, conform procedurii obişnuite, dar n-a spus decât că avea destul mărunţiş. Nu dispunem de nici un fel de instrucţiuni pentru localizarea apelurilor şi, de altfel, aceasta ar lua prea mult timp. Lângă linia de salvare se află selectorul electronic de fişe, care are înregistrate toate numele de cod. I-am spus să nu închidă şi am tastat „Gregory". Asta este ce facem după ce întrebăm de unde sună. Pe selector a apărut: „Gregory egal Vladimir, fost agent, fost general sovietic, fost şef al Grupului Riga". Apoi numărul dosarului. Am tastat „Max" şi v-am găsit pe dumneavoastră, domnule.

Smiley aprobă scurt din cap.

– „Max egal Smiley". Am scris apoi „Grupul Riga" şi mi-am dat seama că dumneavoastră aţi fost ultimul lor vicar, domnule.

– Vicar? zise Lacon, ca şi cum detectase o erezie. Smiley, ultimul lor *vicar*, Mostyn? Ce naiba...

– Credeam că ai auzit toate astea, Oliver, spuse Smiley ca să-l facă să tacă.

– Doar esenţialul, replică Lacon. În momente de criză, nu te ocupi decât de lucrurile esenţiale.

Fără să-l piardă pe Mostyn din ochi, cu apăsatul său accent scoţian, Strickland îi oferi lui Lacon explicaţia cerută:

– Organizaţiile, precum acest grup, aveau, prin tradiţie, doi ofiţeri de caz: poştaşul, care se ocupa de problemele lor materiale, şi vicarul, care stătea deasupra grămezii. Ideea lor de tătuc, spuse el dând din cap nonşalant în direcţia lui Smiley.

– Şi cine figura în fişier ca poştaşul lor cel mai recent, Mostyn? întrebă Smiley, ignorându-l complet pe Strickland.

– Esterhase, domnule. Nume de cod Hector.

– Şi nu l-a cerut pe el? îi spuse Smiley lui Mostyn, vorbindu-i din nou peste capul lui Strickland.

– Cum aţi spus, domnule?

– Vladimir nu l-a cerut pe Hector? Poştaşul său? M-a cerut pe mine, Max? Doar Max? Eşti sigur de asta?

– Vă voia pe dumneavoastră şi pe nimeni altcineva, domnule, spuse Mostyn categoric.

– Ai luat note?

– Linia de salvare înregistrează automat, domnule. Este legată şi de un dispozitiv de înregistrare sonoră a timpului, astfel încât să dispunem de cronometrajul exact.

– La naiba, Mostyn, îl bruscă Strickland, acesta este un detaliu confidenţial! Domnul Smiley poate fi un distins fost membru, dar nu mai face parte din familie.

– Ce-ai făcut după aceea, Mostyn? întrebă Smiley.

– Consemnele îmi lasă o libertate de mişcare foarte mică, domnule, replică Mostyn, vădind din nou, ca şi Smiley, o indiferenţă studiată faţă de Strickland. Atât „Smiley“, cât şi „Esterhase“ figurau pe lista de aşteptare, ceea ce însemna că

nu puteau fi contactaţi decât prin intermediul Etajului V. Şeful meu de secţie plecase să ia masa şi nu trebuia să se întoarcă înainte de orele paisprezece şi cincisprezece. Ridică uşor din umeri. Am câştigat timp. I-am spus să sune din nou la paisprezece şi treizeci.

Smiley se întoarse către Strickland:

– Cred că te-am auzit spunând că toate dosarele emigranţilor au fost clasate în arhive speciale?

– Corect.

– Nu trebuia să existe o menţiune în acest sens pe selectorul de fişe?

– Trebuia, dar nu era, zise Strickland.

– Aici e problema, domnule, recunoscu Mostyn, neadresându-se decât lui Smiley. Aşa stând lucrurile, nu exista nici un indiciu că Vladimir sau Grupul său se aflau scoşi din joc. Conform fişei, dădea impresia că ar fi un agent pensionat, ca oricare altul, care voia să ne atragă atenţia. Am crezut că avea nevoie de ceva bani, de companie sau de cine ştie ce altceva. Avem o mulţime de tipi de genul acesta. Mi-am zis că mai bine să-l las pe mâna şefului de secţie.

– Al cărui nume îl vom ţine sub tăcere, Mostyn, spuse Strickland. Nu uita asta.

Lui Smiley îi trecu prin minte în momentul acela că reticenţa lui Mostyn – aerul pe care-l avea mereu atunci când vorbea, şi anume că ar încerca să ocolească cine ştie ce secret periculos – se datora poate faptului că încerca să protejeze un superior neglijent. Următoarele cuvinte ale lui Mostyn confirmară această ipoteză, pentru că îşi dădu întreaga silinţă să lase să se înţeleagă că superiorul său greşise.

– Necazul a fost că şeful meu de secţie nu s-a întors de la masă până la cincisprezece şi cincisprezece, aşa că, atunci când Vladimir a sunat la paisprezece şi treizeci, am fost nevoit să-l amân din nou. Era furios, zise Mostyn. Vladimir, vreau să spun. L-am întrebat dacă puteam face ceva între timp şi mi-a spus: „Găseşte-l pe Max. Atât. Găseşte-mi-l pe Max. Spune-i

lui Max că am luat legătura cu câţiva prieteni, şi prin prieteni cu nişte vecini". Erau câteva note pe fişă în legătură cu codul său şi am văzut că „vecin" însemna Serviciul de Informaţii şi Contrainformaţii Sovietic.

Pe faţa lui Smiley se aşternuse o impasibilitate de mandarin. Emoţia de adineaori trecuse.

– I-ai raportat toate acestea şefului de secţie la cincisprezece şi cincisprezece?

– Da, domnule.

– I-ai spus să asculte înregistrarea?

– N-a avut timp s-asculte, rosti Mostyn, nemilos. Se grăbea să plece într-un weekend prelungit.

Concizia încăpăţânată a lui Mostyn era atât de puternică, încât, pare-se, Strickland se simţi obligat să-l completeze.

– Ei bine, nu e nici un dubiu că, dacă încercăm să găsim ţapi ispăşitori, George, acest şef de secţie al lui Mostyn a comis o eroare monumentală. Nu e nici o îndoială, declară Strickland, făcând pe deşteptul. El a omis să ceară dosarul lui Vladimir, care, bineînţeles, nu ar fi fost disponibil foarte curând. A omis să ia cunoştinţă de consemnele privind tratarea emigranţilor. Se pare, de asemenea, că a fost victima unui atac sever de febra plecării în weekend, nelăsând nici o adresă unde să poată fi contactat în cazul în care era nevoie de el. Să-l ferească Dumnezeu, luni dimineaţă, asta vă asigur! Da, da. Hai, Mostyn, continuă, băiatule!

Mostyn reluă docil relatarea.

– Vladimir a sunat pentru a treia şi ultima oară la cincisprezece şi patruzeci şi trei, domnule, spuse el, vorbind şi mai rar ca înainte. Ar fi trebuit să sune la cincisprezece şi patruzeci şi cinci, dar a sunat cu două minute înainte.

În momentul acela Mostyn avea instrucţiuni rudimentare de la şeful său de secţie, instrucţiuni pe care acum i le repetă lui Smiley.

– Numea asta administrarea de bromură. Trebuia să aflu ce voia bătrânul, dacă într-adevăr voia ceva, şi, dacă nu

reuşeam, să-mi dau întâlnire cu el pentru a-l calma. Urma să-i ofer un pahar de vin, domnule, să-l bat pe umăr şi să nu-i promit nimic decât că voi transmite orice mesaj pe care mi l-ar putea încredinţa.

– Şi „vecinii“? întrebă Smiley. Ei n-au constituit o problemă pentru şeful tău de secţie?

– A crezut mai curând că e cabotinaj de agent, domnule.

– Înţeleg. Da, văd clar. Totuşi, ochii săi, dimpotrivă, se închiseră complet pentru o clipă. În cazul acesta, cum a decurs cel de-al treilea dialog cu Vladimir?

– Potrivit lui Vladimir, trebuia să fie o întâlnire imediată sau nimic, domnule. Am încercat să-i propun celelalte soluţii, aşa cum fusesem instruit. „Trimiteţi-ne o scrisoare... Aveţi nevoie de bani? Puteţi, desigur, aştepta până luni“... Dar în acel moment strigă la mine în telefon: „O întâlnire sau nimic! Astă-seară sau niciodată! Regulile Moscovei. Insist: Regulile Moscovei. Spune-i asta lui Max...“

Întrerupându-se, Mostyn ridică puţin capul şi susţinu fără să clipească privirea ostilă a lui Lauder Strickland.

– *Ce* să-i spui lui Max? întrebă Smiley, mutându-şi privirea de la unul la altul.

– Vorbeam franţuzeşte, domnule. În fişă se menţiona că franceza este cea de a doua sa limbă preferată, iar eu nu sunt decât la nivelul B la limba rusă.

– Nu e important, zise Strickland.

– *Ce* să-i spui lui Max? insistă Smiley.

Ochii lui Mostyn erau fixaţi asupra unui punct din podea, la un metru sau doi de picioarele sale.

– Voia să zică: „Spune-i lui Max că insist că acestea sunt Regulile Moscovei“.

Lacon, care în ultimele minute păstrase o tăcere ce nu-l caracteriza deloc, interveni:

– E un punct important aici, George. Nu Prăvălia era de data aceasta solicitantul. *El* era. Fostul agent. El insista, el ne presa. Dacă ar fi acceptat sugestia noastră, dacă ne-ar fi trimis

în scris informaţiile sale, nimic din toate acestea n-ar fi trebuit să se producă. El este cel care şi-a făcut-o cu mâna lui. George, te rog, insist să reţii acest lucru!

Strickland îşi aprinse o nouă ţigară.

– De altfel, cine a auzit de Regulile Moscovei în mijlocul nenorocitului ăluia de Hampstead? întrebă Strickland, scuturând chibritul ca să-l stingă.

– Nenorocitul ăla de Hampstead, e bine spus, rosti Smiley încet.

– Mostyn, sfârşeşte-ţi povestea, ordonă Lacon, roşind până în vârful urechilor.

Conveniseră asupra unei ore, continuă Mostyn cu o voce inexpresivă, cercetându-şi palma stângă ca şi cum şi-ar fi citit viitorul.

– Zece şi douăzeci.

Se puseseră de acord cu privire la Regulile Moscovei, spuse el, şi asupra procedurilor de contact obişnuite pe care Mostyn le aflase mai devreme, în după-amiaza aceea, consultând repertoarul de întâlniri al secţiei Cazuri diverse.

– Şi care erau exact procedurile de contact? întrebă Smiley.

– Întâlnire ca la carte, domnule, răspunse Mostyn. Te-ai fi crezut la cursurile de antrenament de la Sarratt, domnule.

Smiley se simţi dintr-odată copleşit de profunzimea respectului lui Mostyn. N-avea chef să devină eroul acestui băiat, nici să se lase mângâiat de vocea lui, de privirea lui, de toţi acei „domnule“ ai lui. Nu era pregătit pentru admiraţia claustrofobă a acestui străin.

– E un chioşc de tablă pe Hampstead Heath, la zece minute de mers pe jos de East Heath Road, care dă înspre terenul de joc, pe partea din sud a şoselei, domnule. Semnul de siguranţă era o piuneză nouă prinsă sus, în primul suport de lemn, la stânga cum intrai.

– Şi contrasemnul? întrebă Smiley.

Ştia deja răspunsul.

– O linie cu cretă galbenă, spuse Mostyn. Presupun că galbenul era un soi de simbol al Grupului pe vremuri. Adoptase un ton de încheiere. Am prins piuneza, m-am întors şi am aşteptat. Când am văzut că nu apare, m-am gândit: „Ei bine, dacă e vreun obsedat de secretoşenie, va trebui să mă duc la chioşc din nou şi să controlez contrasemnul său şi atunci voi şti dacă este prin împrejurimi şi-şi propune să încerce soluţia de rezervă".

– Şi asta care era?

– De a-l lua cu maşina de la staţia de metrou Swiss Cottage la orele douăzeci şi trei şi patruzeci, domnule. Eram gata-gata să plec să arunc o privire pe acolo, când domnul Strickland a telefonat, ordonându-mi să nu mă mişc până la noi ordine.

Smiley presupuse că terminase, dar nu era total adevărat. Părând că uită de toată lumea, în afară de el însuşi, Mostyn dădu încet din capul său frumos.

– Nu l-am întâlnit niciodată, spuse el cu privirea pierdută. A fost primul meu agent, nu l-am întâlnit niciodată, nu voi şti niciodată ce a încercat să-mi spună, zise el. Primul meu agent, şi e mort. E de necrezut. Mă simt ca o piază rea. Capul lui continuă să se clatine mult timp după ce terminase de vorbit.

Lacon adăugă un scurt post-scriptum:

– Ei bine, da, Scotland Yard-ul este dotat acum cu un computer, George. Patrula de la Heath a găsit trupul şi a încercuit zona interzicând accesul; din momentul în care numele a fost introdus în calculator, a apărut o luminiţă sau o mulţime de cifre sau Dumnezeu ştie ce şi şi-au dat seama imediat că omul figura pe lista noastră specială de agenţi în atenţie. Din clipa aceea, totul s-a desfăşurat ca pe roate. Comisarul a telefonat la Interne, Internele au telefonat la Prăvălie...

– Iar tu mi-ai telefonat mie, spuse Smiley. De ce, Oliver? Cine ţi-a sugerat să mă vâri şi pe mine în chestia asta?

– George, are vreo importanţă?

– Enderby?

– Dacă insişti, da, Saul Enderby mi-a spus. George, ascultă-mă.

Venise în sfârşit clipa lui Lacon. Problema, oricare ar fi fost ea, se afla în faţa lor, circumscrisă, chiar dacă nu încă precis definită. Uitară de Mostyn. Lacon se proţăpise sigur de sine în faţa lui Smiley, care şedea pe scaun, şi îşi asumase drepturile de vechi prieten.

– George, aşa cum stau lucrurile acum, mă pot duce la Înţelepţi şi să spun: Am făcut cercetările de rigoare şi Prăvălia are mâinile curate. Pot spune asta. Prăvălia nu i-a încurajat pe aceşti oameni, nici pe conducătorul lor. De un an întreg, nu a fost plătit şi nici nu i s-a dat vreun ajutor material! Absolut cinstit. Prăvălia nu e proprietară a apartamentului său, a maşinii sale, nu-i plăteşte chiria, nici educaţia copiilor săi din flori, nu-i trimite flori amantei lui şi nici nu are nici una dintre vechile – şi jalnicele – legături cu el sau cu ai lui. Singura lui legătură era cu trecutul. Ofiţerii săi de caz au părăsit scena pentru totdeauna: tu însuţi şi Esterhase, amândoi bătrâni, amândoi la pensie. Pot spune asta cu mâna pe inimă. Înţelepţilor sau, dacă este necesar, personal ministrului meu.

– Nu ştiu ce vrei să spui, îl întrerupse Smiley, prefăcându-se în mod deliberat că nu înţelege. Vladimir era agentul nostru, încerca să ne transmită ceva.

– *Fostul* nostru agent, George. Cum să *ştim* noi că încerca să ne transmită ceva? Nu i-am dat nici un fel de *instrucţiuni*. Vorbea despre o urgenţă – chiar despre Serviciul de Informaţii şi Contrainformaţii sovietic – dar aşa fac o mulţime de foşti agenţi când întind pălăria să primească un ajutor!

– Dar nu Vladimir, spuse Smiley.

În materie de sofistică, Lacon era în elementul său. Se născuse cu ea, o respira, putea să zboare şi să înoate cu ea, nimeni la Whitehall nu era mai bun ca el.

– George, nu putem fi făcuţi răspunzători pentru fiecare fost agent care are imprudenţa de a se plimba noaptea în aer liber, într-unul din locurile din ce în ce mai periculoase ale Londrei! Întinse mâinile în semn de rugă. George. Ce versiune să adoptăm? Alege. Alege *tu*. Pe de o parte, Vladimir a cerut să schimbe o vorbă cu tine. Doi prieteni ieşiţi la pensie, un pic de trăncăneală despre vremurile de altădată, de ce nu? Şi pentru a se face interesant, aşa cum ar putea-o face oricare dintre noi, a pretins că avea ceva pentru tine. O informaţie preţioasă. De ce nu? Toţi fac aşa. Într-o asemenea eventualitate, ministrul meu ne va susţine. Nu va fi nevoie să cadă capete, nu va ieşi scandal, nu va izbucni isterie în Cabinet. Ne va ajuta să înmormântăm cazul. Fireşte, nu să-l acoperim. Va face însă apel la judecata sa. Dacă îl prind într-o dispoziţie bună, s-ar putea chiar să decidă că nu este nevoie să-i necăjim pe Înţelepţi cu toată chestia asta.

– Amin, îi ţinu Strickland isonul.

– Pe de altă parte, insistă Lacon, adunându-şi toată forţa de convingere pentru a da gata pe oricine, dacă lucrurile se împut, George, şi ministrului îi intră în cap că am angajat bunele sale oficii pentru a şterge urmele unei aventuri neautorizate care a eşuat – începu din nou să umble de colo-colo, ca şi cum ar fi ocolit o mlaştină imaginară – şi dacă izbucneşte un scandal, George, şi se dovedeşte că este implicată Prăvălia... vechiul tău serviciu, George, pe care-l iubeşti încă, sunt sigur... într-o afacere cu emigranţi revanşarzi notorii... inconsecvenţi, vorbăreţi, violent porniţi împotriva destinderii... cu tot felul de obsesii anacronice... o moştenire a celor mai negre zile ale Războiului Rece... arhetipul a tot ceea ce stăpânii noştri ne-au spus să evităm – revenise în colţul său, puţin în afara cercului de lumină –, şi dacă a apărut şi un deces, George... şi o tentativă de înăbuşire a afacerii, aşa cum, fără îndoială, o vor spune... cu toată publicitatea care se face în cazuri de acest fel... ei bine, s-ar putea ca acest scandal să fie picătura care să facă să dea paharul pe dinafară. Serviciul

este încă un copil plăpând, George, bolnăvicios, iar în mâinile acestor tipi noi, încă disperat de delicat. În acest stadiu al renaşterii sale, ar putea să moară de un guturai banal, iar dacă s-ar întâmpla aşa ceva, vina va cădea în special asupra generaţiei tale. Ai o datorie, aşa cum avem şi noi toţi. E o chestiune de loialitate.

Datorie faţă de *ce?* se întrebă Smiley, cu acea parte din sine care, câteodată, părea să se afle acolo ca spectator. Loialitate faţă de *cine?* „Nu există loialitate fără trădare“, îi plăcea lui Ann să-i spună cândva, în tinereţea lor, când se aventurase şi el o dată să protesteze împotriva infidelităţilor ei.

Pentru câteva clipe, nimeni nu scoase o vorbă.

– Şi arma? întrebă Smiley în cele din urmă, cu tonul unuia care verifică o teorie. Cum explici asta, Oliver?

– Ce armă? N-a fost nici o armă. A fost împuşcat. De către propriii săi camarazi, după toate probabilităţile, dacă le ştii urzelile. Ca să nu mai vorbim cât de pofticios era după nevestele altora.

– Da, a fost împuşcat, fu de acord Smiley. În plină faţă. De la o distanţă extrem de mică. Un glonte cu cap moale. A fost scotocit superficial. I-au luat portofelul. Acesta este diagnosticul poliţiei, dar diagnosticul nostru ar fi diferit, nu-i aşa, Lauder?

– În nici un caz, spuse Strickland, sfredelindu-l cu privirea printr-un nor de fum de ţigară.

– Ei bine, al meu ar diferi.

– Păi, să-l auzim atunci, George, zise Lacon cu generozitate.

– Arma folosită pentru uciderea lui Vladimir a fost un dispozitiv standard al Centrului Moscova, spuse Smiley. Disimulat într-un aparat de fotografiat, într-o servietă, Dumnezeu ştie unde. Cu gloanţele cu cap moale se trage de la scurtă distanţă. Pentru a spulbera, pentru a pedepsi şi pentru a-i descuraja pe alţii. Dacă-mi amintesc bine, aveau unul expus la Sarratt, în muzeul negru de lângă bar.

– Mai e încă acolo. Este îngrozitor, zise Mostyn.

Strickland îl gratulă pe Mostyn cu o privire rea.

– Dar, George! ţipă Lacon.

Smiley aşteptă, ştiind că, în această stare de spirit, Lacon ar putea acoperi bătăile ceasului din Turnul Parlamentului.

– Indivizii aceştia... emigranţii aceştia... din care făcea parte şi amărâtul ăsta... nu *provin* oare toţi din Rusia? N-au fost jumătate din ei oare în *contact* cu Centrul Moscova... cu sau fără ştirea noastră? O armă ca asta... nu vreau să spun că ai dreptate, bineînţeles... o armă ca asta, în lumea lor, ar putea să fie tot atât de banală ca o bucată de brânză!

„Împotriva prostiei, zeii înşişi sunt neputincioşi", gândi Smiley: dar Schiller uitase de birocraţi. Lacon se adresa lui Strickland.

– Lauder, mai rămâne în suspensie problema informării de presă. Era un ordin. Poate că ar trebui să le mai dai un telefon, să vezi cât de mult ştiu.

În ciorapi, Strickland traversă docil camera şi formă un număr de telefon.

– Mostyn, poate că ar trebui să duci chestiile astea la bucătărie. Nu vrem să lăsăm urme inutile, nu-i aşa?

Scăpând şi de Mostyn, Smiley şi Lacon rămaseră dintr-odată singuri.

– E da sau nu, George, spuse Lacon. Trebuie făcută curăţenie, trebuie să li se dea explicaţii furnizorilor, de unde să ştiu? Poştaşul. Lăptarul. Prietenii. Oricăror cunoştinţe au oamenii de genul acesta. Nimeni nu ştie mai bine aceste lucruri decât tine. Nimeni. Poliţia a promis să-ţi lase un oarecare avans. Nu vor tărăgăna, dar vor temporiza lucrurile şi vor lăsa rutina să-şi vadă de-ale ei. Cu un salt nervos, Lacon se apropie de Smiley şi se aşeză stângaci pe braţul fotoliului. George. Tu ai fost vicarul lor. Foarte bine. Îţi cer să te duci să ţii slujba. El te-a vrut pe *tine,* George. Nu pe noi. Pe tine.

Din locul său de lângă telefon, Strickland îl întrerupse:

– Vor o semnătură pentru informarea asta de presă, Oliver. Ar dori să fie a ta, dacă nu te deranjează.

– De ce nu a şefului? întrebă Lacon suspicios.

– Îmi închipui că, în capul lor, a ta va avea ceva mai multă greutate.

– Roagă-l să mai aştepte puţin la telefon, spuse Lacon şi cu un gest de moară de vânt îşi vârî mâna în buzunar. Pot să-ţi dau cheile, George? I le zornăi în faţă lui Smiley. Cu anumite condiţii. De acord?

Cheile continuau să zornăie. Smiley le privea şi poate că întrebă „Ce condiţii?“ sau poate că doar le privi; nu prea avea chef de conversaţie. Mintea sa era la Mostyn şi la ţigările care lipseau; la chemările telefonice în legătură cu vecinii; la agenţii fără chip; la somn. Lacon număra. Dădea o mare importanţă numerotării paragrafelor.

– Unu, că eşti o persoană particulară, executorul testamentar al lui Vladimir, nu al nostru. Doi, aparţii trecutului, nu prezentului, şi te comporţi ca atare. Trecutului *asanat*. Te vei strădui să linişteşti valurile, nu să le faci. Îţi vei reprima, desigur, acest vechi interes profesional pe care i-l porţi, întrucât poate fi confundat cu al nostru. În aceste condiţii, pot să-ţi dau cheile? Da? Nu?

Mostyn stătea în pragul uşii de la bucătărie. I se adresa lui Lacon, dar privirea sa gravă se întorcea fără încetare către Smiley.

– Ce este, Mostyn? întrebă Lacon. Fii scurt!

– Tocmai mi-am amintit o notă de pe fişa lui Vladimir, domnule. Avea o nevastă la Tallinn. Mă întreb dacă n-ar trebui anunţată. M-am gândit că e bine să vă spun.

– O dată în plus, fişa nu este exactă, spuse Smiley, privindu-l la rândul său pe Mostyn. Soţia lui era cu el la Moscova în momentul în care a fugit în Occident, a fost arestată şi dusă într-un lagăr de muncă forţată. A murit acolo.

– Domnul Smiley trebuie să facă ce crede de cuviinţă în chestiile astea, se grăbi să spună Lacon, dornic să evite o nouă izbucnire, şi lăsă să cadă cheile în palma inertă a lui Smiley.

Dintr-odată totul se puse în mişcare. Smiley se ridică. Lacon era deja în mijlocul camerei, iar Strickland îi întindea telefonul. Mostyn se strecurase în vestibulul întunecat şi lua impermeabilul lui Smiley din cuier.

– Ce altceva ţi-a mai spus Vladimir la telefon, Mostyn? îl întrebă blând Smiley, băgând un braţ pe mânecă.

– A zis: „Spune-i lui Max că este vorba de Moş Ene. Spune-i că am două dovezi şi că le pot aduce cu mine. Poate că aşa va dori să mă vadă“. A spus aceste cuvinte de două ori. Erau pe bandă, dar Strickland le-a şters.

– Ştii ce voia să spună Vladimir cu asta? Vorbeşte în şoaptă.

– Nu, domnule.

– Nimic pe fişă?

– Nu, domnule.

– *Ei* ştiu ce a vrut să spună? întrebă Smiley făcând semn scurt cu capul către Strickland şi Lacon.

– Cred că s-ar putea ca Strickland să ştie. Nu sunt sigur.

– E adevărat că Vladimir nu l-a cerut pe Esterhase?

– Da, domnule.

Lacon îşi termina convorbirea telefonică. Strickland îi luă receptorul din mână şi vorbi la rândul său. Văzându-l pe Smiley la uşă, Lacon se repezi către el.

– George! Omule! Succes! Ascultă, vreau să vorbesc cu tine cândva despre căsătorie. Un seminar în care ne vom spune totul. Contez pe tine să mă înveţi arta asta, George!

– Da. Trebuie să ne vedem, zise Smiley.

Lăsând ochii în jos, văzu că Lacon îi strângea mâna.

Un post-scriptum ciudat la această întrevedere zăpăci scopul său conspirativ. Preceptele Prăvăliei cer ca în casele conspirative să fie instalate microfoane ascunse. Agenţii, ciudaţi cum sunt, acceptă acest lucru, cu toate că nu sunt informaţi în sensul acesta, cu toate că ofiţerii lor de caz se dau de ceasul morţii să ia notiţe. Pentru întâlnirea sa cu Vladimir,

Mostyn branşase aşa cum era de cuviinţă sistemul în aşteptarea sosirii bătrânului şi nimeni, în agitaţia panicată care urmase, nu se gândise să-l debranşeze. Conform procedurilor de rutină, benzile ajunseră la secţia de transcriptori, care, de bună-credinţă, prezentă câteva texte lectorului general al Prăvăliei. Nefericitul şef al secţiei Cazuri diverse primi o copie, tot aşa cum primiră Secretariatul, şeful Personalului, cel al Operaţiunilor şi cel al Serviciului Financiar. Trebui ca un exemplar să ajungă în tava de corespondenţă a lui Lauder Strickland ca să aibă loc explozia, iar inocenţii care o primiseră fură nevoiţi, sub cele mai îngrozitoare ameninţări, să jure că vor păstra secretul. Banda magnetică este perfectă. Se aude şi acel du-te-vino al lui Lacon, se aud şi comentariile sotto-voce ale lui Strickland, unele dintre ele obscene. Doar mărturia făcută într-o stare de agitaţie de către Mostyn în vestibul scăpase neînregistrată.

În ceea ce-l priveşte pe Mostyn, el n-avea să mai joace nici un rol în afacerea asta. Demisionă de bunăvoie câteva luni mai târziu, sporind rata pierderilor atât de îngrijorătoare pentru toată lumea în zilele noastre.

CAPITOLUL 6

Aceeaşi lumină nesigură care-l întâmpină pe Smiley când ieşi uşurat din casa conspirativă în aerul curat al acelei dimineţi din Hampstead o întâmpină şi pe Ostrakova, cu toate că toamna pariziană era mai avansată şi că nu mai rămăseseră decât câteva frunze agăţate în platani, ca nişte cârpe vechi de şters praful. Asemenea lui Smiley, nu avusese parte de o noapte odihnitoare. Se sculase în întuneric şi se îmbrăcase cu grijă, întrebându-se, întrucât părea mai rece afară, dacă nu era cazul să-şi scoată din dulap cizmele de iarnă, pentru că în antrepozit curentul va fi sălbatic şi îi va face în mod deosebit rău la picioare. Deşi nehotărâtă încă, le pescui din dulap, le şterse, chiar le lustrui, dar tot nu se putu decide dacă să le încalţe sau nu. Aşa i se întâmpla întotdeauna când avea o problemă serioasă de rezolvat: nu reuşea să rezolve micile probleme. Cunoştea toate simptomele. Le simţea venind, dar nu avea ce face. Îşi va rătăci portmoneul, va comite greşeli în socotelile de la antrepozit, se va încuia pe dinafara apartamentului şi va fi nevoită s-o aducă pe portăreasa aia nebună şi bătrână, Madame la Pierre, care ciugulea şi pufăia ca o capră într-un crâng de urzici. Putea foarte bine, când era în această stare de spirit, ca, după cincisprezece ani în care mersese pe aceeaşi rută, să ia un autobuz greşit şi să ajungă, furioasă, într-un cartier pe care nu-l cunoştea. Reuşi să-şi tragă în sfârşit cizmele, bombănindu-şi „bătrână nebună, cretină" şi altele de acest fel; în mână cu sacoşa grea pe care şi-o pregătise cu o

noapte înainte, porni pe traseul obişnuit, trecând pe lângă aceleaşi trei prăvălii pe care le cunoştea, fără ca să intre în vreuna dintre ele, încercând să-şi dea seama dacă era sau nu pe punctul de a-şi pierde minţile.

„Sunt nebună. Nu sunt nebună. Cineva încearcă să mă omoare, cineva încearcă să mă apere. Sunt în siguranţă. Sunt în pericol de moarte." Şi aşa mai departe.

De patru săptămâni, de când îl primise pe micul ei confident estonian, Ostrakova fusese conştientă de multe schimbări care se petrecuseră în persoana ei şi pentru care, în majoritatea lor, nu era nerecunoscătoare. Dacă se îndrăgostise de el, se întâmplase hodoronc-tronc: apariţia lui se produsese la momentul oportun, iar aerul de pirat al acestuia îi reînviase sentimentul de opoziţie într-un moment în care era gata-gata să-l piardă. Reaprinsese focul din ea şi avea în el acel ceva de pisică vagaboandă care-i amintea de Glikman, precum şi de alţi bărbaţi. Nu fusese niciodată deosebit de stăpânită. „Dacă ne mai gândim şi că, îşi spuse ea, Magicianul este un bărbat bine, care se pricepe la femei şi-mi intră în viaţă înarmat cu o fotografie a opresorului meu şi cu hotărârea, în aparenţă, de a-l elimina, păi atunci ar fi absolut indecent, nebună bătrână şi singuratică ce mă aflu, dacă *nu* m-aş îndrăgosti de el pe loc!"

Dar, mai mult decât magia lui, ceea ce o impresionase fusese gravitatea sa. „Nu trebuie să *brodezi*", îi spusese el cu o răceală ce nu i se potrivea, atunci când, din amuzament sau pentru a mai varia, îşi permisese să devieze doar un pic de la versiunea pe care i-o scrisese Generalului. „Doar pentru că simţi că ţi-a mai venit inima la loc, nu comite greşeala de a-ţi închipui că primejdia a trecut."

Promisese să se îndrepte.

– Primejdia e absolută, îi spusese el la plecare. Nu depinde de tine s-o faci mai mare sau s-o faci mai mică.

Îi mai vorbiseră şi alţii despre primejdie înainte, dar când Magicianul vorbea despre asta, îl credea.

– Primejdie pentru fata mea? întrebase ea. Primejdie pentru Alexandra?

– Fata dumitale nu are nici un rol în chestia asta. Poţi să fii sigură că ea nu ştie nimic din ceea ce se întâmplă.

– Atunci primejdie pentru cine?

– Primejdie pentru noi toţi, cei ce ştim despre această problemă, replicase el, iar ea se abandonă fericită, în pragul uşii, unicei lor îmbrăţişări. Primejdie mai ales pentru tine.

Iar acum, de trei zile – să fie doar două? să fie zece? – Ostrakova putea jura că văzuse cum primejdia se strânge în jurul ei ca o armată de umbre la căpătâiul patului ei de muribund. Primejdia era absolută; nu depindea de ea s-o facă mai mare sau s-o facă mai mică. Şi o văzu din nou în acea dimineaţă de sâmbătă, atunci când tropăia pe trotuar cu cizmele ei de iarnă, bine lustruite, legănând într-o parte sacoşa grea pentru cumpărături: aceiaşi doi bărbaţi, care o urmăreau, deşi era weekend. Bărbaţi duri. Mai duri decât bărbatul roşcat. Bărbaţi de felul celor pe care îi vezi pe la comisariate, care ascultă interogatoriile, fără să scoată o vorbă. Unul mergea la cinci metri în spatele ei, celălalt paralel cu ea, pe trotuarul de vizavi, tocmai depăşind uşa vagabondului de Mercier, băcanul, a cărui copertină în roşu şi verde atârna atât de jos, încât prezenta un pericol chiar şi pentru o persoană atât de măruntică precum Ostrakova.

Hotărâse, atunci când îşi permisese pentru prima oară să-i observe, că aceştia erau oamenii Generalului. Fusese oare luni sau vineri? „Generalul Vladimir mi-a trimis garda sa de corp“, gândise ea amuzată şi, pe parcursul unei întregi dimineţi periculoase, plănuise gesturile prieteneşti pe care avea să le facă acestora pentru a-şi exprima gratitudinea: zâmbete complice pe care le va trimite atunci când nu va fi nimeni altcineva prin preajmă care să le observe. Până şi *supa* pe care le-ar pregăti-o şi le-ar duce-o pentru a-i ajuta să mai omoare timpul, când stăteau de gardă în faţa uşilor. „Două gărzi de corp, ca nişte namile, îşi spusese ea, doar pentru o singură

bătrână!“ Ostrakova avusese dreptate: Generalul era într-adevăr om! A doua zi ajunsese la concluzia că nu se aflau acolo şi că dorinţa ei de a încredinţa o astfel de misiune unor oameni ca ei nu reprezenta decât o prelungire a dorinţei pe care o simţea de a-l regăsi pe Magician: „Caut legături cu el, gândi ea, tot aşa cum nu m-am hotărât încă să spăl paharul din care şi-a băut votca sau să bat pernele pe care s-a aşezat şi de unde mi-a ţinut un curs cu privire la primejdie“.

Dar în a treia zi – să fi fost a cincea? – avusese o altă optică, cu totul diferită şi mai aspră în privinţa presupuşilor ei protectori. Încetase să mai facă pe fetiţa. Într-o altă zi, îi pierduse şirul, plecând devreme de acasă pentru a controla o anumită livrare la antrepozit, părăsise sanctuarul abstracţiunilor sale pentru a se găsi drept pe străzile Moscovei, aşa cum le cunoscuse mult prea des de-a lungul anilor petrecuţi cu Glikman. Strada pavată şi prost luminată era pustie, cu excepţia unei maşini negre, parcată la douăzeci de metri de intrarea casei sale. După toate probabilităţile, tocmai sosise. Îşi imaginase apoi că o văzuse oprindu-se, fără îndoială, pentru a lăsa santinelele la post. Oprindu-se brusc, exact în momentul în care ea ieşea. Şi stingând farurile. Cu un pas hotărât, Ostrakova o apucase în lungul trotuarului. „Primejdie în special pentru *tine,* nu înceta ea să-şi aducă aminte, primejdie pentru noi toţi care ştim.“

Maşina o urmărea.

„Îşi închipuie că sunt o curvă, îşi spusese ea inutil. Una din alea bătrâne care-şi agaţă clientela în zori de zi.“

Dintr-odată, singurul ei scop fusese să intre într-o biserică. Orice biserică. Cea mai apropiată biserică ortodoxă rusă se găsea la o depărtare de douăzeci de minute, şi era atât de mică, încât, dacă încercai să te rogi acolo, aveai impresia că participi la o şedinţă de spiritism: Sfânta Familie aflată atât de aproape oferea iertarea. Dar douăzeci de minute însemna o viaţă întreagă. Evita de regulă bisericile neortodoxe: reprezenta o trădare a propriei naţionalităţi. În dimineaţa aceea totuşi, cu

maşina care se târa în spatele ei, renunţase la prejudecăţi şi se adăpostise în prima biserică ieşită în cale, care se dovedise a nu fi doar catolică, ci catolică *modernă,* aşa că auzise întreaga liturghie de două ori, într-o franceză proastă, ţinută de un muncitor preot, care puţea a usturoi şi chiar mai rău. Dar când ieşise, nu-i mai văzuse pe acei bărbaţi, iar asta era tot ceea ce conta, cu toate că, atunci când ajunsese la antrepozit, fusese nevoită să promită că va face două ore suplimentare pentru a compensa încurcătura provocată prin întârzierea ei.

Apoi nimic, timp de trei zile, poate cinci. Ostrakova devenise incapabilă să ţină socoteala zilelor, ca şi a banilor. Timp de trei zile, sau cinci, dispăruseră, nici nu existaseră vreodată. Totul era mania ei de a „broda“, aşa cum denumise Magicianul obiceiul său tâmpit de a vedea prea mult, de a privi prea mulţi oameni în ochi, de a inventa prea multe incidente. Până astăzi, din nou, când se întorseseră. Cu excepţia faptului că astăzi era de cincizeci de mii de ori mai rău, pentru că astăzi însemna *acum,* iar astăzi strada se arăta pustie ca la început sau la sfârşit de lume, iar bărbatul care se afla la cinci metri în spatele ei se apropia din ce în ce mai mult, iar cel care fusese sub copertina periculos de lăsată a lui Mercier traversa strada pentru a se alătura celuilalt.

Ce se întâmplă după aceea, în genul acela de descrieri sau de închipuiri cunoscute Ostrakovei, era de aşteptat să se întâmple ca fulgerul. În clipa aceasta erai în picioare, mergând pe trotuar, şi în clipa următoare, într-o sarabandă de lumini şi de urlete de sirene, erai transportată pe o masă de operaţie, înconjurată de chirurgi, cu măşti de diverse culori. Sau erai în Ceruri, în faţa Atotputernicului, îngăimând scuze pentru anumite greşeli pe care de fapt nu le regretai. Şi nici El, dacă Îl înţelegeai cât de cât, nu le regreta. Sau, mai rău decât toate, îţi reveneai şi erai condus, ca un rănit care poate umbla, la locuinţa ta, iar plicticoasa ta soră vitregă Valentina lăsa orice

cu multă silă deoparte pentru a veni de la Lyon şi a te bârâi fără încetare la capul patului.

Nici una dintre aceste probabilităţi nu se adeveri.

Ceea ce se întâmplă se produse cu încetineala unui balet subacvatic. Bărbatul care câştiga teren în spatele ei ajunse alături de ea, postându-se în dreapta, adică pe partea interioară a trotuarului. În aceeaşi clipă, bărbatul care trecuse drumul din faţa prăvăliei lui Mercier apăru în partea stângă, mergând nu pe trotuar, ci de-a lungul rigolei, stropind-o din când în când cu apa ploii căzute cu o zi înainte. Cu acel fatal obicei de a se uita în ochii oamenilor, Ostrakova îi privi pe cei doi însoţitori nedoriţi şi văzu chipuri pe care le ştia pe de rost. Ei îl vânaseră pe Ostrakov, ei îl asasinaseră pe Glikman, şi, în opinia sa, tot ei uciseseră întregul popor rus timp de secole, fie în numele ţarului, fie al lui Dumnezeu sau al lui Lenin. Uitându-se în altă parte, văzu maşina neagră care o urmărise în drum spre biserică înaintând încet spre ea pe strada pustie. De aceea, făcu exact ceea ce plănuise să facă întreaga noapte, ceea ce îşi imaginase atunci când era culcată în pat, fără să doarmă. În sacoşa ei de cumpărături pusese un vechi fier de călcat, o rablă de care Ostrakov făcuse rost în zilele când bietul muribund îşi închipuise că poate să adune câţiva franci în plus făcând comerţ cu antichităţi. Sacoşa ei de provizii era din piele – din petice verzi şi cafenii – şi solidă. Trăgând-o spre spate, o balansă cu toată forţa spre bărbatul care era la rigolă, direct în vintre, miezul netrebnic al acestuia. Bărbatul înjură – dar ea nu putu să audă în ce limbă – şi căzu în genunchi. Planul ei însă eşuă. Nu se aşteptase să aibă un ticălos de fiecare parte; avea nevoie de timp pentru a-şi restabili echilibrul şi a-l păli cu fierul de călcat pe celălalt individ. Dar acesta nu-i permise să-i facă şi lui acelaşi lucru. Prinzând-o ca într-un cleşte, cu ambele braţe, o strânse ca pe un sac greu de cartofi şi o ridică de la pământ. Văzu sacoşa căzând şi auzi zgomotul metalic al fierului de călcat căzând pe un capac de canal. Continuând să privească în jos, văzu cizmele

bălăbănindu-se la zece centimetri de la pământ, ca şi cum s-ar fi spânzurat la fel ca fratele ei Niki, exact picioarele lui, cu vârfurile îndreptate spre interior, ca ale unuia slab de minte. Observă că unul din vârfurile cizmei, stângul, se jupuise în luptă. Braţele agresorului se încleştau acum cu şi mai multă violenţă peste pieptul ei şi se întreba dacă nu cumva coastele îi vor plesni înainte de a se sufoca. Simţi cum o trage înapoi şi îşi zise că se pregătea s-o arunce în maşina care se apropia acum în viteză pe stradă: că era pe cale de a fi răpită. Această idee o îngrozi.. Nimic, şi mai ales moartea, nu era atât de înspăimântător pentru ea în acel moment ca gândul că porcii ăia o vor duce înapoi în Rusia şi o vor supune la acel gen de moarte lentă, într-o închisoare a îndoctrinării – era sigură – care îl omorâse pe Glikman. Se zbătea cu toate puterile şi reuşi să-l muşte de mână. Văzu doi trecători care păreau tot atât de îngroziţi ca şi ea. Apoi îşi dădu seama că maşina nu încetinea şi că bărbaţii aveau o cu totul altă intenţie: nu s-o răpească, ci s-o omoare.

Individul o aruncă.

Se împiedică fără să cadă şi, cum maşina viră brusc pentru a o buşi de pământ, îi mulţumi lui Dumnezeu şi tuturor îngerilor că, până la urmă, se hotărâse să ia cizmele de iarnă, întrucât bara din faţă îi lovi ambele gambe; când îşi văzu picioarele din nou, acestea se găseau drept în faţa ei, iar coapsele goale îi erau desfăcute ca la o naştere. Zbură o clipă, apoi lovi caldarâmul, cu tot trupul, dintr-odată – cu capul, cu şira spinării şi cu călcâiele. Apoi se rostogoli ca un cârnat pe pavaj. Maşina o depăşise, dar o auzi oprindu-se cu un scrâşnet sălbatic de frâne şi se întrebă dacă nu cumva aveau de gând să vină în marşarier şi să treacă peste ea din nou. Încercă să se mişte, dar se simţea de-a dreptul adormită. Auzi voci şi portiere trântindu-se, auzi motorul mugind, apoi zgomotul îndepărtându-se, fie pentru că maşina se îndepărta, fie pentru că ea îşi pierdea auzul.

– N-o atingeţi, spuse cineva.

„Nu, *nu mă atingeți*“, gândi femeia.

– N-am aer, se auzi ea spunând. Ridicați-mă-n picioare și o să fie totul în ordine.

De ce naiba spusese asta? Sau doar o gândise?

– *Vinetele,* spuse ea. Aduceți *vinetele.*

Nu știa dacă vorbea despre cumpărăturile ei sau despre agentele de circulație care în argou parizian erau numite astfel.

Apoi o pereche de mâini de femeie întinseră o pătură peste ea și izbucni o discuție furioasă în franceză în legătură cu ceea ce trebuia făcut în continuare. „A reținut cineva numărul?“ ar fi vrut ea să întrebe, dar era într-adevăr mult prea somnoroasă ca să-i mai pese și, în plus, nu avea nici aer. Căderea i-l scosese din trup, pentru vecie. I se păru că vede păsări pe jumătate împușcate, așa cum le văzuse la țară, în Rusia, bătând disperat din aripi pe pământ, așteptând ca ogarii să ajungă la ele. „Domnule General, gândi ea, ai primit cea de-a doua scrisoare a mea?“ Pierzându-și cunoștința, îl imploră să o citească și să-i răspundă la apel. „Domnule General, citiți cea de-a doua scrisoare pe care v-am trimis-o.“

O scrisoare cu o săptămână în urmă, într-un moment de disperare. O pusese la cutia poștală în ziua precedentă, într-un alt moment de disperare.

CAPITOLUL 7

Într-un cartier de lângă staţia Paddington sunt terase victoriene care, la exterior, sunt vopsite într-un alb tot atât de strălucitor ca pacheboturile de lux, iar în interior sunt întunecate ca nişte morminte. În acea sâmbătă dimineaţă, Westbourne Terrace strălucea tot atât de puternic precum toate celelalte, însă drumul care ducea la imobilul unde locuise Vladimir era blocat la una din extremităţi cu o grămadă de saltele putrezite, iar la cealaltă de o bornă spartă, cum sunt cele de la punctele de frontieră.

– Mulţumesc, cobor aici, spuse Smiley politicos şi plăti şoferului de taxi în dreptul saltelelor.

Venise direct din Hampstead şi-l dureau genunchii. Şoferul grec îi ţinuse o conferinţă despre Cipru pe tot parcursul călătoriei şi, din curtoazie, se ghemuise pe strapontină pentru a-l putea auzi peste zgomotul motorului. „Vladimir, am fi putut să facem mai multe pentru tine“, îşi spuse el privind gunoaiele de pe trotuar, rufele sărăcăcioase care atârnau în balcoane. Prăvălia ar fi trebuit să îi acorde mai multă consideraţie acestui om al ei de înaltă verticalitate.

„E vorba de Moş Ene, gândi el. Spune-i că am două dovezi şi că le pot aduce cu mine.“

Umbla încet, ştiind că zorii zilei sunt un moment mai potrivit pentru a ieşi dintr-o clădire decât pentru a intra în ea. În staţia de autobuz se formase o coadă mică. Un lăptar îşi făcea turul, ca şi băiatul cu ziarele. O escadrilă de pescăruşi

scormonea în lăzile de gunoi ce dădeau pe dinafară, ciugulind cu grație. „Dacă pescărușii se instalează în orașe, își zise el, oare porumbeii se vor duce la mare?“ Trecând drumul, zări un individ cu o motocicletă neagră cu ataș, cu aspect oficial, care-și parca armăsarul la vreo sută de metri mai încolo, lângă bordură. Ceva din atitudinea individului îi amintea de mesagerul înalt care adusese cheile la casa conspirativă... Aceeași rigiditate, chiar de la distanța la care se afla; o atitudine curtenitoare, aproape ofițerească.

Castanii golași întunecau intrarea flancată de coloane; o pisică speriată îl studia cu suspiciune. Butonul soneriei se afla cel mai sus dintre cele treizeci aliniate la intrare. Smiley însă nu-l apăsă și, când împinse ușile duble, ele se deschiseră prea ușor, lăsând să se vadă aceleași coridoare sinistre, date cu o vopsea strălucitoare, pentru a-i descuraja pe cei ce mâzgălesc pereții, și aceeași scară cu linoleum, care scârțâia ca un cărucior de spital. Și-l reaminti perfect. Nimic nu se schimbase, iar de acum înainte nimic nu se va mai schimba. Nu exista nici un comutator, iar pe măsură ce urca scările deveneau din ce în ce mai întunecoase. „De ce asasinii lui Vladimir nu i-au furat cheile? se întrebă el, simțindu-le cum îi intră în coapsă la fiecare pas. Poate că n-au avut nevoie de ele. Poate că aveau și ei un rând de chei.“ Ajunse la un palier și se strecură pe lângă un luxos cărucior de copil. Auzi un câine urlând, știrile de dimineață în limba germană și apa de la toaleta comună de pe etaj. Auzi un copil țipând la maică-sa, apoi o palmă și tatăl care țipa la copil. „Spune-i lui Max că e vorba de Moș Ene.“ Pe la nări îi trecu un miros de curry, de prăjeală și de dezinfectant. Izul a prea mulți oameni nevoiași, înghesuiți în prea puțin aer. Își aminti și acestea. Nimic nu se schimbase.

„Dacă l-am fi tratat mai bine, nu s-ar fi întâmplat asta niciodată, își spuse Smiley. Cei neglijați sunt prea ușor omorâți“, reflectă el, printr-o afinitate inconștientă de gândire cu Ostrakova. Își aduse aminte de ziua când îl adusese aici,

Smiley vicarul, Toby Esterhase poştaşul. Se duseseră cu maşina la Heathrow ca să-l aducă. Descurcăreţul Toby, cel uns cu toate alifiile, cum s-ar fi definit el însuşi. Toby conducea ca vântul, dar fuseseră gata-gata să întârzie. Avionul aterizase. Se năpustiseră spre barieră şi îl văzuseră, cu părul argintiu, aerul maiestuos, imobil, depăşindu-i pe toţi cu un cap, într-unul din culoarele de aşteptare de la Sosiri, în timp ce ţăranii obişnuiţi treceau pe lângă el. Îşi aminti îmbrăţişarea lor solemnă – „Max, bătrâne prieten, eşti tu într-adevăr? Eu sunt, Vladimir. Ne-au adunat din nou". Şi-l aminti pe Toby conducându-i prin culoarele largi din spatele Serviciului Imigrări, pentru că poliţia franceză, furioasă, îi confiscase bătrânului documentele înainte de a-l da afară. Îşi aminti cum luaseră dejunul la Scott, toţi trei, bătrânul prea agitat ca să bea, dar vorbind în termeni grandilocvenţi despre un viitor pe care ştiau că nu-l va avea: „O să fie din nou ca la Moscova, Max. Poate că vom avea chiar noroc în privinţa lui Moş Ene". A doua zi se duseseră să vâneze un apartament „doar ca să-ţi arătăm câteva posibilităţi, Generale", aşa cum îi explicase Toby Esterhase. Era cam pe la Crăciun, iar bugetul pe anul în curs pentru reinstalări se epuizase. Smiley apelase la Serviciul Financiar al Prăvăliei. Insistase pe lângă Lacon şi pe lângă Trezorerie pentru o suplimentare, dar degeaba. „O doză de realitate îl va aduce cu picioarele pe pământ, declarase Lacon. Foloseşte influenţa pe care o ai asupra lui, George. De asta eşti acolo." Prima lor doză de realitate fusese o casă de curve din Kensington, iar cea de-a doua dădea spre triajul de lângă Waterloo. Westbourne Terrace fusese a treia şi, în timp ce urcau scârţâind aceleaşi scări, cu Toby în fruntea lor, bătrânul se oprise brusc, lăsându-şi pe spate capul său mare cu faţa plină de pete de bătrâneţe, strâmbând din nas cu un gest teatral.

„Ah, dacă mi se face foame, n-am decât să stau pe coridor şi să miros, şi-mi trece toată foamea! anunţase el în franceza

lui afectată. În felul acesta, n-am nevoie să mănânc timp de o săptămână întreagă.“

Chiar atunci, Vladimir ghicise că-l puneau pe linie moartă pentru totdeauna.

Smiley se reîntoarse în prezent. Palierul următor era unul muzical, observă el, în timp ce-şi continua ascensiunea solitară. Printr-o uşă răzbătea muzică rock, dată la maximum, printr-o alta – Sibelius şi miros de slănină. Uitându-se pe geam, văzu doi bărbaţi preumblându-se printre castani, oameni care nu se aflau acolo atunci când sosise el. E o treabă de echipă, îşi spuse. O echipă ar plasa observatori, în timp ce ceilalţi ar fi intrat în imobil. Cui aparţinea era echipa, asta era o altă întrebare. Moscovei? Comisarului? Lui Saul Enderby? Mai încolo, în josul străzii, motociclistul înalt îşi cumpărase un ziar de scandal şi îl citea călare pe şaua motocicletei.

Când trecu pe lângă o uşă, aceasta se deschise şi ieşi o bătrânică în capot, cu o pisică pe umăr. Înainte ca femeia să i se adreseze, Smiley simţi în respiraţia ei mirosul băuturii de peste noapte.

– Eşti spărgător, drăguţule? întrebă bătrânica.

– Îmi pare rău, nu, replică Smiley râzând, doar un vizitator.

– Totuşi, e amuzant să te creadă lumea aşa ceva, nu-i aşa, drăguţule? spuse ea.

– Da, într-adevăr, zise Smiley politicos.

Scările de la ultimul etaj erau abrupte, foarte strâmte şi luminate printr-un luminator cu geam securizat, în acoperişul în pantă. Pe palierul de la ultimul etaj se aflau două uşi, ambele închise, şi foarte mici. Pe una din ele văzu un cartonaş dactilografiat: „DL. V.. MILLER, TRADUCERI“. Smiley îşi reaminti discuţia în legătură cu numele de împrumut al lui Vladimir, acum că devenea londonez şi trebuia să treacă neobservat. „Miller“ nu era nici o problemă. Dintr-un motiv sau altul, bătrânul găsi că Miller suna chiar foarte bine. „Miller, *c'est bien*“, declarase el. „Îmi place Miller, Max.“

Dar „Dl." nu-i convenea deloc. Insistase pentru general, apoi propusese să rămână la colonel, dar Smiley, în rolul său de vicar, se dovedise inflexibil cu privire la această problemă: Dl. Aduce mai puţine necazuri decât un grad fantezist în altă armată decât trebuia, decretase el.

Bătu la uşă cu siguranţă, ştiind că un ciocănit slab sare mult mai mult în ochi decât unul puternic. Auzi ecoul şi nimic altceva. Nici cel mai mic pas, nici un sunet care se opreşte brusc. Strigă „Vladimir" prin fanta cutiei de scrisori, ca şi cum ar fi fost un vechi prieten, venit în vizită. Încercă o cheie yale din legătură, dar se înţepeni. Încercă o alta, care se potrivea. Păşi înăuntru, închise uşa, aşteptând să-l pocnească ceva în moalele capului, dar preferând ideea unui cap spart celei a unei figuri împuşcate. Îi veni ameţeală şi-şi dădu seama că îşi ţinea respiraţia. Aceeaşi vopsea albă, remarcă el, acelaşi gol de închisoare. Aceeaşi linişte stranie, ca într-o cabină telefonică, acelaşi amestec de mirosuri publice.

„Acolo stăteam, îşi aminti Smiley, toţi trei în acea după-amiază. Eu şi Toby, ca nişte remorchere, trăgând între noi doi bătrânul cuirasat." Descrierea agentului imobiliar fusese: „mansardă".

– Imposibil, anunţase Toby Esterhase în franţuzeasca lui cu accent unguresc, totdeauna gata să vorbească primul, întorcându-se pe călcâie ca să deschidă uşa şi să plece. Vreau să spun: absolut îngrozitor. Vreau să spun că ar fi trebuit să vin înainte şi să arunc o privire, am fost un idiot, zisese Toby în timp ce Vladimir continua să rămână nemişcat. Domnule General, vă rog să acceptaţi scuzele mele. Asta este o adevărată insultă.

Smiley adăugă şi el scuzele lui.

– Putem face ceva mai mult pentru tine decât atât, Vladi. Mult mai mult. Doar că trebuie să insistăm.

Ochii bătrânului erau fixaţi pe fereastră, aşa cum erau acum cei ai lui Smiley, către acea pădure punctată de coşuri

de casă, de frontoane şi de acoperişuri cu plăci de ardezie care înflorea dincolo de parapet. Şi, deodată, lăsase să cadă o mână mare, înmănuşată, pe umărul lui Smiley.

– Mai bine ţineţi-vă banii ca să-i împuşcaţi pe porcii ăia de la Moscova, Max, îi sfătuise el.

Cu obrajii şiroind de lacrimi şi arborând acelaşi zâmbet hotărât, Vladimir continua să-şi închipuie coşurile Moscovei şi să vadă cum se destrămau visurile de a mai trăi vreodată sub un cer rusesc.

– *On reste ici,* ordonase el în cele din urmă, ca şi cum ar fi trasat o ultimă linie de apărare.

Lângă un perete se afla un divan mic, iar pe pervarzul ferestrei era un reşou de gătit. După mirosul de chit, Smiley ghici că bătrânul continua să-şi zugrăvească singur locuinţa, acoperind petele de igrasie şi astupând crăpăturile. Pe masa pe care dactilografia şi mânca erau un Remington vechi şi două dicţionare uzate. Munca lui de traducător, se gândi el; câţiva bănuţi în plus ca să-i rotunjească pensia. Trăgându-şi coatele spre spate, ca şi cum l-ar fi durut şira spinării, Smiley îşi îndreptă pe de-a-ntregul trupul său micuţ şi se lansă în şirul de rituri mortuare cunoscute pentru un spion defunct. O biblie estoniană se afla pe noptiera din lemn de pin. O pipăi delicat, căutând vreo cavitate secretă, apoi o scutură pentru a vedea dacă nu cumva conţinea hârtiuţe sau fotografii. Deschizând sertarul, găsi un flacon cu pilule pentru reîntinerirea celor surmenaţi sexual şi trei decoraţii ale Armatei Roşii pentru bravură, montate pe o baretă cromată. Destul cu acoperirea, se gândi Smiley, întrebându-se cum naiba se descurcau pe un pat atât de mititel Vladimir şi numeroasele lui cuceriri. O gravură, reprezentându-l pe Martin Luther, atârna la capul patului. Lângă ea, o fotografie color intitulată „Acoperişurile roşii ale vechiului Tallinn“, pe care Vladimir o decupase probabil din vreo revistă şi o lipise pe un carton. O altă fotografie arăta „Coasta kazară“, iar o a treia – „Mori de vânt şi castel în

ruine". Scotoci în spatele fiecăreia dintre ele. Apoi îi atrase atenţia veioza. Apăsă pe întrerupător şi, cum lampa nu se aprindea, trase cordonul din priză, scoase becul şi inspectă postamentul de lemn, dar fără rezultat. „E ars becul", gândi el. Un ţipăt brusc venind de afară îl făcu să se lipească de perete, dar, când îşi reveni, îşi dădu seama că aterizase un nou stol de pescăruşi. O întreagă colonie se instalase în jurul coşurilor de pe case. Aruncă o nouă privire peste parapet, spre stradă. Cei doi plimbăreţi plecaseră. „Vin sus, se gândi el. S-a dus dracului avansul pe care-l aveam. Nu sunt de la poliţie, gândi el. Sunt asasini." Motocicleta neagră cu ataş era tot acolo, dar cel ce o călărea dispăruse. Închise fereastra, întrebându-se dacă exista o Wallhala anume pentru spionii morţi, unde el şi Vladimir se vor regăsi şi vor pune lucrurile la punct, spunându-şi că trăise o viaţă lungă şi că acest moment era tot atât de bun ca oricare altul să-i pună capăt. Dar necrezând nici o clipă ce gândea.

Sertarul de la masă conţinea coli de hârtie albă, un aparat de capsat, un creion ros, elastice şi o recentă factură trimestrială de telefon, neplătită, pentru suma de şaptezeci şi opt de lire, care îl izbi ca fiind nepotrivit de mare pentru stilul de viaţă auster al lui Vladimir. Deschise aparatul de capsat şi nu găsi nimic. Vârî factura de telefon în buzunar pentru a o studia mai târziu şi continuă să scotocească, convins fiind că nu era o cercetare adevărată, întrucât pentru o cercetare adevărată ar fi fost nevoie de trei oameni, timp de câteva zile, înainte ca aceştia să poată spune cu certitudine că se găsise ce era de găsit. Dacă s-ar fi uitat după un lucru anume, atunci ar fi fost probabil o agendă cu adrese, sau un jurnal, sau vreun alt obiect care ţinea loc de aşa ceva, fie chiar şi un petic de hârtie. Ştia că uneori bătrânii spioni, chiar şi cei mai buni, semănau un pic cu amanţii bătrâni... Pe măsură ce înaintau în vârstă, începeau să trişeze, de teamă ca nu cumva să-i lase puterile. Pretindeau că aveau totul înscris în memorie, dar în

secret se cramponau de virilitatea lor, în secret îşi notau anumite lucruri, adesea într-un cod fabricat de ei, care putea fi descifrat, în câteva ore sau în câteva minute, de către orice cunoscător al jocului. Nume şi adrese ale contactelor, ale subagenţilor. Nu mai era nimic sfânt. Întâlniri de rutină cu ora şi locul, nume de cod, numere de telefon, combinaţii de seifuri, scrise în chip de numere ale taloanelor de pensii sau de date de naştere. Pe vremea sa, Smiley văzuse reţele întregi primejduite în felul acesta din cauza unui agent care nu mai îndrăznea să aibă încredere în propriul cap. Nu credea că Vladimir ar fi făcut aşa ceva, dar pentru fiecare lucru e un început.

„Spune-i că am două dovezi şi că le pot aduce cu mine..."

Stătea în picioare în ceea ce bătrânul ar fi numit bucătăria sa: pervazul ferestrei cu reşoul cu gaz, dulăpiorul improvizat, cu găuri pentru ventilaţie, făcute de către el. „Noi, bărbaţii care ne facem de mâncare singuri, suntem fiinţe doar pe jumătate, se gândi el inspectând cele două etajere, ridicând cratiţa şi tigaia, scotocind între boiaua dulce şi boiaua iute. Oriunde altundeva în casă – chiar în pat – te poţi izola de lume, poţi citi, te poţi păcăli că singurătatea e cel mai bun lucru din lume. În bucătărie însă, semnele unei vieţi incomplete sunt prea stridente. O jumătate de pâine neagră. O jumătate de cârnat. O jumătate de ceapă. O jumătate de litru de lapte. O jumătate de lămâie. O jumătate de pachet de ceai negru. O jumătate de viaţă." Deschise tot ce se putea deschide, scotoci cu degetul în boiaua iute. Descoperi o placă de faianţă care se mişca şi o desprinse, deşurubă mânerul de lemn al tigăii. În momentul în care voia să deschidă dulapul de haine, se opri de parc-ar fi ciulit urechea, dar de data aceasta îl reţinuse ceea ce văzuse, nu ceea ce auzise.

Deasupra dulăpiorului era un cartuş întreg de ţigări Gauloises Caporal, preferate de Vladimir atunci când nu putea să-şi facă rost de ţigări ruseşti. Cu filtru, observă el,

citind menţiunile de pe pachet. „Scutite de taxe“. „Cu filtru“. „Pentru export“ şi „Made in France“. Învelite în celofan. Le luă de acolo. Din cele zece pachete ale cartuşului, unul lipsea. În scrumieră, trei mucuri de aceeaşi marcă. În aer, acum că-l mirosea, peste izurile de mâncare şi de chit, simţi o aromă slabă de ţigară franţuzească.

„Şi fără ţigări în buzunar“, îşi aduse el aminte.

Ţinând pachetul albastru cu ambele mâini, întorcându-l încet, Smiley încercă să înţeleagă ce semnificaţie avea. Instinctul său – sau, mai bine zis, o percepţie confuză, care nu apăruse încă la suprafaţă în întregime – îi semnala cu insistenţă că era ceva în regulă cu aceste ţigări. Nu aspectul lor. Nu că ar fi fost îndesate cu microfilme sau cu gloanţe cu cap moale, puternic distructive, sau cu orice altceva din jocurile astea demodate.

Simpla lor prezenţă aici, nu altundeva, nu era în regulă.

Atât de noi, atât de fără praf, un pachet lipsă, trei ţigări fumate.

„Şi fără ţigări în buzunar.“

Lucra mai repede acum, dorind foarte mult să plece. Locuinţa era prea sus. Era prea goală şi prea plină. Avea un simţământ din ce în ce mai puternic că ceva nu era în regulă. De ce nu îi luaseră cheile? Deschise şifonierul. În el se găseau haine, precum şi hârtii, dar Vladimir nu avea multe nici din unele, nici din altele. Hârtiile erau în majoritatea lor pamflete multiplicate, în rusă şi în engleză şi în ceea ce Smiley îşi zise că trebuie să fie una din limbile baltice. Exista şi un dosar cu scrisori provenind de la vechiul cartier general al Grupului de la Paris şi afişe „NU UITAŢI LETONIA“, „NU UITAŢI ESTONIA“, „NU UITAŢI LITUANIA“, probabil pentru a fi folosite cu ocazia demonstraţiilor publice. Era şi o cutie de cretă şcolară, galbenă, din care lipseau două bucăţi. Haina sport, la care Vladimir ţinea atât de mult, zăcând pe podea.

Căzuse din cui, poate, atunci când Vladimir închisese prea repede şifonierul.

„Cum, gândi Smiley, Vladimir, atât de orgolios, atât de milităros în aspectul său, să-şi arunce el grămadă cea mai bună haină pe podeaua şifonierului? Sau poate o fi fost o mână mai puţin grijulie decât a lui Vladimir, care nu a pus-o înapoi pe umeraş?"

Ridicând haina, Smiley căută în buzunare, apoi o atârnă în şifonier şi trânti uşa acestuia pentru a vedea dacă nu cade cumva din cui.

Căzu.

Nu luaseră cheile, nu îi scotociseră locuinţa, gândi el. Îl scotociseră pe Vladimir, dar, după părerea comisarului, fuseseră întrerupţi.

„Spune-i că am două dovezi şi că le pot aduce cu mine."

Întorcându-se în zona bucătăriei, stătu în faţa dulăpiorului şi studie din nou cartuşul albastru pus deasupra. Apoi privi în coşul de hârtii. Şi din nou la scrumieră, memorizând. Apoi în coşul de gunoi, să vadă dacă nu cumva pachetul care lipsea era acolo mototolit. Nu era. Şi, dintr-un motiv sau altul, acest lucru îl încântă.

Era momentul să plece.

Dar nu plecă, în orice caz, nu imediat. Timp de încă un sfert de oră, ciulind urechea spre a sesiza orice fel de întrerupere, Smiley scotoci, sondă, ridicând şi punând la loc, cu ochii în patru să vadă dacă nu joacă vreo scândură în podea sau nu există vreo nişă în spatele rafturilor. Dar, de data aceasta, dorea să *nu* găsească nimic. De data aceasta, dorea să confirme o absenţă. De-abia atunci când se simţi mulţumit, atât cât îi permiteau împrejurările, ieşi în linişte pe palier şi încuie uşa în urma lui. După ce coborî un etaj, întâlni un poştaş, cu o brasardă cu însemnele Poştei, apărând de pe alt coridor. Smiley îl prinse de cot.

– Dacă ai ceva pentru apartamentul 6B, pot să te scutesc să mai urci un etaj, zise el umil.

Poştaşul scotoci în taşcă şi scoase un plic cafeniu. Cu ştampila poştei din Paris, datată cu cinci zile în urmă, arondismentul XV. Smiley îl vârî în buzunar. Un etaj mai jos, la capătul acestuia, se afla o uşă de incendiu, care se putea deschide dinăuntru doar împingând de o bară. O remarcase la urcare. Împinse, uşa cedă, coborî pe o scară de ciment oribilă şi traversă o curte interioară ce dădea spre nişte garaje abandonate, întrebându-se încă ce însemna omisiunea aceea. De ce nu îi scotociseră locuinţa? se întrebă el. Centrul Moscova, ca orice altă mare instituţie birocratică, îşi avea procedeele bine stabilite. Se decide să fie ucis un om. Atunci pui agenţi ficşi în faţa casei sale, plasezi pe itinerar posturi fixe, organizezi o echipă de asasini şi-l omori. După metoda clasică. Atunci de ce să nu i se scotocească apartamentul?... Vladimir, un burlac, trăind într-o locuinţă în care era un du-te-vino de străini?... De ce să nu-i trimiţi agenţii înăuntru în momentul în care plecase de-acasă? „Deoarece ştiau că o avea asupra lui", gândi Smiley. Şi scotocirea corpului, pe care comisarul o considerase atât de superficială? Dar dacă nu fuseseră deranjaţi, însă găsiseră ceea ce căutau?

Strigă după un taxi, spunându-i şoferului:

– Bywater Street în Chelsea, te rog, colţ cu King's Road.

„Du-te acasă, gândi el. Fă o baie. Mai gândeşte-te. Bărbiereşte-te."

„Spune-i că am două dovezi şi că le pot aduce cu mine."

Brusc, aplecându-se înainte, îi ciocăni în geamul despărţitor şi schimbă destinaţia. În timp ce maşina întorcea, motociclistul cel înalt frână cu un scrâşnet în spatele lor, puse un picior pe pământ şi, fără să se grăbească, întoarse motocicleta lui mare şi neagră cu ataş în direcţia opusă. Un terenagiu, gândi Smiley observându-l. Un terenagiu care împinge măsuţa

rulantă pentru ceai. Ca o escortă oficială, aplecat din spate, ţinând coatele îndepărtate, motociclistul îi urmă prin zonele mărginaşe din Camden, păstrând distanţa regulamentară, încet, în susul dealului. Taxiul se opri, Smiley se aplecă în faţă să plătească. În timpul acesta, o siluetă trecu solemn pe lângă ei, cu antebraţul ridicat, pentru a-i saluta cu mâna înmănuşată.

CAPITOLUL 8

Se opri la capătul şoselei, uitându-se cum şirurile de fagi se îndepărtau de el ca o armată care bate în retragere în ceaţă. Obscuritatea dispăruse fără să vrea, lăsând locul unei penumbre din interior. Putea să fie crepusculul: ora ceaiului într-o veche casă de ţară. De fiecare parte, luminile străzii pâlpâiau precum nişte lumânări care nu luminau nimic. Aerul se simţea dur şi greu. Se aşteptase să mai găsească încă poliţia şi o zonă de acces interzis, încercuită cu corzi. Se aşteptase să vadă ziarişti sau câţiva gură-cască. „Nu s-a întâmplat nimic, îşi spuse el, coborând încet panta. Nici n-am părăsit bine locul faptei, că Vladimir s-a şi ridicat vesel în picioare, cu bastonul în mână, şi-a îndepărtat machiajul înspăimântător şi a şters-o cu colegii lui, actorii, să bea o bere la postul de poliţie."

– *Cu bastonul în mână,* repetă el, aducându-şi aminte ceva ce-i spusese comisarul.

În mâna stângă sau în mâna dreaptă? „E praf de cretă galbenă şi pe mâna lui stângă, spusese domnul Murgotroyd în camionetă. Pe degetul mare şi pe următoarele două."

Înaintă şi şoseaua se întunecă în jurul lui, ceaţa se îngroşă. Îşi auzea ţăcănitul metalic al paşilor ca un ecou care îl preceda. Vreo douăzeci de metri mai sus, lumina cafenie a soarelui ardea ca un foc încet de frunze moarte în propriul fum. Dar aici jos, unde se afla, în viroagă, se adunase o negură îngheţată, iar Vladimir era cât se putea de mort. Văzu urme de pneuri în locurile în care parcaseră maşinile poliţiei. Observă

absenţa frunzelor şi curăţenia nefirească a pietrişului. „Ce-au făcut? se întrebă el. Au stropit pietrele? Au măturat frunzele şi le-au pus şi pe ele în saci de plastic?“

Oboseala lăsă loc unei noi şi misterioase lucidităţi. Îşi continua drumul în susul şoselei, urându-i lui Vladimir bună dimineaţa şi noapte bună, fără a resimţi asta ca pe ceva caraghios, concentrându-şi gândirea asupra piunezelor, cretei, ţigărilor franţuzeşti şi Regulilor Moscovei, căutând un chioşc din tablă lângă un teren de sport. „Ia-le una câte una, îşi spuse el. Ia-o cu începutul. Lasă ţigările.“ Ajunse la o încrucişare de poteci, o traversă urcând în continuare. La dreapta lui apărură stâlpii unei porţi de fotbal şi, dincolo de ei, un pavilion verde din tablă ondulată, în aparenţă gol. Traversă terenul, apa de ploaie strecurându-i-se în pantofi. În spatele pavilionului era un taluz abrupt, plin de noroi, brăzdat de urmele lăsate de copiii ce-şi făceau de joacă lăsându-se să alunece pe el. Urcă taluzul, intră în crâng şi continuă urcuşul. Ceaţa nu se lăsase printre copaci şi, când ajunse sus, se risipise. Nu se vedea nimeni. Întorcându-se pe urmele propriilor paşi, se apropie de pavilion printre copaci. Era o cutie de tablă. Atât şi nimic mai mult. Cu o latură deschisă spre terenul de joc. Singura piesă de mobilier era o bancă din lemn nelustruit, scrijelită cu cuţitul, singurul ocupant fiind un personaj întins pe ea, cu o cuvertură trasă peste cap, de sub care ieşeau nişte ghete maro. Timp de o clipă, în care nu se controlă, Smiley se întrebă dacă nu cumva şi faţa acestuia fusese sfârtecată de un glonţ. Acoperişul era susţinut de nişte grinzi. Sentinţe grave, moralizatoare, înviorau vopseaua verde, care se cojea. „Punkiştii strică orice. Societatea nu are nevoie de ei.“ Această afirmaţie îi provocă un moment de nehotărâre. „O, dar societatea *are nevoie* de ei, ar fi vrut el să replice. Societatea este o asociere de minorităţi.“ Piuneza se afla acolo unde spusese Mostyn că o pusese, exact la înălţimea capului, în cea mai bună tradiţie de la Sarratt, cu

floarea ei de aramă, din dotarea Prăvăliei, tot atât de nouă şi de neprihănită ca şi tânărul care o înfipsese acolo.

„Porneşte către locul de întâlnire, spunea piuneza. Nici un pericol detectat.“

Regulile Moscovei, gândi Smiley din nou. Moscova, unde îi trebuiau unui agent trei zile ca să expedieze o scrisoare la o adresă conspirativă. Moscova, unde toate minorităţile sunt punkişti.

„Spune-i că am două dovezi şi că le pot aduce cu mine...“

Confirmarea lui Vladimir în cretă era scrisă lângă piuneză, un mesaj ca un vierme galben, şerpuind pe toată înălţimea grinzii. Poate că bătrânul se îngrijorase din cauza ploii. Poate că îi fusese teamă să nu cumva să-i şteargă semnul. Sau poate că, de emoţie, apăsase prea tare pe cretă, tot aşa cum îşi lăsase jacheta pe podeaua şifonierului. „O întâlnire sau nimic... îi spusese el lui Mostyn... Diseară sau nimic... Spune-i că am două dovezi şi că le pot aduce cu mine...“ Cu toate acestea, doar un ochi vigilent ar fi putut remarca acest semn, oricât de gros ar fi fost el, sau piuneza strălucitoare, dar nici respectivul ochi vigilent n-ar fi găsit acest lucru bizar, întrucât la Hampstead Heath oamenii atârnă mereu bileţele şi îşi transmit mesaje, fără ca asta să însemne că sunt toţi spioni. Unii sunt copii, alţii – vagabonzi, unii cred în Dumnezeu şi organizează marşuri de caritate, alţii îşi vor fi pierdut câinele sau pisica, iar unii caută variaţii amoroase şi simt nevoia să-şi proclame trebuinţele de pe vârful colinei, şi nu li se întâmplă, desigur, tuturor să aibă faţa sfârtecată de un glonţ, tras de la mică distanţă cu o armă ucigaşă a Centrului Moscova.

Iar scopul acestei confirmări? La Moscova, pe vremea când Smiley, de la biroul său din Londra, avusese răspunderea cazului lui Vladimir, la Moscova, aceste semne erau concepute pentru agenţii care puteau să dispară de la o oră la alta. Erau rămurele rupte lăsate ca semn pe o potecă, pe care puteau să nu se mai întoarcă niciodată. „Nu văd nici un pericol şi pornesc conform instrucţiunilor către locul de întâlnire

convenit“, anunța ultimul mesaj – și, din păcate, eronat – al lui Vladimir către cei vii.

Părăsind pavilionul, Smiley parcurse o distanță scurtă înapoi, de-a lungul traseului pe care tocmai venise. În timp ce mergea, el evocă cu meticulozitate reconstituirea ultimei călătorii a lui Vladimir, făcută de comisar, apelând la memorie ca la o arhivă.

– Acești galoși sunt un dar dumnezeiesc, domnule Smiley, declarase pios comisarul: marca North British Century, cu tălpile ștanțate în romburi, domnule, de-abia folosiți – o, ai putea să-i urmărești chiar și prin mulțimea de oameni care asistă la un meci de fotbal, dacă ar fi nevoie! Vă voi oferi versiunea autorizată, spusese comisarul, vorbind repede, pentru că erau în criză de timp. Gata, domnule Smiley?

– Gata, spusese Smiley.

Comisarul schimbase tonul. Conversația era un lucru, dovezile, un altul. În timp ce vorbea, îndrepta fasciculul lanternei, fază scurtă, fază lungă, spre pietrișul ud al zonei încercuite. „O conferință la lumina lanternei magice, gândise Smiley. La Sarratt, aș fi luat notițe.“

– Iată-l acum coborând colina, domnule. Îl vedeți acolo? Pas normal, mișcare echilibrată, de la călcâi spre vârfuri, înaintare normală, nimic suspect. Vedeți, domnule Smiley?

Domnul Smiley văzuse.

– Și urma de baston de aici, o vedeți, în mâna dreaptă, domnule?

Smiley văzuse și asta, cum bastonul cu cap de cauciuc lăsase un semn adânc la fiecare doi pași.

– În schimb, când a fost împușcat, avea bastonul în mâna stângă, corect? Ați văzut și asta, domnule, am băgat de seamă. Știți, cumva, din întâmplare, care era piciorul său bolnav, domnule, dacă într-adevăr era?

– Dreptul, spusese Smiley.

– Ah, atunci, mai mult ca sigur, dreptul era partea în care ținea în mod normal bastonul. Pe aici, vă rog, domnule, asta e

drumul! Mers normal continuând, vă rog notaţi, adăugase comisarul, din neatenţie făcând o mică greşeală gramaticală.

Cale de alţi cinci paşi, amprenta în romburi regulate, de la călcâi la vârful piciorului, se mai afla încă acolo, intactă, în raza lanternei comisarului. Acum, la lumina zilei, Smiley nu vedea decât fantoma lor. Ploaia, alte picioare şi urmele de roţi lăsate de nişte biciclişti care încălcaseră interdicţia de trecere făcuseră ca mare parte din ele să dispară. Dar noaptea, la spectacolul lanternei comisarului, le văzuse clar, tot atât de clar cum văzuse cadavrul acoperit cu folia de plastic în viroaga de sub ei, unde urma se oprise.

– *Acum,* declarase comisarul cu satisfacţie şi se oprise, conul de lumină fixându-se pe o porţiune a terenului călcat în picioare. Ce vârstă spuneaţi că avea, domnule? întrebă comisarul.

– N-am spus, dar mergea pe şaizeci şi nouă.

– Plus recentul atac de cord, presupun. Acum, domnule. Întâi se opreşte. Brusc. Nu mă întrebaţi de ce, poate i s-a vorbit. Părerea mea este că a auzit ceva. În spatele lui. Observaţi modul în care se micşorează pasul, observaţi poziţia picioarelor în momentul când s-a întors, s-a uitat peste umăr sau a făcut altceva. Oricum, *s-a întors,* şi de aceea spun „în spatele lui". Şi, indiferent ce-a văzut sau n-a văzut – ori a auzit sau n-a auzit –, s-a hotărât s-o ia la fugă. Porneşte, uitaţi-vă! insistă comisarul cu entuziasmul spontan al unui sportiv. Pas mai mare, călcâiele aproape că nu ating solul. E o amprentă cu totul diferită, a unui om care fuge cât îl ţin picioarele. Se poate vedea chiar locul în care s-a folosit de baston ca să-şi ia vânt pentru a alerga şi mai repede.

Uitându-se acum, la lumina zilei, Smiley nu mai *putea* să vadă cu certitudine, dar el văzuse cu o seară înainte – şi revedea în memorie în acea dimineaţă – semnele disperate lăsate de capul de cauciuc al bastonului înfundat mai întâi drept, apoi în unghi.

– Nenorocirea a fost, comentase calm comisarul, reluându-și stilul sălilor de tribunal, că aceia care l-au omorât erau în față, nu-i așa? În nici un caz în spate.

„Erau și în față și în spate, reflectă Smiley acum, având avantajul orelor scurse. L-au *mânat*, gândi el, încercând fără succes să-și amintească jargonul de la Sarratt pentru această tehnică anume. Îi cunoșteau ruta și l-au *mânat*." Cel care are rolul de a speria din spate ținta o mână înainte, omul cu degetul pe trăgaci așteaptă în față neobservat, până când ținta dă peste el. Era un adevăr cunoscut și de echipele morții de la Centrul Moscova că până și vulpile cele mai bătrâne petrec ore întregi pentru a-și asigura spatele, flancurile, pentru a pândi mașinile care trec și mașinile care nu trec, străzile pe care le traversează și casele în care intră. Și totuși, când vine clipa, nu reușesc să recunoască pericolul care-i întâmpină față-n față.

– Mai fuge încă, spusese comisarul, apropiindu-se fără încetare de trupul de la poalele dealului. Observați cum pasul devine puțin mai lung datorită înclinării mai mari a pantei? E și dezordonat, vedeți? Tălpile calcă în toate sensurile. Fuge ca să scape cu viață, literalmente. Iar bastonul se află încă în mâna dreaptă. Îl vedeți acum virând, îndreptându-se către margine? Și-a pierdut busola. Nici nu mă mir! Am ajuns. Explicați *asta*, dacă puteți!

Lanterna lumina acum un petic de pământ plin cu amprente de picioare, foarte apropiate una de alta, cinci sau șase. Toate în spațiul foarte mic de la marginea suprafeței cu iarbă, între doi copaci înalți.

– S-a oprit din nou, anunțase comisarul. Poate că nu de tot, mai curând o ezitare. Nu mă întrebați de ce. Poate a făcut un pas greșit. Poate că s-a neliniștit trezindu-se atât de aproape de copaci. Poate l-a lăsat inima, dacă-mi spuneți că era cardiac. Și iată că pornește din nou, ca înainte.

– Cu bastonul în mâna stângă, spusese Smiley încetișor.

– De ce? Asta mă întreb, domnule. Dar poate că dumneavoastră cunoaşteţi răspunsul. De ce? A auzit din nou ceva? Şi-a amintit ceva? De ce – când fugi ca să scapi cu viaţă –, de ce te opreşti, de ce te împiedici, de ce schimbi bastonul în mâna cealaltă şi de ce apoi fugi din nou? Direct în braţele celui care l-a ucis, oricine o fi fost el? Doar dacă nu, desigur, cei care erau în spatele lui *l-au ajuns* acolo, poate trecând printre copaci, descriind un arc de cerc? Din punctul *dumneavoastră* de vedere, domnule Smiley, există vreo explicaţie?

Şi cu această întrebare, ce-i răsuna încă în urechi lui Smiley, ajunseseră în sfârşit la cadavru, care plutea ca un embrion sub folia de plastic.

Smiley însă, în dimineaţa de după, se opri până să ajungă la viroagă. În schimb, plasându-şi cât putea de bine pantofii uzi leoarcă pe fiecare urmă, încercă să imite mişcările pe care bătrânul părea să le fi făcut. Şi întrucât Smiley făcu asta cu încetinitorul şi cu un aer extraordinar de concentrat, sub privirile a două doamne în pantaloni, care-şi plimbau alsacienii, acestea îl luară drept un adept snob al artelor marţiale chineze acum la modă şi îl considerară în consecinţă nebun.

Întâi îşi puse picioarele unul lângă altul şi cu vârfurile îndreptate în josul dealului. Apoi, duse piciorul stâng înainte şi-l mişcă pe dreptul în cerc până în momentul în care vârful se plasă direct către pâlcul cu arbori tineri. În timpul acesta, umărul lui drept urmă mişcarea în mod firesc, iar din instinct ştiu că acela fusese momentul probabil în care Vladimir transferase bastonul în mâna stângă. *Dar de ce?* Aşa cum întrebase comisarul, de ce fusese nevoie să mute bastonul? De ce, în momentul-limită al vieţii sale, de ce să mute, solemn, un baston din mâna dreaptă în mâna stângă? Desigur, nu ca să se apere, întrucât, aşa cum îşi amintea Smiley, el era dreptaci. Pentru a se apăra, n-avea decât să ţină mai strâns bastonul în mână sau să-l apuce cu *ambele* mâini, ca pe o bâtă.

„A făcut-o pentru a avea mâna dreaptă liberă? Dar liberă ca să facă ce?“

Conştient de data aceasta că se uita cineva la el, Smiley aruncă o privire scurtă în spate, văzu doi puşti în blazere, care se opriseră să-l privească pe acest bărbat scund, rotofei, cu ochelari, executând ciudaţi paşi de dans. Îi fulgeră cu privirea, în stilul său cel mai profesoral posibil, şi aceştia plecară cât ai clipi.

„Să-şi lase mâna dreaptă liberă ca să facă ce? repetă Smiley pentru sine. Şi de ce să o ia la fugă din nou o clipă mai târziu?

Vladimir s-a întors către dreapta, gândi Smiley, punându-şi de acord din nou gesturile cu gândirea. Vladimir s-a întors către dreapta. Era cu faţa către pâlcul de copaci, a luat bastonul în mâna stângă. Potrivit comisarului, a rămas o clipă nemişcat. *Apoi* a început să fugă."

Regulile Moscovei, gândi Smiley, privindu-şi mâna dreaptă. Încet, o lăsă în buzunarul impermeabilului. Era gol, aşa cum fusese şi buzunarul drept al paltonului lui Vladimir.

Intenţionase oare să scrie vreun mesaj? Smiley cocheta cu teoria că Vladimir era hotărât să reziste încolţirii. Să scrie un mesaj *cu creta,* de pildă. Îşi recunoscuse urmăritorul şi dorea să-i scrie numele cu cretă undeva, sau să lase un semn? Dar *pe ce?* Nu pe trunchiuri ude de copaci, asta e sigur! Nu pe argilă, pe frunzele moarte, pe pietriş! Privind împrejur, Smiley îşi dădu seama că acest loc avea ceva deosebit. Aici, între doi copaci, chiar la marginea şoselei, în punctul în care ceaţa devenea mai groasă, putea practic să nu fie văzut. Şoseaua cobora, da, şi urca în faţa lui, dar făcea şi o curbă şi, de acolo de unde stătea, linia ascendentă a privirii în ambele direcţii era mascată de trunchiuri de copaci şi de un pâlc des de puiet. Pe acest întreg segment al ultimei şi freneticei călătorii a lui Vladimir – un traseu pe care-l cunoştea bine, trebuie să ne reamintim, şi pe care îl folosise pentru întâlniri similare – era singurul loc, îşi dădea seama, cu o satisfacţie crescândă, în care un om în fugă scăpa privirilor oricui s-ar fi găsit fie în faţa, fie în spatele lui.

Şi se oprise.

Îşi eliberase mâna dreaptă.

Şi o vârâse... să zicem... în buzunar.

Ca să ia pastile pentru inimă? Nu. Căci, asemenea cretei galbene şi chibriturilor, acestea se aflau în buzunarul stâng şi nu în cel drept.

Să ia ceva... să zicem... care nu se mai afla în buzunar în momentul în care fusese găsit mort.

Să ia ce?

„Spune-i că am două dovezi şi că pot să le aduc cu mine... Atunci, poate că va dori să mă vadă. Sunt Gregory şi îl cer pe Max. Am ceva pentru el, vă rog..."

Dovezi. Dovezi prea preţioase pentru a fi încredinţate poştei. Aducea ceva. Două lucruri. Nu doar în capul său – în buzunarul său. Şi aplica Regulile Moscovei. Reguli ce fuseseră inoculate Generalului chiar din prima zi a recrutării sale în scopul de a lucra la faţa locului. De către Smiley însuşi, nici mai mult, nici mai puţin, precum şi de ofiţerul de caz aflat acolo. Reguli ce fuseseră inventate pentru supravieţuirea sa, şi pentru supravieţuirea reţelei sale. Smiley simţea cum emoţia îi cuprinde stomacul ca un val de greaţă. Regulile Moscovei stipulează că dacă *porţi* un mesaj, un mesaj material, trebuie să ai şi mijloacele de a scăpa de el! Că, oricum ar fi deghizat sau ascuns – micropuncte, scriere cu cerneală simpatică, film nedevelopat, oricare dintre sutele de metode subtile şi riscante –, *obiectul* trebuie să fie primul lucru şi cel mai uşor care să poată fi palmat, cel mai puţin vizibil în momentul când este aruncat peste bord!

De exemplu, un flacon plin cu pilule, se gândi el, calmându-se puţin. Sau o cutie de chibrituri.

„O cutie de chibrituri Swan Vesta, parţial folosită, în buzunarul din stânga al paltonului", îşi aminti el. Chibrituri de fumător, de reţinut.

Iar în casa conspirativă, nu încetă el să-şi spună – prelungindu-şi plăcerea, respingând pentru o clipă o ultimă intuiţie – se afla pe masă, aşteptându-l, un pachet de ţigări, marca preferată a lui Vladimir. Iar în Westbourne Terrace, pe dulăpiorul de mâncare, nouă pachete de Gauloises Caporal, din zece.

Dar nici o ţigară în buzunarele sale. Nici una asupra persoanei sale, aşa cum ar fi spus bunul comisar. Cel puţin nu în momentul când îl găsiseră ei.

„Atunci, care-i premisa, George? se întrebă Smiley, imitându-l pe Lacon, care obişnuia să întindă un deget acuzator de supraveghetor spre propria-i faţă. Care-i premisa?" Premisa este, până în momentul de faţă, Oliver, că un fumător, fumătorul obişnuit, într-o stare de mare nervozitate, se duce la o întâlnire clandestină crucială, echipat cu chibrituri, dar nici măcar cu un pachet gol de ţigări, cu toate că posedă, aşa cum se poate uşor dovedi, o întreagă provizie. Deci, fie asasinii au găsit şi au luat dovada sau dovezile despre care vorbea Vladimir, fie ce? Fie Vladimir şi-a trecut bastonul din mâna dreaptă în mâna stângă la timp. Şi şi-a vârât mâna dreaptă în buzunar la timp. Şi a scos-o din nou, tot la timp, exact în locul în care nu putea să fie văzut. Şi a scăpat de ea, sau de ele, potrivit Regulilor Moscovei."

După ce îşi satisfăcu propria încăpăţânare de a găsi o succesiune logică, George Smiley înaintă cu paşi prudenţi prin iarba înaltă care ducea la pâlcul de copaci, udându-şi pantalonii până la genunchi. Timp de o jumătate de oră sau mai mult, scotoci prin iarbă şi prin frunziş, refăcându-i paşii, blestemându-şi neîndemânarea, renunţând, începând din nou, răspunzând întrebărilor tâmpite ale trecătorilor, de tot felul, de la întrebări obscene la unele excesiv de politicoase. Îşi oferiră ajutorul până şi doi călugări budişti de la un seminar local, în robe galbene, ghete cu şireturi şi tichiuţe de lână tricotate. Smiley îi refuză amabil. Găsi două zmee rupte şi o cantitate considerabilă de cutii de coca-cola. Găsi fotografii cu femei

goale, bucățele-bucățele, unele color, altele alb-negru, rupte din reviste. Văzu un pantof scâlciat de alergări, negru, și fâșii dintr-o cuvertură arsă. Găsi patru sticle de bere, goale, și patru pachete de țigări goale, atât de ude și atât de vechi, încât, după o singură privire, nu le mai dădu nici o atenție. Iar pe o ramură, strecurat în locul unde aceasta iese din trunchi, al cincilea pachet sau poate mai bine spus al zecelea. Acesta nu era gol; un pachet relativ uscat de Gauloises Caporal, cu filtru și scutite de taxe vamale, sus de tot. Smiley se întinse după el, ca și cum ar fi fost fructul oprit, dar, ca și fructul oprit, nu se lăsa ajuns. Sări să-l ia și simți cum îi pârâie spinarea: o ruptură clară și neplăcută de fibră musculară, care avea să-l lase, timp de câteva zile, cu o durere insuportabilă. Spuse tare „la naiba" și își masă locul dureros, așa cum ar fi făcut și Ostrakova. Două dactilografe, în drum spre serviciu, îl consolară cu chicotelile lor. Găsi un băț, recuperă pachetul, îl deschise. Rămăseseră patru țigări.

Și în spatele acestor patru țigări, pe jumătate ascuns într-un înveliș de celofan, ceva pe care el îl recunoștea, dar nu îndrăznea să-l strice cu degetele sale ude și tremurătoare. Ceva pe care nu îndrăznea nici măcar să-l privească până când n-ar fi părăsit acest loc înfiorător, unde dactilografe ce nu conteneau să chicotească și călugări budiști călcau inocent în picioare țărâna în care murise Vladimir.

„Ei au o dovadă, eu o am pe cealaltă, gândi el. Am împărțit moștenirea bătrânului cu asasinii săi."

Sfidând traficul, o luă pe trotuarul strâmt în josul dealului până ajunse la South End Green, unde spera să găsească o cafenea, unde să fie servit cu un ceai. Negăsind nici una deschisă atât de devreme, se așeză pe o bancă, vizavi de un cinematograf, admirând vechea fântână de marmură și două cabine telefonice roșii, una mai jegoasă decât cealaltă. Cădea o burniță caldă; câțiva patroni de prăvălii începuseră să lase copertinele, la un magazin de delicatese se descărca

pâine. Stătea jos, cu umerii adunaţi, iar vârfurile ude ale gulerului de la trenci îi înţepau, ori de câte ori întorcea capul, obrajii nebărbieriţi. „Pentru numele lui Dumnezeu, jeleşte-l şi tu un pic! îi aruncase în faţă Ann cândva lui Smiley, înfuriată de impasibilitatea aparentă după moartea unui alt prieten. Dacă nu îi plângi pe morţi, cum îi poţi iubi pe cei vii?“ Stând pe bancă, gândindu-se la următorul pas, Smiley îi transmise acum răspunsul pe care nu reuşise să-l găsească la vremea respectivă. „Greşeşti, îi spuse el cu un aer absent. Îi plâng sincer pe morţi, iar pe Vladimir, în momentul acesta, îl plâng din tot sufletul. Iubirea pentru cei vii pune câteodată probleme.“

Încercă unul din telefoane, dar doar cel de-al doilea funcţiona. Printr-un miracol, până şi fasciculul S–Z al cărţii de telefoane era intact. Şi mai uimitor era faptul că Societatea de taximetre Straight and Steady din Islington North plătise privilegiul de a fi înscrisă cu caractere aldine. Formă numărul şi, în timp ce suna, intră în panică, întrucât uitase numele semnatarului recipisei din buzunarul lui Vladimir. Puse receptorul la loc, recuperându-şi monedele. Lane? Lang? Formă numărul din nou.

O voce de femeie îi răspunse pe un ton plictisit şi cântat:

– Straight-and-Steady-iii! Nume-când-şi-unde-vă-rog?

– Aş vrea să vorbesc cu domnul J. Lamb, vă rog, unul dintre şoferii dumneavoastră, spuse Smiley politicos.

– Îmi pare rău, nu se fac apeluri personale pe această linie, cântă ea şi închise receptorul.

Formă a treia oară. Nu era deloc personal, spuse el ţâfnos, acum mai sigur pe sine. Voia ca domnul Lamb să-l conducă, şi nimeni altul decât domnul Lamb nu va putea să-l satisfacă.

– Spuneţi-i că este o cursă lungă. Stratford-on-Avon – alesese un oraş la întâmplare –, spuneţi-i că vreau să mă duc la Stratford. *Sampson,* replică el când ea insistă să dea un nume.

Sampson cu un „p“.

Se întoarse la banca lui pentru a aştepta.

Să-l sune pe Lacon? De ce ar face-o? Să se ducă rapid acasă, să deschidă pachetul de ţigări, să descopere preţiosul conţinut? „A fost primul lucru pe care Vladimir l-a aruncat, gândi el. În meseria de spion, abandonăm mai întâi ceea ce iubim cel mai mult. La urma urmelor, eu am făcut afacerea cea mai bună." Un cuplu în vârstă se instalase în faţa lui. Bărbatul purta o pălărie de fetru cu borul rulat şi cânta marşuri militare cu un fluier de tablă. Nevastă-sa zâmbea trecătorilor cu un aer tâmp. Pentru a evita privirea ei, Smiley îşi reaminti de plicul cafeniu de la Paris şi-l deschise, aşteptându-se să găsească ce? O factură, fără îndoială, de pe urma vieţii pe care o dusese acolo bătrânul sau, poate, unul dintre acele strigăte războinice multiplicate, pe care emigranţii şi le trimit ca pe nişte felicitări de Crăciun. Dar nu era nici factură, nici circulară, ci o scrisoare personală: un apel, dar de un tip foarte special. Fără semnătură, fără adresa expeditorului. În franceză, scrisă de mână foarte repede. Smiley o citi o dată şi tocmai o citea a doua oară când o maşină Ford Cortina, vopsită ca un papagal, condusă de un băiat într-un pulover cu guler întors, frână brusc în faţa cinematografului. Punând scrisoarea înapoi în buzunar, trecu strada către maşină.

– Sampson cu un „p"? urlă impertinent tânărul de după geam şi deschise din interior portiera din spate.

Smiley se urcă. Un miros de aftershave se combina cu fum de ţigară stătut. Ţinea în mână o hârtie de zece lire şi i-o arătă.

– Vrei să fii amabil şi să opreşti motorul? întrebă Smiley.

Tânărul se conformă, urmărindu-l tot timpul în oglinda retrovizoare. Avea păr castaniu, tuns afro. Mâinile albe, cu manichiură îngrijită.

– Sunt detectiv particular, explică Smiley. Sunt sigur că iei pe mulţi dintre noi şi că ne găseşti pisălogi, dar aş fi încântat să plătesc pentru o mică informaţie. Ai semnat ieri o recipisă de treisprezece lire. Îţi aminteşti pe cine ai dus?

– Un tip înalt. Străin. Mustaţă albă şi şchiop.

– Bătrân?

– Foarte. Cu baston şi tot tacâmul.

– De unde l-ai luat? întrebă Smiley.

– Cosmo Restaurant, Praed Street, zece şi jumătate dimineaţa, spuse tânărul turuind în mod deliberat ca o moară stricată.

Praed Street se afla la cinci minute de mers pe jos de la Westbourne Terrace.

– Şi unde l-ai dus, te rog?

– Charlton.

– Charlton în sud-estul Londrei?

– La biserica Sfântul Cutare, colţ cu Battle-of-the-Nile Street. A întrebat de o cârciumă care se numeşte Broscarul Bătut.

– Broscarul?

– Adică franţuz, domnule!

– L-ai lăsat acolo?

– O oră de aşteptare, după care înapoi în Praed Street.

– Te-ai mai oprit undeva?

– O dată, la un magazin de jucării, la dus, şi o dată la o cabină telefonică, la întors. Clientul a cumpărat un răţoi de lemn pe rotile. Se întoarse şi, sprijinindu-şi bărbia pe spătarul banchetei, îşi desfăcu mâinile cu un gest insolent pentru a indica mărimea. O chestie galbenă, spuse el. Convorbirea a fost la Londra.

– De unde ştii?

– I-am împrumutat două pence, nu-i aşa? Apoi s-a întors şi s-a împrumutat de la mine de două monede de zece, ca să fie.

„L-am întrebat de unde suna şi mi-a răspuns că avea mărunţiş destul", spusese Mostyn.

Dându-i tânărului bancnota de zece lire, Smiley puse mâna pe mânerul portierei.

– Poţi spune la firmă că n-am apărut, îi spuse el.

– Le spun ce dracu' vreau eu, e bine?

Smiley se grăbi să coboare, reuşind să trântească portiera doar cu puţin înainte ca tânărul să se îndepărteze cu aceeaşi viteză înfricoşătoare. În picioare, pe trotuar, îşi termină a doua lectură a scrisorii şi atunci îi rămase în memorie pentru totdeauna. „O femeie, gândi el, încrezându-se în primul său instinct. Şi crede că va muri. Ei bine, toţi credem că murim, şi avem dreptate." Se prefăcea, pentru sine, că e dezinvolt, că e indiferent. „Fiecare bărbat nu are decât o anumită cotă de compasiune, argumentă el, iar cota mea pe ziua de azi s-a consumat." Dar scrisoarea îl sperie totuşi, aşa că impresia de urgenţă se accentuă.

> Domnule General, n-aş vrea să fiu dramatică, dar sunt oameni care-mi supraveghează casa şi nu cred că sunt prietenii dumneavoastră şi nici ai mei. Azi-dimineaţă am avut impresia că încearcă să mă omoare. Nu vreţi să mi-l trimiteţi încă o dată pe prietenul dumneavoastră, Magicianul?

Smiley avea lucruri de ascuns. Lucruri de *pus la adăpost,* aşa cum insistau să spună la Sarratt. Luă autobuze, schimbându-le de mai multe ori, uitându-se în spatele lui, moţăind. Motocicleta neagră cu ataş nu reapăruse; nu putu să repereze altă supraveghere. Într-o papetărie din Baker Street cumpără o cutie mare de carton, câteva ziare, hârtie de ambalaj şi o rolă de bandă adezivă. Puse pachetul de ţigări al lui Vladimir în cutie, împreună cu scrisoarea Ostrakovei, şi umplu spaţiul rămas gol cu ziare. Împachetă cutia cu hârtie de ambalaj şi-şi încurcă degetele în banda adezivă. Fusese totdeauna o pacoste pentru el. Scrise propriul său nume pe capac, cu menţiunea: „Se ridică personal". Plăti taxiul la hotelul Savoy, unde lăsă cutia în păstrare la garderoba pentru bărbaţi, dându-i tânărului de acolo o bancnotă de o liră.

– Nu-i destul de grea să aibă o bombă, nu-i aşa, domnule, spuse tânărul şi cu un aer important duse cutia la ureche.

– N-aş jura, zise Smiley şi râseră împreună.

„Spune-i lui Max că e vorba de Moş Ene“, gândi el. Se întrebă cu tristeţe care era cealaltă dovadă a lui Vladimir.

CAPITOLUL 9

Linia joasă a orizontului era plină de macarale şi de gazometre; coşurile leneşe scuipau un fum ocru către norii de ploaie. Dacă n-ar fi fost sâmbătă, Smiley ar fi folosit mijloacele de transport în comun. Dar sâmbetele era pregătit să conducă, cu toate că el şi cu motoarele cu combustie internă întreţineau relaţii de ură reciprocă. Trecuse fluviul peste Vauxhall Bridge. Greenwich rămăsese în urma lui. Intrase în zona interioară, plată şi dezmembrată a docurilor. În timp ce ştergătoarele fremătau, picături mari de ploaie se insinuau prin caroseria nefericitei lui maşinuţe englezeşti. Copii morocănoşi, adăpostiţi într-o staţie de autobuz, îi spuseră:

– Ţineţi-o drept înainte, dom'le.

Se bărbierise şi făcuse o baie, dar nu dormise. Îi trimisese lui Lacon factura de telefon a lui Vladimir, cerându-i de urgenţă o listă a tuturor convorbirilor cărora li se putea da de urmă. Rula, cu mintea limpede, dar pradă unor schimbări anarhice a stărilor sale de spirit. Purta un palton de tweed cafeniu, cel pe care îl punea atunci când călătorea. Făcu un ocol, urcă o coastă şi, dintr-odată, în faţa lui se ivi o cârciumă, construită într-un frumos stil eduardian, sub semnul unui războinic cu faţa roşie. De acolo începea strada Battle-of-the-Nile, ce ducea spre o insulă de gazon bătătorit, pe care se ridica Biserica Mântuitorului, construită din piatră şi cremene, adresând mesajul Domnului antrepozitelor victoriene

dărăpănate. Predicatorul de duminica viitoare, potrivit afişului, era o femeie, maior în Armata Salvării, iar în faţa afişului staţiona un camion: o remorcă gigant, de optsprezece metri, de culoare roşie, cu geamurile garnisite cu fanioane de fotbal, în timp ce pe una dintre portiere se găseau lipite tot felul de etichete de înmatriculare străine. Era lucrul cel mai mare ce se putea vedea, mai mare chiar decât biserica. Undeva, în planul al doilea, auzi motorul unei motociclete încetinind, apoi pornind din nou, dar nici măcar nu se obosi să se uite în spate. Escorta lui obişnuită îl urmase de la Chelsea; dar frica, aşa cum obişnuia el să predice la Sarratt, este întotdeauna o chestiune de selecţie.

Urmând poteca, Smiley intră într-un cimitir fără morminte. Perimetrul era constituit din şiruri de pietre de mormânt. Un eşafodaj şi trei case-tip, noi, ocupau terenul central. Prima casă fusese botezată Sion, a doua nu avea nume, iar a treia se numea Numărul Trei. Fiecare avea ferestre largi, însă Numărul Trei avea şi perdele de dantelă, iar când împinse poarta nu zări decât o umbră la etaj. O văzu dreaptă şi nemişcată, apoi aplecându-se şi dispărând, de parcă ar fi fost suptă de podea şi se întrebă, o clipă, cu oroare, dacă nu era tocmai martorul unui alt asasinat. Apăsă pe butonul soneriei şi un cor de îngeri explodă în interiorul casei. Uşa era făcută din geam jivrat. Lipindu-şi ochiul de ea, văzu o carpetă maro şi ceva ce arăta ca un căruţ de copil. Sună din nou şi auzi un ţipăt. Începu încet, dar se înteţi, iar Smiley crezu mai întâi că era un copil, apoi o pisică, apoi şuieratul unei oale sub presiune. Zgomotul ajunse la maximum, se menţinu un timp, apoi se opri brusc, fie întrucât cineva luase oala de pe foc, fie întrucât sărise fluierul. Dădu roată casei şi ajunse în spatele ei. Era la fel ca în faţă, cu deosebirea că aici se aflau ţevile de scurgere, o mică grădină de zarzavat şi un bazin minuscul pentru caraşi aurii, făcut din plăci prefabricate. În bazin nu era apă şi, în consecinţă, nici peşti, dar pe ciment zăcea un răţoi galben de lemn, culcat pe o parte. Stătea acolo, cu ciocul

deschis, cu un ochi fixat către cer şi cu două dintre roţi învârtindu-se încă.

„Clientul a cumpărat un răţoi pe rotile, spusese taximetristul, întorcându-se pentru a-l descrie cu mâinile lui albe. O chestie galbenă."

Uşa din spate avea un inel pentru ciocănit. Lovi încet cu el şi încercă clanţa, care cedă. Intră şi trase cu grijă uşa în urma sa. Se găsea în cămăruţa ce servea de spălător, ce dădea spre bucătărie, şi primul lucru pe care-l remarcă în bucătărie fu oala tocmai luată de pe foc; din fluierul ei, tăcut acum, mai ieşea încă un firicel de abur. Apoi, două ceşti, o căniţă cu lapte şi un ceainic pe o tavă.

– Doamna Craven? rosti el cu voce joasă. Stella?

Traversă sufrageria şi rămase în picioare în hol, pe carpeta maro de lângă căruţ, iar în minte încheia pacte cu Dumnezeu: „Fără alte morţi, fără Vladimiri, şi Te voi adora tot restul vieţilor noastre, ale amândurora".

– Stella? Eu sunt. Max, spuse el.

Împinse uşa salonului; era aşezată într-un colţ, într-un fotoliu, între pian şi fereastră, privindu-l cu o hotărâre rece. Nu era speriată, dar arăta de parcă l-ar fi urât. Purta o rochie lungă, asiatică, şi era nefardată. Ţinea copilul în braţe, băieţel sau fetiţă, Smiley n-ar fi putut spune ce era şi nici să-şi amintească. Strângea în dreptul umărului căpşorul zburlit şi-i pusese o mână pe gură pentru a-l împiedica să scoată vreun sunet. Îl privea pe Smiley cu un aer provocator şi sfidător, peste capul copilului.

– Unde este Villem? întrebă el.

Încet, dădu mâna la o parte, iar Smiley se aşteptă să audă copilul urlând; în schimb, acesta se uită la el ca şi cum l-ar saluta.

– Numele lui este William, spuse ea calm, bagă-ţi asta bine în cap, Max! El l-a ales. William Craven. Britanic până în măduva oaselor. Nu estonian, nu rus. Britanic.

Era o femeie frumoasă, calmă, cu părul negru. Aşa cum era aşezată în colţul camerei, cu copilul la piept, părea pictată pentru totdeauna pe fundalul întunecat.

– Vreau să vorbesc cu el, Stella. Nu-i cer să facă nimic. Aş putea chiar să-l ajut.

– Am mai auzit asta, nu-i aşa? A ieşit. S-a dus să muncească, acolo unde se cuvine.

Smiley digeră răspunsul.

– Şi-atunci ce-i cu camionul lui afară? obiectă el fără să ridice glasul.

– S-a dus la depou. Au trimis o maşină după el.

Smiley înghiţi şi chestia asta.

– Atunci, pentru cine este cea de-a doua ceaşcă din bucătărie?

– S-a dus la depou. Au trimis o maşină după el.

Urcă scara şi ea-l lăsă să facă ce vrea. Era o uşă chiar în faţa lui şi alte două, la stânga şi la dreapta, ambele deschise, una către camera copilului, alta către un dormitor mare. Uşa din faţa lui era închisă şi când ciocăni nu primi nici un răspuns.

– Villem, eu sunt, Max, spuse el. Trebuie să vorbesc cu tine, te rog! Apoi plec şi te las în pace, promit.

Repetă acest lucru, cuvânt cu cuvânt, apoi coborî treptele abrupte care dădeau în salon. Copilul începuse să plângă tare.

– Poate că dacă ai pregătit acest ceai... sugeră el printre sughiţurile copilului.

– N-o să-i vorbeşti singur, Max. Nu vreau să-l mai vrăjeşti încă o dată.

– N-am făcut niciodată aşa ceva. Nu era treaba mea.

– Are încă o părere foarte bună despre tine. Mi-ajunge.

– E vorba despre Vladimir, spuse Smiley.

– Ştiu despre ce e vorba. A ţârâit telefonul aproape toată noaptea, ce crezi?

– Cine a sunat?

– „Unde-i Vladimir? Unde-i Vladi?“ Ce-şi închipuie ei că e William? Jack Spintecătorul? N-a auzit de Vladi şi nu l-a văzut de Dumnezeu ştie când. O, Beckie, iubito, *fii* cuminte! Traversând camera cu paşi mari, găsi o cutie cu biscuiţi sub o grămadă de rufe şi îndesă unul cu forţa în gura copilului. Eu nu sunt de obicei aşa, spuse ea.

– *Cine* a întrebat de el? insistă Smiley cu blândeţe.

– Mikhel, cine altcineva? Ţi-l aminteşti pe Mikhel? Steaua noastră de la Radio Libertatea, prim-ministru desemnat al Estoniei, agent de pariuri. La trei azi-dimineaţă, acum, când lui Beckie îi iese un dinţişor, blestematul ăsta de telefon suna. Mikhel gâfâind în aparat. „Unde e Vladi, Stella? Unde e Conducătorul nostru?“ I-am spus: „Eşti idiot sau ce?! Crezi că e mai greu să se înregistreze un apel telefonic când se şopteşte în aparat? Eşti nebun de legat, i-am spus. Ocupă-te de cursele tale de cai şi lasă-te de politică“, l-am sfătuit eu.

– De ce era atât de îngrijorat? întrebă Smiley.

– Vladi îi datora bani, de-aia. Cincizeci de lire. Probabil i-au pierdut pe un cal, amândoi. Încă unul dintre mulţii lor perdanţi. Promisese să-i aducă banii la Mikhel acasă şi să facă o partidă de şah cu el. În miez de noapte, bagă de seamă. În afară de faptul că sunt patrioţi, n-au nici somn. Conducătorul nostru n-a apărut. Mare dramă. „De ce dracu' trebuie să ştie William unde este? l-am întrebat. Du-te de te culcă.“ O oră mai târziu, cine crezi că sună din nou, suflând în telefon ca prima oară? Din nou maiorul nostru Mikhel, erou al Cavaleriei Regale Estoniene, pocnind din călcâie şi scuzându-se. A fost la Vladi, a bătut la uşă, a sunat de mai multe ori. Nu era nimeni acasă. „Ascultă, Mikhel, i-am spus eu, nu-i aici. Nu-l ascundem în pod. Nu l-am văzut de la botezul lui Beckie, n-am auzit de el. Ai înţeles? William de-abia s-a întors de la Hamburg, trebuie să doarmă şi eu nu-l trezesc din somn.“

– Aşa că a închis, sugeră Smiley.

– Pe dracu'! E o lipitoare. „Villem este preferatul lui Vladi", a spus el. „La ce? am zis eu. La cursa a treia de la Ascot? Ascultă, du-te dracului şi dormi!" „Vladimir întotdeauna mi-a spus că, dacă ceva nu-i în regulă, să mă adresez lui Villem", a zis el. „Şi ce-ai vrea să facă? am spus eu. Să se ducă în oraş cu camionul şi să bubuie la uşa lui Vladi? Isuse!"

Puse copilul pe un scaun. Acesta rămase cuminte acolo, morfolind mulţumit biscuitul.

Se auzi o uşă trântindu-se violent, urmată de paşi repezi care coborau scara.

– William nu mai are nici o legătură, Max, îl preveni Stella privindu-l pe Smiley în ochi. Nu face politică şi nu umblă cu mănuşi. S-a vindecat de ideea că tatăl lui a fost un martir. E băiat mare acuma şi are de gând să stea pe propriile picioare. Înţelegi? Am spus, înţelegi?

Smiley se dusese în celălalt capăt al camerei pentru a nu fi prea aproape de uşă. Villem intră cu un aer grav, în trening şi în adidaşi, având vreo zece ani mai puţin decât Stella şi părând cam prea fragil pentru propria siguranţă. Se aşeză pe divan, pe margine, privirea sa intensă trecând de la nevastă la Smiley, ca şi cum s-ar fi întrebat care din ei va sări primul. Fruntea lui înaltă arăta ciudat de albă sub părul lui închis la culoare, pieptănat spre spate. Se bărbierise şi asta îi împlinise obrajii, făcându-l să arate şi mai tânăr. Ochii săi, înroşiţi din cauza condusului, erau căprui şi ardeau de patimă.

– Bună, Villem, spuse Smiley.

– William, îl corectă Stella.

Villem dădu ţeapăn din cap, răspunzând ambelor forme de adresare.

– Bună, Max, zise Villem. Mâinile lui se regăsiră în poală şi se ţineau una pe alta. Ce mai faci, Max?

– Presupun că ai auzit veştile în legătură cu Vladimir, spuse Smiley.

– Veştile? Ce veşti? Te rog!

Smiley nu se grăbi să răspundă. Pentru a-l observa, pentru a-i simţi încordarea.

– Că a dispărut, replică Smiley degajat, în sfârşit. Se pare că prietenii săi te-au sunat la ore nepotrivite.

– Prieteni? Villem aruncă o privire supusă către Stella. Nişte boşorogi de emigranţi, care toată ziua beau ceai, joacă şah şi fac politică. Ţes visuri nebuneşti. Mikhel nu e prietenul meu, Max.

Vorbea repede, enervat de această limbă străină, care era un substitut ca vai de lume pentru limba sa maternă. În timp ce Smiley vorbea ca şi cum avea toată ziua la dispoziţie.

– Însă *Vladi* este prietenul tău, obiectă el. Vladi a fost prietenul tatălui tău înainte de a fi al tău. Au fost la Paris împreună. Camarazi de arme. Au venit în Anglia împreună.

Pentru a riposta greutăţii acestei sugestii, trupul mic al lui Villem se transformă într-o furtună de gesturi. Mâinile sale se desfăcură, desenând în aer arcuri furioase; părul castaniu i se ridică, apoi i se aşeză din nou.

– Desigur! Vladimir a fost prietenul tatălui meu, prietenul său bun. Naşul lui Beckie, e-n regulă, dar nu pentru politică. Gata cu politica. Aruncă o privire spre Stella, cerându-i aprobarea. Eu... eu sunt William Craven. Am o casă englezească, o nevastă englezoaică, un copil englez, un nume englezesc. E-n regulă?

– Şi o slujbă englezească, adăugă calm Stella urmărindu-l.

– O slujbă bună. Ştii cât câştig, Max? Ne cumpărăm o casă, poate şi-o maşină. E bine?

Ceva în atitudinea lui Villem – poate debitul verbal mare sau poate energia cu care protesta – reţinuse atenţia soţiei sale, întrucât Stella îl examina acum cu aceeaşi intensitate ca şi Smiley şi începuse să ţină copilaşul în braţe cu un aer distrat, ca şi cum n-o mai interesa.

– Când l-ai văzut ultima oară, William? întrebă Smiley.

– Pe cine, Max? Pe cine să văd? Nu te înţeleg.

– Spune-i, Bill, îi ordonă Stella soţului ei, nepierzându-l din ochi nici o clipă.

– Când l-ai văzut ultima oară pe Vladimir? repetă Smiley cu răbdare.

– De mult, Max!

– Săptămâni?

– Sigur, săptămâni.

– Luni?

– Luni. Şase luni! Şapte! La botez. A fost naş. Am dat o petrecere. Dar fără politică.

Tăcerile lui Smiley începură să producă o tensiune stânjenitoare.

– Şi de atunci nu? întrebă el într-un târziu.

– Nu.

– La ce oră s-a întors William acasă ieri?

– Devreme, spuse ea.

– Spre zece dimineaţa?

– Se poate. Nu eram acasă. Eram la mama.

– Vladimir a venit ieri aici cu un taxi, preciză el, adresându-se tot Stellei. Cred că l-a văzut pe William.

Nimeni nu-l ajuta, nici Smiley, nici nevasta lui. Până şi copilul stătea liniştit.

– Venind încoace, Vladimir a cumpărat o jucărie. Taxiul a aşteptat o oră la capătul străzii şi l-a luat să-l ducă înapoi în Paddington, unde locuieşte, spuse Smiley, având grijă să nu vorbească la timpul trecut despre Vladimir.

Villem îşi regăsi în sfârşit glasul.

– Vladi îi vine lui Beckie naş! protestă el cu şi mai multe înflorituri, întrucât engleza ameninţa să-l părăsească definitiv. Stella nu-l place, aşa că trebuie să vină aicea ca un hoţ, înţelegi? I-a adus o jucărie lui Beckie a mea, înţelegi? E o crimă, Max? Există vreo lege care să spună că un om bătrân nu poate să aducă jucării finilor?

Nici de data asta, nici Smiley, nici Stella nu scoaseră o vorbă. Amândoi aşteptau prăbuşirea inevitabilă.

– Vladi este un om bătrân, Max! Cine ştie când o s-o mai vadă pe Beckie iar. Este un prieten de familie!

– Nu al acestei familii, spuse Stella. Nu mai este.

– A fost prieten cu tatăl meu! Camarad! La Paris au luptat împreună împotriva bolşevismului. Aşa că i-a adus lui Beckie o jucărie. De ce nu, mă rog? De ce nu, Max?

– Ai spus că ai cumpărat tu însuţi nenorocita aia de jucărie, zise Stella. Ducându-şi mâna la piept, închise un nasture, ca şi cum i-ar fi spus că se linsese pe bot.

Villem se întoarse către Smiley, de parcă ar fi avut nevoie de un martor.

– Stellei nu-i place bătrânul, înţelegi? Se teme că mai fac politică cu el, înţelegi? Aşa că nu-i mai spun Stellei. Se duce s-o vadă pe maică-sa la spitalul din Staines şi, în timp ce e plecată de acasă, Vladi face o vizită scurtă pentru a o vedea pe Beckie şi să mă salute şi pe mine. De ce nu? În disperarea lui, sări literalmente în picioare, aruncându-şi braţele în aer într-un gest exagerat de protest. Stella! ţipă el. Ascultă-mă! Deci Vladi n-a ajuns acasă azi-noapte? Te rog, îmi pare rău! Dar nu e vina mea, înţelegi? Max! Acest Vladi e un om bătrân. Singur. Aşa că poate îşi mai găseşte şi el câte o femeie, e bine? Nu poate face el mare lucru cu ea, dar îi mai place să-i ţină de urât. Pentru asta a fost renumit, cred! E bine? De ce nu?

– Şi până ieri? întrebă Smiley după un secol.

Villem avea aerul că nu înţelege, aşa că Smiley puse întrebarea din nou, mai rar.

– L-ai văzut pe Vladimir ieri. A venit cu taxiul şi a adus o răţuşcă galbenă de lemn pentru Beckie. Pe rotile.

– Desigur.

– Foarte bine. Dar până ieri – nu vorbim de ziua de ieri – când l-ai văzut ultima oară?

Unele întrebări se pun la întâmplare, unele din instinct, unele, precum aceasta, se bazează pe înţelegere, ceea ce este

ceva mai mult decât instinctul şi ceva mai puţin decât cunoaşterea.

Villem îşi şterse buzele cu dosul mâinii.

– Luni, spuse el amărât. L-am văzut luni. M-a sunat, ne-am întâlnit. Desigur.

Apoi Stella murmură:

– O, William, şi ţinu copilul strâns la piept, ca pe un mic soldat, în timp ce se uita în jos la carpeta de iută, aşteptând să se calmeze.

Telefonul începu să sune. Ca un copil furios, Villem sări, ridică receptorul, îl trânti cu violenţă în furcă, apoi aruncă tot aparatul pe podea, dând un şut receptorului. Se aşeză.

Stella se întoarse către Smiley.

– Vreau să pleci, spuse ea. Vreau să ieşi de aici şi să nu te mai întorci niciodată. Te rog, Max! Acum.

Un timp, Smiley păru că se gândeşte serios la această rugăminte. Se uită la Villem cu aerul afectuos al unui unchi; se uită la Stella. Apoi băgă mâna în buzunarul interior şi scoase un exemplar împăturit din ediţia întâi a ziarului *Evening Standard* din ziua aceea şi i-l întinse Stellei, nu lui Villem, şi asta pentru că se temea ca nu cumva Villem să aibă un şoc.

– Mă tem că Vladi a dispărut pentru totdeauna, William, spuse el pe un ton de simplu regret. Scrie-n ziare. A fost împuşcat mortal. Poliţia ar dori să-ţi pună întrebări. Trebuie să aud ce s-a întâmplat şi să-ţi spun cum să răspunzi.

Villem zise ceva disperat în rusă, iar Stella, emoţionată de tonul său, dacă nu de cuvinte, lăsă jos un copil şi se duse să-l aline pe celălalt, ca şi cum Smiley n-ar fi fost acolo. Aşa că stătu jos, singur, gândindu-se la filmul negativ al lui Vladimir, de neînţeles până nu avea să-l developeze, cuibărit în cutia lui la hotelul Savoy împreună cu scrisoarea anonimă de la Paris, în legătură cu care nu putea face nimic. Se gândea, de asemenea, la a doua dovadă, întrebându-se ce putea să fie şi cum o transportase bătrânul, presupunând că se aflase în portofelul

acestuia; şi totul, în acelaşi timp, cu certitudinea că nu va şti niciodată.

Villem stătea jos, demn, ca şi cum asista deja la înmormântarea lui Vladimir, Stella era aşezată lângă el, cu mâna pe a lui; micuţa Beckie era întinsă pe podea şi dormea. Din când în când, în timp ce vorbea, lui Villem îi curgeau fără ruşine şiroaie de lacrimi pe obrajii palizi.

– Pe alţii nu dau nici o para chioară, spuse Villem. Pentru Vladi aş fi dat totul. L-am iubit. Reîncepu: După moartea tatălui meu, Vladi a fost ca un tată pentru mine. Câteodată chiar îi spuneam „tată“. Nu „unchiule“. Tată.

– Am putea începe cu ziua de luni? zise Smiley. Cu prima întâlnire.

Vladi telefonase, spuse Villem. Era prima oară după luni de zile că Villem îl auzea, aşa cum nu auzise de atâta vreme de altcineva din Grup. Vladi îi telefonase lui Villem la depou, aşa, din senin, în timp ce Villem controla dispunerea încărcăturii şi verifica la birou documentele de transbordare înainte de a o apuca spre Dover. Acesta era aranjamentul, explică Villem, făcut cu întreg Grupul. El se retrăsese, ca şi ceilalţi, mai mult sau mai puţin, dar, dacă era urgent nevoie de el, putea fi contactat la depou, luni de dimineaţă, nu acasă, din cauza Stellei. Vladi era naşul lui Beckie şi, în calitatea aceasta, putea suna acasă oricând, dar nu cu treburi. Niciodată.

– L-am întrebat: Vladi! Ce doreşti? l-am întrebat. Ascultă, ce mai faci?“

Vladimir era într-o cabină telefonică, la capătul străzii. Voia să discute personal cu el imediat. În pofida tuturor regulamentelor patronilor săi, Villem îl culesese cu maşina la turnantă, iar Vladimir făcuse jumătate din drumul până la Dover „pe blat“, cum spuse Villem, ceea ce voia să zică „ilegal“. Bătrânul ducea un coş de răchită plin cu portocale, dar Villem nu avea chef să-l întrebe ce îl apucase să se încarce cu atâtea kilograme de fructe. La început, Vladimir vorbise despre

Paris, despre tatăl lui Villem şi despre marile lupte pe care le duseră împreună; apoi vorbi despre un mic serviciu pe care i l-ar putea face Villem. În numele vremurilor de altădată, un mic serviciu. Pentru Grup, pentru care tatăl lui Villem fusese cândva un erou atât de mare.

– I-am spus: „Vladi, îmi este imposibil să-ţi fac acest mic serviciu. I-am promis Stellei; e imposibil!"

Stella îşi retrase mâna de lângă soţul ei şi şedea deoparte, sfâşiată între dorinţa de a-l consola pentru moartea bătrânului şi durerea că Villem îşi încălcase promisiunea.

Doar un mic serviciu, insistase Vladimir. Mic, nici un necaz, nici un risc, dar de mare ajutor pentru cauză; şi apoi era de datoria lui Villem să-l facă. Vladi scosese nişte fotografii pe care i le făcuse lui Beckie la botez. Erau într-un plic Kodak galben, fotografiile într-o parte, iar negativele într-un celofan protector, în cealaltă parte, cu eticheta albastră a laboratorului capsată la exterior, totul de-a inocenţă nemaipomenită.

Le admirase o clipă, apoi Vladimir spusese brusc:

– Este pentru Beckie, Villem! Ceea ce facem, facem pentru viitorul lui Beckie.

Auzindu-l pe Villem repetând acest lucru, Stella strânse pumnii şi, când ridică privirea din nou, avea pe faţă o expresie hotărâtă şi părea mult mai bătrână, cu insuliţe de riduri mici la colţul fiecărui ochi.

Villem îşi continuă relatarea:

– Apoi Vladimir mi-a spus: „Villem. În fiecare luni, te duci la Hanovra şi la Hamburg şi te întorci vineri. Cât timp stai la Hamburg, te rog?"

Villem îi replicase că stătea cât mai puţin posibil, în funcţie de câtă vreme îi lua reîncărcarea, că depindea de modalitatea de livrare, şi anume dacă livrarea se făcea agentului sau destinatarului, de momentul din zi la care sosea şi de câte ore înregistrase pe foaia de parcurs. În funcţie de încărcătura la întoarcere, dacă avea aşa ceva. Urmaseră şi alte întrebări de genul acesta pe care Villem le relata acum, multe

dintre ele minore – unde dormea Villem în timpul călătoriei, unde mânca –, iar Smiley ştia că bătrânul, într-un mod monstruos, făcea ceea ce ar fi făcut şi el însuşi: îl înghesuia pe Villem la colţ cu întrebări, făcându-l să răspundă, ca un preludiu pentru a-l determina să-i dea ascultare. Şi de-abia după aceea îi explicase Vladimir lui Villem, făcând uz de întreaga sa autoritate militară şi de familie, ceea ce dorea de la el:

– „Villem, a spus el, du portocalele astea la Hamburg. Ia coşul. „Pentru ce? l-am întrebat. Domnule General, de ce să iau coşul?“ Apoi mi-a dat cincizeci de lire. „De ce să iau acest coş? l-am întrebat eu. Despre ce urgenţă e vorba, domnule General?“

Vladimir îi dădu apoi lui Villem instrucţiuni ce includeau soluţii de salvare şi situaţii neprevăzute – chiar şi pentru eventualitatea, dacă era necesar, de a rămâne o noapte în plus pe drum, folosind cele cincizeci de lire. Smiley observă cum insistase bătrânul asupra Regulilor Moscovei, tot aşa cum o făcuse cu Mostyn, şi cum exagera, în acest sens, ca întotdeauna. Cu cât îmbătrânea, bătrânul devenea parcă tot mai mult prizonierul propriilor conspiraţii. Villem urma să pună plicul Kodak galben, cu fotografia lui Beckie, deasupra portocalelor, apoi să se plimbe până la cabina din faţă, ceea ce Villem, după cum preciză, făcuse: plicul era cutia de scrisori, iar semnalul că se introdusese ceva în el avea să fie o linie cu cretă, galbenă ca şi plicul, o tradiţie a Grupului, specifică Villem.

– Iar semnalul de siguranţă? întrebă Smiley. Semnalul care spune „nu sunt urmărit“?

– Era ediţia din ziua precedentă a unui ziar din Hamburg, replică Villem fără întârziere, dar asupra acestui subiect, mărturisi el, nu fusese în întregime de acord cu Vladimir, în ciuda respectului pe care i-l datora în calitate de conducător, de General şi de prieten al tatălui său. Mi-a spus: „Villem, poartă ziarul ăsta în buzunar“. Dar i-am zis: „Vladi, te rog,

uită-te la mine, n-am decât un trening fără buzunare". Aşa că mi-a spus: „Villem, ţine atunci ziarul sub braţ".

– Bill, şopti Stella cu un fel de groază, o, Bill, săracul de tine, ce tâmpit eşti! Se întoarse către Smiley. Vreau să spun, de ce n-au trimis pur şi simplu prin nenorocita aia de poştă, indiferent ce era, şi cu asta-basta?

„Pentru că era un negativ şi, conform Regulilor Moscovei, doar negativele sunt acceptabile. Pentru că Generalul avea groază de trădare, gândi Smiley. Bătrânul o vedea peste tot, la oricine din jurul său. Iar dacă moartea este într-adevăr judecătorul suprem, Generalul a avut dreptate."

– Şi a mers? îl întrebă după o vreme Smiley pe Villem cu foarte multă blândeţe. S-a efectuat livrarea?

– Desigur! A mers bine, aprobă Villem din toată inima şi-i aruncă Stellei o privire sfidătoare.

– Şi ai idee, de pildă, cine ar fi putut să fie contactul tău la acea întâlnire?

Apoi, nu cu puţine ezitări şi după multe insistenţe, unele şoptite de Stella, Villem povesti şi asta: despre figura suptă, care arăta atât de disperată şi care-i reamintea de tatăl său; despre privirea de avertizare care era poate reală sau poate imaginată de el din cauza emoţiei. La fel cum, câteodată, când se uita la meciuri de fotbal, la televizor, ceea ce-i plăcea foarte mult, camera surprindea faţa sau expresia cuiva, lipind-o în memorie pentru toată durata meciului, chiar dacă nu mai revedea imaginea, tot aşa acel chip de pe vapor îi rămăsese întipărit în minte. Descrise smocurile de păr ca nişte cornişe, iar cu vârful degetelor indică uşor adâncituri în propriii săi obraji netezi. Descrise statura scundă a bărbatului, până şi forţa lui de seducţie. Villem spuse că o simţise. Descrise chiar şi sentimentul pe care îl avusese, şi anume că era *avertizat* de către acel om, avertizat să aibă grijă de un lucru preţios. Villem va arăta în acelaşi fel – îi spuse el Stellei, într-un elan brusc de tragedie imaginată – dacă ar avea loc un alt război şi se vor da lupte şi dacă ar fi astfel nevoit să o încredinţeze pe

Beckie unui străin pentru a avea grijă de ea! Acesta fu semnalul pentru alte lacrimi, pentru altă reconciliere, pentru şi mai multe văicăreli din cauza morţii bătrânului, la care, în mod inevitabil, contribui şi următoarea întrebare a lui Smiley:

– Ai adus deci plicul galben înapoi, iar ieri, când Generalul a venit cu răţoiul lui Beckie, i l-ai predat, sugeră el cât putu de blând, dar mai fu nevoie să treacă un timp pentru a obţine o relatare clară.

Villem avea obiceiul, după cum spuse cu această ocazie, ca, înainte de a se întoarce acasă, vinerea, să doarmă câteva ore în camion, la depou, apoi să se radă şi să bea o ceaşcă de ceai cu băieţii, pentru a ajunge acasă calm, pentru a nu fi nervos sau prost dispus. Era o şmecherie pe care o învăţase de la alţii mai bătrâni, spunea el. „Nu te năpusti acasă, altfel o să regreţi." Dar ieri fusese altfel, zise el, şi, în plus – reducând brusc prenumele la diminutive monosilabice –, Stella o luase pe Beck la Staines s-o vadă pe maică-sa. Aşa că venise direct acasă, îi telefonase lui Vladimir şi-i dăduse cuvântul de cod pe care-l conveniseră în prealabil.

– L-ai sunat unde? întrebă Smiley, întrerupându-l cu o voce blândă.

– Acasă la el. Îmi spusese: „Nu-mi telefona decât acasă. Niciodată la bibliotecă. Mikhel e un tip cumsecade, dar nu este în temă".

Şi, continuă Villem, după foarte puţin timp – uitase cât – Vladimir sosise la el acasă, cu un taxi, lucru pe care nu-l făcuse niciodată, aducând răţoiul pentru Beckie. Villem îi încredinţase plicul galben cu fotografii, iar bătrânul se dusese la fereastră şi, foarte încet, ca şi cum ar fi fost obiecte de cult, dintr-o biserică, cu spatele la Villem, Vladimir aşezase în lumina ferestrei negativele, unul după altul, până în momentul când păruse că găseşte ce căuta, după care continuase să se uite la negativ foarte mult timp.

– Numai unul? întrebă Smiley repede, cu mintea din nou la cele două dovezi. *Un* negativ?

– Bineînţeles.

– Un singur cadru sau mai multe cadre?

O imagine. Villem era sigur de asta. O singură imagine mică. Da, 35 mm, la fel ca la propriul său Agfa automatic. Nu, Villem nu putuse să se uite ce conţinea, dacă era ceva scris sau altceva. Îl văzuse pe Vladimir. Asta era tot.

– Vladi era roşu, Max. Părea foarte agitat, Max, ochii îi ardeau. Era un om bătrân.

– Dar în timpul călătoriei tale, spuse Smiley, întrerupând relatarea lui Villem pentru a pune o întrebare crucială, în drumul de întoarcere de la Hamburg, nu ţi-a trecut niciodată prin cap măcar să te uiţi?

– Era secret, Max. Secret militar.

Smiley aruncă o privire către Stella.

– N-ar fi făcut asta, spuse ea, răspunzând la întrebarea mută. E prea cinstit.

Smiley o crezu.

Bărbatul îşi reluă relatarea. După ce pusese plicul galben în buzunar, Vladimir îl luase pe Villem în grădină şi îi mulţumise, ţinându-i mâna cu ambele sale palme şi spunându-i că făcuse un lucru formidabil, nemaipomenit; că Villem era fiul tatălui său, un soldat, chiar mai bun decât tatăl său, de cea mai bună vână estoniană, solid, conştiincios şi serios; că, prin intermediul acestei fotografii, vor putea să plătească multe datorii şi să le aducă mari daune bolşevicilor; că fotografia era o *dovadă,* o dovadă imposibil de trecut cu vederea. Dar ce anume dovedea nu precizase. Nu spusese decât că Max o va vedea, va crede şi îşi va reaminti. Villem nu înţelesese prea bine de ce trebuiseră să se ducă în grădină, dar presupusese că bătrânul, în agitaţia sa, avea frică de microfoane, pentru că îi tot dădea zor despre nevoia de a fi în siguranţă.

– L-am condus până la poartă, dar nu până la taxi. Mi-a spus că nu trebuie să vin până la taxi. „Villem, sunt un om

bătrân, mi-a spus el în ruseşte. Săptămâna viitoare s-ar putea să mor. Cui îi pasă? Astăzi am câştigat o mare bătălie. Max va fi foarte mândru de noi.“ Frapat de adevărul trist cuprins în aceste ultime cuvinte pe care Generalul i le adresase, Villem sări din nou în picioare, furios, cu ochii lui căprui arzând. Sovieticii au fost, strigă el, spioni sovietici, Max! *Ei* l-au omorât pe Vladimir! Ştia prea multe!

– Şi tu ştii prea multe, spuse Stella, şi urmă o tăcere lungă şi stânjenitoare. Noi toţi ştim prea multe, adăugă ea, trăgând cu privirea la Smiley.

– Asta e tot ce-a spus? întrebă Smiley. Nimic altceva, despre valoarea faptei tale, de exemplu? Doar că Max o să creadă?

Villem negă din cap.

– N-a spus nimic, cum că ar exista şi alte dovezi, de exemplu?

– Nimic, zise Villem, nimic altceva!

– Nimic care să explice cum a comunicat cu cei din Hamburg iniţial şi cum a făcut aranjamentele? Dacă mai erau implicaţi alţi membri ai Grupului? Te rog, gândeşte-te!

Villem se gândi, dar fără rezultat.

– Cui i-ai mai spus despre asta, Villem, în afară de mine? întrebă Smiley.

– Nimănui! Max, nimănui!

– N-a avut când, spuse Stella.

– Nimănui! În timpul călătoriei dorm în camion, economisesc din diurnă câte zece lire pe noapte. Ne vom cumpăra o casă cu banii ăştia! La Hamburg n-am spus *nimănui!* La depou, *nimănui!*

– I-a spus Vladimir cuiva? Vreau să spun: cuiva pe care-l cunoşti?

– Din Grup, doar lui Mikhel, ceea ce era necesar, dar nu tot. L-am întrebat: „Vladimir, cine ştie că fac treaba asta pentru tine?“ „Doar Mikhel, foarte puţin, a spus el. Mikhel îmi împrumută bani, îmi împrumută aparatul de fotocopiat, el este prietenul meu. Dar nici în prieteni nu poţi să te încrezi.

De duşmani nu mi-e frică, Villem, dar de prieteni mă tem foarte mult.“

Smiley se adresă Stellei:

– Dacă poliţia vine totuşi aici, admiţând că vine, tot ceea ce va afla este că Vladimir a trecut pe aici ieri. Îl va găsi pe taximetrist, aşa cum l-am găsit şi eu.

Femeia îl urmărea cu ochii ei mari şi ageri.

– Deci? întrebă ea.

– Deci nu le spune restul. Ei ştiu tot ce au nevoie. Orice amănunt în plus nu poate decât să-i încurce.

– Pe cei de la poliţie sau pe tine? întrebă Stella.

– Vladimir a venit ieri aici s-o vadă pe Beckie şi să-i facă un dar. Aceasta este povestea de acoperire, exact aşa cum a spus-o prima oară William. El nu ştia că ai luat-o şi că v-aţi dus s-o vedeţi pe mama ta. L-a găsit pe William aici, au vorbit despre vremurile de altădată şi s-au plimbat prin grădină. Nu putea aştepta prea mult din cauza taxiului, aşa că a plecat fără să vă vadă, nici pe tine, nici pe fina lui. Asta-i tot ce-a fost.

– *Tu* ai fost aici?

Stella îl urmărea în continuare.

– Dacă întreabă despre mine, da. Am venit aici astăzi şi v-am dat vestea cea tristă. Poliţiei nu-i pasă că Villem a aparţinut Grupului. Pentru ei nu contează decât prezentul. Smiley îşi îndreptă atenţia către Villem. Spune-mi, ai mai adus altceva pentru Vladimir, întrebă el, în afară de ceea ce era în plic? Un cadou, poate? Ceva ce-i plăcea şi nu putea cumpăra?

Villem se concentră puternic asupra întrebării înainte de a răspunde.

– Ţigări! strigă el brusc. Pe vapor i-am cumpărat ţigări franţuzeşti în dar. Gauloises, Max. Îi plac foarte mult! „Gauloises Caporal, cu filtru, Villem.“ Desigur!

– Şi cele cincizeci de lire pe care le-a împrumutat de la Mikhel? întrebă Smiley.

– Le-am dat înapoi, sigur.

– Pe toate? spuse Smiley.

– Toate. Ţigările au fost un dar, Max, l-am iubit pe omul acesta.

Stella îl conduse la uşă, iar acolo el îi luă cu blândeţe braţul şi făcu alături de ea câţiva paşi în grădină, unde nu puteau fi auziţi de soţul ei.

– Eşti depăşit, îi spuse femeia. Indiferent ce-ai face, mai devreme sau mai târziu, o parte sau cealaltă trebuie să se oprească. Eşti la fel ca Grupul.

– Taci şi ascultă, spuse Smiley. Asculţi?

– Da.

– William nu trebuie să discute cu nimeni în legătură cu aceasta. Cu cine-i place să vorbească la depou?

– Cu toată lumea.

– Bine, fă ce poţi. A mai sunat altcineva în afară de Mikhel? Chiar din greşeală? Sau a sunat şi a închis?

Femeia se gândi, apoi negă din cap.

– A venit cineva la uşă? Comis-voiajori, vreunul care face sondaje pentru studiul pieţei, vreun predicator, vreun agent electoral? Cineva? Eşti sigură?

În timp ce continua să se uite la el, ochii femeii păreau să înceapă să-l cunoască şi să-l înţeleagă. O dată în plus, clătină din cap, refuzându-i complicitatea pe care i-o cerea.

– Nu mai veni, Max, nu mai veniţi nici unul. Orice s-ar întâmpla, oricât de rău ar fi. A crescut. Nu mai are nevoie de vicar.

Îl privi îndepărtându-se, poate ca să se asigure că pleca într-adevăr. Pentru o clipă, în timp ce conducea, ideea negativismului lui Vladimir, cuibărit în cutie, îl ardea ca fierul roşu: se întreba dacă mai era la adăpost, dacă n-ar trebui să se ducă să-l examineze sau să-l dea la developat. Pentru că fusese adus de dincolo cu preţul unei vieţi. Dar când ajunse la fluviu îi veniră alte gânduri şi medită la alte scopuri. Evitând

Chelsea, se alătură traficului de sâmbătă în direcţia nord, în care erau angajate mai ales familii tinere, cu maşini vechi, şi o motocicletă cu ataş negru, ţinându-se credincios de coada lui, tot drumul până la Bloomsbury.

CAPITOLUL 10

Free Baltic Library se afla la etajul III, deasupra unui anticariat prăfuit, specializat în cărţi de spiritism. Ferestrele sale mici se uitau chiorâş la curtea din faţă a British Museum. Smiley ajunse acolo urcând o scară de lemn în spirală, trecând în timpul ascensiunii lui greoaie pe lângă câteva anunţuri vechi, scrise de mână, ce trăgeau de piunezele în care erau prinse, şi pe lângă câteva cutii maro de articole de toaletă, aparţinând unei farmacii de alături. Ajungând sus, simţi că i se tăiase răsuflarea şi avu înţelepciunea să facă o pauză înainte de a suna la uşă. Aşteptând să i se deschidă, fu cuprins de halucinaţii în acest moment trecător de epuizare. Avea impresia că vizita neîncetat acelaşi loc plasat la ultimul etaj: locuinţa conspirativă din Hampstead, mansarda lui Vladimir din Westbourne Terrace, şi acum această răstoacă bântuită de amintiri din anii 1950, pe vremuri locul de întâlnire al aşa-numiţilor Clandestini din Bloomsbury. Îşi închipui că erau toţi într-un singur loc, pe acelaşi teren de încercare a unor virtuţi încă neexperimentate. Iluzia trecu şi apăsă de trei ori scurt pe sonerie, apoi o dată lung, întrebându-se dacă schimbaseră semnalul, deşi se îndoia că o făcuseră, continuând să fie îngrijorat în privinţa lui Villem, a Stellei sau poate doar a copilului. Auzi parchetul scârţâind şi presupuse că de foarte aproape, de la vreo treizeci de centimetri, cineva îl cerceta prin vizor. Uşa se deschise imediat, intră într-un vestibul întunecat, în timp ce două braţe descărnate îl îmbrăţişau cu

putere. Simţi căldura trupului, sudoarea şi fumul de ţigară, iar un obraz nebărbierit se lipise de al lui – întâi obrazul stâng, apoi obrazul drept, ca pentru a-i înmâna o decoraţie, şi încă o dată stângul, într-un gest de deosebită afecţiune.

– Max, murmură Mikhel cu un glas ce părea el însuşi un recviem. Ai venit. Sunt fericit. Speram, dar nu îndrăzneam să aştept cu adevărat. Te aşteptam, cu toate acestea. Am aşteptat toată ziua până acum. Te-am iubit, Max. Erai cel mai bun. Aşa spunea întotdeauna. Erai inspiraţia lui. Mi-a spus-o. Exemplul său.

– Îmi pare rău, Mikhel, zise Smiley. Îmi pare sincer rău.

– Tuturor ne pare rău, Max. Toţi suntem necăjiţi. De neconsolat. Dar suntem soldaţi.

Era pus la patru ace, cu spatele ţeapăn şi dichisit ca un fost maior de cavalerie ce se pretindea. Ochii săi căprui, înroşiţi după veghea de o noapte întreagă, aveau nişte pleoape grele care-i şedeau bine. Purta pe umeri un blazer negru, ca o capă, iar cizmele negre, lustruite, puteau prea bine să fi folosit la călărie. Părul lui cărunt era pieptănat cu rigoare militară, iar mustaţa îi era groasă, dar tunsă cu grijă. La o primă privire, faţa îi părea tinerească şi doar uitându-te de aproape la suprafaţa palidă, brăzdată de nenumărate delte mititele, îţi dădeai seama că nu mai era la prima tinereţe. Smiley îl urmă în bibliotecă. Ocupa întreaga lărgime a casei şi era împărţită în intránduri, pentru fiecare din ţările dispărute – Letonia, Lituania şi, nu în cele din urmă, Estonia, iar în fiecare intrând se găsea câte o masă şi un steag; pe câteva măsuţe se aflau dispuse table de şah, dar nu juca nimeni şi nimeni nu citea; nu era nici ţipenie de om cu excepţia unei blonde zdravene de vreo patruzeci şi ceva de ani, cu o fustă scurtă şi cu şosete în picioare. Părul ei blond, negru la rădăcină, era strâns într-un coc sever; citea tolănită, lângă un samovar, o revistă de călătorii, pe care se vedeau păduri de mesteacăn în lumina toamnei. Ajungând în dreptul ei, Mikhel se opri şi părea gata-gata să facă prezentările, dar, la vederea lui Smiley, ochii

femeii fulgerară cu o furie intensă şi evidentă. Îl privi, cu o strâmbătură de dispreţ, apoi îşi întoarse ochii către geamul mânjit de ploaie. Obrajii îi luceau de plâns, iar sub pleoapele pe jumătate închise se vedeau cearcăne adânci, măslinii.

– Elvira l-a iubit şi ea foarte mult, spuse Mikhel, ca un fel de explicaţie, când ieşiră din raza ei auditivă. I-a fost ca un frate. A instruit-o.

– Elvira?

– Soţia mea, Max. După mulţi ani, ne-am căsătorit. Am rezistat. Nu e întotdeauna bine pentru munca noastră. Dar îi sunt dator acest dram de siguranţă.

Se aşezară. În jurul lor, de-a lungul pereţilor, atârnau portretele unor martiri ai mişcărilor uitate. Unul, aflat în închisoare, fotografiat prin sârma ghimpată. Celălalt, mort – ca şi Vladimir; îi dăduseră la o parte cearşaful pentru a i se vedea faţa însângerată. Un al treilea, râzând, purta o cipilică lăbărţată de partizan şi ţinea o puşcă cu ţeava lungă. Din celălalt capăt al încăperii se auzi o mică explozie, urmată de o înjurătură zdravănă în limba rusă. Elvira, mireasa lui Mikhel, aprindea samovarul.

– Îmi pare rău, repetă Smiley.

„Nu de duşmani mă tem, Villem, îşi aminti Smiley. De prieteni, însă, mă tem foarte tare."

Se aflau în alcovul personal al lui Mikhel, pe care acesta îl numea biroul său. Un telefon demodat se afla pe masă, lângă o maşină de scris Remington, exact ca aceea din locuinţa lui Vladimir. Cineva cumpărase probabil cândva o mulţime de astfel de maşini, gândi Smiley. Dar piesa principală era un fotoliu înalt, sculptat de mână, cu picioare în torsadă şi cu o emblemă monarhică brodată pe spătar. Mikhel se aşeză cu afectare pe el, cu genunchii şi cu ghetele lipite, ca un rege prin procură, prea mic pentru tronul său. Îşi aprinse o ţigară, pe care o ţinea vertical, de dedesubt. Deasupra lui atârna, exact aşa cum îşi amintea Smiley, un nor de fum. În

coşul de hârtii, Smiley observă câteva numere aruncate din *Sporting Life*.

– A fost un conducător, Max, a fost un erou, declară Mikhel. Trebuie să încercăm să profităm de curajul şi exemplul său. Făcu o pauză, ca şi cum s-ar fi aşteptat ca Smiley să-i noteze spusele pentru publicare. În astfel de cazuri, e firesc să te întrebi cum se poate continua. Cine e demn să-l urmeze. Cine are statura lui, onoarea lui şi simţul destinului ca el? Din fericire, mişcarea noastră este un proces continuu. Este mai mare decât un singur individ, chiar decât un singur grup.

Ascultând frazele lustruite ale lui Mikhel, privindu-i ghetele nu mai puţin bine lustruite, Smiley se întrebă cam ce vârstă o avea. Ruşii ocupaseră Estonia în 1940, îşi amintea el. Ca să fi fost ofiţer de cavalerie, Mikhel trebuia să aibă pe puţin şaizeci de ani. Încercă să pună cap la cap celelalte elemente ale furtunoasei biografii a lui Mikhel: drumul lung prin războaie străine şi brigăzi etnice în care nu se încredea nimeni, toate capitolele de istorie cuprinse în acest trup mititel. Se întrebă câţi ani or fi avut cizmele.

– Povesteşte-mi despre ultimele lui zile, Mikhel, propuse Smiley. A fost activ până la capăt?

– Total activ, Max, activ din toate punctele de vedere. Ca un patriot. Ca un bărbat. Ca un conducător.

Cu o expresie tot atât de dispreţuitoare, Elvira puse ceaiul în faţa lor, două ceşti cu feliuţe de lămâie şi prăjiturele de marţipan. Avea ceva insinuant atunci când se mişca, pulpe unduitoare şi un aer morocănos uşor provocator. Smiley încercă să-şi amintească antecedentele ei, dar nu reuşi sau poate că nu le cunoscuse niciodată. „I-a fost ca un frate, gândi el. A instruit-o.“ Dar ceva din propria lui viaţă îl avertizase de mult timp să nu creadă în explicaţii, în special în dragoste.

– Şi ca membru al Grupului? întrebă Smiley, când aceasta îi lăsă singuri. Tot activ?

– Întotdeauna, spuse Mikhel pe un ton grav.

Urmă o mică pauză în care fiecare dintre cei doi îl aştepta pe celălalt să continue.

– Cine crezi că a făcut-o, Mikhel? A fost trădat?

– Max, ştii tot atât de bine ca mine cine a făcut-o. Toţi riscăm. Absolut toţi. Ne poate veni rândul oricând. Important este că trebuie să fim pregătiţi. Eu sunt soldat, sunt pregătit, sunt gata. Dacă mă duc, Elvira va fi în siguranţă. Asta e tot. Pentru bolşevici, noi, exilaţii, rămânem inamicul numărul unu. Anatemizaţi. Pe unde pot, ne distrug. O fac încă. La fel ca atunci când ne-au distrus bisericile noastre, satele noastre, şcolile noastre, cultura noastră. Şi au dreptate, Max. Au dreptate să le fie frică de noi. Pentru că, într-o bună zi, îi vom învinge.

– Dar de ce au ales exact momentul acesta? obiectă Smiley cu blândeţe după această declaraţie aproape rituală. Ar fi putut să-l ucidă pe Vladimir cu ani în urmă.

Mikhel scoase o cutie plată de tablă cu două aparate de rulat ţigări, ca nişte centrifuge mici, şi un pachet de hârtie grosolană galbenă de ţigări. Lingând marginea hârtiei, o puse pe rulouri şi turnă tutun negru. Un pocnet scurt, primul rulou se învârti şi pe suprafaţa argintată se afla o ţigară groasă, nu prea bine îndesată.

Era pe cale să o ia, dar apăru Elvira, care i-o înhăţă. Îşi rulă alta şi puse cutia în buzunar.

– Doar dacă Vladi nu punea ceva *la cale,* poate, continuă Smiley după aceste manevre savante. Doar dacă nu i-a *provocat* în vreun fel, ceea ce, după cum îl ştim, putea foarte bine să facă.

– Cine poate să spună? replică Mikhel şi suflă cu grijă rotocoale de fum deasupra capetelor lor.

– Dacă poate cineva să spună, acela eşti *tu,* Mikhel. *Tu* eşti mai mult ca sigur cel căruia i-a făcut confidenţe. Ai fost mâna lui dreaptă mai mult de douăzeci de ani. Mai întâi la Paris, acum aici. Să nu-mi spui că nu avea încredere în *tine,* zise Smiley cu candoare.

– Conducătorul nostru a fost un om secretos, Max. În asta consta forţa lui. Trebuia să fie aşa. Era o necesitate militară.

– Da' nu faţă de *tine,* desigur, insistă Smiley, pe un ton cât se poate de măgulitor. Aghiotantul său la Paris. *Aide-de-camp.* Secretarul său particular? Hai, eşti nedrept cu tine!

Aplecându-se înainte în tronul său, Mikhel duse o mână micuţă la inimă. Vocea sa profundă căpătă accente şi mai grave.

– Max. A fost secretos chiar faţă de mine. În cele din urmă, până şi faţă de mine, Mikhel. Pentru a mă proteja. Ca să nu ştiu lucruri periculoase. Mi-a spus chiar: „Mikhel, e mai bine pentru tine, ca până şi tu să nu ştii ce a vomitat trecutul". L-am implorat. Degeaba. A venit la mine într-o seară. Aici. Dormeam la etaj. A sunat la uşă potrivit codului convenit: „Mikhel, am nevoie de cincizeci de lire".

Elvira reveni, de data asta cu o scrumieră goală şi, când o puse pe masă, Smiley simţi o tensiune bruscă, precum un medicament care acţionează dintr-odată. Simţea acest lucru câteodată la volan, în aşteptarea unui accident care nu avea loc. I se întâmplase cu Ann, văzând-o venind acasă de la o întâlnire pretins nevinovată şi ştiind – pur şi simplu ştiind – că nu era aşa.

– Când s-a întâmplat asta? întrebă el după ce Elvira ieşi din nou din cameră.

– Acum douăsprezece zile. Lunea trecută a fost o săptămână. După felul lui de a fi, mi-am putut da seama imediat că era o problemă oficială. Nu mi-a cerut niciodată bani înainte. Generale, i-am spus. Conspiri ceva. Spune-mi despre ce e vorba. Dar el a clătinat din cap. Ascultă, i-am spus, dacă e vorba despre o conspiraţie, ascultă-mi sfatul şi du-te la Max. A refuzat. „Mikhel, mi-a spus el, Max este un om cumsecade, dar nu mai are încredere în Grupul nostru. Doreşte chiar să punem capăt luptei noastre. Dar când voi prinde peştele cel mare, pe care sper să-l prind, mă voi duce la Max ca să ne ramburseze cheltuielile şi să obţinem poate şi alte lucruri în plus. Dar fac asta după, nu înainte. Între timp,

nu-mi pot face treburile cu o cămaşă murdară. Te rog, Mikhel! Împrumută-mi cincizeci de lire. E cea mai importantă misiune din viaţa mea. Are rădăcini adânci în trecutul nostru." Astea au fost, cuvânt cu cuvânt, vorbele lui. Aveam în portofel cincizeci de lire – din fericire făcusem în ziua aceea o investiţie reuşită –, i le-am dat. Generale, am spus, ia tot ce am. Ce e al meu e şi al tău. Te rog, spuse Mikhel şi, pentru a-şi sublinia gestul – sau pentru a-l autentifica –, trase adânc din ţigara sa galbenă.

În geamul murdar de deasupra lor, Smiley zări imaginea reflectată a Elvirei, în picioare, la mijlocul camerei, ascultându-le convorbirea. Mikhel o văzuse şi el, ba chiar îi aruncă o privire încruntată, dar părea să nu vrea – sau poate să nu fie în stare – să-i dea ordin să plece.

– A fost foarte frumos din partea ta, spuse Smiley după momentul cuvenit de tăcere.

– Max, era de datoria mea. Am făcut-o cu toată inima. Nu cunosc altă lege.

„Mă dispreţuieşte că nu l-am ajutat pe bătrân, gândi Smiley. Era şi ea la curent, ştia, şi acum mă dispreţuieşte că nu l-am ajutat atunci când a avut nevoie de mine. «A fost ca un frate pentru ea, îşi aminti Smiley. El a instruit-o.»"

– Şi când te-a abordat... când ţi-a cerut fonduri operative, spuse Smiley. A făcut-o aşa, din senin? N-a mai avut loc nimic înainte care că te facă să gândeşti că pregătea o lovitură deosebită?

Mikhel se încruntă din nou, nu se grăbi cu răspunsul, fiind clar că de data aceasta nu-i prea plăceau întrebările.

– Acum câteva luni, poate două, a primit o scrisoare, spuse el cu prudenţă. Aici, la adresa aceasta.

– Primea chiar atât de puţine?

– Această scrisoare era specială, spuse Mikhel, pe acelaşi ton prudent, iar Smiley îşi dădu seama că Mikhel se afla în ceea ce, în limbajul de la Sarratt, se numea colţul perdantului,

pentru că nu putea şti – putea doar ghici – cât de mult sau cât de puţin ştia Smiley.

De aceea, Mikhel va divulga informaţiile cu parcimonie, sperând să descifreze în timpul acesta ce deţine Smiley.

– De la cine era scrisoarea?

Mikhel, aşa cum făcea adesea, răspunse la o întrebare oarecum diferită.

– De la Paris, Max, o scrisoare lungă, multe pagini, scrisă de mână. Adresată Generalului personal, nu lui Miller. Către Generalul Vladimir, strict personal. Pe plic era scris „Strict personal", în limba franceză. Scrisoarea a sosit, eu am încuiat-o în biroul meu; la orele unsprezece, apare ca de obicei: „Mikhel, te salut". Câteodată, crede-mă, ne salutam ofiţereşte. I-am întins scrisoarea, el s-a aşezat – arătă colţul camerei în care se afla Elvira –, s-a aşezat, a deschis-o foarte liniştit, ca şi cum nu s-ar fi aşteptat la cine ştie ce, şi l-am văzut cum devenea, încet-încet, tot mai preocupat. Absorbit. Aş spune fascinat. Pătimaş chiar. I-am vorbit. Nu mi-a răspuns. I-am vorbit iar – îl ştii cum era –, m-a ignorat total. A plecat să se plimbe. „Mă întorc", mi-a spus el.

– Luând scrisoarea cu el?

– Desigur. Era stilul lui; când avea de cântărit o situaţie gravă, făcea o plimbare. Când s-a întors, am remarcat că era foarte agitat. Sub tensiune. „Mikhel." Ştii cum vorbea. Toţi trebuiau să-i dea ascultare. „Mikhel. Scoate aparatul de fotocopiat. Pune-mi nişte hârtie. Trebuie să copiez un document." Am întrebat câte exemplare. Un exemplar. L-am întrebat câte file. „Şapte. Dacă vrei să te îndepărtezi cu cinci paşi, în timp ce folosesc aparatul, mi-a spus el. Nu te pot implica în această chestiune."

Mikhel indică din nou locul, ca şi cum acesta dovedea absoluta veridicitate a relatării sale. Aparatul negru de fotocopiat era aşezat pe suportul lui, ca o veche maşină cu aburi, cu role şi cu orificii în care să se toarne diverse chimicale.

– Generalul nu era priceput la mecanică, Max. Aşa că i-am pregătit aparatul... apoi am stat... aici... cam aşa ceva... dându-i instrucţiuni din partea cealaltă a încăperii. Când a terminat, a aşteptat, aplecat asupra paginilor, ca să se usuce, apoi le-a împăturit şi le-a vârât în buzunar.

– Iar originalul?

– L-a pus şi pe acesta în buzunar.

– Aşa că n-ai citit niciodată scrisoarea? spuse Smiley, cu o uşoară compătimire în glas.

– Nu, Max. Regret că trebuie să-ţi spun că nu am citit-o.

– Dar ai văzut plicul. Îl aveai aici ca să i-l înmânezi când sosea.

– Ţi-am spus, Max. Venea de la Paris.

– Ce arondisment?

O nouă ezitare.

– Arondismentul XV, spuse Mikhel. Cred că era XV. Unde odinioară locuiau mulţi dintre ai noştri.

– Şi data? Poţi fi mai precis în privinţa datei? Ai spus cam două luni.

– Începutul lunii septembrie. Aş zice începutul lunii septembrie. Sfârşit de august, poate. Să zicem cu şase săptămâni în urmă, cam aşa ceva.

– Adresa de pe plic era scrisă de mână?

– Da, Max. Era scrisă de mână.

– Ce culoare avea plicul?

– Cafeniu.

– Şi cerneala?

– Albastră, presupun.

– Era sigilat?

– Poftim?

– Plicul era sigilat cu ceară sau cu bandă adezivă? Sau era lipit ca orice plic obişnuit?

Mikhel ridică din umeri, ca şi cum detaliile acestea erau sub demnitatea lui.

– Presupun că expeditorul şi-a menţionat numele pe spatele plicului? insistă, dar nu prea mult, Smiley.

Chiar dacă ar fi fost aşa, Mikhel n-ar fi recunoscut.

Pentru o clipă, Smiley îşi lăsă gândurile să zboare la plicul cafeniu, ascuns în vestiarul de la hotelul Savoy, şi la rugămintea fierbinte de ajutor pe care o conţinea. „Azi-dimineaţă am avut impresia că încercau să mă omoare. Nu vreţi să mi-l mai trimiteţi încă o dată pe prietenul dumneavoastră, Magicianul?“ Ştampila poştei din Paris, gândi el. Arondismentul XV. După prima scrisoare, Vladimir îi dăduse expeditorului adresa sa de acasă. Tot aşa cum dăduse numărul său de telefon de acasă lui Villem. După prima scrisoare, Vladimir îl scurtcircuitase pe Mikhel.

Sună telefonul, iar Mikhel răspunse pe loc, cu un „Da?“ scurt, apoi ascultă.

– Atunci pune-mi cinci câştigători şi plasaţi, şopti el, şi aşeză receptorul în furcă, cu o demnitate de magistru.

În momentul când se apropie de scopul principal al vizitei sale la Mikhel, Smiley avu grijă să procedeze cu cel mai mare respect. Îşi reaminti că Mikhel – care, la vremea când se alăturase Grupului de la Paris, cunoscuse din interior jumătate din centrele de interogatoriu ale Europei Răsăritene – avea un mod personal de a încetini atunci când te arătai prea insistent şi că, la vremea lui, aproape că-i înnebunise pe anchetatorii de la Sarratt cu această metodă.

– Pot să te întreb ceva, Mikhel? spuse Smiley, alegând o cale oblică faţă de direcţia de atac a interogatoriului său.

– Te rog.

– În seara aceea, când a venit aici să împrumute bani de la tine, a stat mai mult? I-ai făcut ceai? Aţi jucat cumva şah? Îmi poţi descrie puţin, te rog, seara aceea?

– Am jucat şah, dar fără a fi concentrat. Era preocupat, Max.

– A mai spus ceva în plus despre peştele cel mare?

Ochii cu pleoape grele îl fixau pe Smiley cu o privire nevinovată.

– Poftim, Max?

– Peştele cel mare. Operaţiunea pe care spunea că o plănuieşte. Mă întrebam dacă a vorbit mai pe larg despre ea în vreun fel oarecare.

– Nimic. Absolut nimic, Max. Era secretos la culme.

– Ai avut impresia că era implicată o altă ţară?

– A menţionat doar faptul că nu avea paşaport. Era lezat – Max, ţi-o spun deschis –, era rănit că Prăvălia nu a avut destulă încredere în el, încât să-i dea un paşaport. După atâtea servicii, după atâta devotament, era jignit.

– A fost pentru binele lui, Mikhel.

– Max, *eu,* în ceea ce mă priveşte, înţeleg perfect. Sunt mai tânăr, un om de lume, mai flexibil. Generalul era uneori impulsiv, Max. Trebuiau luate măsuri – chiar de către cei care îl admirau – pentru a-i ţine în frâu energiile. Asta este. Dar pentru el, ca om, era de neînţeles. Era o insultă.

Smiley auzi în spatele lui bubuitul paşilor apăsaţi ai Elvirei, care revenea dispreţuitoare în colţul ei.

– Atunci cine, după părerea ta, trebuia să facă deplasarea în locul lui? întrebă Smiley, ignorând-o din nou.

– Villem, zise Mikhel evident dezaprobator. Nu mi-a spus-o cu atâtea cuvinte, dar cred că l-a trimis pe Villem. Asta a fost impresia mea. Villem avea să meargă. Generalul vorbea cu multă mândrie despre tinereţea şi onoarea lui Villem. Şi de tatăl acestuia. Chiar a făcut o referire istorică. Vorbea de implicarea tinerei generaţii pentru a răzbuna nedreptăţile suferite de cea veche. Era foarte emoţionat.

– Unde l-a trimis? A dat Vladi cel mai mic indiciu în această privinţă?

– Nu mi-a spus. Mi-a zis doar: „Villem are paşaport, e un băiat de treabă, un bun baltic, sigur, poate călători, dar e necesar să fie protejat“. Eu nu iscodesc, Max. Nu sunt curios. Nu e genul meu. Ştii asta.

– Totuşi, ţi-ai format şi tu o idee, presupun, spuse Smiley. Aşa, ca oricine. Nu sunt chiar atât de multe locuri unde Villem ar fi liber să meargă, la urma urmei. Mai ales cu doar cincizeci de lire. Mai este şi slujba lui Villem, nu-i aşa? Ca să nu mai vorbim de nevastă-sa. Nu putea pur şi simplu să dispară în ceaţă când avea chef.

Mikhel făcu un gest foarte milităros. Împingându-şi buzele în afară, până când mustaţa era pe punctul de a se da peste cap, se trase de nas cu viclenie, prinzându-l între degetul gros şi arătător.

– Generalul mi-a cerut şi hărţi, spuse el hotărât. Stăteam la îndoială dacă să-ţi spun sau nu. Eşti vicarul său, Max, dar nu eşti de partea cauzei noastre. Întrucât am însă încredere în tine, îţi voi spune.

– Ce fel de hărţi?

– Ale străzilor. Ridică mâna către etajeră, ca şi cum le-ar fi ordonat să se apropie. Hărţi de oraşe. Danzig. Hamburg. Lübeck. Helsinki. Coasta de Nord. L-am întrebat: „Domnule General, permiteţi-mi să vă ajut, i-am spus. Sunt asistentul dumneavoastră pentru orice problemă. Am dreptul. Vladimir. Lasă-mă să te ajut". M-a refuzat. Dorea să fie absolut singur.

Regulile Moscovei, îşi spuse Smiley din nou. Multe hărţi şi doar una foloseşte la ceva. Şi din nou, observă el, Vladimir îşi lua măsuri să-şi disimuleze scopul faţă de aghiotantul său de încredere de la Paris.

– După care a plecat? sugeră el.

– Exact.

– La ce oră?

– Era târziu.

– Poţi să-mi spui cât de târziu?

Smiley simţi apoi privirea lui Mikhel trecând timp de o secundă peste umărul său şi oprindu-se acolo; un instinct care îl însoţise de când se ştia, îl făcu să întrebe:

– Vladimir a venit aici singur?

– Desigur, Max. Pe cine putea aduce?

Fură întrerupţi de zgomot de farfurii lovite între ele; era Elvira, care, în celălalt capăt al camerei, îşi reluase, neîndemânatică, treburile casei. Îndrăznind să-l privească pe Mikhel chiar în momentul acela, Smiley îl văzu uitându-se după ea cu o expresie pe care o recunoscu, dar pentru o fracţiune de secundă nu reuşi să o definească: disperată şi afectuoasă în acelaşi timp, sfâşiată între dependenţă şi silă. Până când, cu un sentiment descurajator de identificare, Smiley avu impresia că îşi priveşte propriul chip, aşa cum îl zărise mult prea des, cu ochii înroşiţi ca ai lui Mikhel, în frumoasele oglinzi cu rame aurite ale lui Ann, din casa lor de pe Bywater Street.

– Şi dacă n-a vrut să te lase să-l ajuţi, ce-ai făcut? întrebă Smiley cu aceeaşi dezinvoltură studiată. Te-ai aşezat şi te-ai apucat de citit, ai jucat şah cu Elvira?

Ochii căprui ai lui Mikhel îi susţinură privirea o clipă, alunecară în altă parte, apoi îl fixară din nou pe Smiley.

– Nu, Max, replică el, foarte respectuos. I-am dat hărţile. Dorea să le consulte de unul singur. I-am urat noapte bună. Dormeam atunci când a plecat.

Elvira însă nu dormea, după câte se pare, gândi Smiley. Elvira rămăsese să primească instrucţiunile fratelui ei prin procură. „Activ ca un patriot, ca un bărbat, ca un conducător, repetă Smiley. Activ din toate punctele de vedere."

– Ce contacte ai mai avut cu el de atunci? întrebă Smiley şi Mikhel ajunse brusc la cele întâmplate cu o zi înainte.

– Nimic până ieri, spuse Mikhel. Ieri după-amiază, mi-a telefonat, Max, îţi jur că nu l-am auzit atât de agitat de ani de zile. Fericit, aş zice în extaz. „Mikhel! Mikhel!" Max, era un om încântat. Voia să vină la mine chiar în noaptea aceea. Ieri-noapte. Târziu probabil, dar spunea că va avea cele cincizeci de lire ale mele. „Generale, i-am zis. Ce înseamnă cincizeci de lire? Eşti bine? Eşti teafăr?" „Mikhel, am fost la pescuit şi sunt fericit. Nu te culca, mi-a spus. Vin la tine la orele unsprezece, unsprezece şi ceva. Voi avea banii. Am

nevoie să te bat la şah, ca să-mi liniştesc nervii." Nu m-am culcat, am făcut ceai, l-am aşteptat. Şi-am tot aşteptat. Max, sunt soldat, pentru mine nu mă tem. Dar pentru General – pentru acest bătrân, Max – m-am temut. Am telefonat la Prăvălie, o urgenţă. Mi-au trântit receptorul în nas. Max, de ce ai făcut asta, spune-mi?

– Nu eram de serviciu, spuse Smiley, urmărindu-l acum pe Mikhel cât se poate de atent. Spune-mi, Mikhel, începu el.

– Max.

– Ce ai crezut că avea Vladimir de gând să facă după ce te-a sunat şi ţi-a comunicat vestea cea bună... şi înainte de a veni să-ţi dea înapoi cele cincizeci de lire?

Mikhel răspunse fără ezitare:

– Fireşte, am presupus că se va duce la Max, spuse el. Prinsese peştele cel mare. Acum se va duce la Max, va pretinde rambursarea cheltuielilor sale şi îi va anunţa marea veste. Fireşte, repetă el, uitându-se cumva prea direct în ochii lui Smiley.

„*Fireşte,* îşi spuse Smiley. Şi ştiai aproape la minut momentul în care îşi va părăsi apartamentul şi metru cu metru ruta pe care o va urma pentru a ajunge la locuinţa din Hampstead."

– Aşadar, nu a apărut, ai sunat la Prăvălie şi noi n-am fost cooperanţi, reluă Smiley. Îmi pare rău. Ce-ai făcut apoi?

– I-am telefonat lui Villem. În primul rând, pentru a mă asigura că băiatul era în bună regulă şi pentru a-l întreba unde se află Conducătorul nostru. Nevastă-sa, englezoaica, a urlat la mine. În cele din urmă, m-am dus la locuinţa lui. Nu-mi convenea... Mergeam nepoftit... viaţa sa particulară îi aparţinea... dar m-am dus. Am sunat la uşă. N-a răspuns. M-am întors acasă. Azi-dimineaţă, la orele unsprezece, m-a sunat Jüri. Nu citisem prima ediţie a ziarelor de seară, nu-mi plac ziarele englezeşti. Jüri le citise. Vladimir, Conducătorul nostru, murise, încheie Mikhel.

Elvira se afla lângă el. Adusese două pahare de votcă pe o tavă.

– Serveşte-te, spuse Mikhel.

Smiley luă un pahar, Mikhel pe celălalt.

– Pentru viaţă! spuse Mikhel foarte tare şi bău, iar ochii i se umplură de lacrimi.

– Pentru viaţă! repetă Smiley, în timp ce Elvira îi urmărea.

„Femeia s-a dus cu el, gândi Smiley. L-a obligat pe Mikhel să se ducă la locuinţa bătrânului, l-a târât până la uşă."

– Ai mai spus cuiva despre treaba asta, Mikhel? întrebă Smiley, după ce Elvira ieşise iar din cameră.

– N-am încredere în Jüri, zise Mikhel, suflându-şi nasul.

– I-ai spus lui Jüri despre Villem?

– Poftim?

– I-ai vorbit de Villem? I-ai sugerat în vreun fel lui Jüri că Villem avea de a face cu Vladimir?

După câte se pare, Mikhel nu comisese un astfel de păcat.

– Într-o situaţie ca aceasta nu trebuie să ai încredere în nimeni, spuse Smiley, pe un ton mai oficial, în timp ce se pregătea să plece. Nici măcar în poliţie. Acestea sunt ordinele. Poliţia nu trebuie să ştie că Vladimir ducea vreo activitate operativă, atunci când a murit. Este foarte important pentru securitate. A voastră şi a noastră. În afară de asta, nu ţi-a transmis nici un mesaj? Nimic pentru Max, de pildă?

„Spune-i lui Max că e vorba de Moş Ene", gândi el.

Mikhel schiţă un zâmbet de regret.

– A menţionat cumva, recent, Vladimir numele lui Hector, Mikhel?

– Hector nu făcea două parale din punctul lui de vedere.

– A spus Vladimir asta?

– Te rog, Max! N-am nimic personal împotriva lui Hector. Hector este Hector, nu este un gentleman, dar în lumea noastră trebuie să utilizăm tot soiul de membri ai speţei umane. Aşa zicea Generalul. Conducătorul nostru a fost un om bătrân. „Hector, mi-a spus Vladimir. Hector nu face două parale.

Bunul nostru poştaş Hector e ca băncile din City. Când plouă, se spune, băncile îşi iau umbrela. Poştaşul nostru Hector este la fel.“ Atenţie, acestea sunt vorbele lui Vladimir. Nu ale lui Mikhel. „Hector nu face două parale.“

– Când a spus asta?

– A spus-o de mai multe ori.

– De curând?

– Da.

– Cât de curând?

– Să fie vreo două luni. Poate mai puţin.

– După ce a primit scrisoarea de la Paris sau înainte?

– După. Nu e nici o îndoială.

Mikhel îl conduse până la uşă, ca un adevărat gentleman, chiar dacă Toby Esterhase nu era aşa ceva. La locul ei de lângă samovar, Elvira stătea şi fuma în faţa aceleiaşi fotografii cu mesteceni. Când trecu pe lângă ea, Smiley auzi un fel de şuierat, scos pe gură sau pe nas, sau pe amândouă, ca o ultimă declaraţie a dispreţului femeii.

– Ce vei face acum? îl întrebă el pe Mikhel în felul în care se pune această întrebare celor care suferiseră o grea pierdere. Cu coada ochiului o văzu ridicând capul la auzul întrebării, iar degetele i se desfăcură pe pagina revistei. Îi veni o ultimă idee: Şi n-ai recunoscut scrisul? întrebă Smiley.

– Ce scris, Max?

– De pe plicul trimis de la Paris.

Dintr-odată, nu mai avu timp să aştepte răspunsul; brusc i se făcuse lehamite de aceste subterfugii.

– La revedere, Mikhel!

– Mergi sănătos, Max!

Capul Elvirei se cufundă din nou asupra mestecenilor. „Nu voi şti niciodată, gândi Smiley, în timp ce cobora scara de lemn cu paşi repezi. Nici unul din noi nu va şti. Era oare el, Mikhel, trădătorul, care îi purta pică bătrânului pentru faptul că împărţea femeia cu el, care poftea la coroana ce-i fusese refuzată de mult prea mult timp? Sau era el, Mikhel, ofiţerul

şi gentlemanul dezinteresat, Mikhel atotcredinciosul servitor? Sau poate, asemenea atâtor servitori credincioşi, era şi una, şi alta?“

Se gândi la mândria de cavalerist a lui Mikhel, de o tandreţe tot atât de redutabilă precum bărbăţia oricărui alt erou. Mândria sa de a fi îngerul păzitor al Generalului, mândria sa de a fi stăpânul său. Umilirea sa de a se simţi exclus. Din nou mândria sa – sub câte faţete putea apărea! Dar până unde mergea această mândrie? Până la mândria de a dărui cu nobleţe fiecărui stăpân, de pildă? „Domnilor, v-am slujit bine pe amândoi“, declară agentul dublu perfect la crepusculul vieţii sale. Şi o spune tot cu mândrie, gândi Smiley, care-i cunoscuse pe câţiva dintre aceştia.

Se gândi la scrisoarea de şapte pagini de la Paris. Se gândi la cealaltă dovadă. Se întrebă la cine ajunsese fotocopia. Să fie Esterhase? Se întrebă unde era originalul. „Cine s-a dus la Paris? se întrebă el. Dacă Villem s-a dus la Hamburg, cine era micuţul Magician?“ Era frânt de oboseală. Epuizarea îl lovi precum un virus care te atacă pe neaşteptate. O simţea în genunchi, în coapse, în tot trupul care ceda. Dar continuă să meargă, întrucât mintea sa refuza să se odihnească.

CAPITOLUL 11

Ostrakova putea să umble, şi să umble era exact ceea ce avea nevoie. Să umble şi să-l aştepte pe Magician. N-avea nimic rupt. Cu toate că trupul ei mic şi îndesat, atunci când îl îmbăiaseră, începuse să se acopere de pete negre, ca o hartă a bazinelor carbonifere, nu avea nimic rupt. Iar bietele ei şale, care o necăjiseră la antrepozite, arătau de parcă armatele secrete reunite ale Rusiei Sovietice ar fi gonit-o cu cizme în fund de la un capăt la altul al Parisului. Totuşi, nu avea nimic rupt. Îi radiografiaseră tot ce se putea, o palpaseră ca pe o bucată de carne dubioasă, să vadă dacă se-nregistra vreo hemoragie internă. Dar, în cele din urmă, îi declaraseră pe un ton posomorât că era victima unui miracol.

Şi, cu toate acestea, voiseră s-o mai ţină acolo. Voiseră s-o îngrijească pentru şocul pe care-l suferise, s-o sedeze – măcar o noapte! Poliţia, care găsise şase martori, cu şapte relatări contradictorii privind cele întâmplate (Maşina fusese cenuşie sau albastră? Numărul de înmatriculare era de la Marsilia sau era străin?), îi luase o declaraţie lungă şi o ameninţase că va reveni să-i mai ia încă una.

Ostrakova, cu toate acestea, îşi făcuse ieşirea din spital.

Avea cel puţin copii care să o îngrijească? o întrebaseră cei de la spital. O, avea o puzderie! le spusese ea. Fiice care să-i satisfacă până şi cea mai mică toană, fii care să o ajute să urce şi să coboare scările! Mulţi... câţi doreau! Pentru a face plăcere surorilor de caritate, inventase chiar biografii, cu toate

că îi bubuia capul ca o tobă de război. Trimisese după haine. Ale ei erau ferfeniță, iar Dumnezeu însuși trebuie să fi roșit când văzuse halul în care o găsiseră. Dăduse o adresă falsă care să se potrivească numelui ei fals; nu dorea ca treaba aceasta să aibă urmări, nu dorea vizitatori. Și, de bine, de rău, nu se știe cum, cu puterea voinței, când ceasul bătea de șase, în acea seară, Ostrakova deveni un alt fost pacient palid, călcând cu grijă și simțind durerea fiecărui pas în josul rampei marelui spital întunecat, pentru a reveni în lumea care, în aceeași zi, făcuse tot posibilul să scape de ea o dată pentru totdeauna. Încălțată cu cizme, care, ca și ea, erau lovite zdravăn, dar în mod misterios scăpaseră nerupte. În mod ciudat, se simțea mândră de felul în care o ajutaseră.

Era încălțată tot cu ele. Revenită în crepusculul propriului apartament, așezată în fotoliul zdrențuit al lui Ostrakov, luptându-se cu răbdare cu vechiul lui revolver militar, încercând să ghicească cum dracu' se încărca, se arma și se trăgea cu el, își purta cizmele ca pe o uniformă. „Sunt o armată cu un singur soldat." Să rămână în viață. Acesta era unicul ei scop, și cu cât va reuși mai mult timp, cu atât îi va fi victoria mai mare. Să rămână în viață până în momentul când venea Generalul sau până când i-l trimitea pe Magicianul său.

Să le scape, precum Ostrakov? Ei bine, făcuse asta. Să-și bată joc de ei, ca Glikman, să-i înghesuie în colțuri unde n-aveau altă alegere decât să-și contemple propria obscenitate? Pe vremea ei, îi plăcea să-și amintească, făcuse și ea puțin din toate acestea. Dar, pentru a supraviețui – așa cum nu făcuse nici unul din bărbații ei: pentru a te agăța de viață, împotriva tuturor eforturilor acelui univers infinit, lipsit de suflet, cu funcționari abrutizați, pentru a fi un spin în viața acestora, în fiecare ceas al zilei, doar prin faptul că rămăsese în viață, că răsufla, mânca, se mișca și nu-și pierdea capul –, aceasta, hotărâse Ostrakova, era o îndeletnicire demnă de firea ei înflăcărată, de credința ei, de cele două iubiri ale ei. Și se înhămase la treabă imediat, cu tot devotamentul necesar.

Începuse prin a o trimite pe tâmpita aia de portăreasă să-i facă cumpărăturile. Invaliditatea îşi avea părţile ei bune.

– Am avut un mic atac, Madame la Pierre. Că fusese de inimă, de stomac sau din partea poliţiei secrete ruse, nu îi divulgase caprei ăleia bătrâne. Mi s-a recomandat să nu lucrez câteva săptămâni şi să mă odihnesc deplin. Sunt epuizată, madame! Sunt momente când omul nu doreşte decât să fie singur. Iată, luaţi asta, madame. Nu sunteţi ca alţii, apucători şi prea curioşi.

Madame la Pierre strânsese bancnota în palmă şi, după ce trăsese cu coada ochiului să vadă cât era, o vârâse pe undeva pe la talie.

– Şi, madame, oricine întreabă de mine, fă-mi favoarea şi spune-i că sunt plecată. Nu voi aprinde luminile pe partea care dă spre stradă. Noi, femeile sensibile, avem dreptul la puţină linişte, cred că eşti de acord? Dar, madame, te rog nu uita cine sunt vizitatorii şi spune-mi – fie că e încasatorul de la electricitate sau persoane care fac chete de caritate –, spune-mi totul. Vreau să aud că viaţa merge înainte în jurul meu.

Portăreasa ajunsese la concluzia că Ostrakova era nebună, dar nu vedea nici o nebunie în banii ei, iar banii reprezentau lucrul care-i plăcea cel mai mult, şi, de altfel, era şi ea nebună. În câteva ore, Ostrakova devenise mai vicleană chiar decât fusese la Moscova. Bărbatul portăresei urcase la ea – şi el tot tâlhar, mai mare decât capra bătrână – şi, încurajat cu alte ciubucuri, îi fixase câteva lanţuri de siguranţă la uşă. Mâine, avea să-i pună un vizor, tot pe bani. Portăreasa îi promisese apoi să-i recepţioneze corespondenţa şi să nu i-o dea decât la ore stabilite – exact la unsprezece dimineaţa, şase după-amiaza, sunând scurt de două ori –, pe bani, bineînţeles. Deschizând cu greu micul ventilator de la spălătorul din spate şi urcându-se în picioare pe un scaun, Ostrakova se putea uita când dorea în curtea de jos, la oricine venea sau pleca. Trimisese un bilet la antrepozite, comunicându-le că era suferindă. Nu putuse mişca din loc patul dublu, dar cu nişte

perne şi cu o pilotă aranjase divanul şi îl aşezase astfel încât să ţintească precum o torpilă, prin uşa deschisă a salonului, către intrare. Tot ceea ce avea de făcut era să stea întinsă cu cizmele îndreptate către intrus şi să tragă de-a lungul liniei lor, iar dacă nu-şi zbura picioarele, l-ar fi prins în primul moment de surpriză, când ar fi încercat să se năpustească asupra ei. Plănuise totul. Capul îi bubuia, ochii i se împăienjeneau când îşi mişca prea repede capul, ardea de febră şi câteodată aproape că-şi pierdea cunoştinţa. Dar plănuise totul, dăduse dispoziţiile necesare, iar până la sosirea Generalului sau a Magicianului, o lua cu Moscova de la capăt.

– Eşti singură, bătrână nebună, îşi spuse ea cu glas tare. N-ai pe cine să te bizui, decât pe tine însăţi, aşa că încearcă să te descurci.

Cu o fotografie a lui Glikman şi cu una a lui Ostrakov pe podea lângă ea, cu o icoană a Sfintei Fecioare sub cuvertură, Ostrakova începu prima ei noapte de veghe, rugându-se neîncetat la o armată de sfinţi şi, nu în cele din urmă, la Sfântul Iosif, să i-l trimită pe salvatorul ei, Magicianul.

„Nici un mesaj nu mi s-a ciocănit în ţevile de apă, gândi ea. Nici măcar ocara unui gardian care să mă trezească.“

CAPITOLUL 12

Şi totuşi, era în aceeaşi zi: o zi care nu se mai sfârşea, în care nu te puteai duce la culcare. Un timp, după ce plecase de la Mikhel, George Smiley lăsă să-l poarte picioarele singure, fără să ştie unde, prea obosit, prea răvăşit ca să aibă încredere în sine însuşi că poate conduce, însă cu mintea destul de limpede ca să-şi supravegheze spatele, să se întoarcă uşor, dar brusc, pentru a-i surprinde pe potenţialii urmăritori. Plin de noroi, cu pleoapele grele, aştepta să i se liniştească mintea. Încerca să se destindă, să se elibereze de efortul neîntrerupt al maratonului său de douăzeci de ore. Cheiurile Tamisei îl văzură trecând, aşa cum îl văzură şi o cârciumă de pe lângă Northumberland Avenue, probabil The Sherlock Holmes, unde îşi oferi un whisky mare şi nu ştiu ce să facă, să-i dea, să nu-i dea telefon Stellei, oare era în regulă? Hotărând că n-avea nici un rost – nu putea totuşi să telefoneze în fiecare seară pentru a o întreba dacă ea şi Villem erau în viaţă – o luă din nou pe jos, până se trezi în Soho, care, sâmbăta seara, era şi mai îngrozitor decât de obicei. Trebuia să-l înfrunte pe Lacon, gândi el. Să ceară protecţie pentru familie. Dar nu avea decât să-şi imagineze scena ca să-şi dea seama că ideea era născută moartă. Dacă pentru Vladimir Prăvălia nu se simţea responsabilă, atunci, pentru Villem, cu atât mai puţin. Şi cum, mă rog, poţi ataşa o echipă de dădace unui şofer care făcea curse internaţionale? Singura sa consolare o prezenta faptul că asasinii lui Vladimir găsiseră, după câte se pare, ceea ce căutau, că nu

mai aveau nevoie de altceva. Totuşi, ce era cu femeia de la Paris? Ce era cu autorul celor două scrisori?

„Du-te acasă“, îşi spuse el. De două ori, de la cabine telefonice, formă nişte numere aiurea, ca să poată urmări trotuarul. O dată intră într-o fundătură şi făcu cale întoarsă, pândind paşi nesiguri sau ochi care îi evitau privirea. Se gândi să ia o cameră la hotel. Procedase aşa uneori, doar pentru a avea o noapte de linişte. Câteodată locuinţa sa era un loc mult prea primejdios pentru el. Se gândi la bucata de negativ. Era momentul să deschidă cutia. Trezindu-se gravitând din instinct către vechiul cartier general din Cambridge Circus, o tăie în grabă spre est, pentru a-şi lua maşina. Convins că nu era urmărit, se îndreptă către Bayswater, departe de traseul său obişnuit, dar continuând să privească atent oglinda retrovizoare. De la un negustor pakistanez de articole de fierărie, care vindea de toate, cumpără două lighenaşe de plastic şi un ochi de geam dreptunghiular, obişnuit, de treisprezece centimetri pe opt, iar de la o farmacie, situată la vreo trei case mai departe, luă zece coli de hârtie fotografică de calitatea a II-a de aceeaşi dimensiune şi o lanternă de jucărie, cu un astronaut pe mâner şi cu un filtru roşu, care aluneca pe lentilă atunci când apăsai un buton nichelat. Din Bayswater, pe o rută aleasă cu grijă, rulă către Savoy, intrând prin partea dinspre chei. Nu era urmărit. La vestiarul bărbaţilor era de serviciu aceeaşi persoană, care îşi aminti chiar şi de gluma lor.

– Mai aştept încă să explodeze, spuse tânărul cu un zâmbet, înmânându-i cutia. Cred că am auzit ticăitul o dată sau de două ori.

Când ajunse în faţa uşii sale de intrare, penele mici pe care le pusese înainte de a pleca la Charlton erau în continuare la locul lor. Prin ferestrele vecinilor săi văzu lumina lumânărilor de sâmbătă seara şi capete ce discutau. La ferestrele lui însă perdelele erau trase, aşa cum le lăsase, iar în vestibul mica şi frumoasa pendulă a lui Ann îl întâmpină într-un întuneric pe care se grăbi să-l risipească.

Aşa istovit cum era, procedă totuşi metodic.

Mai întâi, zvârli trei surcele în căminul din salon, le aprinse, aruncă peste ele nişte cărbuni ce nu scot fum şi agăţă deasupra şemineului uscătorul de rufe al lui Ann. În chip de salopetă, îşi puse un vechi şorţ de bucătărie, înnodând zdravăn cordonul în jurul taliei lui voluminoase, ca element de protecţie suplimentară. De sub scară scoase nişte material verde de camuflaj şi două scaune de bucătărie pe care le coborî în pivniţă. Astupând geamul, urcă din nou la parter, desfăcu cutia, o deschise şi nu, nu găsi o bombă, ci scrisoarea şi un pachet mototolit de ţigări, cu bucata de negativ a lui Vladimir vârâtă în el. Scoţând-o, se întoarse în pivniţă, aprinse lanterna roşie şi se apucă de lucru, cu toate că Cerul e martor că nu avea nici un pic de talent de fotograf şi că ar fi putut perfect de bine – în teorie – să dea pelicula prin intermediul lui Lauder Strickland pentru a-i fi developată, de zece ori mai repede, de către Serviciul Fotografic al Prăvăliei. Sau, la drept vorbind, ar fi putut-o duce tot atât de bine la oricare din jumătatea de duzină de „furnizori“, cum sunt ei numiţi în limbajul Prăvăliei: colaboratori de marcă în anumite domenii şi care se angajaseră, dacă sunt chemaţi la orice oră din zi şi din noapte, să lase totul şi, fără nici o întrebare, să-şi pună talentele în slujba Prăvăliei. Un astfel de furnizor locuia la o aruncătură de băţ de Sloane Square, un suflet blând ce se specializase în fotografii de nuntă. Smiley n-avea decât să meargă zece minute pe jos, să sune la uşa omului şi ar fi putut avea fotografiile într-o jumătate de oră. Dar nu se dusese. Preferase inconvenientul – precum şi imperfecţiunea – de a developa în intimitatea casei lui, în timp ce sus suna neobosit telefonul, iar el nu-i dădea nici o atenţie.

Preferă metoda încercare şi eroare, expunând negativul mai întâi prea mult, apoi prea puţin, la lumina camerei. Folosind ca instrument de măsură greoiul cronometru de bucătărie, care ticăia şi mârâia precum ceva din *Coppélia.* Preferă să bombăne şi să înjure de iritare, să transpire pe

întuneric şi să irosească şase coli de hârtie fotografică înainte ca revelatorul din lighenaş să-i ofere o imagine cât de cât acceptabilă, pe care o puse în fixatorul rapid, timp de trei minute. O spălă. O şterse cu un şervet de ceai curat, pe care îl deteriora definitiv, probabil, n-avea de unde să ştie. O luă sus şi o prinse cu cârlige de uscătorul de rufe. Iar pentru cei cărora le plac simbolurile mai grele, este fapt intrat în istorie, acela că focul, în ciuda surcelelor, era mai mult stins decât aprins, întrucât cărbunele era în cea mai mare parte format din nişte zgură umedă, aşa că George Smiley fu nevoit să se aşeze în patru labe şi să sufle în flacără, pentru a nu o lăsa să se stingă. Astfel îi putea trece prin cap ideea – dar nu-i trecu, întrucât orice urmă de introspecţie îi dispăruse, dat fiind că acum, din nou, nu mai putea de curiozitate – că proceda exact contrar ordinului imperativ al lui Lacon de a înăbuşi focul, nu de a-l stârni.

După ce atârnă deasupra covorului imaginea obţinută, Smiley se îndreptă către un minunat scrin cu intarsii, în care Ann îşi păstra „ale ei“ cu o dezinvoltură stânjenitoare. Ca de pildă, o foaie de hârtie de corespondenţă pe care scrisese „Iubitule“ şi atât, neştiind poate cărui iubit să i se adreseze. Ca de pildă, plicuri cu chibrituri de la restaurante în care el nu călcase niciodată sau scrisori al căror scris îi era necunoscut. Dintre atâtea nimicuri dureroase pescui o lupă mare victoriană, cu mâner de sidef, pe care ea o folosea pentru a citi definiţiile la careurile de cuvinte încrucişate pe care nu le completa niciodată. Astfel înarmat – datorită oboselii, succesiunea acţiunilor sale era lipsită de finalitate logică – puse un disc cu muzică de Mahler, pe care i-l dăduse Ann, şi se aşeză într-un fotoliu de lectură din piele, dotat cu un suport de carte astfel conceput încât să pivoteze ca o tavă deasupra stomacului unui bolnav căruia i se aduce mâncarea la pat. Obosit de moarte din nou, făcu imprudenţa de a închide pleoapele în timp ce asculta în parte muzica, în parte picurul fotografiei puse la uscat şi în parte trosnetul recalcitrant al focului. Trezindu-se speriat,

treizeci de minute mai târziu, observă că fotografia se uscase şi că Mahler se învârtea în gol odată cu discul patefonului.

Se uită cu atenţie, cu o mână ţinându-şi ochelarii, cu cealaltă rotind încet lupa deasupra fotografiei.

Se vedea un grup, nu politic, nu o partidă de înot, pentru că nici una dintre persoane nu era în costum de baie. Era un cvartet, doi bărbaţi şi două femei, întinşi pe divane capitonate, în jurul unei mese joase, încărcate cu sticle şi cu ţigări. Femeile erau goale, tinere şi frumoase. Bărbaţii, cam tot atât de dezbrăcaţi, erau întinşi unul lângă altul, iar fetele se încolăciseră conştiincios în jurul celui ales. Lumina fotografiei era palidă şi ireală; din puţinul pe care îl ştia în materie, Smiley ajunse la concluzia că fusese făcută pe film rapid, întrucât copia avea rasterul mare. Textura, se gândi el mai bine, îi amintea de fotografiile – ce se vedeau atât de des – în care apăreau ostatici luaţi de către terorişti, doar că acele patru personaje din fotografie nu erau interesate decât unele de altele, în timp ce ostaticii au un mod de a se uita în obiectiv, ca şi cum acesta ar fi ţeava unei arme. În continuare în căutarea a ceea ce el ar fi numit informaţie operativă, încercă să determine poziţia probabilă a aparatului de fotografiat şi decise că acesta trebuie să se fi aflat mult deasupra celor vizaţi. Cei patru păreau lungiţi în centrul unei gropi, având aparatul aţintit în jos către ei. O umbră, foarte neagră – o balustradă, sau poate pervazul unei ferestre, sau pur şi simplu umărul cuiva – acoperea partea de jos a prim-planului. Ca şi cum, în ciuda poziţiei în care se afla aparatul, doar jumătate din obiectiv îndrăznise să ridice capul deasupra liniei de vizare.

Smiley ajunse la prima încercare de concluzie. Un pas înainte – nu prea mare; avea însă în minte destui paşi mari. Un pas tehnic, să-i spunem. Un pas tehnic, modest. Era clar că fotografia fusese *furată*, după cum se spune în limbajul

meseriei. Şi mai mult decât furată, cu intenţia de a *prăji*, ceea ce înseamnă „a şantaja". Dar a şantaja pe cine? În ce scop?

Cântărind problema, Smiley adormise probabil. Telefonul se afla pe micul scrin al lui Ann; trebuie că sunase de vreo trei sau patru ori până când Smiley îl auzi.

– Da, Oliver? spuse Smiley precaut.

– A, George! Am încercat şi mai devreme. Te-ai întors bine acasă, îmi închipui.

– De unde? întrebă Smiley.

Lacon preferă să nu răspundă la această întrebare.

– Mă simţeam dator să te sun, George. Ne-am despărţit într-o atmosferă cam dezagreabilă. M-am cam răstit. Aveam prea multe pe cap. Îmi cer scuze! Cum merge treaba? Ai sfârşit? Ai terminat?

Pe fundalul sonor, Smiley auzi fetele lui Lacon care se certau cu privire la chiria ce se cerea pentru o cameră de hotel în Park Lane. „Stau la el peste weekend", gândi Smiley.

– Am luat din nou legătura cu Internele, la telefon, George, continuă Lacon, cu un glas mai scăzut, fără să aştepte răspuns la întrebările anterioare. Au primit raportul medicului legist, aşa încât cadavrul poate fi ridicat. Se recomandă incinerarea neîntârziată. M-am gândit că dacă ţi-aş da numele firmei care se ocupă de aceste lucruri, ai putea să-l transmiţi celor interesaţi. Nu cu titlu personal, bineînţeles. Ai văzut comunicatul de presă? Ce crezi? Îl găsesc bine adus din condei. Cred că are exact tonul potrivit.

– Stai să iau un creion, spuse Smiley, şi scotoci din nou în sertar, până când găsi un obiect de plastic sub formă de pară, cu o cureluşă de piele, pe care Ann îl purta câteodată la gât.

Îl deschise destul de greu şi notă, sub dictarea lui Lacon: numele firmei, adresa, din nou numele firmei, urmat încă o dată de adresă.

– Ai notat? Vrei să repet? Sau preferi să-mi citeşti ce-ai scris, ca să fim de două ori mai siguri că e corect?

– Cred că am notat bine, mulţumesc, spuse Smiley.

Cu o anumită întârziere, îi trecu prin cap că Lacon era beat.

– Şi acum, George, nu uita că am stabilit o întâlnire. Un seminar privind căsnicia, fără nici un fel de reţineri. Te-am distribuit în rolul de decan de vârstă în materie. E o zalhana decentă jos şi îţi ofer o cină rapidă, în timp ce tu îmi vei împărtăşi din înţelepciunea ta. Ai vreo agendă la îndemână? Să notezi data.

Simţindu-se groaznic, Smiley conveni asupra datei. După o viaţă întreagă în care inventase poveşti de acoperire pentru fiecare ocazie, nu reuşise totuşi să se eschiveze de la o invitaţie la masă.

– Şi n-ai găsit nimic? întrebă Lacon, cu mai multă curiozitate în glas. Nici o bubă, nimic care să şchioapete, nici un mărunţiş care să-ţi atragă atenţia? A fost o furtună într-un pahar cu apă, nu-i aşa, aşa cum ne-am închipuit?

Lui Smiley îi trecură prin cap o mulţime de răspunsuri, dar nu găsi de cuviinţă să folosească nici unul.

– Ce e cu factura de telefon? întrebă Smiley.

– Factură de telefon? Ce factură? A, da, te referi la factura *lui?* Plăteşte-o şi trimite-mi chitanţa. Nici o problemă. Mai bine însă trimite-i-o lui Strickland prin poştă.

– Ţi-am trimis-o ţie deja, spuse Smiley calm. Ţi-am cerut o listă a tuturor apelurilor cărora li se putea da de urmă.

– Mă voi ocupa de el de îndată, răspunse Lacon afabil. Altceva?

– Nu, nu cred că ar mai fi. Nimic altceva.

– Culcă-te şi dormi puţin. Pari sleit.

– Noapte bună, spuse Smiley.

Din nou cu lupa lui Ann în palma lui grăsulie, Smiley reîncepu examinarea fotografiei. Fundul gropii era acoperit cu o mochetă aparent albă. Divanele tapisate erau dispuse în potcoavă, urmând linia draperiilor care formau perimetrul din

spate. În planul secund se afla o uşă capitonată, iar hainele de care se dezbrăcaseră cei doi bărbaţi – vestoane, cravate, pantaloni – erau atârnate de ea cu deosebită grijă. Pe masă se afla o scrumieră, iar Smiley încercă să descifreze ce stătea scris pe marginea ei. După numeroase manevre făcute cu lupa, descoperi ceea ce filologul ratat din el descrise drept formă prezumtivă a literelor „A-C-H-T“, dar nu putea să spună dacă era vorba despre un cuvânt complet – însemnând „opt“, „atenţie“, alte concepte mai îndepărtate – sau despre patru litere dintr-un cuvânt mai lung. Nu încercă în acest stadiu să descopere ceva în plus, preferând pur şi simplu să înmagazineze informaţia undeva în minte, până când alte piese ale acestui joc de puzzle îl vor face să-i găsească un loc.

Ann sună. De bună seamă aţipise din nou, dat fiind că tot ce îşi aminti după aceea a fost că nu auzise deloc ţârâitul telefonului, ci pur şi simplu vocea ei în timp ce ducea încet receptorul la ureche: „George, George“, ca şi cum striga de mult, iar el de-abia acum găsea energia sau interesul pentru a răspunde.

Începură conversaţia ca doi străini, tot aşa cum începeau să facă dragoste.

– Ce faci? întrebă ea.

– Foarte bine, mulţumesc! Dar tu ce faci? Cu ce îţi pot fi de folos?

– Vorbesc serios, insistă Ann. Ce mai faci? Vreau să ştiu.

– Ţi-am spus, bine.

– Te-am sunat de dimineaţă. De ce n-ai răspuns?

– Am fost plecat.

Urmă o tăcere lungă, timp în care ea păru a cumpăni această scuză ieftină. Telefonul nu o deranjase niciodată. Nu-i dădea nici un fel de sentiment al grabei.

– Plecat să lucrezi? întrebă ea.

– O treabă administrativă, pentru Lacon.

– Îşi începe mai nou treburile administrative la ore matinale?

– L-a părăsit nevastă-sa, spuse Smiley în loc de explicaţie.

Nici un răspuns.

– Tu spuneai mereu că ar fi înţelept să o facă, continuă el. Trebuia să o şteargă rapid, spuneai tu, înainte de a deveni o altă gheişă a Serviciului Public.

– M-am răzgândit. Are nevoie de ea.

– Dar ea, după câte presupun, nu are nevoie de el, remarcă Smiley, ascunzându-se în spatele unui ton academic.

– E o idioată, spuse Ann, şi urmă o altă tăcere, de data aceasta provocată de Smiley, în timp ce medita la imensa opţiune nedorită cu care ea îl confruntase pe nepusă masă.

Să fie din nou împreună, cum zicea ea câteodată.

Să fie uitate rănile, lista amanţilor ei; să fie dat uitării Bill Haydon, trădătorul Prăvăliei, a cărui umbră mai stăruia pe chipul lui Ann ori de câte ori întindea mâna către ea, a cărui amintire o purta cu el ca o durere permanentă. Bill, prietenul său, Bill, floarea generaţiei sale, bufonul, vrăjitorul, conformistul iconoclast; Bill, omul născut să înşele, omul care căutând trădarea ajunsese în patul ruşilor şi al lui Ann. Să organizeze o nouă lună de miere, să ia avionul către sudul Franţei, să mănânce bine, să cumpere toalete, toate acele jocuri pe care le joacă amanţii. Şi pentru cât timp? Cât timp până când avea să vadă zâmbetul pierindu-i de pe faţă şi ochii întunecându-se, iar miticele ei cunoştinţe aveau să-i solicite prezenţa pentru a le obloji durerile mitice în locuri îndepărtate?

– Unde eşti? întrebă el.

– La Hilda.

– Credeam că eşti în Cornwall.

Hilda era o femeie divorţată, destul de fâşneaţă. Locuia în Kensington, la nici douăzeci de minute de mers pe jos.

– Şi Hilda unde este? întrebă el, după ce înghiţi această informaţie.

– A ieşit.

– Toată noaptea?

– Aşa cred, după cât o ştiu pe Hilda. Doar dacă nu-l aduce acasă.

– Ei bine, atunci cred că trebuie să te distrezi cât poţi de bine fără ea, spuse el, dar în timp ce vorbea o auzi şoptind:

– George.

O teamă adâncă şi violentă îi cuprinse inima. Aruncă o privire cruntă de-a lungul camerei, către fotoliul de lectură, şi văzu fotografia pe suportul de carte, lângă lupa ei; dintr-odată, într-un singur efort de memorie, reconstitui tot ceea ce îi insinuaseră sau şoptiseră evenimentele acelei zile nesfârşite; auzi bubuitul tobelor propriului trecut mobilizându-l pentru un ultim efort de a exterioriza şi rezolva conflictul cu care trăise; şi nu dorea s-o aibă în preajma lui. „Spune-i lui Max că e vorba de Moş Ene." Având luciditatea pe care ţi-o dau foamea, oboseala şi confuzia, Smiley ştia cu certitudine că ea nu trebuia să participe la ceea ce avea el de făcut. Ştia – era de-abia pe prag – şi totuşi ştia că era posibil, în ciuda tuturor condiţiilor vitrege, că i se dăduse, în amurgul vieţii, ocazia de a rejuca în sfârşit partidele vieţii lui, amânate din cauza ploii. Dacă era aşa, atunci nici o Ann, nici o pace falsă, nici un martor mânjit al acţiunilor sale nu trebuia să-i deranjeze căutarea solitară. Până atunci nu ştiuse ce voia. Acum ştia.

– Nu trebuie, spuse el. Ann? Ascultă. Nu trebuie să vii aici. Nu are nimic de-a face cu opţiunea. E o chestiune de detalii practice. Nu trebuie să vii aici.

În urechile sale, propriile cuvinte sunau ciudat.

– Atunci vino tu aici, zise ea.

Puse receptorul în furcă. Şi-o imagină plângând, apoi scoţându-şi agenda pentru a vedea cine dintre Primii Unsprezece, cum îi numea ea, ar putea-o consola în locul lui. Îşi turnă un pahar de whisky sec, soluţia Lacon. Se duse la bucătărie, uită de ce şi rătăci prin birou. „Sifon, gândi el. Prea târziu. Mă lipsesc. Trebuie să fi fost nebun, gândi el. Urmăresc fantome, nu este nimic în treaba asta. Un General

senil a avut un vis şi a murit pentru el." Şi-aduse aminte de Wilde: faptul că un om moare pentru o cauză nu înseamnă că respectiva cauză este dreaptă. Un tablou atârna strâmb. Îl îndreptă, puţin prea mult în colţul acesta, prea mult în colţul celălalt, dându-se câţiva paşi înapoi de fiecare dată. „Spune-i că e vorba de Moş Ene." Se întoarse la fotoliul de lectură şi la cele două prostituate, aţintind prin lupa lui Ann o privire sălbatică asupra lor, privire care le-ar fi făcut s-o ia la goană, să caute protecţia peştilor lor.

Aparţineau, evident, clasei superioare a profesiei lor, cu trupurile lor fragede, tinere şi îngrijite. Păreau de asemenea – poate era doar o coincidenţă – să fi fost în mod deliberat alese diferite una de alta, oricine o fi fost cel care le selectase. Fata din stânga era blondă şi finuţă, de o statură aproape clasică, cu coapse lungi şi cu sâni mici şi ridicaţi, în timp ce tovarăşa ei era brunetă, îndesată, cu coapse pline şi cu faţa lată, având poate ceva de eurasiană. Blonda, reţinu el, purta cercei sub formă de ancoră, ceea ce i se păru ciudat, deoarece, din experienţa sa limitată în materie de femei, cerceii erau primul lucru pe care şi-l scoteau. Ann n-avea decât să iasă din casă fără ei, că el şi simţea cum îl lasă inima. În afară de asta, nu putea găsi nimic mai deştept să spună despre nici una din fete, astfel încât, după ce mai dădu pe gât o gură bună de whisky sec, îşi deplasă încă o dată atenţia către bărbaţi, de care, dacă voia să o recunoască, se interesase de la bun început, din momentul în care, pentru întâia oară, se apucase să examineze fotografia. Ca şi fetele, erau foarte deosebiţi unul de altul, cu toate că la bărbaţi – întrucât erau sensibil mai în vârstă – diferenţele erau legate, pare-se, de profunzime şi de forţa de caracter. Cel care o ţinea pe blondă era blond şi el, iar la prima vedere plicticos, în timp ce bărbatul ce o ţinea pe brunetă în braţe era nu numai smead, dar avea şi o vivacitate latină, dacă nu levantină, în trăsături, un zâmbet contagios, de altfel singurul element atractiv din

fotografie. Blondul era corpolent şi stătea întins cât era de lung, iar brunetul era scund şi destul de isteţ pentru a fi bufonul său; părea un drac împieliţat, cu o figură amabilă şi cu nişte smocuri de păr ca nişte coarne deasupra urechilor.

O anumită nervozitate – analizată retroactiv putea prea bine fi considerată un presentiment – îl făcu pe Smiley să se ocupe mai întâi de bărbatul blond. Era unul dintre acele momente când te simţi mai în siguranţă cu necunoscuţii.

Avea un bust zdravăn, dar nu atletic, membre masive, fără să sugereze însă forţa. Albeaţa pielii şi părul deschis la culoare îi scoteau în evidenţă obezitatea. Mâinile – una pe coapsa fetei, alta în jurul taliei ei – erau grăsulii şi lipsite de farmec. Ridicând lupa încet deasupra pieptului gol, Smiley ajunse în dreptul capului. La vârsta de patruzeci de ani, după cum scrisese un tip deştept, prevestind a rău, omul capătă chipul pe care îl merită. Smiley se îndoia de acest lucru. Cunoscuse firi poetice condamnate la închisoare pe viaţă în spatele unor feţe aspre şi delicvenţi cu chip de înger. Cu toate acestea, nu era o faţă care să spună cine ştie ce şi nici aparatul nu îl prinsese în lumina cea mai favorabilă. În materie de caracter, faţa îi părea împărţită în două: partea inferioară, lăbărţată într-un zâmbet de bună dispoziţie grosolană, în timp ce, cu gura căscată, îi spunea ceva companionului său; partea de sus, dominată de doi ochi mici şi palizi, în jurul cărora nu strălucea nici veselia, nici buna dispoziţie, a căror privire părea să iasă din carnea păstoasă care-i înconjura cu acea dulceaţă rece şi impertubabilă a unui copil. Nasul era plat, iar părul bogat fusese pieptănat în stilul Europei Centrale.

O faţă hulpavă, ar fi zis Ann, care avea tendinţa de a da sentinţe fără drept de apel asupra unor oameni, doar privindu-le chipul în ziare. Hulpav, slab, rău. De evitat. Păcat că nu ajunsese la aceeaşi concluzie în privinţa lui Haydon, gândi el; sau cel puţin la timp.

Smiley se reîntoarse în bucătărie şi îşi clăti faţa, apoi îşi aminti că venise să-şi ia apă pentru whisky. Instalându-se din

nou în fotoliul de lectură, fixă lupa asupra celui de-al doilea, bufonul. Whisky-ul îl ţinea treaz, dar în acelaşi timp îl adormea. „De ce nu mă sună ea din nou? gândi el. Dacă mai sună o dată, mă duc la ea." În realitate însă, mintea lui era concentrată asupra celui de-al doilea chip, dat fiind că aerul său familiar îl tulbura cam în acelaşi fel în care, înaintea lui, expresia sa de complicitate insistentă îi tulburase pe Villem şi pe Ostrakova. Îl privi îndelung şi oboseala îl părăsi, ca şi cum îi transmitea energie. Unele feţe, aşa cum sugerase Villem în aceeaşi dimineaţă, ne sunt cunoscute înainte de a le vedea; altele, le vedem o dată şi nu le uităm toată viaţa; altele, în fine, le vedem în fiecare zi, dar nu ni le putem reaminti. Dar din ce categorie făcea parte acesta?

Un chip à la Toulouse-Lautrec, gândi Smiley, scrutându-l cu mirare – un chip surprins în momentul în care privirea se întoarce către o preocupare intensă şi poate erotică. Ann ar fi fost sedusă pe loc; avea acel ceva primejdios care-i plăcea ei. Un chip à la Toulouse-Lautrec, în momentul în care o sclipire rătăcită de lumină pe un teren de bâlci lumina un obraz scofâlcit, care văzuse multe. O faţă cioplită, suptă, crestată, cu fruntea, nasul şi falca părând să fi suferit eroziunea aceloraşi furtuni. Un chip à la Toulouse-Lautrec, vioi şi captivant. Chip de chelner, niciodată de client al unui restaurant. Cu mânia chelnerului arzând puternic sub un surâs servil. Asta i-ar plăcea mai puţin lui Ann. Lăsând fotografia acolo unde era, Smiley se ridică încet în picioare pentru a se ţine treaz şi se învârti greoi prin cameră, încercând să plaseze această faţă, nereuşind, şi întrebându-se dacă nu era fructul imaginaţiei sale. Unii oameni *transmit*, gândi el. Unii oameni... îi întâlneşti şi îţi dau întregul lor trecut ca un dar firesc. Unii oameni sunt intimitatea personificată.

Trecând prin faţa scrinului lui Ann, făcu o pauză pentru a se uita din nou la telefon. Al ei. Al ei şi al lui Haydon. Al ei şi al tuturor. Cum se numea acest model de telefon? Trimline, gândi el. Sau Slimline? Cinci lire în plus la poştă pentru

plăcerea discutabilă pe care ţi-o dădeau liniile lui de futurism demodat. „Aparatul meu de cocotă, îl numea ea. Ciripelile pentru micile mele amoruri, uau-uaurile sonore pentru marile mele iubiri." Îşi dădu seama că sună telefonul. Suna de mai mult timp, ciripeli pentru micile amoruri. Lăsă paharul pe masă, cu ochii aţintiţi la telefonul care-şi continua trilurile. Când cânta la pian, îşi aduse el aminte, Ann obişnuia să-l lase pe podea printre discuri. Se lungea lângă el, acolo, în faţa focului, cu o coapsă neglijent ridicată în cazul în care avea nevoie de ea. Când se ducea la culcare, îl scotea din priză şi-l lua cu sine, să o aline în timpul nopţii. Când făceau dragoste, ştia că el era înlocuitorul tuturor bărbaţilor care nu sunaseră. Înlocuitorul Primilor Unsprezece. Înlocuitorul lui Bill Haydon, chiar dacă acesta era mort.

Soneria telefonului se oprise.

Ce făcea ea acum? Îi încerca pe Următorii Unsprezece? „A fi frumoasă şi a fi Ann este ceva, îi spusese ea nu demult. A fi frumoasă şi de vârsta lui Ann va fi în curând altceva." Iar a fi urât şi de vârsta mea este cu totul altceva, gândi el furios. Apucând fotografia, reîncepu – cu o nouă intensitate – examinarea acesteia.

„Umbre, îşi spuse el. Pete de lumină şi de întuneric, în faţa noastră, în spatele nostru, în timp ce ne împleticim pe căile noastre. Coarne de drăcuşor, coarne de drac, umbrele noastre mult mai mari decât noi. Cine e el? Cine era el? L-am întâlnit? Am refuzat să-l văd. Şi dacă am refuzat, cum se face că-l cunosc? Cineva care cerea ceva, cineva care vindea ceva... Informaţii, deci? Visuri?" Absolut treaz acum, se întinse pe canapea – orice, numai să nu se ducă sus la culcare – şi, cu fotografia în faţă, începu să înainteze cu greutate prin lungile galerii ale memoriei sale de profesionist – apropiind lampa de portretele pe jumătate uitate ale unor şarlatani, făcători de aur, falsificatori, traficanţi, mijlocitori, canalii, haimanale şi câteodată eroi, care toţi reprezentau în distribuţie dublurile nenumăratelor sale cunoştinţe –, în căutarea unei

feţe unice, cu aură de sfânt care, ca un participant secret, părea să fi ieşit înotând din micul clişeu, pentru a se agăţa de malurile conştiinţei sale gata să se piardă. Fasciculul de lumină al lămpii tremură, ezită, apoi reveni. „Am fost păcălit de întuneric, gândi el. L-am cunoscut pe lumină." Văzu o cameră îngrozitoare de hotel, luminată cu neon... Muzică de atmosferă, tapet ecosez şi micuţul necunoscut, zâmbitor, cocoţat într-un colţ, adresându-i-se cu numele Max. Un mic ambasador... dar reprezentant al cărei cauze, al cărei ţări? Îşi aminti un palton cu revere de catifea şi mâini mici şi dure, agitându-se în ritmul propriului lor dans. Îşi aminti ochii pasionaţi, ce râdeau, o gură nervoasă care se deschidea şi se închidea cu repeziciune, dar el nu auzea nici o vorbă. Avea sentimentul că pierde, că nu nimereşte ţinta, că în timp ce vorbeau era prezentă o altă umbră vagă.

„Poate, gândi el. Totul este poate. Poate Vladimir a fost, la urma urmelor, împuşcat de un soţ gelos", gândi Smiley, în timp ce soneria de la uşa din faţă ţipă sălbatic la el de două ori.

„Şi-a uitat cheia, ca de obicei", gândi. Cât ai bate din palme, ajunsese în vestibul, învârtind stângaci cheia în broască. Cheia nu i-ar fi servi la nimic, îşi dădu el seama; ca şi Ostrakova, îşi montase un lanţ la uşă. Căută lanţul pe pipăite, strigând:

– Ann! Aşteaptă o clipă!

Nereuşind să-l găsească din prima clipă. Făcu să alunece bolţul în lăcaşul lui şi auzi întreaga casă răsunând ca un ecou.

– Vin acum! urlă el. Aşteaptă, nu pleca!

Deschise uşa larg, clătinându-se în prag, oferindu-şi faţa plină, ca un sacrificiu, aerului nopţii, siluetei în piele neagră lucitoare, cu cască de motociclist sub braţ, ce stătea dinaintea lui ca o santinelă a morţii.

– N-am vrut să vă *sperii*, domnule, cu siguranţă nu, spuse străinul.

Apucându-se strâns de tocul uşii, Smiley nu era în stare decât să-l privească fix pe intrus. Era înalt şi tuns perie, iar ochii săi reflectau o loialitate nerăsplătită.

– Sunt Ferguson, domnule. Vă amintiţi de mine, domnule? Conduceam echipa de transporturi pentru oamenii lui Esterhase.

Motocicleta neagră cu ataş era parcată în spatele lui, pe trotuar, cu suprafeţele ei lustruite cu drag sclipind sub lumina felinarului.

– Credeam că secţia lui a fost desfiinţată, spuse Smiley, continuând să-l privească fix.

– Aşa este, domnule. Risipită, care încotro, îmi pare rău să vă spun, dar asta e. Camaraderiile, spiritul de echipă, toate au luat sfârşit pentru totdeauna.

– Atunci al cui angajat eşti?

– Al nimănui, domnule. Nu oficial, cum aţi spune dumneavoastră. Cu toate acestea, sunt tot de partea îngerilor.

– Nu ştiam că avem îngeri.

– Nu, e adevărat, domnule. Toţi oamenii sunt supuşi greşelii, am spus-o întotdeauna. Mai ales în zilele noastre. Ţinea un plic cafeniu, pe care i-l întindea lui Smiley. De la nişte prieteni de-ai dumneavoastră, domnule, să zicem. Înţeleg că se referă la o listă de convorbiri telefonice care vă interesează. În general, serviciile poştale reacţionează bine la solicitările noastre, aş zice. Noapte bună, domnule! Îmi pare rău că v-am deranjat. Ar fi timpul să dormiţi puţin, nu-i aşa? Oamenii cumsecade sunt din ce în ce mai rari, am spus-o întotdeauna.

– Noapte bună, zise Smiley.

Vizitatorul său mai întârzie puţin, ca unul care aşteaptă un bacşiş.

– V-aţi adus aminte de mine, nu-i aşa? A fost doar un lapsus, nu-i aşa?

– Desigur.

Era o noapte înstelată, observă el în timp ce închidea uşa. Stele sclipitoare, mărite de rouă. Tremurând, luă unul din

multele albume cu fotografii ale lui Ann şi-l deschise la mijloc. Avea obiceiul, când îi plăcea o fotografie, să pună negativul în spatele ei. Alegând o fotografie cu ei doi la Cap Ferrat – Ann în costum de baie, Smiley acoperit din prudenţă –, scoase negativul şi-l puse pe cel al lui Vladimir în locul lui. Aşeză la loc chimicalele şi echipamentul şi ascunse fotografia în *Oxford English Dictionary,* volumul X, ediţia 1961, la litera Y, sub cuvântul „Yesterday". Deschise plicul lui Ferguson, aruncă o privire plictisită la conţinut, notă două sau trei menţiuni şi cuvântul „Hamburg", după care aruncă totul într-un sertar al biroului. „Mâine, gândi el, mâine este altă enigmă." Se urcă în pat, neştiind, ca de obicei, pe ce parte se va culca. Închise ochii şi întrebările începură să-l bombardeze pe loc, aşa cum ştia că se va întâmpla, în salve demente şi dezordonate.

De ce nu se interesase Vladimir de Hector? se întrebă el pentru a suta oară. De ce îl asemuise bătrânul pe Esterhase, alias Hector, cu băncile din City care-ţi luau umbrela când ploua?

„Spune-i lui Max că este vorba de Moş Ene."

S-o sune pe Ann? Să-şi arunce pe el nişte haine şi să se ducă în goană acolo, pentru a fi primit ca un amant secret, furişându-se afară în zori?

Prea târziu. Se aranjase ea cumva.

Dintr-odată, simţea că o doreşte îngrozitor de tare. Nu putea suporta spaţiile din jurul său în care ea lipsea, îi era foame de trupul ei râzând înfiorat în timp ce-i striga în braţe, numindu-l singurul, adevăratul şi cel mai bun amant al ei, urlând că nu dorea pe nimeni altcineva, niciodată. „Femeile nu cunosc legea, George", îi spusese ea o dată, când stăteau lungiţi într-una din rarele lor clipe de pace. „Atunci, eu ce sunt?" întrebase el, iar ea îi răspunsese: „Legea mea". „Dar Haydon ce-a fost?" întrebase el. Ea râsese şi spusese: „Anarhia mea".

Revăzu mica fotografie, întipărită, precum micuţul străin, în memoria sa ce se stingea. Un bărbat micuţ, cu o umbră mare. Îşi reaminti descrierea făcută de Villem micuţului personaj de pe bacul de la Hamburg, cu smocurile de păr ca nişte cornițe, cu obrazul brăzdat de riduri, cu ochii ce păreau să-l prevină. „Generale, gândi el într-un haos de idei, nu vreţi să mi-l trimiteţi încă o dată pe prietenul dumneavoastră, Magicianul?"

Poate. Totul se poate.

Hamburg, îşi zise el; se dădu repede jos din pat şi-şi puse halatul. Instalându-se din nou în faţa scrinului lui Ann, se puse serios pe treabă, pentru a examina lista convorbirilor telefonice ale lui Vladimir, caligrafiată îngrijit de către un funcţionar de poştă. Luând o foaie de hârtie, începu să noteze date şi să facă observaţii.

Fapt: la începutul lunii septembrie, Vladimir primeşte scrisoarea de la Paris şi o smulge din ghearele lui Mikhel.

Fapt: în jurul aceleiaşi date, Vladimir cere o rară şi costisitoare legătură interurbană cu Hamburg, prin intermediul operatoarei, desigur pentru a putea solicita ulterior rambursarea costului convorbirii.

Fapt: trei zile mai târziu, pe data de opt, Vladimir acceptă încă un apel din Hamburg, cu taxă inversă, în valoare de 2,80 lire, originea, durata şi ora convorbirii menţionate: acelaşi număr la care sunase Vladimir cu trei zile înainte.

Hamburg, gândi Smiley, mintea zburându-i din nou la drăcuşorul din fotografie. Convorbirile cu taxă inversă se succedaseră cu intermitenţe până în urmă cu trei zile: nouă apeluri totalizând douăzeci şi unu de lire, toate de la Hamburg către Vladimir. Dar cine îl chema? Din Hamburg? Cine?

Apoi, brusc, îşi reaminti.

Silueta vagă din camera de hotel, umbra imensă a drăcuşorului, era Vladimir însuşi. Îi vedea stând unul lângă altul, amândoi în paltoane negre, uriaşul şi piticul. Hotelul înfiorător cu muzică de atmosferă, cu tapet cu model ecosez

se afla lângă aeroportul Heathrow, unde cei doi bărbaţi, atât de nepotriviţi unul cu altul, aterizaseră pentru a participa la o conferinţă, chiar în momentul când identitatea sa profesională era pe cale să se ducă de râpă. „Max, avem nevoie de tine, Max, dă-ne o şansă."

Ridicând receptorul, Smiley formă numărul de la Hamburg şi auzi o voce bărbătească la celălalt capăt al firului: un singur „Da", rostit blând în germană, urmat de tăcere.

– Aş dori să vorbesc cu *Herr* Dieter Fassbender, spuse Smiley, alegând un nume la întâmplare.

Germana era cea de-a doua limbă a lui Smiley şi, câteodată, prima.

– N-avem nici un Fassbender, spuse aceeaşi voce, pe un ton rece, după un moment de tăcere, ca şi cum interlocutorul său consultase ceva între timp.

Smiley putea auzi o muzică suavă în fundal.

– Aici e Leber, insistă Smiley. Aş dori să vorbesc urgent cu *Herr* Fassbender. Sunt asociatul său.

Urmă o altă pauză.

– Nu se poate, se auzi aceeaşi voce masculină, pe un ton sec, după o nouă pauză, şi închise telefonul.

Nu este casă particulară, reflectă Smiley, notându-şi în grabă impresiile; interlocutorul avea prea multe opţiuni. Nu era un birou, întrucât ce fel de birou este acela unde se aude o muzică suavă şi care este deschis sâmbăta noaptea? Un hotel? Posibil, dar un hotel, în cazul că era ceva de capul lui, i-ar fi făcut legătura cu Recepţia şi ar fi arătat un minimum de politeţe. Un restaurant? Prea tainic, prea prudent... şi desigur şi-ar fi declinat numele când se ridica receptorul.

„Nu forţa piesele de puzzle, se avertiză el. Pune-le deoparte. Răbdare." Dar cum să aibă răbdare când dispunea de atât de puţin timp?

Reîntorcându-se în pat, deschise un exemplar din *Rural Rides* al lui Cobbett şi încercă să-l citească în timp ce medita vag, între alte probleme grave, la simţul lui civic şi la cât de

mult, sau cât de puţin, îi datora lui Oliver Lacon. „E *datoria,* George." Totuşi, cine putea fi în mod serios omul lui Lacon? se întrebă el. Cine ar putea considera fragilele argumente ale lui Lacon drept o datorie faţă de Cezar?

– Sus cu emigranţii, jos cu emigranţii. Azi e bine, mâine e rău, bombăni el cu glas tare.

Întreaga sa viaţă profesională, i se părea lui Smiley, ascultase genul acesta de jocuri de cuvinte care indicau, pare-se, mari schimbări în doctrina Whitehall-ului; indicau reţinere, renunţare, întotdeauna alt motiv pentru a nu face nimic. Văzuse fustele Whitehall-ului scurtându-se şi lungindu-se, curelele strângându-se, lărgindu-se şi strângându-se din nou. Fusese martorul, sau victima – chiar profet, împotriva voinţei lui – unor false culte ca lateralismul, paralelismul, separatismul, cedarea operativă de drepturi, iar acum, dacă îşi reamintea corect cele mai recente divagaţii ale lui Lacon, integrarea. Fiecare nouă modă fusese salutată ca un panaceu: „Acum vom învinge, acum maşinăria va funcţiona!" Fiecare modă trecuse cu smiorcăieli, lăsând în urmă obişnuita harababură engleză, şi, privind retrospectiv, Smiley se vedea din ce în ce mai mult ca moderator al ei pe viaţă. Practicase indulgenţa, sperând că alţii vor proceda la fel, dar nu o făcuseră. Muncise pe brânci în camerele dosnice, în timp ce indivizi mai mărginiţi ca el ocupaseră scena. Şi continuau să o ocupe. Cu numai cinci ani în urmă, n-ar fi recunoscut că are astfel de sentimente. Dar astăzi, cercetându-şi calm propriul suflet, Smiley ştia că nu îşi găsise stăpânul şi că poate nu şi-l va găsi niciodată; că unicele constrângeri ce i se puteau impune erau cele ale propriei raţiuni şi ale propriului umanism. Lucru valabil în privinţa propriei căsnicii şi a prezenţei sale în serviciul public.

„Mi-am investit viaţa în instituţii – gândi el fără ranchiună – şi tot ce mi-a mai rămas sunt eu însumi.

Şi Karla, gândi el; Graalul meu întunecat."

Nu putea să se abţină. Mintea sa fără odihnă nu voia să-l lase în pace. Fixând cu ochii întunericul, îşi închipui că-l vede pe Karla, în picioare în faţa lui, imaginea spărgându-se, refăcându-se, într-un joc neîncetat de umbre mişcătoare. Îi văzu ochii căprui, urmărindu-l şi evaluându-l, aşa cum îl cântăriseră în întunecimea unei săli de interogatoriu dintr-o închisoare de la New Delhi cu o sută de ani în urmă: ochi care, la prima vedere, erau sensibili şi păreau să emită semnale de camaraderie; apoi, ca sticla topită, se întăreau până deveneau sfărâmicioşi, dar intransigenţi. Se vedea înaintând pe pista prăfuită a aeroportului din New Delhi, tresărind când simţea cum îl sugrumă valurile de zăpuşeală indiană ieşite din asfaltul pistei, Smiley alias Barraclough, sau Standfast, sau cine ştie ce nume pescuise săptămâna aceea din geanta sa... nu-şi mai amintea. Un Smiley al anilor 1960, oricum, Smiley, comis-voiajorul, cum îl numeau ei, însărcinat de către Prăvălie să împartă globul pământesc, oferind condiţii de reîncadrare ofiţerilor Centrului Moscova care se gândeau să părăsească nava. Centrul, la vremea respectivă, proceda la una din epurările sale periodice, iar pădurile gemeau de ofiţeri superiori ruşi, înspăimântaţi la gândul de a se duce acasă. Un Smiley care era soţul lui Ann şi colegul lui Bill Haydon, ale cărui ultime iluzii erau încă intacte. Un Smiley, totuşi, foarte aproape de o criză interioară, pentru că era anul în care Ann se amorezase de un balerin: rândul lui Haydon nu venise încă.

În întunericul camerei lui Ann, retrăi drumul făcut într-un jeep hodorogit, ce o ţinuse tot într-un claxon până la închisoare, copii care se agăţau râzând în spatele maşinii; revăzu carele cu boi şi eternele mulţimi indiene, cocioabele de pe malul râului mâlos. Simţea mirosul de bălegar şi focurile veşnic mocnite... focuri pentru gătit, focuri purificatoare; focuri care să te scape de morţi. Văzu poarta de fier a bătrânei închisori înghiţindu-l şi uniformele britanice impecabil călcate ale gardienilor care se bălăceau până la genunchi în noroi printre deţinuţi.

– Pe aici, Înălţimea Voastră! Vă rugăm să aveţi amabilitatea să ne urmaţi, Excelenţa Voastră!

Un deţinut european, care spunea că-l cheamă Gerstmann.

Un omuleţ cărunt cu ochi căprui, într-o tunică de stambă roşie, ce părea singurul supravieţuitor al unei preoţimi dispărute.

Cu cătuşe la mâini.

– Te rog să i le scoţi, domnule, şi să-i aduci nişte ţigări, spusese Smiley.

Un deţinut, identificat de Londra ca agent al Centrului Moscova, aşteptând acum să fie deportat în Rusia. Un mic infanterist al Războiului Rece, aşa cum arăta, care ştia – care ştia cu certitudine – că a fi repatriat la Moscova însemna să înfrunţi lagărele, plutonul de execuţie sau ambele; că aflându-se în mâinile duşmanului însemna în ochii Centrului că devenise el însuşi duşman; puţin conta dacă vorbise sau dacă păstrase secretele.

„Alătură-te nouă, îi spusese Smiley peste masa de fier.

Alătură-te nouă şi îţi vom dărui viaţa.

Întoarce-te la ai tăi şi-ţi vor dărui moartea."

Mâinile – mâinile lui Smiley – transpirau în închisoare. Căldura era înăbuşitoare. „Ia o ţigară, spusese Smiley... Uite aici, foloseşte bricheta mea." O brichetă de aur, umezită de mâinile lui ude de transpiraţie. Un cadou de la Ann ca să compenseze cine ştie ce purtare proastă. Gravată.

Lui George de la Ann cu toată dragostea mea.

Există iubiri mărunte şi iubiri mari, îi plăcea lui Ann să spună, dar atunci când compusese inscripţia îi decernase ambele titluri. Fusese probabil unica ocazie când făcuse aşa ceva.

„Alătură-te nouă, spusese Smiley. Salvează-te. Nu ai nici un drept să-ţi refuzi supravieţuirea." Întâi mecanic, apoi cu patimă, Smiley îi repetase argumentele cunoscute, în timp ce

propria sudoare cădea în picături pe masă. „Alătură-te nouă. N-ai nimic de pierdut. Cei din Rusia care te iubesc sunt pierduţi deja. Reîntoarcerea ta nu va face decât să le înrăutăţească situaţia, nu să le-o îmbunătăţească. Alătură-te nouă. Te rog. Ascultă-mă, ascultă argumentele, fii înţelept."

Şi aşteptase, aşteptase, aşteptase, în zadar, un răspuns cât de mic la rugăminţile sale din ce în ce mai disperate. Ca ochii căprui să pâlpâie, ca buzele rigide să grăiască un singur cuvânt printre rotocoalele de fum de ţigară: „Da. Mă alătur vouă. Da. Voi fi de acord să fiu interogat. Da, voi accepta banii voştri, promisiunile voastre de reîncadrare şi ceea ce poate rămâne din viaţa unui om care a trecut în tabăra adversă". Aşteptase ca mâinile eliberate de cătuşe să înceteze să mai mângâie bricheta lui Ann, *pentru George, de la Ann, cu toată dragostea mea.*

Totuşi, cu cât îl implora mai mult, cu atât devenea mai dogmatică tăcerea lui Gerstmann. Smiley îi impunea răspunsuri, dar Gerstmann nu avea întrebările pentru a le susţine. Treptat, plenitudinea lui Gerstmann devenise copleşitoare. Era un om care se pregătise pentru spânzurătoare; care prefera să moară de mâna prietenilor săi, decât să trăiască la mâna duşmanilor săi. În dimineaţa următoare, se despărţiseră, fiecare pentru a-şi urma destinul care-l aştepta: Gerstmann, în pofida tuturor probabilităţilor, se urcase în avionul de Moscova pentru a supravieţui epurărilor şi pentru a prospera. Smiley, arzând de febră, se reîntorsese pentru a o regăsi pe Ann a sa şi nu chiar întreaga ei iubire; şi pentru a descoperi mai târziu că Gerstmann nu era altul decât Karla însuşi, recrutorul, ofiţerul de caz, mentorul lui Bill Haydon; şi individul care îl strecurase pe Bill în patul lui Ann – acelaşi pat în care stătea acum întins – pentru a întuneca viziunea din ce în ce mai puternică a lui Smiley cu privire la trădarea şi mai mare a lui Bill, împotriva serviciului şi a agenţilor ei.

„Karla, gândi el, în timp ce ochii săi scrutau întunericul, ce vrei acum de la mine?"

„Spune-i lui Max că e vorba de Moş Ene."

„Moş Ene, gândi el, de ce mă trezeşti când în principiu trebuie să mă adormi din nou?"

Încarcerată în continuare în micuţul ei apartament parizian, cu sufletul şi trupul chinuit, Ostrakova n-ar fi putut dormi chiar dacă ar fi vrut. Toată magia lui Moş Ene nu ar fi ajutat-o. Se întoarse pe o parte, iar coastele ei lovite ţipau, ca şi cum braţele asasinului continuau să o strângă în timp ce se pregătea să o arunce sub maşină. Încercă să se întindă pe spate, dar durerea de şale era atât de puternică, încât îi venea să vomite. Şi când se întinse pe burtă, sânii deveniră atât de dureroşi ca atunci când încercase să o alăpteze pe Alexandra în lunile acelea, dinainte de a o abandona, şi îi urî.

„E pedeapsa lui Dumnezeu", îşi spuse femeia fără prea multă convingere. Doar când se făcu dimineaţă şi se aşeză în fotoliul lui Ostrakov, cu pistoletul acestuia pe genunchi, lumea care se trezea o eliberă, timp de o oră sau două, de gândurile sale.

CAPITOLUL 13

Galeria era situată pe Bond Street, în ceea ce mediile artistice numeau capătul nesuferit al străzii, iar Smiley se afla în pragul ei în acea dimineață de luni, cu mult înainte ca orice vânzător de obiecte de artă să se fi sculat din pat.

Duminica sa trecuse într-o liniște misterioasă. Bywater Street se trezise târziu, ca și Smiley, de altfel. Memoria îl slujise în timpul somnului și continuase să-l ajute, cu mici iluminări, de-a lungul întregii zile. În materie de memorie, cel puțin, Graalul său întunecat era ceva mai aproape. Telefonul nu sunase nici măcar o dată, iar o ușoară, dar persistentă mahmureală îl menținuse într-o stare de spirit contemplativă. În apropiere de Pall Mall se afla un club al cărui membru era – împotriva oricărui bun-simț, după părerea sa – și luă masa de prânz acolo, într-o solitudine imperială, tratându-se cu o plăcintă, încălzită, cu carne și rinichi. După aceea, îi ceru portarului cutia sa din seiful clubului, din care extrase, discret, câteva bunuri ilicite, printre care un vechi pașaport britanic pe numele său de cod Standfast, pe care nu se hotărâse încă să-l returneze Supraveghetorilor Prăvăliei; un permis de conducere internațional pe același nume; o sumă apreciabilă de franci elvețieni, ai săi, bineînțeles, dar tot atât de sigur păstrați în pofida legii privind controlul schimbului valutar. Le avea acum pe toate în buzunar.

Galeria era de un alb orbitor, iar pânzele dispuse în spatele geamului blindat al vitrinei erau cam tot așa: alb pe alb, doar

cu un vag contur al unei moschei sau al Catedralei St Paul – sau poate era ceva din Washington? – trasat cu degetul înmuiat în pastă densă. Cu şase luni în urmă, firma ce atârna deasupra trotuarului anunţa Cafeneaua Melcului Rătăcitor. Astăzi se putea citi: „ATELIERUL BENATI, GUSTURI ARABE, PARIS, NEW YORK, MONACO“, iar un meniu lipit discret pe uşă preciza specialităţile noului bucătar-şef: „Islam clasic-modern. Decoraţiuni interioare conceptuale. Contracte de furnituri. Sunaţi“.

Smiley urmă instrucţiunile, o sonerie bâzâi, uşa de sticlă se deschise. O fată cam boţită, cu părul blond-cenuşiu şi trezită abia pe jumătate din somn ridică spre el o privire suspicioasă peste biroul alb.

– Aş dori să văd cam ce aveţi aici, spuse Smiley.

Fata ridică uşor ochii către un paradis islamic.

– Micile pastile roşii înseamnă vândut, zise ea tărăgănat şi, întinzându-i o listă de preţuri dactilografiată, oftă, apoi reveni la ţigara şi la horoscopul ei.

Câteva clipe, Smiley se târî fără chef de la o pânză la alta până ajunse din nou în faţa fetei.

– Aş putea schimba o vorbă cu domnul Benati? întrebă el.

– O, mă tem că Signor Benati este *extrem* de prins în momentul de faţă. Asta este necazul când te lansezi în afaceri internaţionale.

– Dacă aţi putea să-i spuneţi că-l caută domnul Angel, îi sugeră Smiley pe acelaşi ton rezervat. Spuneţi-i doar atât. Angel. Alan Angel, mă cunoaşte.

Se aşeză pe canapeaua în formă de S. Potrivit etichetei, era preţuită la două mii de lire şi era acoperită cu un celofan protector, care scârţâia la orice mişcare. O auzi ridicând receptorul şi suspinând în aparat.

– E un înger pentru dumneavoastră, spuse ea pe un ton tărăgănat, ca şi când i-ar fi şoptit ceva la ureche. Ca în Paradis, aţi înţeles, un înger?

O clipă mai târziu, Smiley cobora o scară în spirală ce se cufunda în întuneric. Ajunse la capătul ei şi aşteptă. Se auzi un păcănit şi o jumătate de duzină de mici proiectoare luminară locul în care nu atârna nici un tablou. Se deschise o uşă în cadrul căreia se vedea un personaj micuţ, elegant, nemişcat. Părul lui des şi alb era pieptănat sfidător spre spate. Purta un costum negru cu un brâu lat la pantaloni şi pantofi cu catarame metalice. Brâul era evident prea lat pentru el. Îşi ţinea mâna dreaptă în buzunarul vestonului, dar când îl văzu pe Smiley o scoase şi i-o întinse ca pe o lamă primejdioasă de cuţit.

– Ia te uită, domnul Angel! exclamă el cu un puternic accent central-european, aruncând o privire rapidă în susul scărilor, ca şi cum voia să vadă cine ascultă. Ce plăcere, domnule! A trecut cam mult timp de când nu ne-am văzut. Intraţi, vă rog!

Îşi strânseră mâinile, păstrând fiecare distanţa.

– Bună ziua, domnule Benati, spuse Smiley.

Îl urmă în prima încăpere, apoi în cea de a doua, unde domnul Benati închise uşa şi se sprijini cu delicateţe de ea, ca o posibilă proptea împotriva oricărei sosiri nedorite. Un timp după aceea, nici unul din cei doi nu scoase o vorbă, fiecare preferând să-l studieze pe celălalt, într-o tăcere dictată de respectul reciproc. Ochii domnului Benati erau căprui şi ageri şi nu se uitau nicăieri prea mult timp şi nicăieri fără un anumit scop. Încăperea avea aerul unui budoar de cocotă, cu un şezlong şi cu o chiuvetă roz într-un colţ.

– Cum merge treaba, Toby? întrebă Smiley.

La această întrebare, Toby Esterhase răspunse cu un surâs plin de semnificaţii şi cu un gest însemnând „aşa-şi-aşa“ făcut cu palma lui mică.

– Am fost norocoşi, George! Am avut un vernisaj excelent, o vară fantastică! Toamna, George – şi repetă din nou gestul din mână – toamna, aş zice, merge mai încet. Eşti

nevoit să trăieşti ca o cămilă pe seama cocoaşei. Cafea, George? Fata poate să-ţi pregătească o ceaşcă, dacă doreşti.

– Vladimir e mort, spuse Smiley după o tăcere puţin cam prelungită. A fost împuşcat pe Hampstead Heath.

– Păcat. Bătrânul, nu? Mare păcat.

– Oliver Lacon mi-a cerut să mătur firimiturile. Întrucât tu ai fost poştaşul Grupului, mă gândeam să schimbăm o vorbă.

– Desigur, spuse Toby pe un ton plăcut.

– Ştiai deci? Ştiai c-a murit?

– Am citit în ziare.

Smiley îşi plimbă privirea jur-împrejurul camerei. Nici urmă de ziare.

– Ai vreo teorie în legătură cu cine ar fi putut s-o facă? întrebă Smiley.

– La vârsta *lui,* George? După o întreagă viaţă de dezamăgiri, ce s-ar putea spune? Nu tu, familie, nu tu, perspectivă, Grupul dus de râpă – presupun că şi-a făcut-o cu mâna lui. S-a sinucis. Mi se pare normal.

Smiley se aşeză cu prudenţă pe şezlong şi, urmărit de Toby, luă de pe masă statueta de bronz a unei dansatoare.

– N-ar trebui să fie *numerotată,* dacă este un Degas, Toby? întrebă Smiley.

– Degas este un teritoriu nesigur, George. Trebuie să ştii exact cu ce ai de-a face.

– Dar piesa asta este autentică? întrebă Smiley, ca şi cum ar fi dorit realmente să ştie.

– Absolut!

– Mi-ai vinde-o?

– Ce-ţi veni?

– Pură curiozitate academică. E de vânzare? Dacă m-aş oferi să o cumpăr, crezi că ar fi o propunere deplasată?

Toby ridică din umeri, uşor jenat.

– George, ascultă, vorbim de mii de lire, ştii ce vreau să spun? Pensia pe un an sau cam aşa ceva.

– Când ai avut ultima oară de a face cu reţeaua lui Vladi, de fapt, Toby? întrebă Smiley, punând dansatoarea înapoi pe masă.

Toby digeră întrebarea pe îndelete.

– Reţea? repetă el în cele din urmă, parcă nevenindu-i să creadă. Am auzit bine, reţea ai spus, George? În general, râsul nu-şi avea locul în repertoriul lui Toby, dar de data aceasta reuşi totuşi să izbucnească într-un hohot scurt, deşi cam încordat. Numeşti reţea Grupul ăsta trăsnit? Douăzeci de baltici săriţi, ce dau din gură ca o moară stricată, pot ăştia constitui o *reţea?*

– Trebuie să le spunem cumva, obiectă calm Smiley.

– Cumva, desigur. Dar nu reţea, de acord?

– Deci, care e răspunsul?

– Ce răspuns?

– Când ai avut ultima oară de-a face cu Grupul?

– Cu ani în urmă. Înainte de a mi se da papucii. Acum câţiva ani.

– Câţi ani?

– Nu ştiu.

– Trei?

– Poate.

– Doi?

– Încerci să mă încolţeşti, George?

– Cam aşa. Într-adevăr.

Toby dădu din cap grav, ca şi cum suspectase acest lucru de la bun început.

– Ai uitat, George, cum era la noi în secţie? Cum nu ne vedeam capul de treabă? Cum eu şi băieţii mei făceam pe poştaşii pentru jumătate din reţelele Prăvăliei? Ţi-aduci aminte? Câte întâlniri, câte operaţiuni de culegere de informaţii într-o singură săptămână? Douăzeci, treizeci? În plin sezon, pe vremuri... patruzeci? Du-te la Arhivă, George! Dacă îl ai pe Lacon în spatele tău, du-te la Arhivă, ia dosarul, verifică fişele de întâlniri. În felul acesta, vei şti cu exactitate. Dar

nu veni aici, încercând să mă prinzi pe picior greşit, înţelegi ce vreau să spun? Degas, Vladimir... nu-mi plac întrebările astea. Un prieten, un vechi şef, în propria mea casă... mă supără, înţelegi?

Discursul său prelungindu-se dincolo de putinţa închipuirii, după câte se pare, fiecăruia dintre ei, Toby făcu o pauză, ca şi cum s-ar fi aşteptat ca Smiley să-i ofere o explicaţie pentru propria limbuţie. Apoi făcu un pas înainte, ridicând mâinile, cu palmele întoarse spre Smiley, într-un gest de implorare.

– George, spuse pe un ton de reproş, George, numele meu este Benati, de acord?

Smiley părea cuprins de descurajare. Se uita abătut la teancurile de cataloage de expoziţie, prăfuite, ce stăteau grămadă pe covor.

– Nu mă cheamă Hector şi în nici un caz Esterhase, insistă Toby. Am un alibi pentru fiecare zi a anului... mă ascund de directorul meu de bancă. Crezi că am nevoie de alte necazuri pe cap? Emigranţii, chiar poliţia? Ăsta e un interogatoriu, George?

– Mă cunoşti, Toby.

– Desigur. Te cunosc, George. Vrei beţe de chibrit ca să-mi dai foc la tălpi?

Privirea lui Smiley rămase fixată pe cataloage.

– Înainte de a muri – cu câteva ore bune – Vladimir a sunat la Prăvălie, spuse el. A afirmat că dorea să ne dea nişte informaţii.

– Dar Vladimir era un om bătrân, George! insistă Toby, protestând – cel puţin aşa i se păru lui Smiley – puţin cam mult. Ascultă, există o mulţime de indivizi ca el. Cu realizări profesionale formidabile, dar care sunt de prea mult timp pe statele de serviciu: îmbătrânesc, se ramolesc, se apucă să scrie memorii demente, văd peste tot comploturi la scară mondială, înţelegi ce vreau să spun?

Smiley continua să contemple cataloagele, cu capul său rotund sprijinit pe pumnii strânşi.

– Şi ce vrei să spui cu asta, Toby? îl întrebă el pe un ton critic. Nu-ţi pot urmări raţionamentul.

– Cum adică, ce vreau să spun cu asta? Transfugi bătrâni, spioni bătrâni, duşi cu sorcova. Aud voci, vorbesc cu păsărelele. E normal.

– Vladimir auzea voci?

– De unde să ştiu?

– Tocmai asta te întrebam, Toby, explică Smiley, rezonabil, adresându-se în continuare cataloagelor. Ţi-am spus că Vladimir pretindea că are veşti pentru noi, iar tu mi-ai replicat că se ramolea. Mă întrebam cum de ştii asta. Despre ramolismentul lui Vladimir. Mă întrebam de când datează informaţiile tale privind starea sa mentală. Şi dai cu rahat peste tot ce ar fi avut el de spus. Asta e tot.

– George, joci un joc foarte vechi. Nu-mi răstălmăci vorbele. E-n regulă? Vrei să mă întrebi, întreabă-mă. Te rog! Dar nu-mi răstălmăci vorbele.

– N-a fost sinucidere, Toby, spuse Smiley, continuând să nu se uite la el. N-a fost *în nici un caz* sinucidere. Am văzut corpul, crede-mă! N-a fost vorba nici despre vreun soţ gelos; doar dacă acesta n-a fost echipat cu o armă letală furnizată de Centrul Moscova. Cum le spuneam noi la pistoalele alea? „Maşini de ciopârţit“, nu-i aşa? Ei, asta a folosit Moscova. O maşină de ciopârţit.

Smiley căzu din nou pe gânduri, dar, de data aceasta – chiar dacă era prea târziu – Toby avu înţelepciunea să aştepte în tăcere.

– Vezi, Toby, când a sunat la Prăvălie, Vladimir l-a cerut pe *Max.* Adică pe mine, cu alte cuvinte. Nu pe poştaşul său, care erai tu. Nu pe Hector. L-a cerut pe vicarul său, care, şi la bine, şi la rău, eram eu. În pofida oricărui protocol, în pofida oricărei instruiri, în pofida oricărui precedent. Nu s-a întâmplat niciodată aşa ceva. Nu eram acolo, desigur, aşa că i-au oferit un înlocuitor, un puşti idiot, pe nume Mostyn. N-are

nici o importanţă, pentru că oricum nu s-au întâlnit. Dar poţi să-mi spui *tu* mie de ce nu l-a cerut pe Hector?

– George, vorbesc *serios!* Vânezi umbre! Cum vrei să ştiu de ce *nu* m-a cerut pe mine? Suntem oare răspunzători pentru omisiunile altora, aşa dintr-odată? Ce înseamnă asta?

– Te-ai certat cu el? Ar putea să fie ăsta motivul?

– De ce să mă fi certat cu Vladimir? Era teatral, George! Aşa sunt ăştia, bătrânii, când se retrag la pensie. Toby făcu o pauză, ca şi cum ar fi vrut să insinueze că nici Smiley nu era mai presus de aceste slăbiciuni. Se plictisesc, le lipseşte acţiunea, vor să fie mângâiaţi, aşa că inventează poveşti de adormit copiii.

– Da, dar nu toţi sunt împuşcaţi, nu-i aşa, Toby? Asta mă îngrijorează, vezi tu: cauza şi efectul. Toby se ceartă într-o zi cu Vladimir şi a doua zi Vladimir este împuşcat cu o armă rusească. În termenii poliţiei, asta se numeşte un stânjenitor concurs de împrejurări. De fapt, şi în termenii noştri.

– George, eşti nebun? De care dracu' ceartă vorbeşti? Nu m-am certat cu bătrânul în viaţa mea.

– Mikhel mi-a spus că v-aţi certat.

– Mikhel? Te-ai dus să vorbeşti cu *Mikhel?*

– Potrivit lui Mikhel, bătrânul era amărât din cauza ta. „Hector nu face două parale." Îi cită vorbele lui Vladimir cu exactitate. „Hector nu face două parale." Mikhel era foarte surprins. Vladimir avea înainte o părere foarte bună despre tine. Mikhel nu reuşea să înţeleagă ce se întâmplase între voi doi ca să ducă la o schimbare atât de radicală de atitudine. „Hector nu face două parale." *De ce* nu făceai două parale, Toby? Ce s-a întâmplat ca să-l facă pe Vladimir atât de pătimaş împotriva ta? Aş dori să ţin poliţia departe de chestia asta, dacă aş putea, înţelegi? Pentru binele nostru, al tuturor.

Dar omul de teren din Toby Esterhase se trezise acum complet şi ştia că interogatoriile, ca şi bătăliile, nu pot fi câştigate niciodată, ci doar pierdute.

– George, e absurd! exclamă el mai curând cu milă, decât rănit. Vreau să spun că e cât se poate de clar că vrei să mă prosteşti. Ştii ceva? Un bătrân construieşte castele de nisip, iar tu te repezi să anunţi poliţia? De asta te-a angajat Lacon? Acestea sunt firimiturile pe care ai fost însărcinat să le mături, George?

De data aceasta, tăcerea prelungită păru să declanşeze în Smiley o anumită hotărâre, iar când reîncepu să vorbească o făcu ca şi cum nu-i mai rămânea prea mult timp. Tonul său era viu, chiar iritat.

– Vladimir a venit să te vadă. Nu ştiu când, dar în decursul ultimelor săptămâni. Te-ai întâlnit cu el sau ai vorbit cu el la telefon – de la o cabină telefonică la alta –, nu contează tehnica folosită. Ţi-a cerut să faci ceva pentru el. L-ai refuzat. De aceea a cerut să vorbească cu Max atunci când a sunat la Prăvălie în acea vineri. Avea deja răspunsul lui Hector şi acesta era „Nu". De aceea Hector nu făcea două parale. L-ai refuzat.

De data aceasta Toby nu mai încercă nicicum să-l întrerupă.

– Şi dacă mă pot exprima astfel, ţi-e frică, reluă Smiley, evitând cu grijă să privească la umflătura din buzunarul vestonului lui Toby. Ştii destule în legătură cu cei care l-au ucis pe Vladimir ca să te gândeşti că te-ar putea omorî şi pe tine. Ţi-a trecut prin minte chiar că s-ar putea ca eu să nu fiu adevăratul Angel. Aşteptă, însă Toby nu mişcă. Tonul său se îmblânzi. Ţi-aduci aminte, Toby, ce spuneam noi la Sarratt? Că teama înseamnă să deţii informaţii, dar să n-ai soluţii. Cum să respecţi aşa ceva. Ei bine, Toby, eu îţi respect teama. Vreau să ştiu mai multe despre această teamă. Ce a provocat-o? Dacă trebuie să o împărtăşesc şi eu. Asta e tot.

Sprijinind în continuare uşa, cu palmele lui mici lipite de tăblie, Toby Esterhase îl studia cu cea mai mare atenţie pe Smiley, fără a da nici un semn că şi-ar pierde sângele rece. Izbuti chiar să sugereze, prin profunzimea şi semnul de întrebare

din privirea sa, că era îngrijorat acum mai curând pentru Smiley decât pentru el însuşi. Apoi, jucând în continuare rolul de prieten plin de solicitudine, făcu un pas, apoi al doilea, în cameră – dar ezitând, ca şi cum ar fi vizitat un prieten bolnav la spital. Doar atunci, cu aere prost imitate de medic de familie la căpătâiul unui pacient, răspunse acuzaţiilor lui Smiley cu o întrebare deosebit de pertinentă, o întrebare pe care Smiley însuşi o întorcea pe faţă şi pe dos de două zile.

– George. Fii atât de amabil şi răspunde-mi la o întrebare. Cine vorbeşte aici, de fapt? George Smiley? Oliver Lacon? Mikhel? Cine vorbeşte, te rog? Neprimind un răspuns imediat, se duse până la un taburet ponosit, tapisat cu mătase, pe care se cocoţă cu o supleţe de pisică, punându-şi câte o mână pe fiecare genunchi. Pentru un individ care acţionează oficial, George, pui întrebări al dracului de neoficiale, după câte mi se pare.

– L-ai văzut pe Vladimir şi ai vorbit cu el. Ce s-a întâmplat? întrebă Smiley, fără să-l deconcerteze reacţia lui Toby. Spune-mi asta şi îţi voi spune şi eu cine vorbeşte aici.

În colţul cel mai îndepărtat al plafonului se afla o placă de sticlă îngălbenită, cam de un metru pătrat, iar umbrele care se reflectau deasupra ei erau cele ale picioarelor trecătorilor de pe stradă. Nu se ştie din ce motiv, ochii lui Toby se fixaseră pe acest loc ciudat şi păreau să descifreze acolo decizia, ca pe nişte instrucţiuni proiectate pe un ecran.

– Vladimir a lansat o rachetă de semnalizare a pericolului, spuse Toby cu exact acelaşi ton ca înainte, nici de confesiune, nici de concesii.

Într-adevăr, prin cine ştie ce schimbare de ton sau de inflexiune a vocii, reuşise chiar să imprime glasului său o notă de avertisment.

– Prin intermediul Prăvăliei?

– Prin intermediul unor prieteni de-ai mei, spuse Toby.

– Când?

Toby preciză o dată. Cu două săptămâni în urmă. O întâlnire de urgență. Smiley îl întrebă unde avusese loc.

– La Muzeul de Ştiinţe, răspunse Toby, regăsindu-şi siguranţa de sine. Cafeneaua de la ultimul etaj, George. Am băut cafea, am admirat vechile aeroplane agăţate de tavan. Ai de gând să raportezi toate astea lui Lacon, George? Faci cum vrei. Te rog. N-am nimic de ascuns.

– Şi ţi-a expus propunerea sa?

– Sigur. Mi-a făcut o propunere. Dorea să fac o treabă de „lampagiu“. Să fiu cămila lui. Asta era o glumă de-a noastră, pe vremuri, la Moscova, îţi aminteşti? Să ridic marfa, s-o transport prin deşert, s-o livrez. „Toby, n-am paşaport. *Aidez-moi Mon ami, aidez-moi“.* Ştii cum vorbea. Ai fi zis că-i de Gaulle. Îi spuneam chiar... „Celălalt General“. Ţi-aminteşti?

– Ce să transporţi?

– N-a precizat. Un document, de dimensiuni mici, nu era nevoie să fie disimulat. Atât mi-a spus.

– Pentru cineva care tatona terenul, pare să fi spus destul de mult.

– Cerea destul de mult, zise Toby calm, şi aşteptă următoarea întrebare a lui Smiley.

– Şi de unde? întrebă Smiley. Ţi-a spus Vladimir şi asta?

– Germania.

– Care din ele?

– A noastră. Din nord.

– Întâlnire întâmplătoare? Cutie de scrisori moartă? Vie? Ce fel de întâlnire?

– În zbor. Trebuia să iau un tren. De la Hamburg spre nord. Predarea trebuia să aibă loc în tren, detaliile la acceptare.

– Şi trebuia să fie un aranjament personal. Fără Prăvălie, fără Max?

– Pentru moment, foarte personal, George.

Smiley îşi alese cuvintele cu tact:

– Şi în compensaţie pentru eforturile tale, ce?

Răspunsul lui Toby era marcat de un scepticism incontestabil:

– Dacă puneam mâna pe document, iar documentul era autentic – şi se jura că aşa este – câştigam imediat un loc în rai. „Îi ducem întâi documentul lui Max, îi spunem povestea. Max va înţelege greutatea lui, va şti ce importanţă crucială are documentul. Max ne va recompensa. Daruri, promovare, medalii, Max ne va face să intrăm în Camera Lorzilor." De ce nu? Singura problemă era că Vladimir nu ştia că Max fusese trecut pe linie moartă şi că Prăvălia la rândul ei se alăturase Cercetaşilor.

– Ştia că Hector era pe tuşă?

– Juma-juma.

– Ce înseamnă asta?

Apoi, cu un „nu contează", Smiley renunţă la întrebare şi se cufundă într-o meditaţie prelungită.

– George, vrei să renunţi la investigaţia asta? spuse Toby serios. Sfatul meu insistent este s-o abandonezi, spuse el, rămânând în aşteptare.

Smiley putea prea bine să nici nu-l fi auzit. Şocat pe moment, părea să cântărească amploarea erorii lui Toby.

– Problema este, murmură el, continuând să privească în gol, că l-ai trimis la plimbare. A apelat la tine şi tu i-ai trântit uşa-n nas. Cum ai putut face aşa ceva, Toby? Mai ales tu?

Reproşul îl făcu pe Toby să se ridice furios în picioare, şi poate că asta şi dorise Smiley. Ochii îi luceau, obrajii i se înroşiseră, ungurul care zăcea în el se trezi de tot.

– Vrei să auzi de ce, poate? Vrei să auzi de ce i-am spus du-te dracului, Vladimir! Piei din faţa mea, te rog, mă înnebuneşti! Vrei să ştii cine este contactul său acolo... Acel magician din Germania de Nord doldora de aur care ne va face milionari peste noapte, George? Vrei să-i cunoşti identitatea? Ţi-aminteşti, din întâmplare, numele de Otto Leipzig? Deţinător de mai multe ori al premiului nostru „Scârnăvia

Anului". Falsificator, traficant de informaţii, om de încredere, maniac sexual, peşte, delicvent de toate felurile? Ţi-l aminteşti pe acest mare erou?

Smiley revăzu tapetul ecosez din camera de hotel şi înfiorătoarele gravuri cu scene de vânătoare; văzu două personaje îmbrăcate în paltoane negre, uriaşul şi piticul, şi mâna imensă, pătată, a Generalului odihnindu-se pe umărul micuţ al protejatului său. „Max, acesta este bunul meu prieten Otto. L-am adus să-ţi spună propria lui poveste." Auzi huruitul avioanelor, care decolau şi aterizau pe aeroportul Heathrow.

– Vag, răspunse Smiley pe un ton liniştit. Da, vag, mi-l amintesc pe Otto Leipzig. Vorbeşte-mi despre el. Parcă îmi aduc aminte că avea o mulţim e de nume. Dar, la urma urmelor, aşa avem toţi, nu-i aşa?

– Cam două sute, dar Leipzig este ultimul. Ştii de ce? Leipzig este în Germania de Est. I-a plăcut închisoarea de acolo. Avea genul ăsta de umor ciudat. Ţi-aduci aminte din întâmplare ce gen de marfă vindea? Crezând că avea iniţiativa, Toby înaintă cu curaj şi se adresă unui Smiley imobil de la înălţimea trupului său scund. George, nu-ţi aminteşti câte aiureli incredibile, câte verzi şi uscate strecura an de an nenorocitul ăsta – ca provenind de la cincisprezece surse diferite – bazelor noastre din Europa Occidentală, mai ales din Germania? Expertul nostru privind noua ordine în Estonia? Sursa noastră numărul unu cu privire la transporturile de armament sovietic de la Leningrad? Urechea noastră din Centrul Moscova, principalul nostru pândar pus pe urmele lui Karla?

Smiley nici nu tresări.

– Cum i-a ciupit rezidentului nostru din Berlin două mii de mărci vest-germane pentru un plagiat după revista *Stern?* Cum l-a tras pe sfoară pe bătrânul General, cum, fără încetare, ca o lipitoare, îl pompa pe General cu tâmpenii de felul „Noi, balticii"... „Generale, am pus mâna pe bijuteriile Coroanei

pentru dumneavoastră... singurul necaz e că n-am bani să-mi plătesc biletul de avion“? Isuse!

– Nu erau *toate* făcături, totuşi, nu-i aşa, Toby? obiectă cu blândeţe Smiley. Unele dintre ele, parcă îmi amintesc – în anumite domenii, cel puţin –, s-au dovedit a fi o marfă destul de bună.

– Poţi să le numeri pe degetele de la o mână.

– Materialul său cu privire la Centrul Moscova, de pildă. Nu-mi amintesc să-l fi prins pe picior greşit cu el, vreodată?

– Foarte bine! Centrul îi dădea din când în când fleacuri în regulă, ca să ne poată pasa alte baliverne! Cum altfel poţi acţiona ca agent dublu, pentru numele lui Dumnezeu?

Smiley părea pe punctul de a-l contrazice în această privinţă, apoi se răzgândi.

– Înţeleg, spuse el în cele din urmă, ca şi cum se recunoştea învins. Înţeleg ce vrei să spui. Informator infiltrat.

– Nu informator, o scârnăvie! Un pic de ici, un pic de colo. Traficant. Fără principii. Fără reguli. Lucra pentru oricine, doar să pice ceva.

– Înţeleg, spuse Smiley, grav, pe acelaşi ton umil. Şi, bineînţeles, s-a instalat în Germania de Nord, la rândul său, nu-i aşa? Sus, undeva pe coastă, pe lângă Travemünde.

– Otto Leipzig nu s-a instalat nicăieri, în viaţa lui, zise Toby cu dispreţ. George, tipul ăsta e un terchea-berchea, un fluieră-vânt. Se îmbracă parcă ar fi Rothschild, are o pisică şi o bicicletă. Ştii care a fost ultima lui slujbă, ce a fost el, marele spion? Paznic de noapte la nu ştiu ce antrepozit mizerabil din docurile din Hamburg! Dă-l naibii!

– Şi avea un partener, reluă Smiley, pe acelaşi ton nevinovat, ca şi când ar fi evocat amintiri. Da, îmi aduc aminte acum. Un emigrant, un est-german.

– Mai rău decât un est-german: un saxon. Pe nume Kretzschmar, prenume Claus. Claus cu „C“, nu mă întreba de ce. Vreau să spun că tipii ăştia nu au nici o logică. Claus era

tot atât de nenorocit. Furau împreună, făceau pe peştii împreună, fabricau rapoarte false împreună.

– Dar asta s-a întâmplat cu mult timp în urmă, spuse Smiley cu blândeţe.

– Şi ce dacă? Era un mariaj perfect.

– Cred totuşi că n-a durat, spuse Smiley, ca pentru sine.

Se poate însă ca Smiley să fi forţat de astă dată prea mult tonul lui umil; sau poate că Toby pur şi simplu îl cunoştea prea bine. Pentru că în ochii lui ageri de ungur se aprinse o luminiţă de neîncredere şi o cută adâncă i se săpă pe fruntea lui fără riduri. Se trase înapoi şi, privindu-l pe Smiley, îşi trecu gânditor o mână prin părul alb ca neaua.

– George, zise el. Ascultă, pe cine vrei tu să prosteşti?

Smiley nu spuse nimic, dar ridică statueta semnată Degas, o învârti în mână, după care o puse înapoi pe masă.

– George, ascultă-mă măcar o dată. Te rog! Vrei, George? Poate, măcar o dată, să-ţi ţin şi eu o lecţie.

Smiley îi aruncă o privire, apoi se uită în altă parte.

– George, îţi sunt obligat. Trebuie să mă asculţi. Tu m-ai scos din noroi la Viena pe când eram un copil împuţit. Eram şi eu un Leipzig. Un vagabond. Mi-ai făcut rost de lucru la Prăvălie. Am petrecut o mulţime de timp împreună, am furat cai împreună. Ţi-aduci aminte de prima regulă a retragerii la pensie, George. „Fără muncă la negru. Nu te vârî în mărunţişuri. Nu face nimic cu titlu particular.“ Ţi-aduci aminte cine predica acest principiu? La Sarratt? Pe coridoare? George Smiley. „Când s-a sfârşit, s-a sfârşit. Trage obloanele şi du-te acasă!“ Şi acum ce vrei să faci, aşa, dintr-odată? Să-i faci curte unui bătrân general sărit, care a murit, dar tot nu se linişteşte, şi unui cabotin de trei parale ca Otto Leipzig? Ce e asta? Ultima şarjă de cavalerie împotriva Kremlinului, aşa, dintr-odată? Am terminat, George! Nu avem permis de vânătoare. Nu ne mai vor. Las-o baltă! Ezită, brusc stânjenit. Bine, Ann ţi-a făcut zile fripte cândva cu Bill Haydon. Apoi

mai e Karla, iar Karla a fost tătucul lui Bill la Moscova. George, totul devine foarte brutal, înţelegi ce vreau să spun?

Mâinile îi căzură de-a lungul trupului. Privi fix silueta imobilă din faţa sa. Pleoapele lui Smiley erau aproape închise. Capul îi era aplecat înainte, iar mişcarea obrajilor săpase crăpături profunde în jurul gurii şi al ochilor.

– N-am găsit nimic de reproşat rapoartelor lui Leipzig cu privire la Centrul Moscova, spuse Smiley, ca şi cum nu auzise ultima parte a predicii lui Toby. Mi-aduc aminte perfect că nu le-am găsit nici o vină. Nici celor despre Karla. Vladimir avea încredere în el fără rezerve. Şi noi, de asemenea, în ceea ce priveşte Moscova.

– George, cine a avut vreodată de reproşat ceva unui raport cu privire la Centrul Moscova? Hai... Din când în când ne pică în mână un transfug care îţi spune: „Astea sunt baliverne, chestia aia poate să fie adevărată“. Dar cine coroborează genul ăsta de declaraţii? Unde este baza solidă în toate astea, aşa cum ziceai tu? Un timp îţi spune o poveste: „Karla a înfiinţat o nouă grădiniţă de spioni în Siberia“. Cine poate spune că nu e adevărat? Fii vag, nu poţi pierde.

– De asta l-am suportat, continuă Smiley, ca şi cum nu-l auzise. În ceea ce priveşte serviciile sovietice, a jucat cinstit.

– George, spuse Toby cu blândeţe, dând din cap. Trebuie să te trezeşti! Toată lumea a plecat acasă.

– Vrei să-mi spui restul acum, Toby? Vrei să-mi spui exact ce ţi-a zis Vladimir? Te rog!

Atunci, în cele din urmă, ca un dar de prietenie, niţel cam fără chef, Toby îşi făcu relatarea, aşa cum îi ceruse Smiley, cu o francheţe ce aducea a înfrângere.

Statueta, care ar fi putut să fie de Degas, reprezenta o balerină cu braţele ridicate deasupra capului. Trupul era aplecat pe spate şi buzele îi erau întredeschise, într-un gest ce putea fi de extaz, şi nu încăpea îndoială că, falsă sau autentică, avea o asemănare stânjenitoare, deşi superficială, cu Ann.

Smiley o luase din nou între mâinile sale, rotind-o încet, privind-o dintr-o parte, apoi, din alta, fără ca pe chipul său să se poată citi ceva. Toby se întorsese pe taburetul de mătase. Pe luminator, umbrele picioarelor defilau vesele.

Toby şi Vladimir se întâlniseră în cafeneaua de la Muzeul de Ştiinţe, la etajul rezervat aeronauticii, repetă Toby. Vladimir era într-o stare de mare agitaţie şi îi tot frământa braţul lui Toby, ceea ce acestuia îi displăcea, pentru că atrăgea privirile celorlalţi. Otto Leipzig reuşise imposibilul, nu înceta să repete Vladimir. Lovitura cea mare, o şansă la un milion, Toby; Otto Leipzig trăsese lozul cel mare la care Max visase toată viaţa, „rezolvarea tuturor solicitărilor noastre“, cum se exprimase Vladimir. Când Toby îl întrebase pe un ton destul de acru la ce solicitări se referea, Vladimir fie nu voise, fie nu putuse să spună: „Întreabă-l pe Max, insistase el. „Dacă nu mă crezi, spune-i lui Max că e lovitura cea mare“.

„Cum procedăm? îl întrebase Toby, ştiind prea bine că atunci când era vorba despre Otto Leipzig, întâi venea factura şi mult, mult după aceea sosea şi marfa. Cât vrea marele erou?“

Toby îi mărturisi lui Smiley că doar cu greu reuşise să-şi ascundă scepticismul, „ceea ce a dat întâlnirii noastre o atmosferă proastă de la bun început“. Vladimir precizase condiţiile. Leipzig deţinea povestea, spusese Vladimir, dar avea şi dovezile materiale pentru a confirma veridicitatea ei. Mai întâi era un document, iar acesta era ceea ce Leipzig numea *Vorspeise,* adică un aperitiv. Exista şi o a doua dovadă, o scrisoare, care se afla în mâinile lui Vladimir. Apoi, povestea însăşi, care se dezvăluia prin intermediul altor materiale, puse de Leipzig la loc sigur. Documentul dovedea cum se obţinuse povestea, iar materialele erau de o autenticitate incontestabilă.

– Iar subiectul? întrebă Smiley.

– Nedezvăluit, replică scurt Toby. „Lui Hector, nu. Adu-l pe Max şi atunci Vladimir va dezvălui subiectul. Între timp, Hector trebuie să tacă din gură şi să se achite de comisioane.“

O clipă, Toby păru gata-gata să se lanseze într-un alt discurs de descurajare: George, ascultă-mă, bătrânul era sărit de tot de pe fix, începu el. Otto Leipzig îl trăgea pe sfoară. Apoi văzându-l pe Smiley, atât de introvertit şi inaccesibil, se mulţumi să repete pretenţiile lui Otto Leipzig, absolut scandaloase. Documentul trebuia să-i fie adus personal lui Max de către Vladimir. Regulile Moscovei, de la cap la coadă, fără intermediari, fără corespondenţă. Pregătirile le făcuse chiar el, telefonic...

– Convorbiri între Londra şi Hamburg? întrerupse Smiley, sugerând prin tonul său că aceasta era o informaţie nouă şi regretabilă.

– Au folosit un cod verbal, mi-a spus. Prieteni vechi, vulpoi bătrâni, ştiu să se descurce. Dar nu cu dovada, spusese Vladi; cu dovada nu ţinea chestia asta. Fără telefoane, fără corespondenţă, fără camioane, aveau nevoie de o cămilă, punct. Vladi era obsedat de problema securităţii, bine, asta o ştim. Din momentul acela nu se mai aplicau decât Regulile Moscovei.

Smiley îşi aminti telefonul pe care îl dăduse el însuşi sâmbătă seară şi se întrebă ce gen de stabiliment folosea Otto Leipzig drept centrală telefonică.

– Îndată ce Prăvălia şi-ar fi manifestat interesul, continuă Toby, aceasta urma să-i plătească lui Otto, cu banii jos, suma de cinci mii de franci elveţieni pentru o singură audiţie. George! Cinci mii de franci elveţieni! Pentru început! Ca să intre în joc! Apoi – George, trebuie s-o auzi şi pe asta –, apoi Otto Leipzig să fie transportat cu avionul la o casă conspirativă din Anglia, unde urma să aibă loc audiţia. George, vreau să spun că n-am auzit în viaţa mea o nebunie ca asta. Vrei şi restul? Dacă, în urma audiţiei, Prăvălia dorea să cumpere materialul... vrei să auzi cât?

Smiley spuse că vrea.

– Cincizeci de bătrâne elveţiene! Poate vrei să-mi semnezi un cec?

Toby aşteptă degeaba să-l audă pe Smiley strigând de indignare.

– Toate pentru Leipzig?

– Desigur! Acestea erau condiţiile lui Leipzig. Cine altul putea fi atât de sărit?

– Ce pretindea Vladimir pentru sine?

– Nimic, spuse Toby, fără tragere de inimă, după o ezitare. Apoi, ca pentru a lăsa uitării această idee, se lansă într-un nou val de indignare. *Basta!* Acum, tot ceea ce are Hector de făcut este să ia avionul şi să se ducă la Hamburg pe cheltuiala lui, apoi trenul spre nord şi să pice de prost în nu ştiu ce joc idiot, o capcană, pe care Otto Leipzig a aranjat-o pentru el cu est-germanii, cu ruşii, cu polonezii, bulgarii, cubanezii şi, desigur, pentru a fi moderni, cu chinezii. I-am spus – George, ascultă-mă –, i-am spus: „Vladimir, bătrânul meu prieten, scuză-mă, dă-mi atenţie măcar o dată. Spune-mi ce poate fi pe lume atât de important ca Prăvălia să plătească cincizeci de mii de franci elveţieni din preţiosul ei fond secret pentru o singură audiţie nenorocită cu Otto Leipzig? Maria Callas n-a primit niciodată atât şi crede-mă că ea ciripeşte al dracului de bine, mult mai bine decât Otto Leipzig." Mă apucă de braţ. De aici. Demonstrativ. Ca să arate cum, Toby se apucă de propriul biceps. Şi mă strânge, mă stoarce ca pe-o portocală. Mai avea forţă bătrânul, crede-mă! „Adu-mi documentul, Hector." Vorbea ruseşte. E un loc foarte liniştit, muzeul ăla. Toată lumea se oprise să-l asculte. Mă simţeam prost. Plângea. „Pentru numele lui Dumnezeu, Hector, sunt un om bătrân! N-am picioare, n-am paşaport, n-am pe nimeni în care să mă încred în afară de Otto Leipzig. Du-te la Hamburg şi adu documentul. Când va vedea dovada, Max mă va crede, Max are încredere. Am încercat să-l consolez, să-i fac câteva aluzii. I-am spus că emigranţii nu sunt bine văzuţi în zilele noastre, e o schimbare de politică, e un guvern nou. L-am sfătuit: „Vladimir, du-te acasă, joacă şah. Vin la bibliotecă într-una din zilele astea şi poate jucăm o partidă". Apoi îmi spune: „Eu

am început această afacere. Eu am fost acela care i-a ordonat lui Otto Leipzig să cerceteze situaţia. Eu i-am trimis banii pentru treburile preliminare, tot ce aveam“. Ascultă, erau vorbele unui om bătrân şi trist. Depăşit de evenimente.

Toby făcu o pauză, dar Smiley nici nu tresări. Toby se ridică, se duse către bufet, turnă două pahare de Xeres, un Xeres comun, şi puse un pahar pe masă lângă statuetă. Spuse „Noroc!“ şi dădu tot paharul pe gât; Smiley rămase însă nemişcat. Inerţia acestuia stârni din nou furia lui Toby.

– În regulă, George, eu l-am omorât, e bine? E vina lui Hector, de acord. Hector este personal şi total răspunzător pentru moartea bătrânului. Asta-mi mai lipsea!? Ridică ambele braţe cu palmele în sus. George! Dă-mi un sfat! Pentru o poveste ca asta trebuia să mă duc la Hamburg, neoficial, fără acoperire, fără dădacă? Ştii unde este graniţa Germaniei Răsăritene, acolo sus? La doi kilometri de Lübeck? Mai puţin? Îţi aminteşti? La Travemünde trebuie să te menţii pe partea stângă a străzii ca să nu te trezeşti transfug din greşeală.

Smiley nu râse.

– Şi în cazul puţin probabil că m-aş fi întors, trebuia să-l sun pe George Smiley, să ne ducem împreună la Saul Enderby, să ciocănim la uşa din spate ca nişte cerşetori: „Lasă-ne să intrăm, Saul, te rugăm, avem informaţii fierbinţi, absolut sigure, de la Otto Leipzig, doar cinci mii de bătrâne elveţiene pentru o audiţie privitoare la probleme total interzise, potrivit legilor Cercetaşilor“. Aşa ar fi trebuit să fac, George, nu-i aşa?!

Din buzunarul interior al hainei, Smiley scoase un pachet obosit de ţigări englezeşti. Din pachet extrase fotografia făcută după clişeul developat „în casă“, pe care i-o întinse în tăcere, peste masă, lui Toby.

– Cine e al doilea bărbat? întrebă Smiley.

– Nu ştiu.

– Nu e partenerul lui, saxonul, omul cu care dădea loviturile pe vremuri? Kretzschmar?

Scuturând din cap, Toby Esterhase continuă să privească fotografia.

– Deci, cine e al doilea bărbat? întrebă Smiley din nou.

Toby îi înapoie fotografia.

– George, te rog, fii atent la ceea ce vreau să-ţi spun, zise el liniştit. Mă asculţi?

Poate că Smiley îl asculta, poate că nu. Încerca să strecoare fotografia înapoi în pachet.

– Se fac trucaje ca acesta acum, ştii asta? Se fac foarte uşor, George. Vreau să pun capul cuiva pe umerii altcuiva, dacă am aparatura necesară, îmi ia mai puţin de două minute. Nu te pricepi la tehnică, George, nu înţelegi lucrurile acestea. Nu cumperi fotografii de la Otto Leipzig, nu cumperi un Degas de la Signor Benati, mă urmăreşti?

– Se truchează negativele?

– Desigur! Truchezi poza, apoi o fotografiezi, faci un nou negativ... de ce nu?

– Asta e trucată? întrebă Smiley.

– Nu cred, spuse Toby după o lungă ezitare.

– Leipzig călătorea mult. Cum îl contactam, dacă aveam nevoie de el? întrebă Smiley.

– Era pur şi simplu la îndemână. Total.

– Dar cum îl contactam?

– Printr-o întâlnire de rutină stabilită pe calea anunţurilor matrimoniale din *Hamburger Abendblatt*. Petra, douăzeci şi doi de ani, blondă, minionă, fostă cântăreaţă... aiureli de-astea. George, ascultă-mă. Leipzig e un fluieră-vânt primejdios, cu foarte multe legături dubioase, majoritatea încă la Moscova.

– Şi în caz de urgenţă? Avea vreo casă, vreo gagică?

– N-a avut casă în viaţa lui. Pentru întâlniri de urgenţă Claus Kretzschmar făcea pe portarul. George, pentru numele lui Dumnezeu, ascultă-mă măcar o dată...

– Dar cum îl contactam pe Kretzschmar?

– Are două sau trei bombe de noapte. Case de curve. Lăsam mesajele acolo.

Se auzi o sonerie şi de sus răsunară nişte voci purtând o discuţie aprinsă.

– Signor Benati are din păcate astăzi o conferinţă la Florenţa, spunea blonda. Acesta e necazul când te lansezi în afaceri internaţionale.

Dar vizitatorul refuza să o creadă; Smiley îl auzi protestând din ce în ce mai puternic. Pentru o fracţiune de secundă, ochii căprui ai lui Toby se ridicară în direcţia de unde venea zgomotul, apoi oftă şi deschise un dulap din care luă un impermeabil soios şi o pălărie cafenie, în ciuda soarelui care îşi filtra razele prin luminator.

– Cum se numeşte? întrebă Smiley. Barul de noapte al lui Kretzschmar... cum se numeşte?

– Diamantul Albastru. George, nu te băga, înţelegi? Orice ar fi, renunţă. Poza este autentică, şi ce-i cu asta? Prăvălia va deţine fotografia unui tip care se dă în bărci, un dar din partea lui Otto Leipzig. Şi crezi tu, aşa deodată, că e o mină de aur? Crezi tu că asta o să i-o scoale lui Saul Enderby?

Smiley îl privi pe Toby şi-şi aduse aminte cum era, îşi aminti de asemenea că, în toţi aceşti ani de când se cunoşteau şi în care lucraseră împreună, Toby nu spusese niciodată de bunăvoie adevărul, că informaţiile însemnau bani pentru el; chiar şi atunci când considera o informaţie lipsită de valoare, nu o arunca niciodată.

– Ce ţi-a mai spus Vladimir în legătură cu informaţiile lui Leipzig? întrebă Smiley.

– Spunea că e un caz mai vechi, reactualizat. Ani întregi de investiţii. Aiureli despre Moş Ene. Dăduse în mintea copiilor, îşi aducea aminte de basme, pentru numele lui Dumnezeu! Înţelegi ce vreau să spun?

– Şi anume ce, în legătură cu Moş Ene?

– Să-ţi spun că treaba îl privea pe Moş Ene. Asta e tot. Moş Ene e în curs de a confecţiona o legendă pentru o fată.

Max va înţelege. George, imaginează-ţi, plângea! Ar fi spus orice îi trăsnea prin cap. Simţea nevoia de acţiune. Era un bătrân spion în criză de timp. Tu spuneai mereu că ăştia sunt cei mai răi.

Toby se afla la uşa din spate, pe jumătate plecat. Dar se întoarse din drum în ciuda scandalului care se auzea de sus, întrucât ceva din atitudinea lui Smiley părea să-l deranjeze – „o privire categoric mai dură, avea să o definească el mai târziu, ca şi cum îl insultasem grav într-un fel oarecare“.

– George? George, sunt eu, Toby, nu mă ştii?! Dacă nu o ştergi imediat, tipul de sus va pune sechestru pe tine odată cu o parte din mobilier, mă auzi?

Dar Smiley nu-l auzea.

– Ani întregi de investiţii şi Moş Ene este pe cale să compună o legendă pentru o fată? repetă el. Ce altceva? Toby, ce altceva!

– Se comportă din nou ca un nebun.

– Generalul? Vladi?

– Nu, Moş Ene. Ascultă, George. „Moş Ene se comportă din nou ca un nebun, Moş Ene este pe cale să compună o legendă pentru o fată, Max va înţelege.“ *Finito.* Aiureală de la cap la coadă. Ţi-am reluat cuvânt cu cuvânt. Acum linişteşte-te, mă auzi?

De sus, scandalul se auzea şi mai tare. Se trânti o uşă. Paşi grei se apropiau de scară. Înainte de a pleca, Toby îl mai bătu o dată uşurel pe braţ.

– La revedere, George! Ascultă-mă. Dacă o să ai vreodată nevoie de o doică unguroaică, apelează la mine. Auzi? Dacă ai de a face cu un ticălos ca Otto Leipzig, mai bine să ai un ticălos ca Toby care să aibă grijă de tine. Nu umbla noaptea neînsoţit, eşti prea tânăr pentru aşa ceva.

Urcând scara de oţel ce ducea la galerie, Smiley fu gata-gata să fie răsturnat de către un creditor furios care cobora. Dar lucrul acesta nu avea nici o importanţă pentru Smiley; tot aşa cum n-avea nici un fel de importanţă suspinul insolent al

blondinei, atunci când el ieşi în stradă. Ceea ce conta era că pusese un nume celui de-al doilea chip din fotografie, iar numelui îi adăugase povestea, care, ca o boală nediagnosticată, îi chinuise memoria în ultimele treizeci şi şase de ore, povestea unei legende, aşa cum ar fi putut spune Toby.

Iată, aşadar, dilema pretinşilor istorici care se străduiesc, doar la câteva luni după încheierea afacerii, să stabilească relaţia dintre acţiunile lui Smiley şi cele ştiute de el. Toby îi spusese asta, vor afirma ei, deci el va fi făcut aia. Sau: dacă nu s-ar fi întâmplat cutare lucru, nu s-ar fi găsit nici o rezolvare. Adevărul este totuşi mai complex decât atât şi mai greu de atins. La fel cum un pacient se pipăie când iese din anestezie – piciorul stâng, piciorul drept, palmele se strâng şi se întind – la fel şi Smiley, printr-o succesiune de mişcări prudente, îşi regăsise forţa spirituală şi trupească necesară, sondând motivele adversarului său aşa cum şi le sonda pe ale sale.

CAPITOLUL 14

Conducea pe un platou înalt, care la rândul lui se afla deasupra vârfului copacilor, întrucât pinii fuseseră plantaţi jos, în despicătura văii. Era în aceeaşi zi. Seara de-abia se lăsase şi, în câmpie, primele luminiţe ciupeau umezeala amurgului. La orizont se profila oraşul Oxford, pe care ceaţa părea să-l ridice de la sol, un Ierusalim universitar. Din acest unghi, priveliştea era nouă pentru el şi nu făcea decât să-i accentueze acel sentiment de irealitate, acela de a fi condus şi nu de a hotărî propriul lui itinerariu; acela de a fi prada şi nu stăpânul unor gânduri. Vizita sa la Toby Esterhase se înscrisese, deşi discutabil, în liniile mari ale instrucţiunilor lui Lacon; călătoria aceasta, însă, o ştia, îl ducea, fie că era de bine, fie că era de rău, către tărâmul interzis al interesului său tainic. Era conştient că nu avea o altă posibilitate şi nici nu dorea să aibă. Ca un arheolog care săpase o viaţă întreagă degeaba, Smiley se rugase să i se mai acorde o zi, iar aceasta era tocmai acea zi.

La început, nu scăpase din ochi oglinda retrovizoare pentru a vedea motocicleta cunoscută ce îl urmărea ca un pescăruş pe mare. Dar, după ultimul ocol, numitul Ferguson nu-l mai urmă şi, când se opri să consulte harta, nu-l depăşi nimeni; fie că îi ghiciseră destinaţia, fie din cine ştie ce raţiune de procedură, îi interziseseră omului lor să treacă hotarul comitatului. Uneori, în timp ce conducea, îl cuprindea o trepidaţie. „Dă-i pace", gândi el. Auzise unele lucruri, nu cine ştie ce, dar suficient ca să poată ghici restul. „Dă-i pace", las-o

să-şi găsească liniştea unde-o putea. Ştia însă că nu el era cel ce îi va dărui pacea, că bătălia în care se angajase trebuia să fie neîntreruptă pentru a avea vreun sens.

Firma azilului pentru animale era ca un surâs pictat:

PENSIUNEA MERRILLEE PENTRU ANIMALE MARI ŞI MICI. OUĂ DE VÂNZARE

Un câine galben cu joben pe cap, pictat de un amator jalnic, arăta cu una din lăbuţe un drum de care; drumul, când se angajă pe el, era atât de abrupt, încât aveai impresia că eşti în cădere liberă. Trecu de un pilon şi auzi vântul urlând în el; pătrunse în plantaţie. La intrare era puietul; urmau copacii bătrâni, ale căror coroane întunecate de deasupra lui îl ajutau să regăsească Pădurea Neagră a copilăriei sale germane, îndreptându-se către un interior invizibil. Aprinse farurile, luă un viraj strâns, apoi altul, apoi un al treilea şi, iată, cabana, aproape aşa cum şi-o închipuise – *dacha,* cum îi spunea ea. Odinioară avusese casa ei în Oxford, iar *dacha* era un loc de retragere. Acum nu mai era decât *dacha;* femeia renunţase la oraşe pentru totdeauna. Răsărea dintr-un luminiş cu trunchiuri de copaci şi noroi bătătorit, cu un pridvor prăpădit, un acoperiş de şindrilă şi un coş din care ieşea fum. Pereţii acoperiţi cu draniţe erau înnegriţi cu creozot, iar pridvorul din faţă era blocat aproape în întregime de o adăpătoare din tablă zincată. Pe un petic de peluză se afla o masă meşterită în casă, cu destulă pâine pe ea cât să hrănească întreaga Arcă a lui Noe, iar ici şi colo în luminiş, ca nişte cabine pe loturi parcelate, se aflau polatrele din azbest şi coteţele de sârmă care adăposteau găinile şi toate animalele domestice primite fără discriminare.

„Karla, gândi el. Asta da loc în care să te caut."

Parcă maşina. Sosirea sa stârni o larmă nemaipomenită. Câinii urlau de mama focului, iar pereţii subţiri trosneau sub loviturile trupurilor disperate. Merse pe jos până la căsuţă, cu

punga de plastic în mână, sticlele lovindu-i picioarele. În ciuda vacarmului, auzi țăcănitul pantofilor săi urcând cele șase trepte ale pridvorului. Pe ușă era un aviz:

DACĂ NU E CINEVA ACASĂ,
NU LĂSAȚI ANIMALE

și, dedesubt, probabil adăugat într-un moment de furie: „Fără maimuțe împuțite“.

Cordonul soneriei era o coadă de măgar din plastic. Întinse mâna să-l tragă, dar ușa se deschisese și o femeie drăguță, plăpândă îl privea din întunericul ce domnea în interiorul cabanei. Avea ochi timizi, cenușii, și acea frumusețe englezească de epocă, tolerantă și gravă, pe care o avusese odinioară și Ann. Îl văzu și se opri împietrită.

– Doamne! murmură ea. Doamne!

Apoi se uită în jos către vârful bocancilor, dându-și bucla de pe frunte la o parte cu un deget, în timp ce câinii lătrau la el de mama focului, din spatele gardului de sârmă.

– Îmi cer scuze, Hilary, spuse Smiley cu multă amabilitate. Doar o oră, promit. Atât. O oră.

O voce adâncă, bărbătească, se făcu auzită, lent, din întunericul din spatele ei.

– Ce e, Hils? mormăi vocea. Un șobolan, un papagal sau o girafă?

Întrebarea fu urmată de un zgomot surd, ca de pildă căderea unei cârpe pe ceva găunos.

– E ființă umană, Con, răspunse Hilary peste umăr, și-și plecă din nou ochii către vârful bocancilor.

– *Femeie* sau altceva? se interesă vocea.

– E George, Con. Nu te enerva, Con.

– *George?* Care George? George camionagiul, care se ușurează pe cărbunii mei, sau George măcelarul care îmi otrăvește câinii?

– E vorba doar de câteva întrebări, o asigură Smiley pe Hilary, pe același ton de profundă compasiune. Un caz vechi. Nimic extraordinar, îți promit.

– Nu contează, George, spuse Hilary, tot cu ochii plecați. Sincer, n-are nici un fel de importanță.

– Gata cu flirtul! ordonă vocea din interiorul casei. Dă-i drumul, lasă-i mâna, oricine ai fi!

Zgomotul surd se apropia. Peste umărul lui Hilary, Smiley spuse din pragul ușii:

– Connie, eu sunt!

Din nou, făcu tot posibilul ca glasul să exprime bunăvoință.

Întâi apărură cățelușii – patru, probabil ogari –, în haită, galopând. Apoi veni bătrânul maidanez zdrențăros, care mai avea atâta viață în el cât să ajungă în pridvor și să se prăbușească. Ușa se deschise larg, lăsând să se vadă o femeie cât un munte, încovoiată între două cârje groase de lemn, pe care părea să nu se sprijine. Părul alb îi era tuns scurt, bărbătește, iar ochii lăcrimoși, dar ageri, îl fixau aprig. Îl examină, fără să se grăbească, atât de lung și atât de minuțios – chipul lui serios, costumul cam lălâu, punga de plastic spânzurată de mâna luI stângă, atitudinea umilă a celui ce așteaptă să fie lăsat să intre –, încât avea o autoritate aproape regală asupra lui, pe care imobilitatea ei, respirația grea și invaliditatea nu făceau decât să o accentueze.

– Să fiu a naibii! exclamă femeia, studiindu-l în continuare, și lăsă să-i scape un șuierat. Trecând peste orice. Blestemat să fii, George Smiley! Afurisit să fii tu cu toți ai tăi. Bine ai venit în Siberia!

Apoi zâmbi, iar zâmbetul ei era atât de neașteptat, atât de proaspăt, ca de fetiță, încât înlătură orice urmă a lungului interogatoriu anterior.

– Bună, Con, zise Smiley.

Ochii ei, în ciuda zâmbetului, îl fixau în continuare. Aveau paloarea ochilor de nou-născut.

– Hils, rosti ea, în sfârşit. Am spus: *Hils!*

– Da, Con?

– Du-te şi dă de mâncare la căţei, iubito! După ce ai terminat, hrăneşte şi puişorii ăia împuţiţi. Îndoapă bestiile. După ce ai făcut şi asta, pregăteşte ceva de mâncare pentru mâine, şi când ai făcut şi *asta,* adu-mi casapul de oameni astfel încât să-l pot expedia pe acest băgăcios cine-o-fi-el spre un Paradis prematur. George, urmează-mă!

Hilary zâmbi, dar păru incapabilă să se mişte până când Connie nu o împinse încetişor cu cotul pentru a o pune în mişcare.

– La drum, iubito! Nu-ţi poate face nimic acum. Şi-a întors buzunarele pe dos şi tu la fel şi, Dumnezeu mi-e martor, chiar şi eu.

Era o casă potrivită şi pentru zi, şi pentru noapte. În centrul camerei, pe o masă de pin pe care zăceau firimituri de pâine prăjită şi carne conservată pentru câini, o veche lampă cu gaz reflecta un glob de lumină gălbuie, intensificând întunericul dimprejur. Licărul unor nori albaştri de ploaie, vărgaţi de apusul soarelui, umplea uşile cu geam din fundul încăperii. Treptat, în timp ce urma înaintarea chinuitor de înceată a lui Connie, Smiley îşi dădu seama că această cameră cu pereţii de lemn era singura încăpere a casei. În chip de birou – un pupitru cu capac glisant plin de facturi şi de praf de purici; ca dormitor – patul dublu de alamă cu grămada lui de animale de pluş, zăcând ca nişte soldaţi morţi printre perne; drept salon – balansoarul lui Connie şi o canapea de răchită gata-gata să se prăbuşească; ca bucătărie – un aragaz cu butelie; iar ca decoraţiune interioară – iremediabila dezordine a bătrâneţii.

– Connie nu se întoarce, George, strigă ea în timp ce şontâcăia în faţa lui. Caii sălbatici pot fornăi şi tropăi până le crapă inimile lor smiorcăite, bătrâna bestie şi-a atârnat ciubotele în cui pentru totdeauna. Ajungând la balansoar,

începu dificila operaţiune de a se întoarce cu spatele către el. Dacă asta urmăreşti, îi poţi spune lui Saul Enderby să-şi înghită fumul ca să spună că e pipă. Îşi întinse braţele către el, iar Smiley crezu că dorea să o sărute. Nu asta, măi maniac sexual! Apucă-mă de mâini!

Se conformă şi o ajută să se lase în balansoar.

– Nu pentru asta am venit, Con, zise Smiley. Nu încerc să te vrăjesc, promit.

– Pentru un motiv bine întemeiat, e muribundă, anunţă ea cu un glas ferm, părând să nu fi observat intervenţia lui. Bătrâna nebună e bună pentru concasor şi i-a sunat ceasul de mult. Medicul încearcă să mă prostească, desigur. Şi asta pentru că face pe el de frică. Bronşită. Reumatism. Vremea rea. Rahaturi de-astea. De moarte, de asta sufăr eu. Progresul rapid şi sistematic al unei boli care se numeşte Doamna cu Coasa. Ce ai în sacoşa aia, băuturică?

– Da, asta e, spuse Smiley.

– Bunuţă-bunuţă. S-o facem lată! Cu diavoliţa de Ann ce se mai aude?

În chiuvetă, în grămada permanentă de vase nespălate, găsi două pahare şi le umplu pe jumătate.

– Înfloritoare, presupun, zise el.

Răspunzând cu un zâmbet larg plăcerii evidente pe care i-o făcea lui Connie această vizită, Smiley îi întinse un pahar pe care femeia îl strânse între mâinile ei cu mitene.

– Presupui, repetă ea. Ar trebui să te aduni. Să o aduni şi să o aduci acasă pentru totdeauna, asta ar trebui să faci. Sau să-i pui sticlă pisată în cafea. Bine, ce vrei? întrebă ea, totul pe nerăsuflate. Nu te ştiu să fi făcut ceva vreodată fără motiv. În sănătatea ta!

– Şi a ta, Con, spuse Smiley.

Pentru a bea, fu nevoită să-şi plece tot bustul către pahar. Când capul ei imens tremură în lumina lămpii, văzu – o ştia

prea bine din experienţă – că nu exagerase cu nimic, carnea avea acea albeaţă leproasă a morţii.

– Hai. Dă-i drumul! ordonă ea cu un glas cât se poate de aspru. Ai grijă, nu ştiu dacă te voi ajuta. După ce ne-am despărţit, am descoperit dragostea. Zăpăceşte hormonii. Înmoaie dinţii.

Ar fi vrut să aibă mai mult timp să o cunoască din nou. Nu era sigur de ea.

– E unul dintre cazurile noastre vechi, Con, asta-i tot, începu el de parcă se scuza. A reînviat dintr-odată, aşa cum se întâmplă mereu. Încerca să vorbească pe un ton detaşat. Avem nevoie de mai multe detalii. Ştii cum aveai tu grijă să înregistrezi totul, adăugă el, încercând să o necăjească.

Nu-l scăpa din ochi.

– *Kirov,* continuă el, pronunţând numele foarte lent. Kirov, prenume Oleg. Îţi spune ceva? Ambasada sovietică, Paris, trei sau patru sute de ani în urmă, Secretar II? Gândeam pe atunci că era în vreun fel om al Centrului Moscova.

– Era, spuse ea, lăsându-se puţin pe spate, continuând să-l privească.

Îi făcu semn că vrea o ţigară. Pe masă era un pachet cu zece ţigări. Îi vârî una între buze şi o aprinse, însă ochii ei continuau să-l fixeze.

– Saul Enderby a aruncat cazul pe fereastră, spuse ea şi, ţuguindu-şi buzele ca şi cum ar fi vrut să cânte la flaut, suflă o pală de fum în jos, ca să nu i-l dea drept în faţă.

– A hotărât că trebuia abandonat, o corectă Smiley.

– Şi ce diferenţă e?

Smiley nu se aşteptase să se vadă apărându-l pe Saul Enderby.

– A mai mers un timp, dar, în perioada de tranziţie între conducerea mea şi a lui, Enderby a decretat, absolut de înţeles, că acest caz nu era productiv, zise Smiley, alegându-şi cuvintele cu cea mai mare grijă.

– Şi acum şi-a schimbat părerea, spuse ea.

– Am frânturi, Con. Îmi trebuie întregul.

– Întotdeauna ţi-a trebuit, spuse ea. George, murmură ea. George Smiley. Dumnezeule Atotputernic! Isuse, milostiveşte-Te de noi şi apără-ne! *George.*

Privirea ei era pe jumătate posesivă, pe jumătate dezaprobatoare, ca şi cum Smiley era un fiu rătăcitor pe care îl iubea. Se mai uită la el o clipă, apoi îşi întoarse ochii către uşile cu geam şi către cerul de afară ce se întuneca.

– Kirov, spuse el amintindu-i, şi aşteptă, întrebându-se serios dacă nu era cumva terminată, dacă mintea nu-i murea odată cu trupul şi nu mai era nimic de făcut.

– Kirov, Oleg, repetă ea gânditoare. Născut la Leningrad, octombrie 1929, potrivit paşaportului său, ceea ce nu înseamnă nimic, cu excepţia faptului că, probabil, nici nu s-a apropiat de Leningrad în viaţa lui. Zâmbi, ca şi cum aşa stăteau lucrurile în lumea asta păcătoasă. Sosit la Paris la 1 iunie 1974, cu rangul şi calitatea de Secretar II, Serviciul Comercial. Acum trei sau patru ani, ziceai? Dumnezeule mare, puteau să fie şi douăzeci! Aşa e, iubitule, era o canalie. Desigur că era. Identificat de către loja pariziană a bietului Grup de la Riga, ceea ce nu ne-a ajutat cine ştie ce, mai ales la Etajul V. Care era numele său adevărat? *Kurski.* Desigur, ăsta era. Da, cred că mi-l amintesc pe Oleg Kirov, născut Kurski. Îşi regăsi zâmbetul şi fu din nou drăguţă. Trebuie să fi fost ultimul caz al lui Vladimir, sau cam aşa ceva. Ce face ţapul bătrân? întrebă ea, iar ochii ei ageri, lăcrimoşi aşteptară răspunsul.

– O, în plină formă, spuse Smiley.

– Mai bagă groaza în fecioarele din Paddington?

– Ba bine că nu!

– Aşa să fie, scumpule, spuse Connie şi-şi întoarse capul spre el, cu profilul cufundat în întuneric, cu excepţia unei porţiuni pe care cădea o dâră subţire de lumină, ce se reflecta

de la lampa cu gaz. Privea către uşile cu geam. Du-te să vezi cum se descurcă nebuna aia, dacă vrei, scumpule? îl rugă ea drăgăstos. Vezi dacă idioata nu s-a aruncat în lăptoc sau dacă nu a băut ierbicidul universal.

Ieşind din încăpere, Smiley se opri în pridvor şi, în întunericul care se lăsa din ce în ce mai tare, zări silueta lui Hilary învârtindu-se neîndemânatică printre coteţele de găini. Auzi lingura zdrăngănindu-se de găleată şi frânturi din vocea ei, educată, strigând păsările în aerul nopţii, cu nume copilăreşti: „Hai Albiţo, hai Fâlfâilă, hai Bo“.

– E-n regulă, spuse Smiley revenind în cameră. Dă de mâncare la găini.

– Ar trebui să-i spun s-o-ntindă, nu-i aşa, George? zise ea, fără să-i pese de informaţia pe care i-o dăduse George. Du-te-n lumea largă, Hils, draga mea. Aşa ar trebui să-i spun. Nu sta legată de o huidumă bătrână ca mine, care putrezeşte. Mărită-te cu un tâmpit fără bărbie, prăseşte-i plozi, împlineşte-ţi ne-norocita aia de feminitate.

Avea ceva de spus în legătură cu toată lumea, îşi aminti el, chiar şi în legătură cu ea. Chiar şi acum.

– Să fiu a dracului dacă îi spun, George! Am nevoie de ea. De fiecare bucăţică a minunatei ei persoane. Aş lua-o cu mine dacă aş avea cea mai mică posibilitate. O să încerci şi tu sentimentul ăsta. Şi ce mai fac băieţii şi fetele?

Pentru o secundă, nu înţelese întrebarea; gândurile îi erau tot la Hilary şi la Ann.

– Înălţimea Sa Saul Enderby este tot în fruntea bucatelor, nu-i aşa? Mănâncă bine, sper? Nu-i cad penele?

– O, lui Saul îi merge din ce în ce mai bine, mulţumesc!

– Şi otreapa aia de Sam Collins e tot Şef al Operaţiunilor?

Era ceva mişcător în întrebările ei, dar Smiley n-avea încotro şi răspundea.

– Şi Sam e bine, spuse el.

– Toby Esterhase se mai prelinge pe coridoare?

– Ca de obicei.

Chipul ei era atât de întunecat, încât Smiley nu-şi dădea seama dacă are de gând să mai vorbească. Îi auzi respiraţia şi hârâitul din piept. Ştia însă că ea continua să-l examineze.

– *Tu* n-ai lucra niciodată pentru gaşca aia, George, observă ea, ca şi cum era evidenţa însăşi. Nu tu. Mai toarnă-mi un pahar.

Încântat să facă mişcare, Smiley se duse în celălalt capăt al odăii.

– *Kirov,* ai spus? îi strigă Connie.

– Aşa e, zise Smiley vesel, şi se întoarse cu paharul plin.

– Dihorul ăla mic, Otto Leipzig, a fost primul obstacol, remarcă ea cu încântare după ce dădu o duşcă bună pe gât. Etajul V n-ar fi dispus să-l creadă pe el, nu-i aşa? Nu pe micuţul nostru Otto – *o,* nu! Otto era un falsificator, asta e!

– Dar nu cred că Leipzig ne-a minţit vreodată în privinţa obiectivului *Moscova,* spuse Smiley preluându-i tonul încărcat cu amintiri.

– Nu, iubitule, *nu* ne-a minţit, îl aprobă ea. Îşi avea slăbiciunile lui, recunosc. Dar când era vorba despre o lovitură mare, juca cinstit. Şi *tu* ai înţeles asta, doar tu, din tot tribul tău, asta ţi-o spun eu ţie. Dar nici n-ai căpătat cine ştie ce sprijin din partea *celorlalţi* baroni, este?

– Nu l-a minţit nici pe Vladimir, vreodată, spuse Smiley. În primul rând, filierele de evadare ale lui Vladimir au fost cele care l-au scos din Rusia.

– Bine, bine, zise Connie, după o altă lungă tăcere. Kirov, născut Kurski, Porcul Roşcovan.

Repetă – „Kirov, născut Kurski“ – un strigăt de mobilizare adresat propriei memorii monumentale. Smiley revăzu cu ochii minţii camera din hotelul aeroportului şi pe cei doi conspiratori ciudaţi aşezaţi în faţa lui, în paltoanele lor negre; unul imens, celălalt mititel; bătrânul General, făcând uz de statura sa impozantă pentru a da şi mai multă tărie implorării

sale pătimaşe, iar micuţul Leipzig, cu ochii săi arzători, pândind, alături de el, ca un câine furios în lesă.

Connie era sedusă.

Licărul lămpii cu gaz devenise un bulgăre de lumină fumegândă, iar ea stătea pe marginea balansoarului, Mama Rusia în persoană, cum îi spuneau la Prăvălie, cu faţa minată de boală, aureolată de amintiri, în timp ce relata istoria unuia dintre copiii rătăciţi care formau nenumărata ei familie. Lăsase deoparte orice suspiciuni ar fi putut avea în legătură cu motivul care îl făcuse pe Smiley să vină la ea; pentru asta trăise; acesta era cântecul ei, chiar dacă era ultimul; aceste monumentale evocări constituiau geniul ei. Odinioară, îşi aminti Smiley, ea l-ar fi tachinat, ar fi flirtat cu el, modulându-şi glasul, l-ar fi antrenat în mii de paranteze aparent fără legătură cu Centrul Moscova, doar ca să-l aducă mai aproape. Dar în seara aceasta relatarea ei căpătase o impresionantă sobrietate, ca şi cum ar fi ştiut că dispune de prea puţin timp.

– Oleg Kirov a sosit la Paris direct de la Moscova, repetă ea, în acea lună iunie, iubitule, aşa cum ţi-am spus, în care ploua întruna cu găleata, iar meciul de crichet anual de la Sarratt a trebuit să fie anulat trei duminici la rând.

Grasul Oleg era înscris drept celibatar şi nu venise să înlocuiască pe nimeni. Biroul său se afla la etajul II şi dădea spre Rue Saint-Simon – „o stradă foarte circulată, dar *drăguţă,* iubitule“ – în timp ce Rezidenţa Centrului Moscova monopoliza etajele III şi IV, spre furia ambasadorului, care avea senzaţia că este înghesuit într-un dulap de către urâţii lui vecini. După toate aparenţele, deci, Kirov părea la prima impresie o pasăre rară a comunităţii diplomatice sovietice şi anume, un diplomat autentic. Dar la Paris, pe vremea aceea, şi după câte ştia Connie şi în zilele acestea, era obiceiul ca, ori de câte ori apărea un personaj nou la ambasada sovietică, fotografia acestuia să fie distribuită printre şefii de trib ai emigraţiei. Fotografia Fratelui Kirov parvenise Grupurilor la timp şi, cât

ai bate din palme, diavolul ăla bătrân, Vladimir, bubuia de mama focului în uşa ofiţerului său de caz, tulburat peste poate – la vremea respectivă Parisul îi revenea lui Steve Mackelvore, Dumnezeu să-l ierte, care avea să moară subit în urma unui atac de cord curând după aceea, dar asta era altă poveste – insistând că „oamenii lui“ îl identificaseră pe Kirov drept fostul agent provocator numit Kurski, care, pe vremea când era student la Institutul Politehnic din Tallinn, formase un cerc de docheri estonieni disidenţi, ceva ce se chema „clubul de discuţii al nealiniaţilor“, ca apoi să-i toarne pe membrii acestuia la poliţia secretă. Sursa lui Vladimir, în vizită la Paris în momentul respectiv, fusese unul dintre acei nefericiţi docheri care, pentru a-şi plăti păcatele, se împrietenisera cu Kurski până în momentul trădării acestuia.

Toate bune şi frumoase, doar că sursa lui Vladi – spuse Connie – nu era altcineva decât ticălosul ăla mic de Otto, ceea ce însemna că gazul fusese turnat peste foc de la bun început.

În timp ce Connie continua să vorbească, memoria lui Smiley începu din nou să o completeze pe a ei. Se revăzu în acele ultime luni în care era Gardian-Şef al Prăvăliei, coborând obosit scările de lemn şubrede de la Etajul V către şedinţa de luni, cu un teanc de dosare franjurate la colţuri, vârât sub braţ. Pe vremea aceea, îşi aminti el, Prăvălia arăta ca un imobil bombardat: ofiţerii ei răspândiţi care încotro, bugetul schilodit, agenţii prăjiţi, morţi sau concediaţi. Demascarea lui Bill Haydon era o rană deschisă în mintea fiecăruia. O numeau Căderea şi toţi împărtăşeau acelaşi sentiment de adâncă ruşine. În intimitatea sufletului lor, poate că-i reproşau lui Smiley că provocase această situaţie, dat fiind că el era cel care dăduse în vileag trădarea lui Bill. Se revăzu prezidând întrunirile, revăzu şirul de chipuri ostile îndreptate către el în timp ce erau prezentate, unul câte unul, cazurile săptămânii şi erau supuse întrebărilor obişnuite: Îi dăm curs sau nu? Îi mai acordăm încă o săptămână? Încă o lună? Încă un an? E oare o

cursă, poate fi respins, se încadrează în charta noastră? Ce resurse sunt necesare şi n-ar fi ele mai bine utilizate în altă parte? Cine va da autorizarea? Cine va fi informat? Cât va costa? Îşi reaminti reacţia violentă pe care simpla menţionare a numelui – sau a numelui de cod al – lui Otto Liepzig, o putuse stârni pe loc în rândurile unor judecători dubioşi ca Lauder Strickland, Sam Collins sau alţii de teapa lor. Încercă să-şi aducă aminte cine mai fusese de faţă în afară de Connie şi de cohortele sale de la Serviciul de Cercetări Sovietice. Directorul Finanţelor, directorul pentru Europa Occidentală, directorul pentru Ofensiva Sovietică, în marea lor majoritate încă de pe atunci oamenii lui Saul Enderby. Şi Enderby însuşi, nominal încă funcţionar la Afacerile Străine, introdus de propria gardă de palat sub acoperirea de om de legătură al Whitehall-ului. N-avea decât să zâmbească pentru ca aceşti oameni ai lui să râdă, n-avea decât să se încrunte pentru ca aceşti oameni să-şi exprime şi ei dezaprobarea. Smiley se revăzu ascultând prezentarea – făcută de Connie –, foarte asemănătoare celei pe care o făcea acum, însoţită de rezultatele cercetărilor ei preliminare.

Povestea lui Otto stătea în picioare, insistase ea. Pentru moment, nu i se putea găsi nici o lacună. Îşi expusese constatările:

Propriul Serviciu de Cercetări Sovietice confirmase, pe baza unor surse publicate, că un anume Oleg Kurski, student la Drept, se afla la Politehnica din Tallinn în perioada respectivă.

Arhivele Foreign Office-ului menţionau în aceeaşi perioadă agitaţii în docuri.

Un raport al unui transfug, provenind de la Verii americani, cita un „Kurski? Karski, avocat, prenume Oleg“, ca absolvent în 1971 al unui curs de pregătire al Centrului Moscova desfăşurat la Kiev.

Aceeaşi sursă, deşi suspectă, lăsa să se înţeleagă că numitul Kurski îşi schimbase numele mai târziu la sugestia superiorilor, „din cauza experienţei sale anterioare de teren“.

Rapoarte de rutină ale serviciilor de legătură franceze, cu toate că notorii pentru nesiguranţa lor, arătau că pentru un Secretar II, Serviciul Comercial, la Paris, Kirov beneficia de libertăţi într-adevăr neobişnuite, precum faptul că îşi făcea cumpărăturile neînsoţit şi că participa la recepţiile Lumii a Treia fără a fi flancat de clasicul grup de cincisprezece persoane.

Toate acestea, pe scurt – conchisese Connie cu prea multă vigoare pentru a fi pe gustul Etajului V –, toate acestea confirmau povestea lui Leipzig şi suspiciunile cum că acel Kirov avea un rol de agent de Informaţii. Apoi trântise dosarul pe masă şi făcuse să circule fotografiile – instantanee de rutină, făcute de echipele de supraveghere franceze, care provocaseră iniţial zarvă la cartierul general din Paris al Grupului de la Riga. Kirov urcând în maşina ambasadei. Kirov ieşind din Banca Narodnîi la Moscova, ducând în mână o servietă. Kirov opri în faţa vitrinei unei librării cu literatură deocheată „pentru a se chiorî la coperţile revistelor".

Dar nici una, reflectă Smiley – revenind în prezent – nici una care să-i arate pe Oleg Kirov şi pe victima sa de odinioară, Otto Leipzig, zbânţuindu-se cu două dame.

– Acesta a fost *cazul,* iubitule, anunţă Connie, după ce dădu o duşcă bună pe gât. Numeroasele documente din dosarul lui Otto Leipzig constituiau dovada că el avea dreptate. Realizasem şi coroborările cu alte surse, nu foarte multe, recunosc, dar reprezenta un început. Kirov era spion, era numit de curând, dar ce *fel* de spion, nu ştia nimeni. Şi asta îl făcea *interesant,* nu-i aşa, iubitule?

– Da, spuse Smiley, pe un ton absent. Da, Connie, îmi amintesc, aşa era.

– Nu aparţinea personalului obişnuit al rezidenţei, ştiam asta din prima zi. Nu folosea maşinile rezidenţei, nu făcea gărzi de noapte şi nici nu lucra în echipă cu alţi spioni identificaţi, nu folosea sala lor de cifru, nu asista la şedinţele lor de

rugăciuni săptămânale, nu hrănea pisica rezidenţei sau altele de acest fel. Pe de altă parte, Kirov nu era omul lui Karla, nu-i aşa, iubitule? Asta era ciudat.

– De ce nu? întrebă Smiley, fără să o privească.

Connie însă îl privi pe Smiley. Connie făcu una din lungile sale pauze pentru a-l cerceta mai pe îndelete, în timp ce afară, în ulmii muribunzi, corbii profitau înţelept de acest calm neaşteptat pentru a-şi face auzite cârâiturile ca nişte prevestiri shakespeariene.

– Întrucât Karla îşi avea *deja* omul lui la Paris, iubitule, explică ea cu răbdare. Cum ştii şi tu foarte bine. Cârcotaşul ăla bătrân, ataşatul militar adjunct, Pudin. Îţi aduci aminte cât de mult iubea Karla militarii! Şi, după câte ştiu, îi iubeşte şi acum.

Se opri din nou, pentru a-i studia încă o dată chipul impasibil. Smiley îşi lăsase bărbia în mâini. Ochii săi, pe jumătate închişi, erau îndreptaţi către podea.

– În plus, Kirov era un idiot, iar un lucru pe care nu l-a suferit niciodată Karla au fost idioţii, nu-i aşa? Nici tu n-ai fost prea amabil cu ei, dacă stau să mă gândesc. Oleg Kirov era prost-crescut, puţea, asuda şi oriunde s-ar fi dus bătea la ochi ca un peşte atârnat într-un copac. Karla ar fi luat-o la goană numai să nu angajeze un mocofan ca ăsta. Făcu o altă pauză. Şi tu ai făcut la fel, adăugă ea.

Ridicând mâna, Smiley îşi lipi palma de frunte cu degetele în sus, ca un copil la examen.

– Doar dacă nu... spuse el.

– Doar dacă nu *ce?* Doar dacă nu se ţicnise, presupun! De-abia aştept ziua aia!

– Era epoca zvonurilor, spuse Smiley, cufundat în gândurile sale.

– Ce zvonuri? Zvonuri au circulat întotdeauna, măi, cap pătrat!

– O, doar rapoarte de transfugi, spuse el dispreţuitor. Poveşti în legătură cu întâmplări ciudate la curtea lui Karla. Surse secundare, bineînţeles. Dar, oare nu...

– Oare nu ce?

– Nu sugerau acestea oare că angaja tipi destul de ciudaţi? Că avea convorbiri cu aceştia în miez de noapte? Informaţii de proastă calitate, ştiu. Le menţionez doar aşa, în trecere.

– Şi ni s-a dat ordin să nu ţinem seama de ele, spuse Connie cu hotărâre în glas. Kirov era obiectivul. Nu Karla. Era decizia Etajului V şi ai fost şi tu de acord. „Nu mai visaţi cu ochii deschişi şi ocupaţi-vă de lucruri mai pământene", spuneai. Strâmbându-şi gura şi lăsându-şi capul pe spate, îl imită pe Saul Enderby cu un realism jenant: „Acest serviciu are misiunea de a strânge informaţii, spuse ea lungind vorbele. Nu să se ia la harţă cu opoziţia". Să nu-mi spui că a schimbat refrenul, iubitule! E adevărat? *George?* şopti ea. O, *George,* răule!

Îi mai aduse un pahar de băutură şi când reveni văzu ochii ei strălucind de o febră răutăcioasă. Se trăgea de şuviţele de păr alb, aşa cum o făcea pe vremea când avea plete.

– Adevărul este că noi am autorizat operaţiunea, Con, spuse Smiley pe un ton obişnuit, menit să o calmeze. I-am redus la tăcere pe cei care se îndoiau şi ţi-am dat permisiunea să-l aduci pe Kirov la linia de plecare. Cum s-a desfăşurat cursa după aceea?

Băutura, amintirile, emoţia renăscută a urmăririi o făceau să aibă un debit atât de rapid, încât lui Smiley îi venea greu să-l controleze. Respiraţia i se accelerase. Gâfâia ca un motor obosit, ca o gloabă bătrână scăpată primejdios din frâu. Îşi dădu seama că ea spunea povestea lui Leipzig, aşa cum acesta i-o relatase lui Vladimir. Crezuse o clipă că se afla încă la Prăvălie cu ea, în momentul în care operaţiunea împotriva lui Kirov era pe punctul de a fi declanşată. Dar în imaginaţia ei

făcuse un salt în vechiul oraş Tallinn, cu un sfert de veac în urmă. Cu mintea ei extraordinară, Connie fusese acolo; îi cunoscuse atât pe Leipzig, cât şi pe Kirov, pe vremea prieteniei lor. O poveste de dragoste, insistă ea. Micuţul Otto şi grasul Oleg. Acesta era pivotul, zise ea; „las-o pe nebuna asta bătrână să-ţi spună cum a fost, iar tu urmăreşte-ţi scopurile perverse în timp ce eu vorbesc, George".

– Ţestoasa şi iepurele, iubitule, asta erau. Kirov, un bebeluş mare şi trist, citindu-şi manualele de drept la Politehnică şi folosindu-se de abominabila poliţie secretă drept Tătuc; şi micuţul Otto Leipzig, un adevărat diavol, având-şi coada băgată în toate afacerile necurate, cu puţină închisoare la activ, muncind în docuri de dimineaţa până seara, iar noaptea predicând nealiniaţilor răzvrătirea. S-au cunoscut într-un bar şi... dragoste la prima vedere. Otto agăţa fetele, Oleg Kirov mergea în siajul lui, alegându-se cu resturile. Ce încerci să faci, George? Să mă arzi pe rug?

Îi aprinsese o altă ţigară şi i-o pusese în gură, în speranţa că o va mai calma, dar în febra discursului, ţigara se mistuise mocnit, destul ca, acum, mucul să o ardă. Luându-i-o repede, o stinse pe capacul de tablă pe care-l folosea drept scrumieră.

– Au şi împărţit un timp o gagică, spuse ea, cu glas atât de tare că parcă striga. Şi, *într-o bună zi,* dacă poţi să crezi, tâmpita a venit la micuţul Otto şi l-a prevenit fără menajamente. „Prietenul tău cel gras este gelos pe tine şi le linge cizmele ălora de la poliţia secretă, i-a spus ea. Clubul de discuţii al nealiniaţilor ţine loc de trambulină. Fereşte-te de Idele lui Marte!"

– Linişteşte-te, Con, îi spuse Smiley îngrijorat. Con, ia-o încet!

Vorbea din ce în ce mai tare:

– Otto a dat-o afară pe fată şi o săptămână mai târziu toată gaşca a fost arestată. Inclusiv grasul Oleg, desigur, cel care-i instigase. Dar ei ştiau. O, şi ce bine ştiau! Se bâlbâi, ca

şi cum pierduse şirul vorbelor. Iar proasta aia de fată, care a încercat să-l prevină, a murit, spuse ea. Dată dispărută şi probabil interogată. Otto a răscolit peste tot ca s-o găsească, până a dat de cineva care fusese cu ea în aceeaşi celulă. Moartă de-a binelea. Moartă, aşa cum voi fi şi eu în al dracului de scurt timp.

– Să continuăm mai târziu, spuse Smiley.

Dacă ar fi fost după el, ar fi oprit-o, ar fi făcut un ceai, ar fi vorbit despre vreme, ar fi făcut orice să stăvilească acest debit verbal din ce în ce mai rapid. Dar ea făcuse un al doilea salt şi se afla acum la Paris, descriind cum Otto Leipzig, cu aprobarea dată în silă de către Etajul V şi cu ajutorul pătimaş al bătrânului General, se apucase să organizeze reîntâlnirea, după atâţia ani pierduţi, cu Secretarul II Kirov, pe care ea îl supranumea Porcul Roşcovan. Smiley presupuse că porecla fusese inventată de ea la vremea aceea. Faţa îi devenise stacojie şi nu-i ajungea aerul să povestească, aşa că gâfâia şi şuiera tot timpul, dar se străduia să continue.

– Connie, o imploră el din nou, dar degeaba, probabil că nimic n-ar fi izbutit s-o oprească.

Mai întâi, spuse ea, în căutarea Porcului Roşcovan, micuţul Otto bătuse drumul către toate societăţile de prietenie franco-sovietică pe care ştia că le frecventa Kirov.

– Bietul Otto trebuie să fi văzut *Crucişătorul Potemkin* de cincisprezece ori, însă Porcul Roşcovan nu s-a arătat niciodată.

Se auzise că Oleg Kirov manifesta un interes serios pentru emigranţi şi că se prezenta drept simpatizantul lor secet, interesându-se dacă, în calitate de funcţionar inferior, putea face ceva pentru a le ajuta familiile din Uniunea Sovietică. Cu ajutorul lui Vladimir, Leipzig încercase din nou să-i ia urma lui Kirov, dar din nou norocul îl ocolise. Apoi Kirov începuse să călătorească – „peste tot, iubitule, un adevărat Olandez Zburător“ – astfel încât Connie şi băieţii ei începuseră să se

întrebe dacă nu era vreun fel de administrator pentru Centrul Moscova, fără nici o legătură cu Operativul: un comisar de conturi pentru un grup de rezidenţe occidentale, de pildă, având Parisul drept centru – Bonn, Madrid, Stöckholm, Viena.

– Pentru Karla sau pentru ceilalţi? întrebă Smiley încet.

Trebuia să ai mult curaj să rosteşti răspunsul până şi în şoaptă, spuse Connie, dar, din punctul ei de vedere, socotea că ar fi fost pentru Karla. Chiar dacă Pudin era acolo. Chiar dacă Kirov era un idiot, nu un soldat, tot pentru Karla trebuia să fie, spuse Connie, revenind în mod pervers asupra celor afirmate anterior. Dacă Kirov ar fi vizitat rezidenţele oficiale, ar fi fost primit şi găzduit de ofiţeri de informaţii identificaţi. Dar în loc de asta, el rămânea credincios acoperirii sale şi stătea numai la omologii săi din serviciile comerciale, zise ea.

Oricum, totul se aranjase în avion, spuse Connie. Micuţul Otto aşteptase până când Kirov îşi luase un bilet pentru Viena, se asigurase că acesta călătorea neînsoţit, apoi se urcase în aceeaşi cursă şi iată-i în contact.

– Lovitură ca la carte, frumoasa blondină intră în scenă, face cu ochiul şi omul cade în cursă, asta urmăream, cântă Connie cu glasul ridicat. Un tip prăjit după moda veche. Pe un grangur din Operativ l-ar fi pufnit râsul, de o asemenea făcătură – dar nu pe Fratele Kirov –, cu atât mai mult dacă se afla pe statele lui Karla. Fotografii obscene şi informaţii compromiţătoare, asta căutam. Şi când am fi rezolvat cu el şi am fi descoperit ce punea la cale, cine erau prietenii lui ticăloşi şi cine-i dădea lui acea libertate ameţitoare, fie l-am fi cumpărat ca transfug, fie îl aruncam înapoi în apă, în funcţie de cât mai rămânea din el!

Se oprise brusc. Deschise gura, o închise, trase aer în piept şi-i întinse lui Smiley paharul.

– Iubitule, dă-i bătrânei sugative o picătură de băuturică, în pas alergător, vrei? Pe Connie a apucat-o alergia. Nu. Nu. Stai unde eşti.

Timp de o secundă teribilă, Smiley nu ştiu ce să facă.

– George?

– Connie, sunt aici! Ce ai?

Acţionă rapid, dar nu suficient. Văzu cum i se crispează faţa, văzu mâinile deformate zvâcnind înainte şi ochii strângându-i-se de scârbă, ca şi cum ar fi fost martora unui accident oribil.

– Hils, repede! strigă ea. Ei, drăcie!

O luă în braţe şi simţi cum se agaţă de ceafa lui pentru a-l strânge mai tare. Pielea îi era rece, tremura, dar de teroare, nu de frig. O ţinu la pieptul său, şi simţi mirosul de whisky, de medicament şi de femeie bătrână, încercând să o îmbărbăteze. Lacrimile lui Connie curgeau pe obrajii lui Smiley, le simţea şiroind, sărate, în timp ce ea se străduia să-l îndepărteze. Îi găsi poşeta şi i-o deschise, aşa cum ceruse, apoi ieşi repede în pridvor şi o strigă pe Hilary. Aceasta apăru în fugă din întuneric, cu pumnii pe jumătate strânşi, cu umerii şi şoldurile rotindu-se într-un mod care-i face întotdeauna să râdă pe bărbaţi. Trecu în grabă pe lângă el, zâmbind sfioasă, iar Smiley rămase în pridvor, simţind frigul nopţii cum îi ciupeşte obrajii, în timp ce se uita la norii de ploaie care se adunau şi la pinii scăldaţi în lumina argintie a lunii ce se ridica pe cer. Vaietele câinilor se potoliseră. Doar corbii se roteau croncănind avertismente nemiloase. „Pleacă, îşi spuse el. Ieşi de aici. Şterge-o." Maşina se afla la mai puţin de treizeci de metri, cu capota acoperindu-se de brumă. Îşi închipui cum sare în ea şi urcă dealul, prin plantaţie, plecând pentru a nu se mai întoarce niciodată. Ştia însă că nu putea.

– Vrea să vii înăuntru, George, spuse Hilary severă din pragul uşii, cu acea autoritate specială a celor care îngrijesc muribunzii.

Dar când reveni, totul era în regulă.

CAPITOLUL 15

Totul era în regulă. Austeră şi pudrată, Connie stătea în balansoar, iar în momentul în care Smiley intră, ochii ei se uitau tot atât de fix la el ca şi prima oară când pătrunsese în încăpere. Hilary o liniştise, Hilary o trezise din beţie, iar acum Hilary stătea în spatele ei cu mâinile pe ceafa lui Connie, cu degetele mari spre interior, masând-o cu blândeţe.

– Un mic atac de *timor mortis,* iubitule, explică ea. Medicul îmi prescrie Valium, dar bătrâna nebună preferă băuturica. Nu-i vei spune nimic despre asta lui Saul Enderby când îi vei raporta, nu-i aşa, iubirea mea?

– Nu, desigur că nu.

– Când îi vei raporta, apropo, iubitule?

– Curând, spuse Smiley.

– Diseară, când ajungi acasă?

– Depinde de ce voi avea de spus.

– Con a scris despre *toate* astea, ştii, George. Informările bătrânei nebune asupra cazului erau *complete,* aşa credeam. Foarte *amănunţite.* Foarte *detaliate,* de data asta. Dar nu le-ai consultat.

Smiley nu spuse nimic.

– S-au pierdut. Distruse. Mâncate de viermi. N-ai avut timp. Măi, măi. Tu, căruia îi plac atât de mult hârţoagele. *Mai sus,* Hils, ordonă ea, fără să-şi dezlipească ochii strălucitori de pe figura lui Smiley. Mai sus, dragă! Acolo unde vertebrele se înfig în amigdale.

Smiley se aşeză pe canapeaua de răchită.

– Ce-mi mai plăceau pe vremuri jocurile astea *duble,* de două ori duble, mărturisi Connie visătoare, sucindu-şi capul pentru a-i mângâia astfel mâinile lui Hilary. Nu-i aşa, Hils? O întreagă viaţă de om se afla în ele. Dar acum nu mai ştii, nu-i aşa? Nu, de când ţi-ai ieşit din ţâţâni.

Se întoarse spre Smiley.

– Vrei să continui, scumpiţelule? întrebă ea cu vocea ei de coardă de mahala.

– Dacă poţi să-mi spui pe scurt, zise Smiley. Dar nu dacă...

– Unde rămăsesem? Ah, ştiu! În avionul acela cu Porcul Roşcovan. E în drum spre Viena. Cu copitele într-o vadră cu bere. Se uită în sus şi pe cine vede el în faţa lui, ca pe o mustrare de conştiinţă, pe nimeni altul decât pe vechiul lui prieten de acum douăzeci şi cinci de ani, pe micuţul Otto, zâmbind ca Ucigă-l Toaca! „Ce *simte* Fratele Kirov, născut Kurski?“ ne întrebăm noi, presupunând că simte şi el ceva. „Oare Otto *ştie* – se întreabă el – că răul de mine l-a vândut Gulagului? Oare ce face?“

– Ce face? spuse Smiley, nerăspunzând la zeflemeaua ei.

– Se hotărăşte să facă pe amabilul, iubitule! Nu-i aşa, Hils? Comandă icre negre şi spune „Mulţumescu-Ţi Doamne“. Şopti ceva, iar Hilary îşi lăsă capul în jos ca să audă, apoi pufni în râs. „Şampanie“, comandă el. Şi împart pe Dumnezeul meu, li se aduce, Porcul Roşcovan plăteşte, şi beau amândoi, iau acelaşi taxi până în oraş şi chiar iau una mică într-o cafenea înainte ca Porcul Roşcovan să se ducă să-şi vadă de treburile lui tainice. Lui Kirov îi *place* Otto, insistă Connie. Îl *iubeşte,* nu-i aşa, Hils? Fac o pereche bună de aiuriţi, aşa, ca noi. Otto e atrăgător, Otto e simpatic, Otto e seducător, antiautoritarist şi se mişcă uşor... şi... o, tot ceea ce Porcul Roşcovan nu poate fi nici peste o mie de ani! De ce crede întotdeauna Etajul V că oamenii nu trebuie să aibă decât un singur mobil?

– În ce mă priveşte, n-am crezut aşa ceva, protestă Smiley.

Connie însă îi vorbea din nou lui Hilary, nicidecum lui Smiley.

– Kirov era *plictisit*, inimioară! Otto însemna viaţă pentru el. Aşa cum eşti tu pentru mine. Tu îmi bagi viaţă în oase, nu-i aşa, păpuşico? Asta nu-l împiedicase să-l vândă pe Otto, desigur, dar asta-i Mama Natură, nu-i aşa?

Legănându-se uşor în spatele lui Connie, Hilary aprobă vag din cap.

– Şi ce însemna Kirov pentru Otto Leipzig? întrebă Smiley.

– Ură, iubitul meu, răspunse Connie fără ezitare. Ură sută la sută. Scârbă totală. Ura şi banii. Acestea sunt cele mai bune atuuri ale lui Otto. Otto a avut întotdeauna impresia că i se *datorează* ceva pentru toţi acei ani petrecuţi la pârnaie. Voia o compensaţie şi pentru fată. Marele lui vis era ca, într-o bună zi, să-l vândă pe Kirov, născut Kurski, pe bani buni. Grămezi, grămezi, grămezi de bani. Apoi să-i cheltuiască.

„Furie de chelner“, gândi Smiley, amintindu-şi fotografia. Amintindu-şi din nou încăperea cu tapet ecosez, la aeroport, germana liniştită a lui Otto, cu tonuri mângâietoare, amintindu-şi ochii lui căprui şi ficşi, care erau ca nişte ferestre către jarul din sufletul lui.

După întâlnirea de la Viena, spuse Connie, cei doi hotărâseră să se reîntâlnească la Paris, iar Otto avusese înţelepciunea să nu forţeze lucrurile. La Viena, Otto nu pusese nici măcar o întrebare la care Porcul Roşcovan să nu poată răspunde; Otto era profesionist, spuse Connie. Se însurase Kirov? întrebase el. Kirov ridicase mâinile spre cer şi izbucnise într-un hohot de râs nebun la această întrebare, lăsând să se înţeleagă că era pregătit să nu o facă niciodată. „Căsătorit, dar soţia este la Moscova“, raportase Otto, ceea ce ar face o cursă cu blondine şi mai eficientă. Kirov îl întrebase pe Leipzig cu ce se ocupa, iar Leipzig îi răspunsese cu un superb

„import-export", prezentându-se drept un fel de afacerist, azi la Viena, mâine la Hamburg. Otto aşteptase o lună întreagă – după douăzeci şi cinci de ani, spuse Connie, îşi putea permite această amânare – şi, în cursul acelei luni, Kirov fusese văzut de către francezi abordând în trei rânduri emigranţii ruşi mai în vârstă, domiciliaţi la Paris: un taximetrist, un comerciant, un patron de restaurant, toţi trei având familie în Uniunea Sovietică. Se oferise să ducă scrisori, mesaje, adrese; le propusese chiar să le ducă bani şi, dacă nu erau prea voluminoase, cadouri. Şi să pună la punct un serviciu dus-întors la revenirea sa la Paris. Nimeni nu îl crezuse pe cuvânt. În cea de-a cincea săptămână, Otto îl sunase pe Kirov la locuinţa acestuia, îi spusese că tocmai sosise de la Hamburg şi îi propusese să meargă împreună să se distreze puţin. În timpul mesei, alegând cu grijă momentul, Otto îl anunţase că face cinste; tocmai dăduse lovitura cu o anumită livrare, într-o anumită ţară, şi avea bani de aruncat pe fereastră.

– Aceasta a fost momeala pe care i-am pregătit-o, iubitule, îi explică ea, adresându-se, în sfârşit, direct lui Smiley. Iar Porcul Roşcovan a muşcat, nu-i aşa, cum fac toţi, de fiecare dată, nu-i aşa, fie ei binecuvântaţi, ca un peşte înfometat!

Ce fel de livrare? îl întrebase Kirov pe Otto. Ce ţară? Ca răspuns, Leipzig desenase în aer un nas coroiat peste al său şi izbucnise în râs. Kirov râsese şi el, dar era evident foarte interesat. În *Israel?* întrebase el; atunci, ce soi de transport? Leipzig îndreptase către Kirov acelaşi arătător şi se prefăcuse că apasă pe trăgaci. *Arme* pentru Israel? întrebase Kirov uimit, însă Leipzig era un profesionist şi refuzase să spună mai multe. Băuseră, apoi merseseră la un local cu striptease şi vorbiseră despre vremurile de altădată. Kirov se referise chiar la fata pe care o împărţiseră, întrebându-l pe Leipzig dacă ştia ce se întâmplase cu ea. Leipzig îi spusese că habar n-avea. Dis-de-dimineaţă, Leipzig îi propusese să agaţe ceva şi să le ducă la el acasă, dar Kirov, spre dezamăgirea lui, refuzase: nu, nu la Paris, era prea primejdios. La Viena sau la Hamburg,

desigur. Dar nu la Paris. Se despărţiseră, piliţi, la ora micului dejun, iar Prăvălia sărăcise cu o sută de lire.

– Apoi a început nenorocita aia de luptă internă, spuse Connie, schimbând dintr-odată total registrul. „Marea Dezbatere a Direcţiei“, pe dracu'! Tu n-ai participat, Saul Enderby şi-a băgat copita lui lustruită, iar pe ceilalţi i-a apucat nebunia... asta s-a întâmplat. Îşi reluă tonul de baron guvernamental: „Otto Leipzig ne duce de nas... N-avem acordul franţuzilor pentru operaţiune... Foreign Office este îngrijorat din cauza implicaţiilor posibile... Kirov e o cursă... Grupul Riga este o bază total nesigură pentru a lansa o mişcare de anvergura aceasta“. Unde erai, de altfel? Nenorocitul ăla de Berlin, nu-i aşa?

– Hong Kong.

– A, acolo, spuse ea pe un ton vag şi se afundă mai adânc în balansoar, în timp ce pleoapele i se lăsau.

Smiley o trimisese pe Hilary să facă un ceai şi aceasta zăngănea vasele în celălalt capăt al camerei. Îi aruncă o privire, întrebându-se dacă trebuia să o cheme, şi o văzu stând acolo în picioare, exact aşa cum o văzuse ultima oară la Prăvălie, în noaptea când trimiseseră după el – cu pumnul înfundat în gură pentru a-şi stăpâni un urlet mut. Lucrase până târziu – se pregătea pentru plecarea la Hong Kong – când, dintr-odată, telefonul interior sunase şi auzise o voce bărbătească, foarte tensionată, rugându-l să vină imediat în sala cifrului, „domnule Smiley, domnule, e urgent“. Câteva clipe mai târziu parcurgea în grabă un coridor gol, flancat de doi cerberi îngrijoraţi. Îi deschiseseră uşa, Smiley intrase, iar ei se retrăseseră. Văzuse aparatura zdrobită, dosarele, fişierele şi telegramele răspândite pe podea, ca rămăşiţele care zac după meci pe un stadion, văzuse inscripţiile obscene mâzgălite cu ruj pe perete. Iar în mijlocul camerei, pe Hilary, vinovată – exact aşa cum arăta acum –, privind prin dantela

perdelelor groase la cerul alb de afară: Hilary, vestala noastră, atât de bine-crescută; Hilary, mireasa Prăvăliei.

– Ce dracu' faci, Hils? întrebă Connie aspru din balansoar.

– Fac ceai, Con. George doreşte o ceaşcă de ceai.

– Mi se rupe de ce doreşte *George,* replică ea, furioasă. George e *Etajul V.* George a îngropat cazul Kirov şi acum încearcă să dreagă busuiocul, lucrând de unul singur la bătrâneţe. Aşa e, George, aşa e? M-a şi minţit în legătură cu diavolul ăla bătrân, Vladimir, care a intrat într-un glonţ plimbându-se pe Hampstead Heath, potrivit ziarelor, pe care se pare că nu le mai citeşte, aşa cum face de altfel şi cu rapoartele mele!

Băură ceai. Se anunţa o furtună. Primii picuri de ploaie ciocăneau în acoperişul de lemn.

Smiley o vrăjise, Smiley o flatase, Smiley o convinsese să continue. Ea îi depănase jumătate din ghemul de aţă. Smiley era hotărât s-o facă să-l depene pe tot.

– Îmi trebuie totul, Connie, repetă el. Trebuie să aud tot, aşa cum îţi aduci aminte, chiar dacă sfârşitul este dureros.

– Sfârşitul este al dracului de dureros, replică femeia.

Dar vocea ei, faţa ei, strălucirea memoriei ei păleau, iar Smiley ştia că era o cursă contra cronometru.

– Era rândul lui Kirov să joace cartea clasică, spuse ea cu un glas obosit. La următoarea lor întâlnire, care a avut loc la Bruxelles, o lună mai târziu, Kirov s-a referit la transporturile de arme pentru Israel, spunând că, din întâmplare, menţionase cele discutate cu Otto unui prieten de la Serviciul Comercial al ambasadei, care efectua un studiu special asupra economiei militare israeliene şi care avea la dispoziţie şi fondurile necesare pentru cercetare. Ar avea în vedere Leipzig – „zău, nu glumesc, Otto" – să discute cu tipul sau, şi mai bine, să-i relateze lui, vechiul său amic, Oleg, toată povestea, aici şi acum, care i-ar putea chiar aduce o sumă frumoasă, în contul său?

Otto spusese: „Cu condiţia să iasă ceva şi să nu facă rău nimănui". Apoi Otto îi turnase lui Kirov un sac de fleacuri pregătite de Connie şi de cei de la Orientul Mijlociu – toate adevărate, desigur, şi absolut verificabile, chiar dacă nu erau de mare folos cuiva – iar Kirov le notase solemn pe toate, deşi amândoi, aşa cum spunea Connie, ştiau perfect de bine că nici pe Kirov, nici pe stăpânul lui, oricine ar fi fost acesta, nu-i interesa deloc Israelul, livrările sau economia militară a acestei ţări, oricum, nu în cazul acesta. Obiectivul lui Kirov era să creeze o relaţie conspirativă, aşa cum avea s-o dovedească următoarea lor întâlnire de la Paris. Kirov manifestase un entuziasm enorm pentru raport, insistase ca Otto să accepte cinci sute de dolari pentru el, în schimbul unei mici formalităţi, şi anume să semneze o chitanţă. Şi după ce Otto semnase şi fusese agăţat zdravăn, Kirov se lansase cu toată brutalitatea de care era capabil – şi nu era jucărie, spuse Connie – şi-l întrebase pe Otto cât de bine era plasat pe lângă emigranţii ruşi de acolo.

– Te rog, Con, şopti Smiley. Am ajuns aproape de capăt!

Era într-adevăr foarte aproape, dar el o simţea divagând din ce în ce mai mult.

Hilary se întinsese pe jos, cu capul pe genunchii lui Connie. Cu un gest absent, mâinile cu mitene ale lui Connie se jucau cu părul ei ca să se aline, iar ochii îi erau aproape închişi.

– Connie! repetă el.

Deschizând ochii, Connie zâmbi obosită.

– Era doar un dans al evantaiului, iubitule, spuse ea. „El-ştie-eu-ştiu-tu-ştii". Dansul obişnuit al evantaiului, repetă ea cu îngăduinţă, iar ochii i se închiseră din nou.

– Şi ce i-a răspuns Leipzig? *Connie!*

– A făcut ce-am fi făcut şi noi, iubitule, murmură ea. A încercat să câştige timp. A recunoscut că era în relaţii bune cu grupurile de emigranţi şi că era la per tu cu Generalul. Apoi a încercat din nou să câştige timp spunând că nu se ducea prea des la Paris. „De ce să nu angajezi pe cineva de acolo", i-a

propus el. Glumea, Hils, iubito, înţelegi. A întrebat din nou: I-ar provoca vreun rău cuiva? În ce consta treaba ce urma să o facă? Cât ieşea? Dă-mi să beau, Hils!

– Nu, spuse Hilary.

– Dă-mi!

Smiley îi turnă două degete de whisky şi o urmări cum îl soarbe.

– Ce voia Kirov să facă Otto cu emigranţii? spuse el.

– Kirov dorea o legendă, replică ea. Dorea o legendă pentru o fată.

Nimic din atitudinea lui Smiley nu lăsa să se înţeleagă că doar cu câteva ore în urmă auzise această afirmaţie din gura lui Toby Esterhase. Acum patru ani, Oleg Kirov dorea o legendă, repetă Connie. Tot aşa cum Moş Ene, potrivit celor spuse de către Toby şi de către General – gândi Smiley – dorea astăzi o legendă. Kirov dorea o acoperire pentru o agentă, care să poată fi infiltrată în Franţa. Acesta era miezul problemei, spuse Connie. Kirov n-o spusese în termenii ăştia, desigur; el o prezentase foarte diferit, de fapt. Îi spusese lui Otto că Moscova trimisese instrucţiuni secrete către toate ambasadele pentru a anunţa că familiile ruse despărţite ar putea, în anumite condiţii, să se reîntregească în străinătate. Dacă s-ar găsi suficiente familii care să dorească acest lucru, spuneau instrucţiunile, atunci Moscova ar face publică respectiva idee şi ar ameliora astfel imaginea Uniunii Sovietice în domeniul drepturilor omului. Idealul era să se găsească anumite cazuri emoţionante: fiice în Rusia, să zicem, despărţite de familiile lor din Occident, fete necăsătorite, ajunse la vârsta măritişului. Păstrarea secretului, spunea Kirov, era esenţială până în momentul în care se completa o listă de cazuri corespunzătoare. „Gândeşte-te ce scandal ar ieşi, îi spusese Kirov, dacă transpiră ceva înainte de vreme!“

Porcul Roşcovan îşi făcuse numărul atât de prost, zise Connie, încât Otto fusese nevoit mai întâi să ridiculizeze propunerea pur şi simplu, de dragul veridicităţii. Era prea nebunească, prea învăluită în mister, spunea el. Liste secrete, ce tâmpenie! De ce nu contacta Kirov organizaţiile de emigranţi, făcându-i să jure păstrarea secretului?

De ce să folosească un om din afară pentru a-i face treaba murdară? În timp ce Leipzig îl lua peste picior, Kirov se încălzea din ce în ce mai tare. Nu era treaba lui Leipzig să-şi bată joc de edictele secrete ale Moscovei, spusese Kirov. Începuse să ţipe la el şi, nu se ştie cum, Connie găsi puterea să ţipe la rândul său, cel puţin să ridice vocea peste nivelul de sfârşeală şi să-i dea accentul rusesc gutural pe care, după părerea ei, Kirov trebuia să-l aibă.

– Unde îţi e compasiunea? a spus el. Nu vrei să ajuţi oamenii? De ce te strâmbi în faţa unui gest umanitar, doar pentru că provine din Rusia!

Kirov spusese că abordase el însuşi unele familii, dar nu se bucurase de încredere şi nu avansase nici un pas. Începuse să exercite presiuni asupra lui Leipzig, mai întâi de ordin personal – „Nu vrei să mă ajuţi în cariera mea?“ – şi, văzând că nu reuşeşte, îi sugerase lui Leipzig că, dacă tot furnizase informaţii secrete ambasadei pe bani, ar fi fost prudent să continue, ca nu cumva autorităţile vest-germane să audă cumva de această afacere şi să-l azvârle afară din Hamburg, poate chiar din Germania. I-ar conveni lui Otto aşa ceva? Şi, în cele din urmă, spuse Connie, Kirov îi oferise bani. Aici era minunea.

– Pentru fiecare reîntregire realizată cu succes – zece mii de dolari, spuse ea. Pentru fiecare candidat potrivit, fie că reîntregirea se realizează, fie că nu – o mie de dolari, cu plata pe loc. Bani gheaţă.

La care, bineînţeles, zise Connie, Etajul V hotărâse că acel Kirov o luase razna şi ordonase abandonarea imediată a cazului.

– Iar eu m-am întors din Extremul Orient, spuse Smiley.

– Ca bietul rege Richard din Cruciadă, aşa te-ai întors, iubitule! aprobă Connie. *Şi* i-ai găsit pe ţărani răsculaţi şi pe canalia aia de frate-tău pe tron. Aşa-ţi trebuie! Căscă de-i trosniră fălcile. Cazul aruncat la coş, declară ea. Poliţia germană dorea extrădarea lui Leipzig din Franţa; puteam foarte bine să le cerem nemţilor să n-o facă, dar n-am mişcat un deget. Nici tu, frumoasă blondină, nici tu, dividende, zero. Program anulat.

– Şi cum a primit Vladimir toate astea? întrebă Smiley, ca şi cum n-ar fi ştiut.

Connie deschise ochii cu greu.

– Ce să primească?

– Anularea programului.

– O, *a tunat şi a fulgerat*, ce te aşteptai? Tuna şi fulgera. A spus că ratasem lovitura secolului. A jurat să continue războiul prin alte mijloace.

– Ce fel de război?

Ea nu îi înţelese întrebarea.

– Nu mai e genul de război cu împuşcături, George, spuse Connie cu ochii din nou închişi. Ăsta e necazul. Totul e cenuşiu. Semiîngeri luptându-se cu semidemoni. Nimeni nu ştie unde sunt liniile de demarcaţie. Fără bum-bum.

O dată în plus, Smiley revăzu în memorie camera de hotel, cu tapet ecosez, şi cele două paltoane negre, unul lângă altul, şi pe Vladimir, în timpul acesta, cerând cu disperare redeschiderea cazului: „Max, ascultă-mă încă o dată, ascultă ce s-a întâmplat de când ne-ai ordonat să ne oprim!“ Luaseră de la Paris avionul, pe banii lor, pentru a-i spune ce aveau de spus, întrucât Serviciul Financiar închisese, la ordinele lui Enderby, conturile acestui caz. „Max, ascultă-ne, te rog, îl implorase Vladimir. Kirov l-a convocat pe Otto, azi-noapte târziu, să vină la locuinţa lui. Au avut o altă întâlnire, Otto şi Kirov. Kirov s-a îmbătat şi a spus lucruri uimitoare!“

Se revedea în camera pe care o ocupase pe vremuri la Prăvălie, cu Enderby deja instalat la biroul său. Era aceeaşi zi, doar cu câteva ore mai târziu.

– Pare ultima sforţare a micuţului Otto de a nu cădea în mâinile nemţilor, spusese Enderby, după ce-l ascultase pe Smiley. Pentru ce îl vor, pentru furt sau pentru viol?

– Pentru fraudă, răspunsese Smiley, disperat, şi acesta era tristul adevăr.

Connie fredona ceva. Încercase un cântec, apoi o poezioară. Voia să mai bea, dar Hilary îi luase paharul.

– Vreau să pleci, spuse Hilary privindu-l pe Smiley direct în ochi.

Aşezat pe canapeaua de răchită, aplecându-se în faţă, Smiley puse ultima întrebare. O formulă, s-ar putea spune, fără tragere de inimă, aproape în silă. Faţa sa blândă se înăsprise datorită încrâncenării, dar nu îndeajuns ca să nu se vadă semnele dezaprobării.

– Ţi-aduci aminte povestea pe care o spunea bătrânul Vladimir, Con? O poveste pe care n-am împărtăşit-o nimănui? Pe care am pus-o bine, ca pe un obiect ce făcea parte dintr-o comoară personală? Că însuşi Karla avea o amantă, una pe care o iubea?

– Ann a lui, spuse ea morocănoasă.

– Că era singurul lucru de pe lume ce avea importanţă pentru el şi care-l făcea să acţioneze ca un nebun?

Femeia îşi ridică încet capul şi, după ce îi văzu clar faţa, Smiley vorbi mai repede şi mai ferm.

– Că circula un zvon la Centrul Moscova, printre cei care împărtăşeau secretul zeilor? Că era invenţia lui Karla, creaţia lui, Con? Că a găsit-o când era copilă, rătăcind printr-un sat incendiat în timpul războiului? Că a adoptat-o, a crescut-o, s-a îndrăgostit de ea?

O urmărea şi, în ciuda whisky-ului, în ciuda oboselii de moarte, văzu cum ultima tresărire de emoţie – ca o ultimă picătură dintr-o sticlă – dă din nou viaţă trăsăturilor sale.

– Karla era în spatele liniilor germane, spuse ea. Prin anii 1940. Erau un grup întreg, veniţi să-i răscoale pe baltici. Creau reţele, organizau grupuri destinate să acţioneze în spatele inamicului. Era o operaţiune de anvergură. Karla era şeful. Fetiţa devenise mascota lor. O duceau cu ei peste tot. O copilă. O, George!

Smiley îşi ţinea respiraţia ca nu cumva să piardă vreun cuvânt. Zgomotul ploii ce cădea pe acoperiş deveni mai puternic. Faţa lui se afla lângă a ei, foarte aproape, şi tot atât de însufleţită ca a femeii.

– Şi apoi ce s-a întâmplat? spuse el.

– Apoi a lichidat-o, iubitule. Asta e.

– De ce? Se apropie şi mai mult de ea, ca şi cum s-ar fi temut că nu-şi va găsi cuvintele în momentul crucial. *De ce,* Connie? De ce s-o omoare, dacă o iubea?

– Făcuse totul pentru ea. Îi găsise părinţi adoptivi. Îi dăduse o educaţie. O modelase în aşa fel încât să devină fiinţa lui ideală. Făcuse pe tăticu, făcuse pe iubitul ei, făcuse pe Dumnezeu. Era jucăria lui. Şi apoi, iată, într-o zi a început să aibă idei care-i depăşeau condiţia.

– Ce fel de idei?

– Nu o prea interesa revoluţia. Îi frecventa pe nenorociţii ăia de intelectuali. Dorea ca statul să dispară. Punea întrebări grave: „De ce?“ „De ce nu?“ El i-a spus să-şi ţină gura. N-a vrut. Îl avea pe dracu' în ea. A aruncat-o în închisoare. Asta a înrăit-o şi mai mult.

– Mai era şi un copil, îi şopti Smiley, luându-i una din mâinile cu mitene între ale sale. I-a făcut un copil, ţi-aminteşti?

Mâna lui Connie era între ei, între feţele lor.

– Ai căutat-o, nu-i aşa, Con? Nu ştiu pentru ce motiv tâmpit, ţi-am dat undă verde. „Caut-o, ţi-am spus. Dă-i de urmă, indiferent unde duce“. Ţi-aduci aminte?

Stimulată de încurajările susţinute ale lui Smiley, povestea ei căpătase fervoarea unei ultime iubiri. Vorbea repede, din ochi îi curgeau şiroaie de lacrimi. Se întorcea în timp, apoi o lua în zigzag, scotocind peste tot în memoria ei.

– Karla o avea pe tipa aia... da, iubitule, asta era povestea, mă auzi?

– Da, Connie, continuă, te aud.

– Atunci, ascultă. A crescut-o, a făcut-o amanta lui, a apărut un copil şi s-au iscat certuri în legătură cu el. George, dragule, mă mai iubeşti ca altădată?

– Hai, Con, nu mă necăji, desigur că te iubesc!

– Karla o acuza că pervertea preţiosul spirit al copilului cu idei primejdioase, ca, de pildă, cele despre libertate. Sau despre dragoste. O fată, leită maică-sa, se spunea că era o frumuseţe. În cele din urmă, dragostea bătrânului despot s-a transformat în ură şi a făcut în aşa fel încât să alunge idealul său şi să-l arunce la rebuturi: sfârşitul poveştii. Am aflat-o mai întâi de la Vladimir, apoi zvonuri de ici, de colo, dar niciodată o bază solidă. Numele necunoscut, iubitule, pentru că a distrus toate documentele referitoare la ea, a omorât pe oricine ar fi auzit cât de cât de ea, stilul lui Karla, fie el binecuvântat, nu-i aşa, întotdeauna a procedat astfel. Alţii spuneau că nu murise, povestea uciderii ei fiind o informaţie falsă pentru a încurca pistele. Ei, a făcut-o, nu-i aşa? Nebuna bătrână şi-a adus aminte!

– Şi copilul? întrebă Smiley. Bucăţică leită maică-sa? Exista raportul unui transfug... despre *ce* era vorba?

Connie nu ezită nici o clipă. Îşi amintea şi acest lucru, mintea îi galopa mai repede decât putea ţine ea pasul, tot aşa cum vocea îi era mai rapidă decât respiraţia.

– Un profesor oarecare de la Universitatea din Leningrad, spuse Connie. Pretindea că i se ordonase să primească o fată

ciudată, căreia să-i dea lecţii de învăţământ politic serile, un fel de pacient particular, care manifesta tendinţe antisociale, fiica unui înalt demnitar. Tatiana, n-avea voie să ştie mai mult decât că o cheamă Tatiana. Fata făcuse tărăboi prin oraş, dar taică-său era mare ştab la Moscova, aşa că nimeni nu s-a putut atinge de ea. A încercat să-l seducă, probabil a reuşit, apoi i-a spus cum taică-său a făcut să fie ucisă maică-sa pentru că nu dovedise încredere suficientă în procesul istoric. A doua zi, şeful catedrei l-a convocat şi i-a spus că dacă repeta vreo vorbă din cele rostite la întrevedere se va trezi alunecând pe o coajă foarte mare de banană...

Connie continuă cu frenezie, prezentând indicii care nu duceau nicăieri, surse care dispăruseră din chiar momentul descoperirii lor. Părea imposibil ca trupul ei prăpădit şi îmbibat de băutură să fi reuşit o dată în plus să-şi adune din nou atâtea puteri.

– O, George, iubitule, ia-mă cu tine! Asta urmăreşti, am priceput! Cine l-a omorât pe Vladimir, şi de ce? Am citit-o pe faţa ta nesuferită în clipa în care ai intrat. Nu ştiam de unde să o apuc, dar acum ştiu. Ai mutra ta de Karla! Vladi a redeschis rana şi ca urmare Karla a ordonat să fie ucis. Ăsta e stindardul tău, George. Te văd cum porneşti în marş. Ia-mă cu tine, George, pentru numele lui Dumnezeu! O las pe Hils, las totul, gata cu băuturica, jur! Du-mă cu tine la Londra şi ţi-o găsesc pe femeia lui, chiar dacă nu există, chiar dacă acesta este ultimul lucru pe care îl fac!

– De ce îi spunea Vladimir Moş Ene? întrebă Smiley, deşi ştia răspunsul.

– Era gluma lui. Un basm german pe care Vladi l-a cules în Estonia, provenind de la unul din strămoşii lui nemţi. „Karla este Moş Ene. Oricine se apropie prea mult de el ajunge să adoarmă într-un fel oarecare.“ N-am ştiut niciodată, iubitule, cum am fi putut să ştim? La Lubianka, cineva a întâlnit un bărbat, care cunoscuse o femeie, care la rândul său o cunoscuse pe ea. Altcineva cunoştea pe cineva care ajutase la

îngroparea ei. Individa aia fusese idolul lui Karla, George. Iar ea l-a trădat. Oraşe înfrăţite, aşa spuneam noi despre voi, despre tine şi despre Karla, două jumătăţi ale aceluiaşi măr. George, iubitule, nu! Te rog!

Se oprise şi bărbatul îşi dădu seama că se uita la el cu teamă, că faţa ei, nu se ştie cum, se afla sub a lui; Smiley era în picioare şi o privea crunt. Hilary se sprijinea de perete şi striga: „Ajunge, ajunge!“ Era proţăpit în faţa ei, înfuriat de comparaţia ieftină şi nedreaptă, ştiind că nici metodele lui Karla, nici absolutismul lui Karla nu-i puteau fi atribuite. Se auzi spunând „Nu, Connie“, şi se trezi că-şi ridicase mâinile la nivelul pieptului, cu palmele crispate întoarse în jos, ca şi cum ar fi încercat să înfunde ceva în pământ. Şi îşi dădu seama că mânia lui o înfricoşase, că nu-şi trădase faţă de ea niciodată atâta convingere... sau atâta sentiment.

– Îmbătrânesc, murmură el, cu un surâs vinovat.

Smiley se destinse şi în acelaşi timp trupul lui Connie se moleşi încet-încet, iar visul muri în ea. Mâinile care cu câteva clipe în urmă îl strângeau puternic zăceau acum în poala ei ca nişte leşuri în tranşee.

– Verzi şi uscate, spuse ea îmbufnată. O cuprinse o apatie profundă şi definitivă. Emigranţi plictisiţi, plângând în paharul cu votcă. Las-o baltă, George! Karla te-a făcut marţ. Te-a tras pe sfoară, şi-a bătut joc de timpul tău. De timpul *nostru*. Bău, nemaipăsându-i de ce spune. Capul îi căzu din nou în piept şi, pentru o clipă, Smiley crezu că adormise cu adevărat. Te-a tras pe sfoară *pe tine*, m-a tras pe sfoară *pe mine*, şi când ţi-ai dat seama că nu e lucru curat l-a pus pe nenorocitul ăla de Bill Haydon s-o tragă pe sfoară pe Ann şi să te îndepărteze de pistă. Înălţă cu greu capul pentru a-l mai privi o dată. Du-te acasă, George! Karla nu-ţi va înapoia trecutul. Fă la fel ca bătrâna nebună pe care o ai în faţa ta. Găseşte puţină dragoste şi aşteaptă Judecata de Apoi.

Începu să tuşească din nou, violent, un acces de tuse după altul.

*

Ploaia se oprise. Privind prin uşile cu geam, Smiley văzu din nou razele lunii pe coteţe, atingând bruma de pe grilaj; văzu coroanele îngheţate ale brazilor urcând dealul către cerul de smoală; văzu lumea întoarsă pe dos, cu tot ceea ce era luminos cuprins de umbre, cu tot ce era întunecat iţindu-se ca nişte balize pe pământul alb. Văzu luna apărând pe neaşteptate de după nori, ademenindu-l spre hăuri clocotitoare. Văzu o siluetă întunecată în cizme de cauciuc şi cu o basma în cap fugind în sus pe alee şi îşi dădu seama că era Hilary; se strecurase probabil afară fără ca el să observe. Îşi aminti că auzise o uşă trântindu-se. Se întoarse la Connie şi se aşeză pe canapea lângă ea. Connie plângea şi o luase razna, vorbind despre dragoste. Dragostea era o forţă pozitivă, spunea ea pe un ton confuz... întreab-o pe Hils. Dar Hilary nu se afla acolo ca să o poată întreba. Dragostea era o piatră aruncată în apă şi, dacă existau suficiente pietre şi dacă iubeam cu toţii, unduirile ar putea fi în cele din urmă destul de puternice ca să străbată marea şi să-i copleşească pe cinici şi pe cei plini de ură... „chiar şi pe blestematul de Karla, iubitule“, îl asigură ea.

– Aşa spune Hils. Aiureli, nu-i aşa? Aiureli, Hils! urlă ea.

Apoi Connie închise ochii din nou şi, după câteva clipe, după cum respira, părea că aţipise. Sau poate că doar se prefăcea, pentru a evita durerea de a-şi lua rămas-bun de la el. Smiley ieşi în noaptea rece în vârful picioarelor. Printr-un miracol, motorul porni; începu să urce aleea, căutând-o pe Hilary din priviri. Viră şi o văzu în lumina farurilor. Se ghemuise printre copaci, aşteptându-l să plece înainte ca ea să se întoarcă la Connie. Îşi acoperise faţa cu mâinile şi lui i se păru că vede sânge; poate că se zgâriase cu unghiile. Trecu de ea şi o văzu în oglinda retrovizoare, urmărindu-l în lumina stopurilor şi, pentru o clipă, o asemui cu toate acele fantome difuze ce sunt victimele adevărate ale unui conflict:

cele care apar împleticindu-se din fumul războiului, rănite și înfometate, văduvite de tot ceea ce avuseseră sau iubiseră. Așteptă până o zări coborând dealul către luminile din *dacha.*

La aeroportul Heathrow își luă un bilet pentru cursa de a doua zi de dimineață, apoi se lungi pe patul de la hotel, poate că era același, doar că pereții nu aveau tapetul ecosez. Hotelul rămase treaz întreaga noapte și Smiley împreună cu el. Auzi bolborositul țevilor, soneria telefoanelor și zgomotul surd al amanților care nu puteau sau nu voiau să doarmă.

„Max, mai ascultă-ne o dată, rememoră el. Moș Ene a fost cel care l-a trimis pe Kirov la emigranți ca să găsească o legendă."

CAPITOLUL 16

Smiley ajunse la Hamburg pe la mijlocul dimineţii şi luă autobuzul aeroportului către centrul oraşului. Ceaţa întârzia să se ridice şi era o zi foarte rece. În Piaţa Gării, după câteva refuzuri, găsi un hotel vechi şi şubred, cu un ascensor ce nu putea lua decât trei persoane odată. Se înregistră sub numele Standfast, apoi o porni pe jos până la o agenţie de închiriat maşini, unde luă un Opel mic, parcându-l într-un garaj subteran în care se auzea de la difuzoare, în surdină, muzică de Beethoven. Maşina reprezenta ieşirea sa de salvare. Nu ştia dacă va avea nevoie de ea, dar ştia că era necesar să fie acolo. Plecă din nou pe jos către Alster, percepând totul cu o deosebită acuitate: circulaţia nebună, magazinele de jucării pentru copiii milionarilor. Vacarmul oraşului îl lovi ca un uragan de foc, făcându-l să uite frigul. Germania era a doua sa natură, chiar al doilea suflet al său. În tinereţe, literatura germană fusese pasiunea şi disciplina lui. Se putea îmbrăca în limba ei ca într-o uniformă şi să o vorbească fără teamă. Simţea totuşi pericolul la fiecare pas, întrucât, în tinereţe, Smiley petrecuse jumătate din război aici, în teroarea singuratică a spionului, iar conştiinţa că se află pe teritoriu inamic îi pătrunsese în oase pe vecie. Adolescent fiind, cunoscuse Hamburgul ca pe un oraş portuar bogat şi elegant, care îşi ascunsese sufletul nestatornic sub un lustru englezesc; apoi, ca adult, îl văzuse aruncat în tenebrele medievale de raidurile aeriene ale miilor de bombardiere. Îl văzuse în primii ani de

pace, un şir nesfârşit de ruine fumegânde, cu supravieţuitori care arau molozul ca pe un ogor. Şi îl vedea astăzi, prăbuşindu-se în anonimatul muzicii de tonomat, al blocurilor de beton şi al geamurilor fumurii.

Ajungând în sanctuarul Alsterului, o apucă pe aleea plăcută ce ducea la debarcaderul de unde Villem luase vaporul. În zilele lucrătoare, primul bac era la şapte şi zece, ultimul, la douăzeci şi cincisprezece, iar Villem fusese aici într-o zi lucrătoare. Un vapor trebuia să sosească la fiecare sfert de oră. Aşteptându-l, Smiley se uită la bărci şi la veveriţele roşcate, cam tot aşa cum făcuse şi Villem, iar când sosi vaporul se aşeză la pupa, unde se instalase Villem, în aer liber, sub o copertină. Drept tovarăşi de drum avea o haită de elevi şi trei călugăriţe. Se aşeză, mijind ochii, pentru a se feri de lumina orbitoare, ascultându-le pălăvrăgeala. La jumătatea drumului se ridică, traversă cabinele până la geamul din faţă, se uită afară, în aparenţă pentru a-şi confirma ceva, aruncă o privire la ceas, apoi se reîntoarse la locul său şi rămase acolo până la Jungfernstieg, unde debarcă.

Povestea lui Villem stătea în picioare. Smiley nici nu se aşteptase la altceva, dar, într-o lume de perpetuă îndoială, o asigurare în plus nu strică.

Luă masa, apoi se duse la Poşta Centrală şi studie cărţi vechi de telefon timp de o oră, cam tot aşa cum făcuse Ostrakova la Paris, cu toate că pentru motive diferite. Terminându-şi cercetările, se instală mulţumit în holul hotelului Four Seasons şi citi ziarele până se înseră.

Într-un ghid al caselor de plăcere din Hamburg, Diamantul Albastru nu era trecut la baruri de noapte, ci la categoria „Amour“, fiind marcat cu trei stele pentru caracterul său exclusiv şi pentru preţuri. Se afla în St. Pauli, aşezată mai discret, nu în ochii tuturor, ci pe o alee pavată cu piatră cubică, în pantă, prost luminată şi duhnind a peşte. Smiley sună şi uşa, prevăzută cu un declanşator electronic, se deschise. Intră

şi se trezi îndată într-o anticameră cochetă, plină de aparate cenuşii de care se ocupa un tânăr elegant în costum cenuşiu. Magnetofoane cenuşii, fixate în perete, îşi derulau molcom rolele, cu toate că muzica difuzată de acestea era destinată altei încăperi. Pe birou, un aparat telefonic complicat, tot cenuşiu, pâlpâia şi ticăia.

– Aş dori să petrec un timp aici, spuse Smiley.

„De aici mi s-a răspuns la apelul telefonic, gândi el, când l-am sunat pe corespondentul lui Vladimir din Hamburg."

Tânărul elegant luă un formular tipărit de pe biroul său şi, pe un ton confidenţial, îi explică procedurile, în stilul unui avocat, ceea ce, de altfel, putea prea bine să fi fost profesiunea lui pe timp de zi. Înscrierea costa o sută şaptezeci şi cinci de mărci, îi spuse el cu blândeţe. Suma reprezenta cotizaţia anuală, care-i dădea lui Smiley dreptul să intre pe gratis tot timpul anului, ori de câte ori ar fi dorit. Prima consumaţie l-ar costa alte douăzeci şi cinci de mărci, iar după aceea preţurile erau mai mari, dar nu din cale afară. Prima consumaţie era obligatorie şi, ca şi cotizaţia, plătibilă în avans. Toate celelalte forme de distracţie erau gratuite, ceea ce nu împiedica fetele să aprecieze cadourile ce li se puteau face. Smiley putea completa formularul sub ce nume dorea. Urma să fie clasat aici personal de către tânărul acela. Tot ceea ce avea de făcut era să-şi reamintească, la următoarea vizită, numele sub care se înregistrase şi urma să fie primit fără nici un fel de formalităţi.

Smiley depuse banii şi-şi adăugă încă un nume fals la zecile de nume folosite în decurs de o viaţă. Coborî o scară ce ducea la o a doua uşă, ce se deschise şi ea comandată de un dispozitiv electronic, în dosul căreia se afla un coridor strâmt ce dădea spre un şir de alcovuri, goale încă, dat fiind că în acea lume noaptea de abia începuse. La capătul coridorului se afla o a treia uşă şi, după ce o trecu, pătrunse într-un întuneric total în care se dezlănţuia cu putere maximă muzica înregistrată pe magnetofoanele tânărului elegant. O voce bărbătească i se adresă, iar o rază de lumină, de la o lanternă minusculă, îl

conduse la o masă. I se înmână o listă de băuturi. „Proprietar C. Kretzschmar“, citi el în josul paginii, tipărită cu caractere mici. Comandă whisky.

– Vreau să rămân singur. Fără companie.

– Voi anunţa, domnule, spuse chelnerul cu demnitate, pe un ton confidenţial, şi acceptă bacşişul.

– Spune-mi, *Herr* Kretzschmar nu cumva este din întâmplare din Saxonia?

– Da, domnule.

„Mai rău decât est-german, spusese Toby Esterhase. Saxon. Furau împreună, au făcut pe peştii împreună, au falsificat rapoarte împreună. Era o căsnicie perfectă.“

Îşi bău paharul de whisky cu sorbituri mici, aşteptând ca ochii să i se deprindă cu lumina. De undeva strălucea o lumină albăstruie, scoţând în evidenţă în mod ciudat manşetele şi gulerele. Văzu feţe albe şi trupuri albe. Erau două niveluri. Cel de jos, unde se afla el, era dotat cu mese şi cu fotolii. Cel de sus avea şase separeuri, ca nişte loji de teatru, fiecare cu propria lumină albastră. Într-una dintre acestea, hotărî el, în cunoştinţă de cauză sau nu, pozaseră cei patru. Îşi aminti unghiul din care fusese făcută fotografia. De sus... chiar foarte de sus. Însă „foarte de sus“ însemna undeva în obscuritatea părţii superioare a zidurilor, unde privirea nu putea pătrunde, nici măcar cea a lui Smiley.

Muzica se opri şi, prin aceleaşi difuzoare, se anunţă un număr de cabaret. Titlul, spuse prezentatorul, era „Berlinul de altădată“, iar vocea acestuia evoca şi ea Berlinul de altădată: autoritară, nazalizată şi plină de subînţelesuri. „Tânărul elegant a schimbat banda“, îşi zise Smiley. Cortina se ridică, lăsând să se vadă o scenă mică. Profitând de lumina rampei, se uită din nou, scurt şi cu atenţie, spre tavan, şi de data aceasta văzu ceea ce căuta: o ferestruică de observaţie, cu geam fumuriu, plasată foarte sus în perete. Fotograful folosise aparate speciale, se gândi el, vag; în zilele noastre, i se spusese,

întunericul nu mai reprezenta un obstacol. „Ar fi trebuit să-l întreb pe Toby, își zise el. Toby cunoaște șmecheriile astea pe de rost.“ Pe scenă, un cuplu începuse o demonstrație de amor, într-o manieră mecanică, fără țel, descurajantă. Smiley își îndreptă atenția către ceilalți membri ai clubului răspândiți prin sală. Fetele erau frumoase, goale și tinere, tot atât de tinere ca și fetele din fotografie. Cele care aveau parteneri se înlănțuiseră de aceștia, încântate, pare-se, de senilitatea și de urâțenia lor. Cele care nu aveau parteneri erau așezate într-un grup tăcut, ca jucătorii de fotbal american ce așteaptă să fie chemați în teren. Zgomotul difuzoarelor devenise foarte puternic, un amestec de muzică și de rostiri isterice. Și, la Berlin, își zise Smiley, se joacă „Hamburgul de altădată“. Pe scenă, cuplul își intensificase eforturile, dar fără cine știe ce rezultat. Smiley se întrebă dacă va recunoaște fetele din fotografie, dacă acestea își vor face apariția. Ajunse la concluzia că nu. Cortina se lăsă. Ușurat, comandă încă un whisky.

– *Herr* Kretzschmar este în seara asta aici? îl întrebă el pe chelner.

Chelnerul îi explică faptul că *Herr* Kretzschmar este foarte ocupat, *Herr* Kretzschmar trebuie să-și împartă timpul între câteva stabilimente.

– Dacă vine, fii bun și anunță-mă.

– Va fi aici la orele douăzeci și trei fix, domnule.

La bar, cupluri în pielea goală începuseră să danseze. Îndură încă o jumătate de oră de spectacol de acest fel, înainte de a se întoarce la recepție, trecând pe lângă alcovuri, unele dintre ele acum ocupate. Tânărul elegant întrebă pe cine trebuie să anunțe.

– Spune-i că e o cerere specială, zise Smiley.

Tânărul elegant apăsă un buton și vorbi cu glas foarte scăzut, cam tot așa cum îi vorbise lui Smiley.

Încăperea de sus era curată ca un cabinet medical și dotată cu un birou cu tăblia de plastic lustruit și cu mult mai multă

aparatură. Un sistem cu circuit închis de televiziune aducea la lumina zilei ceea ce se întâmpla jos. Fereastra de observaţie pe care o remarcase Smiley dădea spre separeuri. *Herr* Kretzschmar era ceea ce germanii numesc o persoană serioasă. Trecut de cincizeci de ani, îngrijit şi solid, purta un costum de culoare închisă şi avea la gât o cravată în tonuri pale. Părul îi era blond-deschis ca al unui bun saxon, iar chipul său afabil, curtenitor, nu exprima nici bun venit nici du-te-ncolo. Strânse energic mâna lui Smiley şi-i arătă un fotoliu. Părea obişnuit cu cererile speciale.

– Vă rog, spuse *Herr* Kretzschmar, şi cu acestea preliminariile fură încheiate.

Nu exista altă soluţie decât să meargă înainte.

– Înţeleg că aţi fost cândva partener de afaceri cu un cunoscut de-al meu, pe care îl cheamă Otto Leipzig, zise Smiley, cu un glas care i se păru lui însuşi prea tare. Sunt în trecere prin Hamburg şi mă întrebam dacă nu mi-aţi putea spune unde se află. Adresa lui pare să nu figureze în nici o carte de telefon.

Cafeaua lui *Herr* Kretzschmar se afla într-o cafetieră de argint, cu un şerveţel de hârtie în jurul mânerului, pentru a-i proteja degetele atunci când turna. Bău şi aşeză cu grijă ceaşca pe farfurioară, ca să nu facă zgomot.

– Cine sunteţi dumneavoastră, vă rog? întrebă *Herr* Kretzschmar.

Intonaţia saxonă îi aplatiza vocea. Se încruntase uşor, ceea ce îi dădea o notă în plus de respectabilitate.

– Otto îmi spunea Max, zise Smiley.

Herr Kretzschmar nu reacţionă la această informaţie, dar încercă să câştige timp înainte de a pune următoarea întrebare. Privirea sa, observă Smiley din nou, era de o stranie inocenţă. „Otto n-a avut o casă în viaţa lui, spusese Toby. Pentru întâlnirile de urgenţă, Kretzschmar făcea pe portarul."

– Îmi pot permite să vă întreb ce fel de afaceri făceaţi cu *Herr* Leipzig?

– Reprezint o mare companie, spuse Smiley. Printre altele, avem şi o agenţie literară şi fotografică pentru ziariştii independenţi.

– Şi?

– În trecutul îndepărtat, compania-mamă era încântată să accepte ofertele ocazionale ale domnului Leipzig – prin intermediari – şi să le transmită clienţilor noştri pentru procesare şi revindere.

– Şi? repetă *Herr* Kretzschmar.

Capul i se ridică uşor, însă expresia de pe faţa lui nu se schimbă.

– Recent, relaţiile de afaceri dintre compania-mamă şi *Herr* Leipzig s-au reluat. Făcu o uşoară pauză. Iniţial, prin intermediul telefonului, spuse el, însă *Herr* Kretzschmar părea să nu fi auzit în viaţa lui de telefon. Apoi, din nou prin intermediari, a făcut să ne parvină o mostră a muncii sale, pe care am avut plăcerea să o plasăm pentru el. Am venit aici să discutăm termenii colaborării şi să îi comandăm şi alte lucrări. Presupunând desigur că *Herr* Leipzig este în măsură să ni le furnizeze.

– De ce natură au fost lucrările sale, vă rog... cea pe care v-a trimis-o... vă rog, *Herr* Max?

– Era negativul unei fotografii cu conţinut erotic. Firma mea insistă întotdeauna să capete negativele. *Herr* Leipzig, fireşte, ştia acest lucru. Smiley arătă cu grijă spre partea cealaltă a încăperii. Ceva mă face să cred că a fost luată de la fereastra aceea. O particularitate a fotografiei este că *Herr* Leipzig însuşi figura în ea. De aceea, e de presupus că un prieten sau un partener de afaceri a mânuit aparatul.

Privirea albastră a lui *Herr* Kretzschmar rămase tot atât de directă şi de nevinovată ca şi înainte. Pe Smiley îl izbi, deşi nu ştia de ce, curajul care se putea citi pe faţa bărbatului, ciudat de puţin marcată.

„Dacă ai de a face cu un ticălos ca Otto Leipzig, mai bine să ai un ticălos ca mine care să aibă grijă de tine“, spusese Toby.

– Mai este o problemă, zise Smiley.

– Da?

– Din nefericire, domnul care a servit drept intermediar cu acea ocazie a avut un accident grav la puţin timp după ce ne-a fost remis negativul. Calea obişnuită de comunicaţii cu *Herr* Leipzig a fost, ca urmare, întreruptă.

Herr Kretzschmar nu-şi ascunse neliniştea. O expresie de sinceră îngrijorare îi întunecă figura şi întrebă cu asprime:

– Cum adică, un accident? Ce fel de accident?

– Un accident fatal. Am venit să-l previn pe Otto şi să-i vorbesc.

Herr Kretzschmar avea un frumos pix de aur. Scoţându-l în mod deliberat din buzunarul interior al hainei, îl deschise şi, tot încruntat, desenă un cerc perfect pe blocnotesul din faţa sa. Adăugă o cruce deasupra, apoi o linie de-a latul creaţiei sale, după care ţâţâi şi spuse:

– Păcat. După ce făcu toate acestea, se îndreptă şi vorbi pe un ton sec în interfon: Să nu fiu deranjat.

Vocea tânărului elegant de la recepţie, îmbrăcat în cenuşiu, murmură că înţelesese.

– Spuneaţi că *Herr* Leipzig era o veche cunoştinţă a companiei dumneavoastră mamă? reluă *Herr* Kretzschmar.

– După cum cred că aţi fost şi dumneavoastră cu mult timp în urmă, *Herr* Kretzschmar.

– Vă rog să fiţi mai explicit, zise *Herr* Kretzschmar, învârtind încet cu ambele mâini pixul, ca şi cum i-ar fi cercetat calitatea aurului.

– Bineînţeles, spuse Smiley, pe un ton ce exprima dezaprobare, e vorba despre timpuri trecute.

– Am înţeles asta.

– Când *Herr* Leipzig a scăpat din Rusia, a venit în Schleswig-Holstein, spuse Smiley. Organizaţia care a aranjat

fuga lui își avea sediul la Paris, dar, baltic fiind, a preferat să locuiască în nordul Germaniei. Germania era încă ocupată și îi venea greu să-și câștige existența.

– Ca toată lumea, îl corectă *Herr* Kretzschmar. Tuturor le venea greu să-și câștige existența. Erau timpuri îngrozitor de grele. Tinerii de azi n-au cum să-și dea seama.

– Nu au, fu de acord Smiley. Și vremurile erau deosebit de grele pentru refugiați. Fie că veneau din Estonia sau din Saxonia, viața era grea pentru ei.

– E absolut corect. Cel mai greu o duceau refugiații. Vă rog, continuați!

– În acele zile exista o industrie considerabilă a informațiilor. De toate felurile. Militare, industriale, politice, economice. Puterile învingătoare erau dispuse să plătească mari sume de bani pentru informații privitoare la fiecare dintre ele. Compania-mamă era implicată în acest negoț și avea un reprezentant aici, cu misiunea de a strânge astfel de materiale și de a le transmite la Londra. *Herr* Leipzig și partenerul său au devenit clienții noștri ocazionali. Plătiți la bucată.

În pofida veștii privitoare la accidentul fatal suferit de General, un zâmbet scurt și absolut neașteptat trecu ca o briză peste trăsăturile lui *Herr* Kretzschmar.

– Plătiți la bucată, spuse el, ca și cum l-ar fi încântat aceste cuvinte și ca și cum acestea ar fi fost noi pentru el. Independenți, plătiți la bucată, repetă el. Asta eram.

– Astfel de relații au firește un caracter temporar, continuă Smiley. Dar *Herr* Leipzig, fiind baltic, avea alte interese și a continuat multă vreme să corespondeze cu firma noastră prin intermediarii de la Paris. Făcu o pauză. În special cu un anume General. Acum câțiva ani, în urma unei controverse, Generalul a fost nevoit să se mute la Londra, însă Otto a rămas în contact cu el. Iar Generalul, la rândul său, a continuat să fie un intermediar.

– Până la accident, interveni *Herr* Kretzschmar.

– Exact, spuse Smiley.

– A fost un accident de circulaţie? Un om bătrân... cam neatent?

– Împuşcat, spuse Smiley şi văzu faţa lui *Herr* Kretzschmar schimonosindu-se din nou a neplăcere. N-a fost sinucidere, nici accident, nimic de genul acesta.

– Fireşte, spuse *Herr* Kretzschmar şi-i oferi lui Smiley o ţigară.

Smiley refuză, aşa că-şi aprinse una pentru sine, trase câteva fumuri şi o stinse în scrumieră. Tenul său deschis devenise şi mai palid.

– V-aţi întâlnit cu Otto? Îl cunoaşteţi? întrebă *Herr* Kretzschmar pe un ton de conversaţie degajată.

– O dată.

– Unde?

– Nu am libertatea să vă spun.

Herr Kretzschmar se încruntă, dar mai curând nedumerit, decât dezaprobator.

– Spuneţi-mi, vă rog. Dacă acea companie-mamă a dumneavoastră... în fine, Londra... ar vrea să-l contacteze pe *Herr* Leipzig direct, ce măsuri ar lua? întrebă *Herr* Kretzschmar.

– A existat un aranjament în legătură cu *Hamburger Abendblatt*.

– Şi dacă ar dori să-l contacteze foarte urgent?

– Aţi fi dumneavoastră.

– Sunteţi de la poliţie? întrebă liniştit *Herr* Kretzschmar. De la Scotland Yard?

– Nu.

Smiley se uită lung la *Herr* Kretzschmar, care îi întoarse privirea.

– Mi-aţi adus ceva? întrebă *Herr* Kretzschmar.

Încurcat, Smiley nu răspunse imediat.

– Ceva în genul unei scrisori de prezentare? O carte de vizită, de pildă?

– Nu.

– Nimic de arătat? Ce păcat!

– Poate, după ce-l voi vedea, voi înţelege mai bine întrebarea dumneavoastră.

– Dar, evident, aţi văzut acea fotografie? Poate o aveţi la dumneavoastră?

Smiley îşi scoase portofelul şi îi întinse fotografia peste birou. Ţinând-o de margini, *Herr* Kretzschmar o examină o clipă, dar numai spre confirmare, apoi o aşeză pe tăblia de plastic a biroului. În timpul acesta, cel de-al şaselea simţ al lui Smiley îi spuse că *Herr* Kretzschmar era pe punctul de a face o declaraţie, în felul în care germanii fac uneori declaraţii – fie că e vorba să filosofeze, să se disculpe, să se facă plăcuţi sau să provoace mila. Începu să creadă că *Herr* Kretzschmar, cel puţin în propriii ochi, era un om sociabil, chiar dacă neînţeles; un om de suflet, chiar un om bun; şi că muţenia lui iniţială era ca un veşmânt profesional, purtat fără tragere de inimă, într-o lume pe care el o găsea lipsită de compasiune faţă de caracterul său afectuos.

– Aş dori să vă explic că eu conduc un stabiliment respectabil, remarcă *Herr* Kretzschmar, după ce, încă o dată, la lumina unei lămpi moderne de clinică medicală, aruncase o privire fotografiei de pe biroul său. Nu am obiceiul să fotografiez clienţii. Unii oameni vând cravate, eu vând sex. Lucrul important pentru mine este să-mi conduc afacerea în bună ordine şi corect. Dar în cazul acesta nu a fost vorba de afacere. În cazul acesta a fost vorba de prietenie.

Smiley avu înţelepciunea să păstreze tăcerea.

Herr Kretzschmar se încruntă. Vocea sa scăzu şi căpătă un aer confidenţial:

– Îl cunoşteaţi, *Herr* Max? Pe bătrânul General? Eraţi în relaţii personale cu el?

– Da.

– Era cineva, după câte am înţeles.

– Într-adevăr.

– Un leu, hm?

– Un leu.

– Otto este încă nebun după el. Numele meu este Claus. „Claus – îmi spunea el –, pe acest Vladimir îl ador.“ Mă urmăriţi? Otto este un tip foarte loial. Aşa e şi Generalul?

– A fost, spuse Smiley.

– Sunt o mulţime de oameni care nu cred în Otto. Compania dumneavoastră, compania-mamă, nici ea nu are întotdeauna încredere în Otto. E de înţeles. Nu vă fac nici un reproş. Generalul însă credea în Otto. Nu când era vorba despre amănunte. Ci despre lucruri mari. Ridicând antebraţul, *Herr* Kretzschmar strânse pumnul, şi într-adevăr avea un pumn foarte mare. Când lucrurile mergeau rău, bătrânul General avea o încredere totală în Otto. Şi eu am încredere în Otto, *Herr* Max. În lucrurile mari. Dar sunt german, nu fac politică, sunt om de afaceri. Aceste poveşti cu refugiaţi s-au încheiat pentru mine. Mă urmăriţi?

– Desigur.

– Dar nu pentru Otto. Niciodată. Otto este un fanatic. Pot folosi acest cuvânt. Fanatic. Acesta este motivul pentru care vieţile noastre s-au despărţit. Cu toate acestea, el este prietenul meu. Oricine îi face un rău, va avea de a face cu Kretzschmar. Faţa i se umbri de un val de nedumerire. Sunteţi sigur, *Herr* Max, că nu aveţi nimic pentru mine?

– În afară de fotografie, n-am nimic pentru dumneavoastră.

Fără tragere de inimă, *Herr* Kretzschmar, o dată în plus, trecu la o altă chestiune, dar îi luă ceva timp; nu se simţea în largul său.

– Bătrânul General a fost împuşcat în Anglia? întrebă el în cele din urmă.

– Da.

– Consideraţi totuşi că şi Otto este în pericol?

– Da, cred însă că a fost alegerea lui.

Herr Kretzschmar era mulţumit de răspuns şi aprobă energetic, de două ori, din cap.

– Şi eu. Şi eu cred. Aceasta este impresia clară pe care mi-o face. I-am spus de nenumărate ori: „Otto, ar fi trebuit să

fii acrobat pe sârmă“. Pentru Otto, după părerea mea, nici o zi nu merită trăită dacă nu riscă de şase ori ca respectiva zi să fie ultima. Îmi permiteţi să fac anumite observaţii în privinţa relaţiei mele cu Otto?

– Vă rog, spuse Smiley politicos.

Punându-şi antebraţele pe tăblia de plastic a biroului, *Herr* Kretzschmar se instală într-o poziţie mai confortabilă pentru confesiunea sa.

– Era o vreme când Otto şi Claus Kretzschmar făceau totul împreună – furau cai, cum spunem noi. Eu eram din Saxonia, Otto venea din Răsărit. Baltic. Nu Rusia – ar insista el –, Estonia. A avut o viaţă grea, a cunoscut un număr destul de mare de închisori pe dinăuntru, un netrebnic l-a trădat acolo, în Estonia. O fată a murit şi a fost furios din această cauză. Avea şi un unchi lângă Kiel, dar era un porc. O spun eu. N-aveam bani, eram camarazi şi complici la furturi. Era ceva normal, *Herr* Max!

Smiley recunoscu justeţea acestei afirmaţii instructive.

– Una dintre activităţile noastre era aceea de a vinde informaţii. Aţi afirmat foarte corect că informaţiile constituiau o marfă foarte valoroasă în zilele acelea. De pildă, auzeam vorbindu-se de un refugiat de-abia sosit şi care nu fusese încă interogat de către Aliaţi. Sau că a dezertat un rus. Sau proprietarul unui cargou. Auzeam de unul ca aceştia şi îl interogam. Dacă suntem ingenioşi, facem în aşa fel încât să vindem acelaşi raport în diverse versiuni unui număr de doi sau trei cumpărători. Americani, francezi, englezi. Chiar germanilor, din nou călare pe situaţie. Uneori, atâta vreme cât nu erau foarte precise, chiar *cinci* cumpărători. Râse cu poftă. Doar dacă informaţiile nu erau foarte precise, e clar? În alte ocazii, când duceam lipsă de surse, inventam... nici o problemă. Aveam hărţi, o imaginaţie bogată, contacte bune. Nu mă înţelegeţi greşit. Kretzschmar este un duşman al comunismului. Vorbim de lucruri trecute, aşa cum spuneaţi, *Herr* Max. Trebuia să facem asta ca să supravieţuim. Otto era cu ideea,

Kretzschmar cu munca. Otto nu de muncă o să moară. *Herr* Kretzschmar se încruntă. Dar, dintr-un punct de vedere, Otto era un om foarte serios. Avea de plătit o datorie. Vorbea în mod repetat de acest lucru. Poate că individului care-l trădase şi care-i omorâse fata, poate întregii umanităţi. De unde să ştiu. Trebuia să fie activ. Din punct de vedere politic. Aşadar, în acest scop, mergea la Paris de multe ori. Foarte des.

Herr Kretzschmar îşi permise o scurtă pauză ca să reflecteze.

– Voi fi sincer, anunţă el.

– Iar eu voi respecta încrederea dumneavoastră, spuse Smiley.

– Vă cred. Sunteţi Max. Generalul a fost prietenul dumneavoastră, ştiu de la Otto. Otto v-a întâlnit o dată, vă admira. Foarte bine. Voi fi sincer cu dumneavoastră. Cu mulţi ani în urmă, Otto Leipzig a făcut închisoare pentru mine. În acele zile, nu eram o persoană respectabilă. Acum că am bani, îmi pot permite să fiu. Am furat ceva, amândoi, el a fost prins, a minţit şi a încasat toată pedeapsa. Am vrut să-i plătesc. A spus: „Ce naiba? Dacă eşti Otto Leipzig, un an de închisoare e ca o vacanţă“. Îl vizitam în fiecare săptămână, am mituit gardienii şi-i duceam bunătăţi... chiar şi o femeie, o dată. Când a ieşit, am încercat din nou să-i plătesc. Mi-a refuzat oferta. „Va veni o zi când îţi voi cere ceva, a spus. Poate nevasta.“ „O vei avea, i-am zis. Nici o problemă.“ *Herr* Max, sunteţi englez. Veţi aprecia atitudinea mea.

Smiley îi spuse că îl înţelesese.

– Acum două luni... nu ştiu exact, poate mai mult, poate mai puţin, bătrânul General a sunat la telefon. Avea nevoie urgentă de el. „Nu mâine, ci la noapte.“ Suna câteodată în felul acesta de la Paris, folosind nume de cod, prostii de-astea. Bătrânul General era secretos. Aşa e şi Otto. Ca nişte copii, înţelegeţi ce vreau să spun? Nu contează.

Herr Kretzschmar făcu un gest larg şi uşor cu mâna sa mare peste faţă, ca şi cum şi-ar fi şters o pânză de păianjen.

– Ascultaţi, i-am spus. Nu ştiu unde se află Otto. Ultima oară când am auzit ceva despre el, avea necazuri mari în legătură cu o afacere pe care o începuse. Trebuie să-l găsesc, va lua timp. Poate mâine, poate peste zece zile. Apoi bătrânul îmi spune: „Îţi trimit o scrisoare pentru el. Păzeşte-o ca pe ochii din cap“. A doua zi soseşte scrisoarea, expres, pentru Kretzschmar, cu ştampila poştei din Londra. Înăuntru, un alt plic. „Urgent şi strict confidenţial pentru Otto.“ *Ultrasecret,* e bine? Bătrânul e sărit. Nu contează. Îi cunoşti scrisul mare, apăsat, ca un ordin de zi?

Smiley spuse că-l cunoştea.

– Îl găsesc pe Otto. Se ascunde din nou, are iar necazuri, n-are bani. Are un singur costum, dar se îmbracă precum o stea de cinema. Îi dau scrisoarea bătrânului.

– Voluminoasă, sugeră Smiley, gândindu-se la cele şapte coli de hârtie de fotocopiat.

Gândindu-se la maşinăria neagră a lui Mikhel, parcată ca un tanc vechi într-o bibliotecă.

– Desigur. O scrisoare lungă. A deschis-o cu mine de faţă...

Herr Kretzschmar se întrerupse pentru a-l privi pe Smiley; după expresia sa părea să recunoască, deşi nu-i convenea, o constrângere.

– O scrisoare lungă, repetă el. Multe pagini. A citit-o. Era foarte tulburat. „Claus, mi-a spus el, împrumută-mi nişte bani. Trebuie să mă duc la Paris.“ I-am împrumutat nişte bani, cinci sute de mărci, nici o problemă. După aceasta, o vreme, nu l-am prea văzut. A trecut de două, trei ori pe aici, să dea un telefon. N-am ascultat. Apoi, acum o lună, a venit să mă vadă. Făcu o pauză şi Smiley îi simţi din nou constrângerea. Sunt sincer, spuse el, ca şi cum i-ar fi impus, o dată în plus, lui Smiley să păstreze secretul. Era, continuă el, aş zice... tulburat.

– Dorea să folosească localul, sugeră Smiley pentru a-i veni în ajutor.

– „Claus, a spus el. Fă ce-ţi cer şi cu asta ţi-ai plătit datoria faţă de mine.“ A numit-o capcana cu blondine. Va aduce un bărbat la club, un Ivan, cineva pe care-l cunoştea bine, pe care-l cultivase de mulţi ani, un porc foarte mare. Acest bărbat era obiectivul. Îl numea „obiectivul“. A spus că era şansa vieţii lui, tot ce aşteptase. Cele mai bune fete, cea mai bună şampanie, cel mai frumos spectacol. O noapte, pe spezele casei Kretzschmar. Încununarea eforturilor sale, a spus el. Şansa de a plăti vechi datorii şi de a mai câştiga şi nişte bani pe deasupra. I se cuveneau, a spus. Acum urma să-i obţină. A promis că nu vor fi repercusiuni. Am spus: „Nici o problemă“. „Apoi, Claus, aş dori să ne fotografiezi“, mi-a zis Otto. Am spus iar: „Nici o problemă“. Aşa că a venit. Şi şi-a adus obiectivul.

Dintr-odată, relatarea lui *Herr* Kretzschmar deveni neobişnuit de dezlânată. Profitând de o întrerupere, Smiley strecură o întrebare, al cărei scop depăşea cu mult contextul:

– În ce limbă vorbeau?

Herr Kretzschmar ezită, se încruntă, dar sfârşi prin a răspunde în cele din urmă:

– La început obiectivul său a pretins că e francez, dar fetele nu vorbeau prea bine franţuzeşte, aşa că el le-a vorbit în germană. Cu Otto însă vorbea ruseşte. Era dezagreabil obiectivul ăla. Mirosea puternic, transpira mult şi nici din alte puncte de vedere nu era un domn. Fetelor nu le-a plăcut să stea cu el. Au venit la mine să se plângă. Le-am trimis înapoi, dar au continuat să bodogănească.

Herr Kretzschmar părea stânjenit.

– O altă mică întrebare, spuse Smiley, în timp ce jena se instala din nou.

– Vă rog!

– Cum putea Otto Leipzig să promită că nu vor fi repercusiuni, dat fiind că îşi propunea, după câte s-ar putea presupune, să-l şantajeze pe acel individ?

– Obiectivul nu era *scopul,* spuse *Herr* Kretzschmar, ţuguindu-şi buzele pentru a sublinia această idee. El era mijlocul.

– Mijlocul de a ajunge la altcineva?

– Otto n-a precizat. „O treaptă pe scara Generalului, s-a exprimat el. Pentru mine, Claus, obiectivul îmi este de ajuns. Întâi obiectivul şi apoi banii. Dar pentru General, el este doar o treaptă dintr-o scară. Pentru Max, de asemenea." Pentru motive pe care nu le înţeleg, banii depindeau de măsura în care Generalul era satisfăcut. Sau poate dumneavoastră.

Făcu o pauză, ca şi cum ar fi sperat că Smiley ar putea să-l lămurească. Smiley nu o făcu.

– Dorinţa mea nu era să pun întrebări sau condiţii, continuă *Herr* Kretzschmar, alegându-şi cuvintele cu mult mai multă severitate. Otto şi obiectivul său au fost lăsaţi să intre prin intrarea din spate şi conduşi direct la un separeu. Am aranjat să nu etalăm nimic care ar da vreun indiciu privind numele localului. Nu de mult, un club de noapte din capătul străzii a dat faliment, spuse *Herr* Kretzschmar, pe un ton care sugera că nu era prea supărat din cauza acestui incident. Un local numit Freudenjacht. Am cumpărat unele lucruri de acolo când s-au scos la vânzare. Chibrituri. Farfurii. Le-am răspândit în separeu.

Smiley îşi aminti literele ACHT de pe scrumiera din fotografie.

– Îmi poţi spune ce-au discutat cei doi?

– Nu. Îşi schimbă răspunsul: Nu ştiu ruseşte, zise el. Făcu acelaşi gest de negare cu mâna. În germană au vorbit despre Dumnezeu şi despre lume. De toate.

– Înţeleg.

– Asta e tot ce ştiu.

– Cum s-a comportat Otto? întrebă Smiley. Era tot agitat?

– Nu l-am văzut pe Otto aşa în viaţa mea! Râdea ca un călău, vorbind trei limbi deodată, nu era beat, însă plin de viaţă, cânta, spunea bancuri, mai ştiu eu ce. Asta e tot ce ştiu, repetă *Herr* Kretzschmar, stânjenit.

Smiley privi discret către fereastra de observare şi la boxele cenuşii ale aparatelor. Pe micul ecran al televizorului din biroul lui *Herr* Kretzschmar zări din nou trupurile albe care se înlănţuiau şi se separau de partea cealaltă a peretelui. Îşi formulă în gând ultima întrebare, recunoscu logica ei, intui darul bogat pe care-l promitea. Totuşi, acelaşi instinct de-o viaţă care-l adusese până aici îl reţinu. Nimic în momentul acela, nici un dividend pe termen scurt, nu merita riscul de a şi-l îndepărta pe Kretzschmar şi de a bara calea către Otto Leipzig.

– Şi Otto nu v-a făcut nici o altă descriere a obiectivului său? întrebă Smiley, de dragul de a întreba ceva sau pentru a-l ajuta să pună capăt convorbirii lor.

– În timpul serii a venit la mine o dată. Aici sus. Şi-a cerut scuze de la cei care-l întovărăşeau şi a urcat aici pentru a se asigura că aranjamentele se derulau cum trebuie. S-a uitat la ecranul de acolo şi a râs. „L-am făcut să sară pragul şi nu mai poate da înapoi“, a spus el. N-am întrebat mai mult. Asta e tot ce s-a întâmplat.

Pe un blocnotes cu copertă de piele, având colţurile aurite, *Herr* Kretzschmar nota elementele cerute de Smiley.

– Otto trăieşte în condiţii grele, spuse el. Asta nu se poate schimba. Dându-i bani, nu-i poţi îmbunătăţi situaţia socială. Rămâne – *Herr* Kretzschmar avu o ezitare –, rămâne în sufletul lui, *Herr* Max, un *ţigan*. Nu mă înţelegeţi greşit.

– Îl veţi preveni că vin?

– Am căzut de acord să nu folosim telefonul. Legătura oficială între noi este total întreruptă. Îi înmână foaia de hârtie.

Vă sfătuiesc în mod serios să aveţi grijă, spuse *Herr* Kretzschmar. Otto va fi foarte supărat când va afla că bătrânul General a fost împuşcat. Îl conduse pe Smiley la uşă. Cât v-au încasat la recepţie?

– Poftim?

– Acolo jos. Câţi bani v-au luat?

– Cotizaţia de o sută şaptezeci şi cinci de mărci.

– Cu consumaţia, cel puţin două sute. Le voi spune să vă returneze banii la ieşire. Voi, englezii, sunteţi săraci în zilele de astăzi. Prea multe sindicate. Cum v-a plăcut spectacolul?

– Foarte artistic, spuse Smiley.

Herr Kretzschmar fu din nou foarte mulţumit. Îl bătu pe Smiley pe umăr.

– Poate că ar trebui să vă distraţi mai mult în viaţă.

– Poate că aşa ar fi trebuit să fac, aprobă Smiley.

– Salutaţi-l pe Otto din partea mea, spuse *Herr* Kretzschmar.

– Aşa voi face, promise Smiley.

Herr Kretzschmar ezită şi pe faţă i se citi, fugitiv, aceeaşi mirare.

– Şi n-aveţi nimic pentru mine? repetă el. Nici un fel de hârtii, de pildă?

– Nu.

– Păcat.

Nici n-apucă Smiley să plece bine, că *Herr* Kretzschmar era iar la telefon, ocupându-se de alte cereri speciale.

Se întoarse la hotel. Un portar beat îi deschise uşa, vorbindu-i plin de subînţelesuri în legătură cu fetele superbe pe care i le-ar putea trimite în cameră lui Smiley. Se deşteptă, că dormise sau nu, în sunet de clopote de biserică şi în şuieratul sirenelor vapoarelor din port, aduse de vânt. Dar sunt coşmaruri care nu pier odată cu lumina zilei, şi în timp ce se

îndrepta către nord, prin mlaştini, în Opelul său închiriat, teroarea ce bântuia în ceaţă era aceeaşi care-l chinuise în timpul nopţii.

CAPITOLUL 17

Drumurile erau tot atât de pustii ca şi peisajul. Prin crăpăturile din ceaţă, zări când un colţ al unui lan de grâu, când o casă roşie de ţară ghemuită la pământ împotriva vântului. Un panou albastru anunţa „KAI“ Viră brusc pentru a se angaja pe un drum lateral, trecând două rampe, ce duceau spre mare, şi văzu în faţa lui debarcaderul, un complex de barăci joase şi cenuşii, ce păreau pitice în comparaţie cu punţile cargourilor. O barieră vopsită în alb şi roşu era lăsată în dreptul intrării; exista şi un panou al Vămilor, cu instrucţiuni în câteva limbi, dar nu se vedea nici ţipenie de om. Opri motorul, se dădu jos din maşină şi se apropie cu un pas uşor de barieră. Butonul roşu ce trebuia apăsat era cât o farfurioară de ceaşcă de cafea. Îl apăsă şi sunetul strident al soneriei sperie o pereche de bâtlani, care-şi luară zborul în ceaţa alburie. La stânga sa, un turn de control se ridica pe suporţi tubulari. Auzi o uşă trântindu-se, un zăngănit metalic şi urmări un individ bărbos, în uniformă albastră, coborând cu paşi greoi scara metalică până la ultima treaptă. Omul îi strigă:

– Ce doreşti?

Neaşteptând răspunsul, ridică bariera şi-i făcu semn lui Smiley cu mâna să treacă. Zona portuară avea aspectul unei mari suprafeţe bombardate, înconjurată de plăci de ciment şi de macarale, părând strivită de cerul alb înceţoşat. În depărtare, marea părea prea plăpândă ca să suporte greutatea unei navigaţii atât de intense. Aruncă o privire în oglinda

retrovizoare şi văzu clopotniţele unui oraş maritim desenat ca o veche gravură în jumătatea superioară a paginii. Privi către mare şi văzu prin ceaţă linia geamandurilor şi a balizelor cu lumină intermitentă ce marcau frontiera maritimă cu Germania de Est şi începutul celor douăsprezece mii de kilometri de Imperiu Sovietic. „Încolo au zburat bâtlanii“, gândi el. Conducea foarte încet printre bornele roşu şi alb, către un parc de containere înţesat cu pneuri de automobil şi cu bârne. „La stânga, în parcul de containere“, spusese *Herr* Kretzschmar. Ascultător, Smiley viră încet la stânga, căutând o casă veche, deşi o casă veche, în acest depozit hanseatic de deşeuri, părea o imposibilitate fizică. *Herr* Kretzschmar spusese însă: „Căutaţi o casă veche, cu indicatorul «birou»“, iar *Herr* Kretzschmar nu făcea erori.

Hurducăi peste o linie de cale ferată şi se îndreptă către cargouri. Razele soarelui dimineţii străpunseseră ceaţa, dând vopselei albe a navelor o strălucire orbitoare. Pătrunse într-o alee de posturi de control pentru macarale, fiecare ca un macaz modern, fiecare cu braţe verzi şi geamuri mari. Iar acolo, la capătul aleii, exact aşa cum spusese *Herr* Kretzschmar, se ridica bătrâna casă de tablă, cu un acoperiş înalt triunghiular, tot din tablă traforată, peste care se înălţa un catarg cu vopseaua jupuită. Firele electrice care duceau spre clădire păreau să o ţină în picioare; lângă casă picura o pompă veche de apă, având o cană de tablă legată cu un lanţ de piciorul ei. Pe uşa de lemn era scris cu litere gotice, pe jumătate şterse, un singur cuvânt, „BIROU“, ortografiat în franţuzeşte, „BUREAU“, nu în germană, deasupra unei plăcuţe mai noi, pe care se putea citi: „P.K. BERGEN, IMPORT-EXPORT“. „Lucrează acolo, ca paznic de noapte, spusese *Herr* Kretzschmar. Numai Dumnezeu şi Diavolul ştiu ce face el ziua.“

Sună, apoi se dădu câţiva paşi înapoi, pentru a fi văzut bine. Îşi ţinea mâinile departe de buzunare, de asemenea la vedere. Îşi încheiase paltonul până la gât. Nu purta pălărie.

Parcase maşina lateral faţă de casă, în aşa fel încât din interior să se vadă că era goală. „Sunt singur şi neînarmat, încerca el să spună. Nu sunt omul lor, ci al tău.“ Sună din nou şi strigă:

– *Herr* Leipzig!

O fereastră se deschise la etaj şi o femeie drăguţă îl privi somnoroasă, ţinând o cuvertură în jurul umerilor.

– Îmi cer scuze, i se adresă Smiley politicos. Îl căutam pe *Herr* Leipzig. E ceva foarte important.

– Nu aici, răspunse ea şi surâse.

I se alătură un bărbat. Era tânăr şi nebărbierit şi avea tatuaje pe braţe şi pe piept. O clipă, vorbiră unul cu altul, în poloneză, presupuse Smiley.

– *Nix hier,* confirmă bărbatul cu precauţie. *Otto nix hier.*

– Suntem doar nişte chiriaşi provizorii, îi strigă fata de sus. Când e lefter, Otto se mută în vila sa de la ţară şi ne închiriază nouă apartamentul.

Îi repetă bărbatului cele spuse, care de data aceasta izbucni în râs.

– *Nix hier,* repetă el. N-are bani. Nimeni n-are bani!

Se bucurau de prospeţimea dimineţii şi de faptul că aveau o vizită.

– De când nu l-aţi mai văzut? întrebă Smiley.

Se consfătuiră din nou. Să fi fost în ziua aceea sau în alta? Smiley avu impresia că pierduseră noţiunea timpului.

– Joi, spuse fata, zâmbind din nou.

– Joi, repetă bărbatul.

– Am veşti pentru el, explică Smiley vesel, molipsindu-se de la fată. Se bătu cu palma peste buzunar. Bani. *Bănuţi-bănuţi.* Toţi pentru Otto. I-a câştigat drept comision. Am promis să-i aduc ieri.

Fata traduse toate acestea, iar bărbatul discută aprins, stârnindu-i râsul.

– Prietenul meu spune să nu-i dai lui Otto, că se întoarce şi ne dă afară şi nu vom avea nici un loc unde să facem dragoste! Încercaţi la tabăra de pe plajă, sugeră ea, arătându-i

direcţia cu braţul gol. Doi kilometri de-a lungul şoselei, apoi peste calea ferată, după moară, apoi la dreapta – îşi privi mâinile, apoi îndoi una din ele, graţios, către iubitul ei –, da, la dreapta, la dreapta spre lac, cu toate că nu veţi vedea lacul până nu ajungeţi acolo.

– Cum se numeşte locul acela? întrebă Smiley.

– N-are nume, spuse ea. E doar un loc şi atât. Întrebaţi de căsuţele de vacanţă de închiriat, apoi continuaţi drumul către bărci. Întrebaţi de Walther. Dacă Otto este prin apropiere, Walther ştie unde să-l găsească.

– Mulţumesc.

– Walther ştie totul! strigă ea. E ca un profesor!

Traduse şi cuvintele acestea, dar de astă dată bărbatul părea furios.

– Profesor *rău!* strigă el în jos. Walther e un om rău!

– Sunteţi şi dumneavoastră profesor? îl întrebă fata pe Smiley.

– Nu. Din păcate, nu.

Râse şi le mulţumi, iar ei, ca nişte copii la o aniversare, îl urmăriră cum se urcă în maşină. Ziua, lumina soarelui din ce în ce mai puternică, vizita lui, totul îi amuza. Smiley lăsă geamul maşinii pentru a-şi lua rămas-bun şi o auzi spunând ceva, dar nu înţelese ce.

– Poftim? strigă el, zâmbind în continuare.

– Am spus: Otto are de două ori noroc! repetă fata.

– De ce? întrebă Smiley şi opri motorul. De ce de două ori norocos?

Fata înălţă din umeri. Cuvertura îi alunecă de pe umeri şi asta era tot ce avea pe ea. Bărbatul o înconjură cu braţul şi cu un gest de decenţă, trase cuvertura în sus.

– Săptămâna trecută, o vizită neaşteptată din Est, spuse ea. Şi azi, banii. Îşi desfăcu mâinile. Otto are şi el noroc o dată. Asta e tot.

Apoi văzu expresia de pe faţa lui Smiley şi râsul îi pieri din glas.

– Vizitator? repetă Smiley. Cine era vizitatorul?

– Din Est, spuse ea.

Văzând-o înspăimântată, îngrozit că ar putea dispărea, Smiley îşi reluă cu greu aparenţele de bună dispoziţie.

– Nu era fratele său, nu-i aşa? întrebă el, plin de entuziasm. Întinse o mână ca pentru a o pune pe capul acestui frate imaginar. Un tip scund? Cu ochelari, ca ai mei?

– Nu, *nu!* Un tip mare. Cu şofer. Bogat.

Smiley dădu din cap, prefăcându-se puţin dezamăgit.

– În cazul ăsta nu-l ştiu, spuse el. Fratele lui Otto n-a fost cu siguranţă niciodată bogat. Reuşi să râdă în toată regula. Doar dacă nu era el şoferul, desigur, adăugă Smiley.

Urmă indicaţiile ei cu exactitate, cu acel calm secret pe care ţi-l dă starea de urgenţă. Te laşi dus. N-ai voinţă proprie. Te laşi dus, te rogi, te târguieşti cu Creatorul tău. „O, Dumnezeule, fă să nu se întâmple nimic, să nu mai fie alt Vladimir." În lumina soarelui, câmpiile brune deveniseră aurii, însă sudoarea de pe spatele lui Smiley era ca o mână rece care-i înţepa pielea. Urmă instrucţiunile fetei, văzând totul ca şi cum ar fi fost ultima sa zi, ştiind că tipul mare cu şofer i-o luase înainte. Văzu casa de ţară cu plugul cel vechi în şopron, reclama de bere ştirbă, cu neonul pâlpâind, glastrele din ferestre cu muşcate roşii ca sângele. Văzu moara de vânt, ca o pipemiţă uriaşă, şi câmpul plin cu gâşte albe, alergând de colo-colo împinse de rafalele de vânt. Văzu bâtlanii care pluteau ca nişte pânze de corabie deasupra mlaştinii. Conducea prea repede. „Ar trebui să conduc mai des, gândi el, mi-am ieşit din mână, pierd controlul." Pe şosea, asfaltul lăsă loc pietrişului, pietrişul – prafului, iar praful se ridica în jurul maşinii ca o furtună de nisip. Trecu printre nişte pini şi dincolo de copaci văzu o pancartă pe care scria „CASE DE VACANŢĂ DE ÎNCHIRIAT" şi un şir de căsuţe din azbociment, cu storurile lăsate, aşteptând să fie revopsite pentru vară. Îşi continuă drumul şi în depărtare văzu un crâng

de catarge şi nivelul apei cafenii mult scăzut. Se îndreptă către catarge, hurducăi peste un hop şi auzi un pârâit înfricoşător de sub maşină. Presupuse că era toba de eşapament, pentru că zgomotul motorului fu brusc mai tare, iar jumătate din păsăretul de apă din Schleswig-Holstein se sperie la sosirea lui.

Trecu de o fermă şi intră în întunericul protector al copacilor, apoi dădu de un loc sterp şi strălucitor de alb; în prim-plan apărură o jetelă prăpădită şi câteva fire măslinii de stuf, după care se întindea cerul nesfârşit. Ambarcaţiunile se aflau la dreapta sa, într-un golfuleţ. De-a lungul drumului erau parcate rulote sărăcăcioase, iar între antenele de televiziune atârnau rufe soioase puse la uscat. Trecu pe lângă un cort ridicat în mijlocul unei grădini de zarzavat şi pe lângă două barăci dărăpănate, în care, cândva, fuseseră încartiruiţi soldaţi. Pe una din ele fusese pictat un răsărit de soare psihedelic, scorojit acum. Alături zăceau trei maşini vechi şi o grămadă de gunoi. Parcă maşina şi apucă pe o potecă noroioasă, prin stufăriş, către mal. În spatele ierburilor din port erau ancorate mai multe case plutitoare improvizate, dintre care unele fuseseră nave de desant în timpul războiului. Era mai răcoare aici şi, din cine ştie ce motiv, mai întuneric. Ambarcaţiunile pe care le văzuse erau vase de agrement, acostate într-un loc de ancorare mai ferit, majoritatea acoperite cu o foaie de cort. Se auzeau câteva aparate de radio, dar la început nu văzu pe nimeni. Apoi zări o răstoacă şi o şalupă mică albastră, ancorată acolo. Iar în şalupă, un bătrân sfrijit, într-o haină de marinar şi cu o şapcă neagră cu cozoroc, masându-şi ceafa ca şi cum de-abia se trezise din somn.

– Eşti Walther? întrebă Smiley.

Frecându-şi în continuare ceafa, bătrânul păru că aprobă din cap.

– Îl caut pe Otto Leipzig. Mi-au spus la debarcader că l-aş putea găsi aici.

Walther avea ochi migdalaţi, decupaţi în pielea lui zbârcită, ca o hârtie de ambalaj mototolită.

– *Isadora*, spuse el.

Arătă către jetela şubredă aflată ceva mai departe. *Isadora* era la capătul ei, o vedetă cu motor de doisprezece metri, care cunoscuse zile mai bune, un fel de Grand Hôtel în aşteptarea demolării. Hublourile, dintre care unul spart şi celălalt lipit cu bandă adezivă, erau acoperite cu perdele. Smiley fu cât pe-aci să cadă o dată, iar pentru a trece peste scândurile lipsă fu nevoit să facă paşi riscant de mari pentru picioarele lui scurte. La capătul jetelei, îşi dădu seama că *Isadora* era în derivă. Parâmele i se dereglaseră la pupa şi se deplasase vreo patru metri spre larg, ceea ce reprezenta probabil cea mai lungă călătorie pe care avea să o mai facă vreodată. Uşile cabinei erau închise, perdelele – lăsate. Nu avea nici o bărcuţă legată la spate.

Bătrânul era aşezat la şaizeci de metri distanţă, sprijinit în vâsle. Ieşise cu barca din răstoacă şi urmărea ce se întâmplă. Smiley îşi duse mâinile pâlnie la gură şi strigă:

– Cum ajung la el?

– Dacă îl cauţi, strigă-l, răspunse Walther fără să pară că ridică glasul.

Întorcându-se către bătrâna vedetă, Smiley strigă:

– Otto!

Strigă încet, apoi mai tare, dar la bordul ambarcaţiunii nu mişca nimic. Urmări perdelele. Privi apa uleioasă care clipocea lovind uşor coca putrezită. Ascultă şi i se păru că aude muzică precum cea de la clubul lui *Herr* Kretzschmar, dar putea fi un ecou de la o altă barcă. Din bărcuţa lui, faţa brună a lui Walther continua să-l urmărească.

– Strigă-l din nou! mârâi el. Strigă, nu te opri, dacă vrei să-l vezi.

Smiley însă refuza din instinct să primească ordine din partea bătrânului. Îi simţea atât autoritatea, cât şi dispreţul, şi-l iritau amândouă.

– E înăuntru sau nu? strigă Smiley. Am spus: E înăuntru?

Bătrânul rămase nemişcat.

– L-ai văzut urcând la bord? insistă Smiley.

Văzu chipul cafeniu întorcându-se şi ştiu că bătrânul scuipa în apă.

– Porcul sălbatic vine şi pleacă, îl auzi Smiley spunând. Şi ce dracu' îmi pasă mie?

– Când a venit ultima oară?

La auzul vocilor, câteva capete se iţiră din alte bărci. Se uitau la Smiley cu o privire lipsită de expresie: un străin mic şi gras, în picioare, la capătul jetelei dărăpănate. Pe mal se formase un grup de zdrenţăroşi: o fată în şort, o bătrână; doi adolescenţi blonzi, îmbrăcaţi la fel. Era ceva care îi unea, cu toată nepotrivirea dintre ei: aerul de deţinut şi supunerea la aceleaşi legi proaste.

– Îl caut pe Otto Leipzig, le strigă Smiley tuturor. Îmi poate spune cineva, vă rog, dacă este prin apropiere?

Pe o casă plutitoare, nu foarte departe, un individ cu barbă lăsa o găleată în apă. Smiley îl alese din priviri.

– Este cineva la bordul *Isadorei?* întrebă el.

Găleata se umplu bolborosind. Bărbosul o scoase din apă, fără să rostească o vorbă.

– Ar trebui să-i vezi maşina, ţipă de pe mal o femeie cu glasul ascuţit, sau poate un copil. I-au dus-o în pădure.

Pădurea se afla la o sută de metri de apă; în general puiet şi mesteceni bătrâni.

– Cine? întrebă Smiley. Cine a dus-o acolo?

Oricine va fi fost persoana care vorbise, acum prefera să tacă. Bătrânul vâslea către jetelă. Smiley îl văzu apropiindu-se, îl urmări cum întoarce spatele bărcii către jetelă. Fără ezitare, Smiley se urcă în barcă. Din câteva vâsle, bătrânul îl duse lângă bordul *Isadorei.* Între buzele lui bătrâne şi crăpate ţinea o ţigară şi, ca şi ochii săi, lucea nefiresc în contrast cu tristeţea neliniştitoare şi sumbră a chipului brăzdat de vânturi.

– Vii de departe? întrebă bătrânul.

– Sunt un prieten de-al lui, spuse Smiley.

Scara *Isadorei* era plină de rugină şi de alge, iar când Smiley ajunse pe punte, scândurile erau înrourate şi alunecoase. Căută semne de viaţă, dar nu văzu nici unul. Căută urme de paşi pe scândurile înrourate, dar degeaba. Două undiţe fixe atârnau în apă, prinse de balustrada ruginită, dar puteau să fie acolo de săptămâni întregi. Ascultă, auzi din nou, foarte slab, sunetele lente ale unei orchestre de jazz. Veneau de pe mal? De mai departe, nu! Veneau de sub picioarele sale şi ai fi zis că cineva pusese un disc de şaptezeci şi opt la turaţia treizeci şi trei.

Privi în jos şi-l văzu pe bătrân în bărcuţa lui, lăsat spre spate, cu cozorocul caschetei tras pe ochi, în timp ce bătea încet măsura. Încercă uşa cabinei, dar era încuiată; nu părea însă prea solidă – nimic nu părea solid –, aşa că făcu înconjurul punţii, până găsi o şurubelniţă ruginită pe care să o folosească pe post de rangă. O vârî între uşă şi toc, o mişcă înainte şi înapoi şi, brusc, spre marea sa surpriză, uşa cedă cu totul, cu cadru, balamale, broască şi ce-o mai fi avut, cu o bufnitură ca de explozie, urmată de o pală de praf roşu stârnit din lemnul putred. O molie mare şi înceată se lovi de obrazul său şi-i lăsă mult timp după aceea o senzaţie de mâncărime, până când începu să se întrebe dacă nu fusese cumva o albină. Înăuntru, în cabină, era întuneric beznă, dar muzica se auzea ceva mai tare. Se afla pe ultima treaptă a scării şi, în ciuda luminii de zi din spatele său, cabina rămânea în beznă. Apăsă pe un comutator. Era stricat, aşa că reveni pe punte şi i se adresă bătrânului din barcă:

– Chibrituri!

Pentru o clipă, Smiley fu cât pe ce să-şi piardă cumpătul. Cascheta cu cozoroc nu se mişcă, omul bătea în continuare măsura. Smiley strigă şi, de data aceasta, o cutie cu chibrituri îi ateriză la picioare. O luă în cabină, aprinse un băţ şi văzu aparatul de radio cu tranzistori epuizat, care împrăştia cu ultimele forţe sunetele acelei muzici; era cam singurul

lucru intact, singurul care mai funcţiona, în mijlocul harababurii dimprejur.

Chibritul se stinsese. Trase perdelele, dar nu cele dinspre ţărm, înainte de a aprinde altul. Nu dorea ca bătrânul să se uite înăuntru. La lumina cenuşie ce venea dintr-o parte, Leipzig semăna în mod ridicol cu micuţul său portret din fotografia făcută de *Herr* Kretzschmar. Era în pielea goală, zăcea acolo unde-l legaseră fedeleş, chiar dacă lângă el nu se aflau nici fata, nici Kirov. Chipul brăzdat semănând cu un personaj pictat de Toulouse-Lautrec, înnegrit de vânătăi şi cu căluş la gură, era tot atât de colţuros şi de expresiv în moarte cum şi-l amintea Smiley în viaţă. Puseseră probabil muzica pentru a acoperi zgomotul, în timp ce-l torturau, gândi Smiley. Dar se îndoi că muzica ar fi fost îndeajuns. Continuă să privească radioul ca pe un punct de referinţă, un lucru la care avea să revină cu urechile şi cu ochii când trupul deveni prea dureros de văzut, înainte ca să se stingă chibritul. Japonez, observă el. „Ciudat, gândi Smiley. Fixează-te asupra ciudăţeniei. Cât de ciudat ca nişte tehnicieni atât de buni ca germanii să cumpere aparate de radio japoneze." Se întreba dacă japonezii fuseseră recunoscători. „Continuă să te întrebi, îşi spuse el cu străşnicie; concentrează-ţi mintea asupra acestui interesant fenomen economic de schimb de bunuri între naţiuni puternic industrializate."

Continuând să privească radioul, Smiley desfăcu un scaun pliant şi se aşeză. Încet, întoarse privirea către faţa lui Leipzig. Unele feţe de mort, reflectă el, au expresia stinsă, chiar tâmpă, a unui pacient sub anestezie. Altele păstrează un singur aspect al unui caracter care avea cândva varii faţete – mortul ca amant, ca tată, ca şofer, ca jucător de bridge, ca tiran. Iar unele, precum aceea a lui Vladimir, încetează să mai păstreze ceva. Faţa lui Leipzig însă, chiar fără corzile cu care fusese înfăşurată, exprima o stare de spirit, şi aceasta era mânia; mânia intensificată de suferinţă; mânia devenită furie; mânia

care crescuse şi invadase întreg trupul pe măsură ce acesta îşi pierdea puterile.

Ură, spusese Connie.

Metodic, Smiley privi cu atenţie în jurul lui, gândind cât de încet putea, încercând, prin examinarea rămăşiţelor, să reconstruiască felul în care evoluaseră lucrurile. O luptă înainte de a-l birui, fapt pe care îl deduse văzând picioarele de masă, scaunele, lămpile şi rafturile făcute bucăţi, şi orice altceva ce putea fi smuls de la locul lui pentru a fi folosit ca armă sau aruncat. Apoi scotocirea care avusese loc, după ce îl legaseră, în intervalele dintre momentele în care îl interogau. Pretutindeni se citeau semne ale frustrării lor. Smulseseră scândurile de pe pereţi, de pe podea, sertarele bufetului, hainele, saltelele şi, spre sfârşit, tot ceea ce se putea rupe în bucăţi, orice avea o oarecare dimensiune, deoarece Otto Leipzig refuza în continuare să vorbească. Observă, de asemenea, că se găseau pete de sânge în locuri surprinzătoare; în chiuvetă, pe maşina de gătit. Îi plăcea să creadă că nu tot acest sânge îi aparţinea lui Otto Leipzig. Şi, în cele din urmă, din disperare, îl omorâseră, pentru că aşa erau ordinele lui Karla, pentru că acesta era stilul lui Karla. „Se omoară mai întâi, se interoghează apoi“, spunea mereu Vladimir.

„Şi eu cred în Otto, gândi Smiley prosteşte, amintindu-şi vorbele lui *Herr* Kretzschmar. Nu în privinţa amănuntelor, ci în aceea a lucrurilor mari.“ Aşa fac şi eu, îşi zise Smiley. Credea în el, în clipa aceea, tot atât de sigur cum credea în moarte şi în Moş Ene. Ceea ce îl privea pe Vladimir era acum valabil şi pentru Otto Leipzig: moartea decretase că spunea adevărul.

Dinspre mal, auzi o femeie strigând:

– Ce a găsit? A găsit ceva? Cine e ăsta?

Se întoarse pe punte. Bătrânul retrăsese vâslele şi lăsase barca să plutească în derivă. Stătea cu spatele la scară, cu capul înfundat între umerii lui largi. Îşi terminase ţigara şi aprinsese un trabuc, ca şi cum ar fi fost duminică. Exact în

momentul în care îl văzu pe bătrân, Smiley zări şi semnul cu cretă. Se afla pe aceeaşi direcţie a privirii, dar foarte aproape de el, înotând în lentilele înceţoşate ale ochelarilor săi. Fu nevoit să plece capul şi să privească peste ramele ochelarilor pentru a-şi concentra privirea asupra semnului. Un semn cu cretă, clar şi galben. O singură linie, trasată cu grijă peste rugina balustradei, la o depărtare de treizeci de centimetri de mulineta undiţei, fixată cu un nod marinăresc. Bătrânul îl urmărea; tot aşa, după câte îşi dădea seama, era urmărit şi de grupul din ce în ce mai mare de gură-cască de pe mal, dar n-avea de ales. Trase de undiţă, dar era grea. Trăgea cu străşnicie, cu o mână peste cealaltă, până când apăru firul şi se trezi că trage de acesta. Brusc, firul se înţepeni. Continuă să-l tragă cu grijă. Pe mal, oamenii aşteptau; le putea simţi interesul, chiar despărţiţi fiind de apă. Bătrânul îşi ridicase capul şi îl urmărea de sub umbra caschetei. Dintr-odată, cu un pleoscăit, prada ţâşni din apă şi hohote desfrânate de râs se auziră în rândul spectatorilor: o gheată veche de sport, verde, cu şireturile la locul lor, iar cârligul care o ţinea era destul de mare cât să tragă un rechin. Râsetele se stinseră încet. Smiley scoase gheata din cârlig. Apoi, ca şi cum avea altă treabă acolo, se reîntoarse cu un pas greoi la cabină, până când putu să se ascundă de priviri, dar lăsă uşa întredeschisă ca să aibă lumină.

Şi, ca din întâmplare, luase gheata de sport cu el.

Un pachet învelit cu muşama era îndesat în vârful ghetei. Îl trase afară. Era o pungă de tutun, cusută în partea de sus şi îndoită de câteva ori. „Regulile Moscovei, gândi el cu mintea amorţită. Regulile Moscovei de la cap la coadă.“ Câte alte dispoziţii testamentare ale unor morţi aveau să i se mai încredinţeze? se întrebă el. „Cu toate că nu apreciem decât orizontala.“ Desfăcu cusătura. În pungă se găsea un alt pachet, de data aceasta învelit într-o punguţă de plastic înnodată la gură. Iar în interiorul acesteia era tăinuită o bucăţică de carton tare, mai mică decât un plic de chibrituri. Smiley o desfăcu.

Era jumătate dintr-o carte poştală ilustrată. Alb-negru, nici măcar color. Jumătatea unui peisaj anost din Schleswig-Holstein, cu o jumătate de cireadă de vaci friziene, păscând sub un soare cenuşiu. Ruptă cu o lipsă de grijă intenţionată. Nimic scris pe dos, nici o adresă, nici un timbru. Doar jumătate dintr-o carte poştală lipsită de interes, neexpediată; dar îl torturaseră, îl uciseră pentru ea, şi negăsind-o însă nici vreuna dintre comorile pe care le-ar fi scos la iveală. Punând-o împreună cu ambalajul ei în buzunarul interior al hainei, se întoarse pe punte. Bătrânul trăsese barca lângă bord. Fără o vorbă, Smiley coborî încet scara. Mulţimea de curioşi de pe mal devenise şi mai mare.

– E beat? întrebă bătrânul. Îşi doarme beţia?

Păşi în barcă şi, în timp ce bătrânul trăgea la rame, Smiley mai privi o dată înapoi către *Isadora.* Văzu hubloul spart, se gândi la distrugerile din cabină, la pereţii subţiri ca hârtia, care îi permiseseră să audă până şi târşâitul paşilor de pe mal. Îşi imagină lupta şi ţipetele lui Leipzig, care răsunaseră pe întregul mal. Îşi închipui grupul tăcut stând acolo unde se afla acum, fără ca vreunul să ridice glasul sau să întindă o mână de ajutor.

– A fost un chef, spuse nepăsător bătrânul în timp ce acosta la jetelă. Muzică multă, cântece. Ne-au prevenit că va fi gălăgie. Trase de un nod. Poate că s-au certat. Şi ce dacă? Mulţi oameni se ceartă. Au făcut zgomot, au pus muzică de jazz. Şi ce-i cu asta? Nouă, celor de aici, ne place muzica.

– Erau de la poliţie, strigă o femeie din grupul de pe mal. Când poliţia se bagă într-o treabă, cetăţeanul are datoria să-şi ţină gura.

– Arătaţi-mi maşina lui, le ceru Smiley.

Înaintară în dezordine, nimeni nu luă conducerea grupului. Bătrânul mergea cu paşi mari alături de Smiley, pe jumătate paznic, pe jumătate gardă de corp, făcându-i loc să treacă, cu o solemnitate caraghioasă. Copiii fugeau încolo şi-ncoace, dar evitau să se apropie de bătrân. Volkswagenul se

afla într-un luminiş şi era, ca şi cabina de pe *Isadora,* făcut praf. Tapiseria capotei era făcută ferfeniţă, banchetele fuseseră scoase şi tăiate cu cuţitul. Pneurile lipseau, dar Smiley presupuse că asta se întâmplase ulterior. Oamenii stăteau respectuos de jur împrejurul maşinii, ca şi cum era exponatul lor. Cineva încercase să-i dea foc, dar nu reuşise.

– A fost o lepădătură, explică bătrânul. Toţi sunt aşa. Uită-te la ei. Polonezi, criminali, neoameni.

Opelul lui Smiley era acolo unde îl parcase, la marginea drumului, lângă lăzile de gunoi, iar cei doi băieţi blonzi îmbrăcaţi la fel stăteau în picioare deasupra portbagajului, lovind cu ciocanul în broasca acestuia. Apropiindu-se de ei, le văzu şuviţele de păr de pe frunte săltând la fiecare lovitură. Erau îmbrăcaţi în blugi şi aveau cizme negre, cu ţinte puse în formă de margaretă.

– Spune-le să nu-mi mai pocnească maşina, îi zise Smiley bătrânului.

Cei din tabără îl urmau la distanţă. Auzi din nou târşâitul paşilor lor, ca al unei armate de refugiaţi. Ajunse la maşină, cu cheile în mână, iar cei doi băieţi aplecaţi peste portbagaj continuau să-l lovească din ce în ce mai puternic. O înconjură să vadă ce păţise şi constată că reuşiseră să salte capacul din balamale, să-l îndoaie şi apoi să-l îndrepte până ajunsese să arate ca un pachet inform căzut pe jos. Se uită la roţi, dar nu părea să fie nimic în neregulă. Nu ştia la ce să se mai uite, când văzu că agăţaseră o ladă de gunoi cu o sfoară de bara din spate. De la distanţă, trase de sfoară să o rupă, dar aceasta nu cedă. Încercă din nou, fără succes, să o rupă cu dinţii. Bătrânul îi împrumută un briceag şi o tăie, ţinându-se la distanţă de băieţii cu ciocane. Oamenii din tabără se aşezaseră în semicerc şi-şi ridicaseră copiii în braţe ca pentru a-şi lua rămas-bun de la el. Smiley se urcă în maşină, iar bătrânul îi trânti puternic portiera. Smiley introduse cheia în contact, dar, în momentul în care o suci, unul din băieţi se întinse pe capota

motorului într-o poziţie languroasă, ca un model la o expoziţie de automobile, iar celălalt îi ciocăni politicos în geam.

Smiley lăsă geamul în jos.

– Ce mai vrei? întrebă Smiley.

Băiatul întinse mâna.

– Reparaţiile, explică el. Portbagajul nu se închidea bine. Mâna de lucru şi piesele. Cheltuieli de regie. Parcare. Îşi arătă unghia de la degetul mare. Colegul meu s-a rănit la mână. S-ar putea să fie ceva grav.

Smiley se uită la chipul băiatului şi nu putu citi nici un instinct uman pe care să-l poată înţelege.

– N-aţi reparat nimic. Aţi făcut numai stricăciuni. Spune-i prietenului tău să se dea jos de pe maşină.

Băieţii se consultară, dar nu păreau să fie de acord. Făceau acest lucru sub privirile mulţimii, bine gândit, împingându-se încet unul pe altul cu umărul şi făcând gesturi retorice care nu se potriveau cu spusele lor. Vorbeau despre natură şi despre politică, iar dialogul lor platonic ar fi putut continua la infinit, dacă băiatul de pe capotă nu s-ar fi ridicat în picioare pentru a-şi susţine argumentele şi mai puternic. În timpul acesta, rupse unul din ştergătoare, ca şi cum era o floare, şi îl întinse bătrânului. Îndepărtându-se, Smiley privi în oglinda retrovizoare şi văzu un semicerc de feţe, cu bătrânul în centru, uitându-se după el. Nimeni nu ridică mâna în semn de adio.

Rulă fără grabă, cântărindu-şi şansele, în timp ce Opelul zăngănea ca o veche maşină de pompieri. Probabil că-i mai făcuseră ceva; ceva ce nu remarcase. Mai părăsise Germania şi altă dată, intrase şi plecase în mod clandestin, vânase în timp ce era urmărit; deşi era bătrân şi se găsea într-o Germanie diferită, se simţea ca şi cum fusese adus înapoi în sălbăticie. Nu avea cum să ştie dacă cineva din tabără sunase la poliţie, dar consideră acest lucru un fapt împlinit. Ambarcaţiunea era deschisă şi secretul ei – dezvăluit. Cei care îşi întorseseră

privirea în altă parte aveau să fie acum primii care să iasă în față, ca buni cetățeni. Mai văzuse așa ceva.

Ajunse într-un oraș maritim, cu portbagajul – dacă se mai putea numi portbagaj – zăngănind în spatele lui. „Sau poate e toba de eșapament, gândi el. Hopul peste care am trecut în drum spre tabără." Un soare fierbinte, nepotrivit pentru vremea aceea, înlocuise ceața dimineții. Nu se vedea nici un copac. Un peisaj de o strălucire amețitoare se deschidea în jurul lui. Era încă devreme și trăsuri goale așteptau primii turiști. Nisipul era scobit de craterele săpate în timpul verii de iubitorii de soare pentru a se apăra de vânt. Putea auzi ecoul metalic al propriei mașini ce trecea săltând printre firmele pictate ale magazinelor, iar lumina soarelui părea să-l facă și mai puternic. De câte ori trecea pe lângă oameni, le vedea capetele ridicându-se pentru a-l urmări din priviri datorită zgomotului făcut de mașină.

„Vor recunoaște mașina", gândi el. Chiar dacă nimeni din tabără nu-și va aminti numărul, portbagajul zdrobit îl va trăda. Părăsi strada principală. Soarele era într-adevăr foarte puternic. „A venit un bărbat, *Herr* Wachtmeister, vor spune ei patrulei de poliție. Azi-dimineață, *Herr* Wachtmeister. Spunea că e un prieten. S-a uitat să vadă ce era în barcă, apoi a plecat. Nu ne-a întrebat nimic, domnule căpitan. Era imposibil. A pescuit o gheată, *Herr* Wachtmeister! Închipuiți-vă... o gheată."

Se îndrepta către gară, urmând indicatoarele, căutând un loc unde ar fi putut parca mașina toată ziua. Gara era un edificiu masiv, din cărămidă roșie, construit, după presupunerile lui, înainte de război. Trecu pe lângă ea și găsi, la stânga, o parcare mare. Era traversată de un șir de copaci cărora le cădeau frunzele, ce acopereau, ici și colo, capotele mașinilor. Un aparat îi înghiți câteva monede și îi dădu un tichet pe care să-l lipească pe parbriz. Parcă cu spatele în mijlocul unui șir de mașini, cu portbagajul spre un taluz de pământ, cât se poate

de departe de privirile curioşilor. Se dădu jos şi un soare teribil îl plesni ca o palmă. Nici o adiere de vânt. Încuie portierele şi puse cheile în ţeava de eşapament, nu prea ştia de ce, doar că se simţea vinovat faţă de agenţia de închirieri. Dădu cu piciorul în frunze şi în nisip, până făcu o grămăjoară care să mascheze întru câtva numărul din faţă. Într-o oră, în această vară târzie, în miez de octombrie, vor fi peste o sută şi mai bine de maşini în parcare.

Remarcase pe strada principală un magazin de haine bărbăteşti. Îşi cumpără o haină de pânză, nu altceva, pentru că lumea îşi aminteşte de cei ce-şi cumpără costume întregi. Nu o îmbrăcă, ci o puse într-o pungă de plastic. Într-o stradă lăturalnică, plină de prăvălioare, cumpără o pălărie de pai ieftină şi, de la o papetărie, o hartă turistică a zonei şi un orar al trenurilor din regiunile Hamburg, Schleswig-Holstein şi Saxonia Inferioară. Nu purtă nici pălăria, ci o puse în punga de plastic alături de haină. Transpira din cauza căldurii neaşteptate. Canicula îl tulbura; era tot atât de absurdă ca ninsoarea pe timp de vară. Se duse la o cabină telefonică şi consultă din nou cărţile de telefon locale. În Hamburg nu exista nici un Claus Kretzschmar, doar în cartea de telefon pentru Schleswig-Holstein era menţionat un Kretzschmar care domicilia într-un loc de care Smiley nu auzise niciodată. Studie harta şi găsi orăşelul respectiv de-a lungul căii ferate care ducea la Hamburg. Acest lucru îi făcu o mare plăcere.

Calm, cu toate gândurile ţinute strâns într-un pumn de fier, Smiley făcu din nou socotelile. La câteva clipe după ce va fi găsită maşina, poliţia va contacta agenţia de închiriat maşini din Hamburg. Imediat după aceea, după ce vor fi obţinut numele şi semnalmentele sale, poliţia va supraveghea aeroportul şi alte puncte de trecere. Kretzschmar era pasăre de noapte şi probabil se scula târziu. Oraşul în care locuia se afla la o depărtare de o oră cu personalul.

Se întoarse la gară. Holul mare era o fantezie wagneriană a unui palat gotic, cu un acoperiş boltit şi un vitraliu imens

care răspândea raze de soare colorate pe podeaua de gresie. De la o cabină telefonică, sună la aeroportul din Hamburg, prezentându-se drept „Standfast, iniţiala prenumelui J.“, aşa cum era înscris pe paşaportul pe care-l luase de la clubul său din Londra. Prima cursă disponibilă către Londra era în aceeaşi seară la orele şase, dar nu se găseau locuri decât la clasa I. Îşi reţinu un bilet de clasa I şi spuse că va plăti diferenţa faţă de biletul său clasa turist la sosirea la aeroport. Fata îl rugă ca, în cazul acesta, să vină cu o jumătate de oră înainte de îmbarcare. Smiley promise că aşa va face – ţinea neapărat să facă impresie –, dar, nu, din păcate, domnul Standfast nu avea nici un număr de telefon la care ar fi putut fi contactat între timp. Nu era nimic în tonul fetei care să sugereze că avea în spatele ei, în picioare, un ofiţer de securitate cu o comunicare telex în mână, care să-i sufle la ureche instrucţiuni, dar bănui că, în răstimp de două ore, rezervarea de loc a domnului Standfast o să stârnească o zarvă grozavă, întrucât domnul Standfast fusese cel care închiriase Opelul. Reveni în holul central printre razele de lumină colorată. Erau două case de bilete şi două cozi scurte. La prima dintre ele, o fată deşteaptă îl servi şi luă un bilet dus la clasa a II-a pentru Hamburg. Dar cumpărarea biletului fu deliberat greoaie, plină de nehotărâre şi de nervozitate şi, după ce achită, Smiley insistă ca ea să-i scrie ora de plecare şi cea de sosire; îi ceru chiar să-i împrumute pixul şi un blocnotes.

La toaleta bărbaţilor, după ce transferă conţinutul buzunarelor, începând cu preţioasa bucată de ilustrată găsită în barca lui Leipzig, se schimbă în haina de pânză şi-şi puse pălăria de pai, apoi merse la cea de a doua casă, unde, cu minimum de agitaţie, cumpără un bilet pentru personalul care ducea în oraşul lui Kretzschmar. Făcând aceasta, evită să se uite la casieriţă, concentrându-se, în schimb, de sub borul pălăriei lui de pai ţipătoare, asupra biletului şi mărunţişului. Înainte de a pleca îşi luă o ultimă precauţie. Dădu un telefon domnului Kretzschmar, ca şi cum ar fi format numărul greşit,

şi auzi o nevastă indignată, spunându-i că era un adevărat scandal să suni pe cineva atât de devreme. Ca o ultimă măsură, împături pungile de plastic şi le vârî în buzunar.

Oraşul era plin de frunze şi retras, cu peluze mari şi case dispuse îngrijit în mici cvartale. Tot ceea ce însemnase altădată viaţa la ţară sucombase de mult în faţa invaziei suburbiilor, însă lumina strălucitoare a soarelui înfrumuseţa totul. Numărul opt se afla pe partea dreaptă, o casă impunătoare cu două etaje şi cu acoperişuri înalte şi ascuţite, în stil scandinav, cu garaj dublu şi cu o bogată selecţie de copaci tineri, plantaţi mult prea aproape unul de altul. În grădină era un leagăn cu scaun de plastic înflorat şi un bazin nou de peşti în stil romantic. Atracţia principală însă şi mândria lui *Herr* Kretzschmar era o piscină exterioară, construită într-un patio, placată cu gresie de un roşu ţipător. Acolo îl găsi Smiley, în sânul familiei sale, în acea zi ciudată de toamnă, dând o mică petrecere improvizată pentru câţiva vecini. *Herr* Kretzschmar însuşi, în şort, pregătea grătarul, iar când Smiley lăsă să cadă lanţul de la poartă, se opri din activitate şi se uită să vadă cine venise. Dar noua pălărie de pai şi haina de pânză îl derutară şi o chemă pe soţia sa.

Frau Kretzschmar veni cu paşi mari pe alee, cu o cupă de şampanie în mână. Era îmbrăcată într-un costum de baie roz şi o capă diafană roz, pe care o lăsa să-i fluture cu îndrăzneală spre spate.

– Cine *e?* Cine *este* plăcuta surpriză? tot repeta ea cu o voce jucăuşă.

Ai fi zis că se adresa căţeluşului.

Se opri în faţa lui. Era bronzată şi înaltă şi, la fel ca soţul ei, construită ca să dureze. Nu putu vedea mare lucru din faţa ei, deoarece purta ochelari negri de soare, cu un cioc de plastic alb care să-i apere nasul să nu se ardă.

– Familia Kretzschmar se dedă la plăceri, spuse ea, nu prea sigură, înainte ca el să fi apucat să se prezinte. Ce

putem face pentru dumneavoastră, domnule? În ce fel vă putem *servi?*

– Trebuie să vorbesc cu soţul dumneavoastră, zise Smiley.

Era pentru prima oară că vorbea de când îşi cumpărase biletul şi vocea lui suna gros şi nefirească.

– Dar Cläuschen nu face afaceri ziua, spuse ea ferm, zâmbind în continuare. În timpul zilei, prin decret familial, goana după profit doarme. Trebuie să-i pun cătuşe ca să vă dovedesc că este prizonierul nostru până la asfinţit?

Costumul ei de baie era din două bucăţi iar abdomenul ei catifelat şi plin era uns cu ulei de plajă. Purta un lanţ de aur în jurul taliei, probabil ca un semn în plus de naturaleţe, iar sandalele aurii aveau tocuri foarte înalte.

– Fiţi amabilă şi spuneţi-i soţului dumneavoastră că nu e vorba de afaceri, preciză Smiley. E o chestiune de prietenie.

Frau Kretzschmar sorbi o gură de şampanie, apoi îşi scoase ochelarii de soare negri cu cioc, ca şi cum şi-ar fi dezvăluit faţa la un bal mascat. Avea un nas cârn. Chipul, deşi amabil, îi era mult mai bătrân decât trupul.

– Dar cum poate fi vorba de prietenie când nu vă cunosc numele? întrebă ea, nesigură dacă trebuie să se arate seducătoare sau descurajatoare.

Între timp însă *Herr* Kretzschmar însuşi coborâse aleea în urma ei şi se oprise în faţa lor, uitându-se de la soţia sa la Smiley, apoi numai la Smiley. Şi poate că expresia rigidă şi atitudinea severă a lui Smiley, fixitatea căutăturii îl preveniră pe *Herr* Kretzschmar cu privire la motivul venirii sale.

– Du-te şi ai grijă de mâncare, spuse el scurt.

Conducându-l pe Smiley de braţ, *Herr* Kretzschmar îl pofti într-un salon cu candelabre de aramă şi cu o fereastră dublă, într-un perete interior, plină de cactuşi.

– Otto Leipzig e mort, spuse Smiley fără nici un fel de preliminarii, imediat după ce se închise uşa. Doi bărbaţi l-au ucis lângă tabăra de pe plajă.

Ochii lui *Herr* Kretzschmar se deschiseră larg; apoi, fără să se ruşineze, îi întoarse spatele lui Smiley şi-şi acoperi faţa cu mâinile.

– Aţi făcut o înregistrare pe bandă, spuse Smiley, ignorând total această manifestare emoţională. V-am arătat o fotografie şi există pe undeva şi o înregistrare pe care o aveaţi în păstrare pentru el.

Spatele lui *Herr* Kretzschmar nu dădea nici un semn că omul auzise ceva.

– Mi-aţi vorbit despre ea chiar dumneavoastră aseară, continuă Smiley, cu acelaşi glas de santinelă. Aţi spus că au discutat despre Dumnezeu şi despre lume. Aţi spus că Otto râdea ca un călău, vorbind trei limbi deodată, cântând, spunând bancuri. Aţi făcut fotografiile pentru Otto, dar tot pentru el aţi înregistrat şi convorbirea. Presupun, de asemenea, că aveţi scrisoarea pe care aţi primit-o pentru el de la Londra.

Herr Kretzschmar se întorsese pe călcâie şi îl privea pe Smiley furibund.

– Cine l-a omorât? întrebă el. *Herr* Max, te întreb ca un soldat.

Smiley scosese din buzunar bucata de ilustrată ruptă.

– Cine l-a omorât? repetă *Herr* Kretzschmar. Insist!

– Asta aşteptaţi să vă aduc aseară, spuse Smiley, fără să răspundă la întrebare. Persoana care urma să o aducă putea primi înregistrările şi orice altceva aveaţi în păstrare pentru el. Acesta este modul în care opera cu dumneavoastră.

Kretzschmar luă cartea poştală.

– Asta numea el Regulile Moscovei, spuse Kretzschmar. Atât el, cât şi Generalul insistau asupra acestui lucru, deşi, personal, îl consideram ridicol.

– Aveţi cealaltă jumătate? întrebă Smiley.

– Da, spuse Kretzschmar.

– Atunci potriviţi-le şi daţi-mi materialul. Îl voi folosi exact aşa cum ar fi dorit Otto.

Fu nevoit să spună aceasta în două feluri diferite înainte ca *Herr* Kretzschmar să răspundă.

– Promiteţi? întrebă Kretzschmar.

– Da.

– Şi ucigaşii? Ce veţi face cu ei?

– După toate probabilităţile se află în siguranţă de partea cealaltă a apei, spuse Smiley. Nu aveau decât câţiva kilometri de parcurs cu maşina.

– Şi atunci ce valoare are acest material?

– Materialul îl deranjează pe cel care a trimis ucigaşii, spuse Smiley şi, probabil, în acea clipă, calmul de neclintit al lui Smiley îl făcu pe *Herr* Kretzschmar să înţeleagă că vizitatorul său era tot atât de supărat – poate că în modul său foarte personal – ca şi el, chiar mai mult.

– Îl va omorî şi pe el? întrebă *Herr* Kretzschmar.

Smiley întârzie destul de mult cu răspunsul la întrebare.

– Va face mai rău decât să-l omoare, spuse el.

O clipă, *Herr* Kretzschmar păru tentat să întrebe ce era mai rău decât să fii omorât, dar se abţinu. Ţinând fără vlagă jumătate de ilustrată, ieşi din încăpere. Smiley aşteptă cu răbdare. O pendulă de aramă îşi urma cursul captiv, iar nişte peşti roşii îl priveau fix dintr-un acvariu. Kretzschmar se întoarse. Îi întinse o cutie de carton albă. Înăuntru, învelit în hârtie igienică, se aflau un teanc îndoit de hârtie fotografică, acoperit cu scrisul devenit cunoscut, şi cinci minicasete din plastic albastru, un model preferat al amatorilor de aparatură modernă.

– Mi le-a încredinţat mie, spuse *Herr* Kretzschmar.

– A procedat înţelept, zise Smiley.

Herr Kretzschmar puse o mână pe umărul lui Smiley.

– Anunţaţi-mă dacă aveţi nevoie de ceva, indiferent de ce, spuse el. Am oamenii mei. Sunt vremuri pline de violenţă.

De la o cabină telefonică, Smiley sună din nou la aeroportul din Hamburg, de data aceasta pentru a reconfirma zborul

lui Standfast la Londra. După aceea, cumpără timbre şi un plic solid pe care scrise o adresă fictivă din Adelaide, în Australia. Introduse paşaportul domnului Standfast în plic şi-l puse la cutia poştală. Apoi, călătorind sub simplul nume de domnul George Smiley, de profesie funcţionar, se reîntoarse la gară, trecând fără incidente graniţa în Danemarca. În timpul călătoriei, se duse la toaletă şi citi acolo scrisoarea Ostrakovei, toate cele şapte pagini, copie făcută de General în persoană la antica maşină de multiplicat a lui Mikhel din micuţa bibliotecă de lângă British Museum. Cele citite, adăugate celor văzute de el în aceeaşi zi, îi dădură un sentiment crescând de nelinişte, aproape de nestăpânit. Cu trenul, feribotul şi, în cele din urmă, taxiul, sosi în grabă la aeroportul Kastrup din Copenhaga. De aici, la mijlocul după-amiezii, prinse un avion către Paris şi, deşi zborul nu dura decât o oră, în lumea lui Smiley ţinu o viaţă de om, în care retrăi întreaga gamă a amintirilor sale, a emoţiilor, a aşteptărilor. Furia şi repulsia resimţite faţă de asasinarea lui Leipzig, până acum reprimate, explodară, dar fură şterse de temerile pentru soarta Ostrakovei. Dacă merseseră atât de departe cu Leipzig şi cu Generalul, de ce nu i-ar face acelaşi lucru şi ei? Scurta expediţie prin Schleswig-Holstein îi dădu vivacitatea unei tinereţi regăsite, dar acum, în revenirea la proza cotidiană după plecarea de acolo, fu cuprins de incurabila indiferenţă a vârstei. „Cu moartea atât de aproape, gândi el, atât de prezentă, ce rost mai are să lupţi?“ Se gândi din nou la Karla şi la absolutismul acestuia, care cel puţin dădea un sens haosului perpetuu reprezentat de condiţia umană, care dădea un sens violenţei şi morţii, la Karla pentru care a ucide nu fusese niciodată nimic mai mult decât un accesoriu necesar pentru atingerea unui ţel măreţ.

„Cum pot învinge? se întrebă el, singur, reţinut de dubii şi de un simţământ al decenţei. Cum poate oricare dintre noi învinge în condiţiile acestui schimb de focuri fără remuşcări?“

Coborârea avionului – şi promisiunea că vânătoarea va fi reluată – îi redară puterile. Erau doi Karla, medită el, reamintindu-şi chipul stoic, ochii răbdători, trupul slab şi musculos aşteptând cu înţelepciune clipa propriei distrugeri. Este Karla profesionistul, atât de stăpân pe sine, încât putea să-şi permită, dacă era nevoie, să aştepte zece ani pentru ca o operaţiune să dea roade; în cazul lui Bill Haydon, douăzeci de ani; Karla, bătrânul spion, pragmaticul, gata să schimbe o duzină de înfrângeri pe o singură mare victorie.

Şi mai este şi celălalt Karla, Karla cel cu inimă de om la urma urmelor, omul unei singure şi mari iubiri, un Karla trădat de propriul umanism. „Nu trebuie să mă descurajez dacă, pentru a-şi apăra punctul slab, recurge la metodele profesiunii sale."

Întinzându-se să-şi ia pălăria de pai din compartimentul de bagaje, Smiley îşi aminti din întâmplare o promisiune nesăbuită pe care o făcuse cândva cu privire la căderea lui Karla. „Nu, replicase el la o întrebare foarte asemănătoare celei pe care şi-o punea acum. Nu, Karla nu este invulnerabil. Pentru că este fanatic. Şi, într-o zi, dacă voi mai avea vreo legătură cu această afacere, lipsa de moderaţie va însemna căderea sa."

Grăbindu-se către staţia de taxiuri, îşi aminti că făcuse respectiva remarcă în prezenţa unui anumit Peter Guillam, care, în momentul de faţă, întâmplător, deţinea un loc foarte important în gândurile sale.

CAPITOLUL 18

Întinsă pe divan, Ostrakova privea asfinţitul şi se întreba în mod serios dacă nu anunţa sfârşitul lumii.

Toată ziua, aceeaşi penumbră cenuşie apăsase deasupra curţii, impunând micuţului ei univers o seară nesfârşită. În zori, o lumină de culoare sepia făcuse umbră şi mai deasă; la prânz, curând după venirea bărbaţilor, fusese ca o pană de curent celestă, care aruncase totul într-o bezná de cavernă prevestitoare a propriului ei sfârşit. Iar acum, seara, ceaţa groasă întărise strânsoarea întunericului asupra forţelor luminii în retragere. „Tot aşa mi se întâmplă şi mie, îşi spuse ea fără amărăciune: asta i se întâmplă trupului meu stâlcit în bătaie, plin de vânătăi, asta se întâmplă cu asediul la care am fost supusă, cu speranţele mele privind a doua venire a Mântuitorului. Asta este exact ceea ce se întâmplă, este declinul propriilor mele zile."

Se trezise în dimineaţa aceea cu impresia că era legată de mâini şi de picioare. Încercase să mişte un picior şi, imediat, corzi de foc se strânseseră în jurul coapselor sale, în jurul pieptului şi al abdomenului. Ridicase un braţ, dar numai pentru a simţi cât de tare o ţin încheieturile. Îi trebuise o eternitate să se târască până la baie şi o alta ca să se dezbrace şi să intre în apa caldă. Şi când se muie, se temu să nu leşine de durere, atât de tare o chinuia carnea rănită în locurile unde o hârşâise asfaltul. Auzi un ciocănit şi îşi închipui că este în propriul ei cap, până îşi dădu seama că era opera unui vecin

furios. Când numără bătăile ceasornicului bisericii, acestea se opriră la patru, aşa că nu era de mirare că vecinul protesta împotriva gâlgâitului apei ce se scurgea prin ţevile bătrâne. Efortul de a-şi face cafea o epuizase, dar statul pe scaun i se păru dintr-odată tot atât de insuportabil pe cât era poziţia întinsă. Singura modalitate de a se odihni era să se aplece în faţă, cu coatele sprijinite de marginea chiuvetei de spălat vase. De acolo putea vedea ce se întâmplă în curte, atât ca să mai omoare timpul, cât şi ca măsură de precauţie; acolo văzuse bărbaţii, cele două creaturi ale întunericului, cum îi evoca ea acum, urlând în gura mare la portăreasă, iar capra aia bătrână, Madame la Pierre, portăreasa, răspunzându-le tot cu ţipete în timp ce îşi scutura capul ei tâmpit – „Nu, Ostrakova nu este aici, nu e aici“ – nu e aici în zece feluri diferite, răsunând în întreaga curte ca o arie, „nu e aici“, acoperind pocnetele bătătoarelor de covoare, turuitul copiilor, bârfa celor două văduve de la etajul trei cu turbane în cap, aplecate peste marginea ferestrelor aflate la doi metri depărtare – „nu este aici!“ Până în clipa în care nici măcar un copil nu ar mai fi crezut-o.

Dacă dorea să citească, trebuia să pună cartea pe marginea chiuvetei, unde, după sosirea bărbaţilor, îşi ţinea şi pistolul, până în momentul în care remarcă inelul de pe patul pistolului şi, cu simţul ei practic de femeie, improviză un cordon din lanţul chiuvetei. În felul acesta, cu pistolul atârnat de gât, se putea folosi de ambele mâini când avea nevoie să se mişte, sprijinindu-se, prin cameră. Dar când pistolul îi lovi sânii supliciul fu atât de mare, încât îi veni să vomite. După plecarea bărbaţilor, începuse să recite în gura mare, în timp ce-şi făcea treburile casnice pe care îşi promisese să le îndeplinească în timpul încarcerării ei. „Un bărbat *înalt*, o *haină* de piele, o *pălărie* Eden, murmurase ea, servindu-se cu o porţie sănătoasă de votcă pentru a-şi reveni. Un bărbat *lat în umeri*, cam *chel*, *pantofi* gri cu găurele! Să fac cântece din amintirile mele, gândi ea. Să i le cânt Magicianului, Generalului... of, de ce nu-mi răspund la cea de-a doua scrisoare?“

Era din nou copil, căzând de pe căluţ, iar căluţul se întorsese şi o călcase în picioare. Era din nou femeie, încercând să fie mamă. Îşi aminti cele trei zile de chinuri imposibile, în care Alexandra se opusese cu dârzenie să se nască la lumina cenuşie şi primejdioasă a unei maternităţi jegoase din Moscova. Aceeaşi lumină se vedea pe fereastră acum şi zăcea ca un praf nefiresc pe podeaua lustruită a apartamentului ei. Se auzi chemându-l pe Glikman: „Aduceţi-l, aduceţi-l încoace". Îşi aminti cum i se păruse că pe el, pe Glikman, amantul ei, urma să-l nască, nu pe copilul lor, ca şi cum trupul lui voinic şi păros s-ar fi luptat să iasă din ea – sau să intre în ea? –, ca şi cum născându-l, l-ar fi trimis pe Glikman chiar în captivitatea de care se temea pentru el.

„De ce nu se află aici, de ce nu vin? se întreba ea confundându-l pe Glikman cu Generalul şi cu Magicianul în acelaşi timp. De ce nu-mi răspund la scrisoare?"

Ştia foarte bine de ce nu venise Glikman, atunci când se zbătuse cu Alexandra. Îl implorase să stea deoparte. „Ai curajul să suferi şi asta ajunge, îi spusese ea. Dar nu ai curajul să fii martor la suferinţa altora şi te iubesc şi pentru acest fapt. Lui Hristos, spuse ea, i-a fost prea uşor. Hristos i-a putut vindeca pe leproşi, Hristos a redat vederea orbilor şi viaţa, morţilor. El a putut chiar să moară pentru o cauză rezonabilă. Dar tu nu eşti Hristos, tu eşti Glikman, şi nu poţi face nimic pentru a-mi alina durerea decât să priveşti şi să suferi şi tu, ceea ce nu face bine nimănui."

„Generalul însă şi Magicianul său sunt altceva, se gândi ea cu ciudă. Ei s-au prezentat ca medici pentru boala mea şi am dreptul la îngrijirea lor!"

La ora convenită, portăreasa aia cretină ce răgea toată ziua urcase la ea, în formaţie completă, împreună cu bărbatul ei troglodit, care-şi adusese şurubelniţa. Erau emoţionaţi la culme pentru Ostrakova şi bucuroşi că-i pot aduce veşti care să o îmbărbăteze. Ostrakova se pregătise cu grijă pentru întâl-

nire, punând muzică, fardându-se şi îngrămădind cărţi lângă divan, pentru a crea o atmosferă de tihnită introspecţie.

– Vizitatori, madame, *bărbaţi*... Nu, n-au vrut să-şi dea numele... veniţi aici din străinătate pentru o scurtă vizită... l-au cunoscut pe *soţul* dumneavoastră, madame. Emigranţi, asta erau, ca şi dumneavoastră... Nu, voiau să rămână o *surpriză,* madame... Spuneau că au *daruri* pentru dumneavoastră de la rude, madame... un secret, madame, şi unul din ei era atât de mare, de puternic şi de arătos... Nu, vor veni altă dată, se află aici pentru afaceri, au multe întâlniri, aşa au spus... Nu, cu taxiul, şi l-au pus să aştepte... Ce cheltuială, vă daţi seama!

Ostrakova râsese şi-şi pusese mâna pe braţul portăresei, făcând-o astfel părtaşa unui mare secret, în timp ce troglodi-tul stătea în picioare şi le sufla în nas fum de ţigară şi miros de usturoi.

– Ascultaţi, spusese ea. Amândoi. Faceţi-mi un serviciu, Monsieur şi Madame la Pierre. Ştiu foarte bine cine sunt aceşti vizitatori bogaţi şi frumoşi. Sunt nepoţii soţului meu, nişte terchea-berchea din Marsilia, leneşi şi vagabonzi. Dacă-mi aduc un cadou, puteţi fi siguri că vor dori şi un culcuş şi pe deasupra şi o masă bună. Fiţi atât de amabili şi spuneţi-le că sunt plecată în provincie pentru câteva zile. Îmi sunt foarte dragi, dar în momentul de faţă am nevoie de linişte.

Orice urmă de îndoială sau de dezamăgire le-ar mai fi putut rămâne în capetele lor tâmpite fusese ştearsă de Ostrakova cu bani. Era acum singură din nou... cu pistolul atârnat de gât. Era întinsă pe divan, cu coapsele ridicate într-o poziţie ceva mai tolerabilă. Ţinea pistolul în mână, ţintind către uşă şi putea auzi paşi urcând scara, două perechi, unii greoi, ceilalţi uşori.

Repetă: „Un bărbat *înalt,* o *haină* de piele... Un bărbat spătos, pantofi *cenuşii* cu găurele..."

Apoi ciocănitul, timid ca o propunere de dragoste din copilărie. Şi vocea necunoscută, vorbind franţuzeşte cu un

accent necunoscut, molcom şi corect, aşa cum vorbea şi soţul ei, Ostrakov, şi cu aceeaşi drăgălăşenie seducătoare.

– Madame Ostrakova, vă rog să mă lăsaţi să intru. Am venit să vă ajut.

Cu sentimentul că acesta era sfârşitul tuturor lucrurilor, Ostrakova armă pistolul defunctului ei soţ şi înaintă către uşă cu paşi hotărâţi, oricât ar fi fost de dureroşi. Mergea într-o parte, fără pantofi în picioare, şi se ferea de vizor. Nimic n-ar convinge-o că nu se putea vedea prin el în ambele sensuri. De aceea, făcu înconjurul camerei în speranţa că nu va fi în unghiul de observaţie al vizorului, iar în drum trecu pe lângă portretul cam şters al lui Ostrakov, supărată foc că acesta fusese aşa de egoist încât să moară atât de devreme, în loc să rămână în viaţă pentru a o putea proteja. Apoi îşi zise: „Nu, am trecut dincolo. Sunt stăpână pe mine".

Şi, într-adevăr, îşi controla curajul. Mergea la război, fiecare minut putea fi ultimul, dar durerile dispăruseră şi trupul ei se simţea pregătit, aşa cum fusese pentru Glikman, întotdeauna, oricând; simţea energia acestuia curgându-i prin membre şi dându-i puteri. Îl avea pe Glikman alături şi îşi aminti, fără regrete, forţa lui. Avea sentimentul biblic că toate acele prilejuri în care făcuseră dragoste cu patimă o învigoraseră pentru acest moment. Avea calmul lui Ostrakov şi onoarea lui Ostrakov; avea arma lui Ostrakov. Dar curajul ei disperat, solitar era, în sfârşit, numai al ei, curajul unei mame stârnite şi frustrate, al unei mame furioase. Alexandra! Bărbaţii care veniseră să o ucidă erau aceiaşi cu cei care îşi bătuseră joc de maternitatea ei secretă, care îi omorâseră pe Ostrakov şi pe Glikman şi ar omorî o întreagă lume amărâtă dacă ea nu îi oprea.

Voia să ţintească înainte de a trage şi îşi dădu seama că, atâta vreme cât uşa era încuiată, cu lanţul pus şi cu vizorul la locul lui, putea să ochească de foarte aproape... şi cu cât ochea mai de aproape, cu atât mai bine, pentru că avea o modestie

înţeleaptă cu privire la talentul ei de trăgător. Puse un deget pe vizor pentru a-i împiedica să se uite înăuntru, apoi îşi lipi ochiul de acesta să vadă cine erau şi primul lucru pe care-l observă fu idioata aia de portăreasă, foarte aproape, rotundă ca o ceapă, în lentila care o deforma, cu părul verde în lumina reflectată de gresia de pe palier şi cu un zâmbet de gumă, lăbărţat, sub un nas care se înfigea în aer ca un cioc de raţă. Ostrakovei îi trecu prin minte că paşii uşori îi aparţinuseră ei... greutatea, ca şi durerea sau fericirea, fiind întotdeauna relative în raport cu ceea ce fusese sau cu ceea ce urmase. Al doilea lucru pe care îl văzu fu un bărbat scund, cu ochelari, care, prin vizor, părea tot atât de gras ca şi omuleţul din reclama pentru cauciucurile Michelin. Şi, în timp ce-l urmărea, acesta îşi scoase cu seriozitate pălăria de pai, ce părea să descindă direct dintr-un roman de Turgheniev, ţinând-o într-o parte ca şi cum auzea cântându-se imnul său naţional. Deduse din gestul acestuia că micuţul domn încerca să-i spună că ştia că ei îi este frică, că o faţă umbrită era lucrul de care se temea cel mai mult şi că, descoperindu-şi capul, îşi demonstra cumva bunele sale intenţii faţă de ea.

Nemişcarea şi gravitatea sa aveau un aer de supunere respectuoasă şi, la fel ca şi vocea sa, îi aminteau de Ostrakov; lentila vizorului îl putea transforma în broscoi, însă nu putea să-i modifice atitudinea. Ochelarii îi aminteau de asemenea de Ostrakov, fiind tot atât de necesari vederii ca bastonul pentru un invalid. Toate acestea, cu inima bătând puternic, dar cu privirea foarte sigură, fură înregistrate de către Ostrakova cu ocazia acelei prime examinări prelungite prin vizor; cu ţeava pistolului lipită de uşă, cu degetul pe trăgaci, se întreba dacă să-l împuşte sau nu chiar atunci, direct prin uşă... „Na, ţine *asta* pentru Glikman, *asta* pentru Ostrakov, *asta* pentru Alexandra!“

Întrucât, în starea de suspiciune în care se găsea, era tentată să creadă că îl aleseseră pe acest bărbat pentru aerul lui de

omenie; Ostrakov însuşi avusese acel dar de a fi în acelaşi timp gras şi plin de demnitate.

– Nu am nevoie de ajutor, răspunse Ostrakova într-un târziu şi aşteptă, îngrozită, să vadă ce efect vor avea cuvintele ei asupra lui.

În timp ce îl urmărea, portăreasa tâmpită începu să ţipe în gura mare, cu de la ea putere.

– Madame, este un domn! E englez! E îngrijorat în privinţa dumneavoastră! Sunteţi bolnavă, madame, întreaga stradă se teme pentru dumneavoastră! Madame, nu mai puteţi sta aşa încuiată. O pauză. Este medic, madame... nu-i aşa, domnule? Un distins medic pentru bolile spiritului! Apoi Ostrakova o auzi şoptindu-i: Spuneţi-i, monsieur. Spuneţi-i că sunteţi medic.

Străinul însă dădu din cap în semn că nu este de acord şi replică:

– Nu. Nu este adevărat.

– Madame, deschideţi sau aduc poliţia! urlă portăreasa. O rusoaică să facă un astfel de scandal!

– *Nu am nevoie de ajutor,* repetă Ostrakova, mult mai tare.

Dar era conştientă că, mai mult decât orice, avea nevoie de ajutor, că fără ajutor n-ar omorî niciodată, tot aşa cum nici Glikman n-ar fi omorât pe nimeni. Nici chiar dacă i s-ar arăta Diavolul, ea n-ar putea ucide copilul altei femei.

În timp ce-şi continua veghea, omuleţul făcu, încet, un pas înainte până când faţa sa, deformată ca un chip sub apă, ajunse să fie tot ce putea vedea prin lentilă; şi văzu, pentru întâia oară, oboseala înscrisă pe figura lui, roşeaţa ochilor în spatele ochelarilor, cearcănele negre; îi simţi grija pătimaşă pentru ea, care n-avea nimic de a face cu moartea, ci cu supravieţuirea; simţi că priveşte un chip îngrijorat şi nu unul care alungase pe vecie compasiunea. Faţa se apropie şi mai mult, iar pocnetul capacului cutiei de scrisori fu cât pe ce să o facă să apese din greşeală pe trăgaci, ceea ce o îngrozi. Simţi cum i se contractă mâna şi nu reuşi s-o stăpânească decât în

clipa în care era gata să ducă gestul la bun sfârşit; apoi se aplecă să ridice plicul de pe preş. Era scrisoarea ei, adresată Generalului... cea de-a doua, în care spunea „Cineva încearcă să mă omoare", scrisă în franceză. Ca un gest de ultimă rezistenţă, se întrebă dacă scrisoarea nu reprezenta cumva o capcană şi dacă nu o interceptaseră, cumpăraseră sau furaseră, sau făcuseră ceva ce fac cei care vor să te înşele. Dar văzând scrisoarea, recunoscând cuvintele cu care începea şi tonul disperat, deveni dintr-odată sătulă de viclenie, sătulă de neîncredere, sătulă să vadă răul acolo unde şi-ar fi dorit cel mai mult să găsească binele. Auzi din nou vocea bărbatului gras şi o franceză educată, dar puţin desuetă, şi-şi aminti versuri învăţate la şcoală şi pe jumătate uitate. Şi, dacă individul spunea o minciună, însemna că era cea mai abilă minciună pe care-i fusese dat să o audă vreodată.

– Magicianul e mort, madame, zise el aburind vizorul cu propria respiraţie. Am venit de la Londra să vă ajut în locul său.

Timp de ani de zile după aceea, poate că întreaga sa viaţă, Peter Guillam va relata, mai fidel sau mai puţin fidel, povestea întoarcerii sale acasă în seara aceea. Insista asupra faptului că avusese loc în împrejurări speciale. Era prost dispus – unu –, fusese aşa toată ziua. Doi – ambasadorul îi reproşase în public, la întrunirea săptămânală, o remarcă făcută cu o uşurinţă necuviincioasă cu privire la balanţa de plăţi britanică. Era proaspăt căsătorit – trei – şi foarte tânăra sa soţie era însărcinată. Apelul ei telefonic – patru – intervenise la câteva clipe după ce decodificase un mesaj lung şi extrem de plictisitor din partea Prăvăliei, reamintindu-i pentru a cincisprezecea oară că *nu* – repetăm, nu – sunt permise nici un fel de operaţiuni pe pământ francez fără autorizarea scrisă, prealabilă, a Conducerii. Şi – cinci – întreg Parisul era cuprins de una din epidemiile lui periodice, teama de răpiri. În fine, postul de rezident principal al Prăvăliei era bine-cunoscut drept locul unde erau expuşi ofiţerii sortiţi în curând înhumării, oferindu-le

doar ceva mai mult decât ocazia unor prânzuri interminabile cu o mare varietate de şefi, foarte corupţi şi foarte plicticoşi, ai unor servicii rivale de informaţii franceze, care pierdeau mai mult timp spionându-se unii pe alţii, decât pe presupuşii lor duşmani. Va fi nevoie, insista Guillam mai târziu, ca toţi aceşti factori să fie luaţi în consideraţie înainte ca oricine să-l poată acuza de impetuozitate. Guillam, ar trebui poate adăugat, avea o constituţie atletică şi, deşi pe jumătate francez, era mai mult englez din pricina aceasta; era zvelt şi aproape de ceea ce s-ar putea numi un bărbat arătos... şi, deşi se lupta din răsputeri să nu o arate, se apropia de cincizeci de ani, barieră pe care puţini agenţi ce îmbătrânesc sunt în stare să o depăşească. Poseda de asemenea un Porsche german nou-nouţ, pe care îl dobândise, cu o oarecare jenă, la tarifele diplomatice, şi pe care îl gara, spre dezaprobarea stridentă a ambasadorului, în parcarea ambasadei.

Marie-Claire Guillam îl sună pe soţul ei la ora şase fix, chiar în momentul când Guillam îşi încuia cărţile de coduri. Guillam avea două telefoane în biroul său, dintre care unul, în teorie, era direct şi destinat convorbirilor operative. Cel de-al doilea trecea prin centrala ambasadei. Marie-Claire sună pe linia directă, lucru asupra căruia conveniseră că nu-l va face decât în caz de urgenţă. Îi vorbi în franceză, care era limba ei maternă, e drept, dar de curând începuseră să comunice în engleză, pentru a vorbi mai cursiv în acea limbă.

– Peter, începu ea.

Simţi pe loc tensiunea din glasul soţiei.

– Marie-Claire? Ce este?

– Peter, e cineva aici. Doreşte să vii imediat.

– Cine?

– Nu pot să-ţi spun. E important. Te rog să vii acasă imediat, repetă ea şi trânti receptorul.

Secretarul lui Guillam, un oarecare domn Anstruther, se afla în pragul camerei blindate atunci când sunase telefonul; aştepta ca Guillam să răsucească butonul încuietorii cu cifru

înainte ca fiecare să-şi introducă propria cheie. Prin uşa deschisă ce da spre biroul lui Guillam, îl văzu pe acesta trântind receptorul şi, înainte de a mai avea timp să schiţeze vreun gest, Guillam îi aruncă lui Anstruther – o aruncare lungă, cam de cinci metri – sacrosanta *cheie personală* a rezidentului-şef, un fel de simbol al funcţiei sale; printr-un miracol, Anstruther o prinse; întinse mâna stângă şi o prinse în palmă, ca un jucător american de baseball; n-ar mai fi reuşit încă o dată chiar dacă ar fi încercat de o sută de ori, îi va spune el lui Guillam mai târziu.

– Nu te mişca de aici până nu te sun! strigă Guillam. Te aşezi la biroul meu şi răspunzi la telefoane. Mă auzi?

Anstruther auzise, Guillam însă se afla la jumătatea scării în spirală, de o eleganţă absurdă, a ambasadei, năpustindu-se printre dactilografe, gărzi ale Cancelariei şi tineri isteţi pe punctul de a face turul cocteilurilor de seară. Câteva secunde mai târziu, se afla la volanul propriului Porsche, ambalând motorul ca un pilot de curse, ceea ce nu-i exclus să fi fost într-o altă viaţă. Locuinţa lui Guillam se afla în Neuilly şi, de obicei, aceste curse sportive la orele de vârf îl amuzau, amintindu-i de două ori pe zi – aşa cum spunea el – că, oricât de îngrozitor de plicticoasă era rutina ambasadei, viaţa din jurul lui era însufleţită, nu totdeauna uşoară, dar distractivă. Era chiar înclinat să-şi cronometreze parcursurile în funcţie de distanţă. Dacă o lua pe Avenue Charles de Gaulle şi dacă avea noroc la stopuri, douăzeci şi cinci de minute în traficul de seară nu i se părea un rezultat nerezonabil. Noaptea târziu sau dimineaţa devreme, cum străzile erau pustii iar el avea un număr de corp diplomatic, putea scurta timpul la cincisprezece minute, dar, la orele de vârf, treizeci şi cinci de minute însemnau o viteză mare, pe când patruzeci de minute se încadrau în normă. În seara aceea, obsedat de ideea că Marie-Claire era ţinută sub ameninţarea pistolului de către o bandă de nihilişti nebuni, parcurse distanţa în optsprezece minute, nici mai mult, nici

mai puţin. Rapoartele poliţiei prezentate ulterior ambasadorului precizau că trecuse peste trei stopuri şi că atinsese 140 de kilometri pe oră atunci când intrase în ultima linie dreaptă spre casă. Dar toate acestea nu erau, în mod necesar, decât o reconstituire, întrucât nimeni nu se simţise tentat să ţină pasul cu el. Guillam însuşi nu-şi amintea decât foarte puţin de acest drum, în afară de un acroşaj evitat în ultima fracţiune de secundă cu un camion pentru mutări de mobilier şi de un altul cu un biciclist nebun, căruia îi venise ideea să o facă la stânga în momentul când Guillam era doar la o sută cincizeci de metri în spatele lui.

Apartamentul său era într-o vilă, la etajul trei. Frână în disperare, înainte de a ajunge în faţa intrării, întrerupse contactul, mai alunecă preţ de câţiva metri înainte de a se opri în stradă, şi se repezi spre uşa din faţă cât de discret îi permitea graba în care se afla. Se aşteptase să vadă o maşină parcată în apropiere, probabil cu un şofer la volan, pregătit să demareze, dar, spre liniştea lui, nu se vedea nimic. Totuşi, lumina era aprinsă în dormitor, aşa că şi-o imagină pe Marie-Claire cu căluş la gură şi legată de pat, iar pe agresori, aşezaţi de jur împrejurul ei, în aşteptarea lui Guillam. Dacă pe Guillam îl voiau, atunci nu avea de gând să-i dezamăgească. Venise neînarmat; n-avea de ales. Supraveghetorii Prăvăliei aveau o groază sfântă de arme, iar revolverul său, deţinut în mod ilegal, se afla în sertarul noptierei, unde îl şi găsiseră, probabil. Urcă fără zgomot cele trei etaje şi la uşa de la intrare îşi scoase haina şi o aruncă pe jos, lângă el. Ţinea cheia în mână şi uşurel, cum ştia el mai bine, o introduse în broască, apoi apăsă pe sonerie şi strigă „Poşta“, prin cutia de scrisori, apoi: „Expres“. Cu mâna pe cheie, aşteptă până auzi paşi apropiindu-se, pe care îi distinse imediat ca neaparţinând lui Marie-Claire. Erau înceţi, chiar greoi şi, după cum i se părură lui Guillam, mult prea siguri. Veneau din direcţia dormitorului. Toate gesturile sale, după aceea, fură simultane. Pentru a deschide uşa din interi-

or, ştia el, erau necesare două mişcări distincte: mai întâi trebuia scos lanţul, apoi descuiată broasca. Aproape pe vine, Guillam aşteptă până auzi cum alunecă lanţul, apoi folosi arma sa surpriză: întoarse în broască propria cheie, se repezi în uşă cu toată greutatea şi, în timpul acesta, avu imensa satisfacţie să vadă un bărbat rotofei zburând învârtindu-se în oglinda din vestibul, care se smulse din cârlige, în timp ce Guillam îl apucă de un braţ pe care i-l întoarse, gata-gata să-l rupă din umăr... ca să vadă figura înmărmurită a mentorului şi prietenului lui de o viaţă, George Smiley, uitându-se la el neajutorat.

Urmarea acestei întâlniri este descrisă de Guillam destul de confuz; nu fusese, bineînţeles, prevenit nicicum de sosirea lui Smiley, iar acesta – poate de frica microfoanelor – nu spusese mare lucru înăuntrul apartamentului, care să-l poată cât de cât lumina. Marie-Claire se afla în dormitor, însă nici legată, nici cu vreun căluş în gură; cea întinsă pe pat, la insistenţele lui Marie-Claire, era Ostrakova, tot în rochia ei neagră, iar Marie-Claire îi acorda toate îngrijirile care îi veneau în minte – piept de pui în aspic, ceai de mentă, toate mâncărurile pentru suferinzi pe care le pusese conştiincios deoparte pentru ziua cea mare, care, din păcate, nu sosise încă, ziua în care Guillam s-ar îmbolnăvi şi ea ar trebui să-l îngrijească. Ostrakova, observă Guillam (deşi nu-i aflase încă numele) părea să fi fost bătută. Avea vânătăi mari cenuşii în jurul ochilor şi al buzelor, iar degetele îi fuseseră zdrelite atunci când încercase probabil să se apere. După ce îl lăsă pe Guillam să vadă pentru scurt timp această scenă – o femeie bătută îngrijită de tânăra sa nevastă grijulie – Smiley îl conduse în salon şi, cu toată autoritatea sa de fost şef al lui Guillam, ceea ce şi fusese, de fapt, îi prezentă rapid cerinţele sale. Acum de-abia, după cum reieşi, se impunea graba pe care Guillam o manifestase mai devreme. Ostrakova – Smiley

se referea la ea ca „invitata noastră“ – va trebui să părăsească Parisul în aceeaşi noapte, spuse el. Casa conspirativă a rezidenţei din Paris de lângă Orléans – pe care el o numea „conacul nostru de la ţară“ – nu era destul de sigură; ea avea nevoie de un loc unde să i se asigure şi îngrijire, şi protecţie. Guillam îşi aminti de un cuplu francez din Arras, un agent ieşit la pensie şi soţia acestuia, care în trecut dăduseră adăpost unor păsări de pasaj ale Prăvăliei. Convenină ca Guillam să le telefoneze, dar nu din apartament. Smiley îl trimise să găsească o cabină telefonică. În timp ce Guillam făcuse aranjamentele necesare, până la întoarcerea sa acasă, Smiley scrisese un mesaj scurt pe îngrozitoarea hârtie de scrisori a lui Marie-Claire – cu iepuraşi păscând iarbă –, mesaj pe care dorea ca Guillam să-l transmită imediat Prăvăliei: „Personal pentru Saul Enderby. De descifrat personal“. Textul, pe care Smiley insistă ca Guillam să-l citească (dar nu cu voce tare), îi cerea politicos lui Enderby – „ţinând seama de cel de-al doilea deces, care ţi-a fost, fără îndoială, comunicat“ – să vină la o întâlnire la Ben's Place peste patruzeci şi opt de ore. Guillam habar nu avea unde se află Ben's Place.

– Şi, Peter...

– Da, George, spuse Guillam, încă uluit.

– Presupun că există un anuar oficial al diplomaţilor acreditaţi aici. Ai cumva din întâmplare aşa ceva acasă?

Guillam avea un exemplar. Era biblia lui Marie-Claire. Nu avea memoria numelor, aşa că anuarul se afla întotdeauna lângă telefonul din dormitor pentru a fi la îndemână ori de câte ori un membru al unei ambasade străine o suna pentru a o invita la un cocteil, la un dineu sau, ceea ce era cel mai îngrozitor, la sărbătorirea vreunei zile naţionale. Guillam i-l aduse şi, o clipă mai târziu, se uita peste umărul lui Smiley. „Kirov, citi el – dar din nou în gând – urmărind linia pe care Smiley o trasa cu unghia arătătorului. Kirov, Oleg, Secretar II, Serviciul Comercial, necăsătorit“. Urma o

adresă în perimetrul rezervat ambasadei sovietice în Arondismentul VII.

– Ai dat vreodată nas în nas cu el? întrebă Smiley.

Guillam dădu din cap.

– Ne-am ocupat de el cu câţiva ani în urmă. Acum e înscris în categoria „a nu se atinge“, răspunse el.

– Când a fost publicat anuarul? întrebă Smiley.

Răspunsul se afla tipărit pe copertă: decembrie, anul precedent.

– Ei bine, când te duci la birou...

– Arunc o privire în dosar, promise Guillam.

– Mai este şi *asta,* spuse Smiley sec, înmânându-i lui Guillam o pungă obişnuită de hârtie, conţinând, după cum avea să constate când se uitase mai târziu, câteva minicasete şi un plic cafeniu gros.

– Cu prima valiză de mâine, te rog, spuse Smiley. Aceeaşi clasificare şi acelaşi destinatar ca în cazul telegramei.

Lăsându-l pe Smiley să consulte în continuare anuarul, iar pe cele două femei lăsându-le izolate în dormitor, Guillam se întoarse în grabă la ambasadă şi, eliberându-l pe Anstruther, aşa năucit cum era, din garda sa de lângă telefoane, îi înmână punga dimpreună cu instrucţiunile lui Smiley. Tensiunea în care se afla Smiley îl afecta în mod considerabil pe Guillam şi năduşea din cap până în picioare. În toţi anii aceia de când îl cunoştea pe George, va relata el mai târziu, nu-l văzuse atât de închis în sine, atât de încordat, atât de eliptic şi atât de disperat. Redeschizând camera blindată, Guillam codifică textul şi transmise personal telegrama, aşteptând doar până când sosise confirmarea primirii din partea Conducerii. Luă dosarul conţinând mişcările membrilor Ambasadei sovietice şi răsfoi vechi rapoarte de supraveghere. Nu trebui să caute prea mult. Seria a treia, cu copii la Londra, îi dezvălui tot ceea ce avea nevoie să ştie. Kirov, Oleg, Secretar II, Serviciul Comercial, descris de data aceasta drept „căsătorit, dar la

post fără soţie“, revenise la Moscova cu două săptămâni înainte. În coloana rezervată pentru comentarii diverse, serviciul francez de legătură adăuga că, potrivit unor surse sovietice bine informate, Kirov fusese „rechemat peste noapte de către Ministerul de Externe sovietic pentru a prelua un post important, devenit vacant pe neaşteptate“. Petrecerile obişnuite de rămas-bun nu mai fuseseră, de aceea, posibile.

Reîntors la Neuilly, Guillam îl comunică lui Smiley cele aflate, ascultate de acesta în tăcere adâncă. Nu părea surprins, ci mai mult îngrozit, şi când, în cele din urmă, vorbi – ceea ce nu se întâmplă până când nu se regăsiră toţi trei în maşină, îndreptîndu-se în goană către Arras – vocea sa avea un accent de disperare.

– Da, spuse el, ca şi cum Guillam ştia întreaga poveste pe dinafară. Da, este exact ceea ce *ar face,* nu-i aşa? L-ar rechema pe Kirov sub pretextul unei promovări, pentru a fi siguri că se întoarce.

George nu mai avusese tonul acesta, va relata Guillam – bineînţeles, cu înţelepciunea retrospectivei – din noaptea când îl demascase pe Bill Haydon drept cârtiţă a lui Karla şi amant al lui Ann.

Ostrakova, la rândul ei, privind tot în urmă, nu avea o amintire prea coerentă din acea noapte, nici a drumului cu maşina, în timpul căruia izbutise să adoarmă, nici a interogatoriului răbdător, dar insistent, la care o supusese bărbatul scund şi rotofei a doua zi, după ce se sculase târziu de dimineaţă. Poate că-şi pierduse temporar capacitatea de a fi impresionată şi, ca atare, de a-şi aduce aminte. Îi răspundea la întrebări, îi era recunoscătoare, îi dădu – fără antren sau „înfrumuseţări“ – aceleaşi informaţii pe care le dăduse Magicianului, deşi el părea să le deţină cam pe toate.

– Magicianul, spuse ea, într-un rând. Mort, Doamne, Dumnezeule!

Întrebă de General, dar nu acordă aproape nici o atenţie răspunsului neangajant al lui Smiley. Se gândise la Ostrakov, apoi la Glikman, şi acum la Magician. Nici măcar nu îi ştiuse numele vreodată. Gazdele erau şi ele amabile cu ea, dar nici acestea nu o impresionară cu nimic. Ploua şi nu putea vedea câmpia în depărtare.

Încetul cu încetul totuşi, pe măsură ce săptămânile treceau, Ostrakova începuse să-şi permită o hibernare idilică. Toiul iernii veni devreme şi se lăsă pradă îmbrăţişării zăpezii; se plimba, la început mai puţin, apoi chiar destul de mult, intra în casă devreme, vorbea rar, iar trupul şi sufletul i se vindecară. La început, mintea îi era dominată de o confuzie de înţeles şi se trezi gândindu-se la fiica sa în termenii în care o descrisese străinul roşcovan: ca o disidentă înrăită şi o rebelă de neîmblânzit. Apoi, încet-încet, i se dezvălui logica întregii probleme. Undeva, îşi argumenta ea, trăia adevărata Alexandra, care-şi ducea existenţa ca înainte. Sau care, ca şi înainte, nu exista. În oricare din cele două cazuri, minciunile roşcovanului priveau cu totul altă persoană, una pe care o inventaseră pentru propriile lor trebuinţe. Izbuti chiar să-şi găsească o consolare la gândul că fiica ei, dacă mai era încă în viaţă, nu ştia de maşinaţiile lor. Poate că suferinţele pe care i le provocaseră – sufleteşti şi trupeşti – reuşiseră să facă ceea ce ani întregi de rugăciuni şi de teamă nu reuşiseră şi o mântuiseră de reproşurile pe care şi le făcea în legătură cu Alexandra. Îl plânse pe Glikman în tihnă, pe deplin conştientă că era singură pe lume, dar, în peisajul de iarnă, solitudinea nu-i displăcea. Un general de brigadă în retragere o ceru de nevastă, dar îl refuză. Se dovedi mai târziu că cerea de nevastă pe oricine. Peter Guillam o vizita cel puţin o dată pe săptămână şi, câteodată, se plimbau împreună câte o oră sau două. În franceza sa impecabilă, acesta îi vorbea mai ales despre decorarea grădinilor, un subiect despre care avea cunoştinţe inepuizabile. Aceasta era viaţa Ostrakovei, în măsura în care avea

o legătură cu prezenta poveste. Şi şi-o trăia ignorând total evenimentele declanşate de prima ei scrisoare către General.

CAPITOLUL 19

– Ştii că adevăratul lui nume chiar *este* Ferguson? întrebă Saul Enderby cu accentul acela snob şi lălăit londonez, suprema vulgaritate a înaltei burghezii engleze.

– Nu m-am îndoit niciodată, spuse Smiley.

– E cam tot ceea ce ne-a rămas din herghelia de lampagii. În zilele noastre, Înţelepţii nu sunt de acord cu supravegherea internă. Cică ar fi antipartinică sau naiba ştie ce. Enderby continua să studieze voluminosul document din mâna sa. Şi cum te cheamă pe tine, George? Sherlock Holmes pe urma bietului şi bătrânului Moriarty? Căpitanul Ahab vânându-şi marea balenă albă? Cine eşti?

Smiley nu răspunse.

– Aş dori să am un duşman, trebuie să vă spun, remarcă Enderby, întorcând câteva pagini. Îmi caut un duşman de o veşnicie. Nu-i aşa, Sam?

– Zi şi noapte, şefule, aprobă din toată inima Sam Collins şi-i adresă stăpânului său un zâmbet complice.

Ben's Place era camera din spate a unui hotel întunecat din Knightsbridge şi cei trei bărbaţi se întâlniseră acolo cu o oră în urmă. Pe uşă se găsea un aviz: „DIRECŢIUNEA, INTRAREA STRICT INTERZISĂ PERSOANELOR STRĂINE“, iar în spatele ei, un vestibul servind de vestiar pentru haine şi pălării, ca şi pentru discuţii confidenţiale, după care venea un birou privat, cu lambriuri în lemn de stejar, plin de cărţi şi mirosind a mosc, care la rândul lui dădea către un

petic de grădină – îngrădit, furat din parc, cu un bazin de peşti şi cu un înger de marmură – şi o alee pentru plimbări meditative. Identitatea lui Ben, dacă avusese vreodată aşa ceva, se pierdea în arhivele nescrise ale mitologiei Prăvăliei. Dar acest loc al său fusese păstrat – un fel de indemnizaţie specială acordată lui Enderby la numirea sa şi înaintea acestuia lui George Smiley – ca un punct de întâlniri tainice ce nu mai avură loc după aceea.

– Îl mai citesc o dată, dacă nu te superi, spuse Enderby. Sunt cam greu de cap la această oră a zilei.

– Cred că va fi nemaipomenit de util, într-adevăr, şefule, zise Collins.

Enderby îşi împinse ochelarii cu semilentile, dar în aşa fel încât să vadă pe deasupra lor, iar Smiley avea ideea nemărturisită că, oricum, erau din sticlă ordinară.

– Kirov este cel care vorbeşte. Asta după ce Leipzig l-a făcut să muşte din nadă, aşa e, George?

Smiley dădu din cap distant.

– Încă se află cu nădragii în vine la casa de curve, dar este ora cinci dimineaţa şi fetele au fost trimise acasă. Avem mai întâi smiorcăiala lui Kirov: „Cum-ai-putut-să-mi-faci-aşa-ceva? Credeam că eşti prietenul meu, Otto!" zice el. Isuse, ce-a dat-o în bară! Urmează declaraţia lui, transpusă într-o engleză proastă de către traducători. Au făcut o concordanţă... aşa se spune, George? Hm-urile şi ah-urile sunt omise.

Că acesta era sau nu termenul, Smiley nu dădu nici un răspuns. Poate că nici nu se aştepta un răspuns de la el. Stătea foarte liniştit într-un fotoliu de piele, aplecat peste mâinile sale strânse, şi nu-şi scosese paltonul de tweed cafeniu. Lângă el era un set din transcrierile spuselor lui Kirov. Părea tras la faţă, iar Enderby avea să remarce mai târziu că dădea impresia că ţinuse regim. Sam Collins, şeful Operaţiunilor, stătea literalmente în umbra lui Enderby, un om mic de statură, spilcuit, cu o mustaţă neagră şi gata oricând să abordeze un zâmbet larg. Fusese o vreme când Collins era omul bun la

toate al Prăvăliei, iar anii petrecuţi în teren îl învăţaseră să dispreţuiască limbajul secret al Etajului V. Acum, braconierul devenise paznic de vânătoare, care avea grijă de pensie şi de propria securitate, tot aşa cum avusese grijă odinioară de reţelele sale. Pe faţa sa se aşternuse, în mod deliberat, o lipsă de expresie; fuma ţigări brune, până la jumătate, pe care le stingea într-o cochilie crăpată, în timp ce privirea lui de câine credincios era aţintită asupra lui Enderby, stăpânul său. Enderby stătea în picioare, sprijinit de cantul uşilor cu geam, silueta sa decupându-se pe fundalul luminii de afară; folosea un băţ de chibrit rupt în chip de scobitoare. O batistă de mătase îi ieşea din mâneca stângă şi stătea cu un genunchi înainte uşor flexat, ca şi cum s-ar fi aflat în loja membrilor clubului de la Ascot. În grădină, petice de ceaţă se întindeau ca un văl peste peluză. Enderby îşi ridică din nou capul şi ţinea documentul în faţa lui ca un meniu.

– Hai. Să zicem că eu sunt Kirov. „În calitate de ofiţer de finanţe, lucrând în cadrul Centrului Moscova din 1970 până în 1974, sarcina mea era să descopăr neregulile din conturile rezidenţelor din străinătate şi să-i pun pe vinovaţi pe calea cea bună." Se întrerupse şi se uită din nou peste ochelari. Toate acestea se întâmplaseră înainte ca acest Kirov să fi fost trimis la post la Paris, aşa e?

– Absolut corect, spuse Collins cu putere şi privi scurt către Smiley pentru ajutor, dar nu se alese cu nici unul.

– Încerc să pun lucrurile cap la cap, George, explică Enderby. Aliniez ţintele. Nu posed micile tale celule cenuşii.

Sam Collins zâmbi larg la această demonstraţie de modestie a şefului său.

Enderby continuă:

– Ca rezultat al acestor anchete extrem de delicate şi de confidenţiale, care uneori duceau la pedepsirea unor ofiţeri superiori ai Centrului Moscova, am făcut cunoştinţă cu şeful Direcţiei XIII de Informaţii, independentă şi subordonată Comitetului Central al partidului, cunoscut în întregul

Centru sub numele de cod Karla. Este un nume de femeie şi se spune că aparţinea primei reţele pe care a controlat-o. Aşa e, George?

– Aşa era pe vremea Războiului Civil din Spania, spuse Smiley.

– Marele teren de joc. Bine, bine. Să continuăm. „Direcţia XIII este un serviciu separat în cadrul Centrului Moscova, întrucât sarcina sa principală constă în recrutarea, antrenarea şi plasarea agenţilor ilegali cunoscuţi drept cârtiţe, sub o solidă acoperire în ţările fasciste, tra-la-la... tra-la-la. Adesea, o cârtiţă are nevoie de ani întregi pentru a-şi găsi locul în ţara vizată înainte de a deveni activă în munca secretă. Bântuiau prin aer umbrele acelui nemernic de Bill Haydon. Sarcina de a activa aceste cârtiţe nu este încredinţată unor rezidenţe normale din străinătate, ci unui reprezentant de-al lui Karla, aşa cum i se spune, în general un militar de carieră, care în munca de peste zi este ataşat al unei ambasade. Aceşti reprezentanţi sunt aleşi de către Karla personal şi constituie o elită... tra-la-la... tra-la-la... bucurându-se de o încredere şi o libertate de care nu beneficiază ceilalţi ofiţeri ai Centrului, başca bani şi călătorii. În consecinţă, aceştia sunt jinduiţi de ceilalţi colegi de serviciu." Enderby se prefăcu că îşi trage sufletul: *Isuse,* traducătorii ăştia! exclamă el. Sau poate că acest Kirov este un pisălog îngrozitor. Ai crede că un om care se spovedeşte pe patul de moarte ar avea buna-cuviinţă să vorbească scurt, nu-i aşa? Dar nu Kirov al nostru, o, nu! Ce faci Sam?

– Foarte bine, şefule, foarte bine.

– Să mergem mai departe, spuse Enderby, şi-şi reluă tonul de litanie.

În cursul investigaţiilor mele generale cu privire la neregulile financiare, s-a pus sub semnul întrebării integritatea unui rezident de-al lui Karla, cel de la Lisabona, colonelul Orlov. Karla convoacă un complet de judecată secret, ales dintre oamenii săi, pentru a judeca acest caz, iar, ca urmare a

probelor pe care le-am prezentat, colonelul Orlov a fost lichidat la Moscova, la 10 iunie 1973." Concordă, ce zici, Sam?

– Avem un raport neconfirmat al unui transfug din care reiese că a fost împuşcat de către un pluton de execuţie, spuse Collins plin de vervă.

– Felicitări, tovarăşe Kirov, prietenul delapidatorului. Isuse! Ce cuib de şerpi! Mai răi ca noi! Enderby continuă: „Pentru aportul meu în aducerea criminalului Orlov în faţa justiţiei, am fost personal felicitat de către Karla, căruia i-am jurat să păstrez secretul, întrucât acesta considera neregulile comise de către Orlov drept o ruşine pentru Direcţia sa şi dăunătoare reputaţiei sale în cadrul Centrului Moscova. Karla este cunoscut ca un tovarăş de o integritate ireproşabilă şi, din acest motiv, are o mulţime de duşmani în rândurile celor prea îngăduitori cu ei înşişi". Enderby făcu, în mod deliberat, o pauză şi aruncă din nou o privire către Smiley peste ochelarii lui cu lentile în semilună. Toţi ne împletim ştreangul de care vom fi spânzuraţi, nu-i aşa, George?

– Suntem o adunătură de păianjeni sinucigaşi, şefule, spuse Collins plin de zel şi afişă un zâmbet şi mai larg, uitându-se undeva între cei doi.

Smiley însă era cufundat în citirea declaraţiei lui Kirov şi nu gusta glumele.

– Să trecem peste anul următor din viaţa şi iubirile Fratelui Kirov şi să ajungem la cea de-a doua întâlnire a lui cu Karla, propuse Enderby, netulburat de muţenia lui Smiley. Convocările în plină noapte... sunt clasice, presupun.

Întoarse vreo două pagini. Smiley, urmărindu-l pe Enderby, făcu la fel.

– O maşină se opreşte în faţa apartamentului lui Kirov din Moscova – de ce nu pot spune ei *locuinţă,* ca toată lumea? –, e scos din pat şi condus către o destinaţie necunoscută. Duc o viaţă cam aiurită, nu găseşti, gorilele de la Centrul Moscova, neştiind niciodată dacă se vor alege cu un glonţ sau cu o medalie. Reveni la raport. Totul se potriveşte, nu-i aşa,

George? Parcursul şi toate astea? O jumătate de oră cu maşina, cu un avion mic, şi aşa mai departe?

– Direcţia XIII are vreo trei sau patru instalaţii, inclusiv o mare bază de antrenament în apropiere de Minsk, zise Smiley.

Enderby mai întoarse câteva pagini.

– Iată-l pe Kirov din nou în prezenţa lui Karla: într-un loc necunoscut, în aceeaşi noapte. Karla şi Kirov, doar ei doi. O căsuţă de lemn, o atmosferă monahală, fără podoabe, fără martori, cel puţin nu la vedere. Karla intră direct în subiect. Ce-ar zice Kirov de un post la Paris? Kirov ar fi foarte încântat, domnule... Întoarse altă pagină. Kirov a fost întotdeauna un mare admirator al Direcţiei XIII, domnule, tra-la-la... Karla este idolul său... linguşeli, gudureli, linguşeli. Parcă te-aş auzi pe tine, Sam. Interesant că lui Kirov, Karla i s-a părut obosit... ai remarcat? Iritat. Karla tensionat, fumând ca un şarpe.

– Întotdeauna a fost aşa.

– Aşa cum?

– Un fumător înrăit, spuse Smiley.

– A, da?! Într-adevăr? Enderby întoarse altă pagină. Şi acum instrucţiunile primite de Kirov, spuse el. Karla i le expune. „Oficial, voi avea funcţia de ataşat la Serviciul Comercial al ambasadei, iar ca misiune specială voi răspunde de controlul şi ţinerea conturilor tuturor unităţilor Direcţiei XIII în următoarele ţări..." Kirov le enumeră. Printre ele se află Bonnul, dar nu Hamburgul. Mă urmăreşti, Sam?

– Nu pierd nimic, şefule.

– Nu te pierzi în labirint?

– Pentru nimic în lume, şefule.

– Isteţi, rusnacii ăştia!

– Diavoli, nu alta!

Enderby citează din Kirov în continuare:

– „A insistat asupra importanţei extraordinare a sarcinii mele... tra-la-la, tra-la-la... mi-a reamintit prestaţia mea excelentă în cazul Orlov şi m-a prevenit că, dat fiind caracterul extrem de delicat al problemelor pe care le aveam de rezolvat,

îi voi raporta lui Karla direct la biroul său particular şi voi avea un cifru special..." Întoarceţi la pagina 15, vă rog!

– Pagina 15, şefule, spuse Collins.

Smiley o găsise înaintea lui.

– „În afară de munca mea de comisar de conturi al Direcţiei XIII pentru Europa Occidentală, Karla m-a avertizat că mi se va cere să depun anumite activităţi clandestine pentru a găsi acoperiri sau legende, adică false biografii pentru viitorii agenţi. Toţi lucrătorii Direcţiei sale se ocupau de aşa ceva, a spus el, dar realizarea unei legende era totuşi strict secretă şi nu trebuia în nici un caz să fie discutată cu nimeni, orice-ar fi. Nu cu ambasadorul, nu cu maiorul Pudin, care era reprezentantul operativ permanent al lui Karla la ambasada noastră din Paris. Fireşte, am acceptat numirea şi, după ce am făcut un curs special de securitate şi comunicaţii, mi-am luat postul în primire. Nu mă aflam de mult la Paris când, printr-un mesaj personal, Karla mă aviza că era nevoie urgent de o legendă pentru un agent de sex feminin, în vârstă de vreo douăzeci şi unu de ani." Ajungem acuma în miezul problemei, comentă Enderby cu satisfacţie. „Karla îmi menţionă câteva familii de emigranţi care ar putea fi convinse, prin presiuni, să adopte un astfel de agent ca propriul lor copil, întrucât şantajul era considerat de către Karla ca fiind preferabil tehnicii de mituire." Al dracului, are dreptate, aprobă Enderby cu căldură. La actuala rată a inflaţiei, şantajul este cam singurul lucru nenorocit care-şi menţine valoarea!"

Sam Collins aprobă cu un hohot de râs.

– Mulţumesc, Sam, spuse Enderby amabil. Mulţumesc foarte mult!

Un altul – sau cineva cu obrazul mai puţin gros decât Enderby – ar fi putut să sară peste următoarele câteva pagini, pentru că ele conţineau recriminările formulate de către Connie Sachs şi de către Smiley, care cereau cu insistenţă, în urmă cu trei ani, exploatarea relaţiei Leipzig–Kirov.

– Kirov pescuieşte conştiincios emigranţi cu năvodul, dar fără nici un rezultat, anunţă Enderby, ca şi cum ar fi citit titrajul unui film. Karla îi cere imperativ lui Kirov să facă eforturi mai mari, Kirov se străduieşte şi mai mult, dar nu reuşeşte nimic.

Enderby se întrerupse şi-l privi pe Smiley, de data aceasta direct în ochi.

– Nu era mare lucru de capul lui Kirov, nu-i aşa, George? spuse el.

– Nu, răspunse Smiley.

– Karla nu se putea încrede în propriii oameni, asta vrei să spui. A fost nevoit să meargă la mama dracului ca să-şi recruteze un agent nepermanent, precum Kirov.

– Da.

– Un necioplit. Genul de individ care n-ar face faţă niciodată la Sarratt.

– Ai dreptate.

– Având-şi propriul aparat pus la punct, cu alte cuvinte, formându-l în aşa fel încât să accepte regulile sale de fier, n-a îndrăznit să-l folosească pentru această misiune specială. Asta vrei să spui?

– Da, zise Smiley. Asta vreau să spun.

Astfel, când Kirov dăduse de Leipzig în avionul de la Viena – reluă Enderby, parafrazând declaraţiile lui Kirov –, acesta i se păruse un răspuns la toate rugăciunile sale. N-avea nici un fel de importanţă că locuia la Hamburg, cum n-aveau nici un fel de importanţă poveştile cam neplăcute care interveniseră între ei odinioară la Tallinn: Otto era emigrant şi avea acces la grupările acestora. Otto, Băiatul de Aur. Kirov îi raportase de urgenţă lui Karla, propunându-i ca Leipzig să fie recrutat ca descoperitor de talente în rândurile emigranţilor şi ale informatorilor. Karla fusese de acord.

– Alt fapt ciudat, dacă te gândeşti bine, remarcă Enderby. Isuse, vreau să zic, cine dracu', dacă e treaz şi cu mintea

întreagă, ar putea miza pe un cal cu trecutul lui Leipzig? Mai ales pentru o misiune ca asta?

– Karla era sub tensiune, zise Smiley. A spus-o Kirov şi o mai ştim şi din altă sursă. Se grăbea. Trebuia să rişte.

– Să le facă de petrecanie unora?

– Asta s-a întâmplat mai de curând, spuse Smiley pe un ton atât de indulgent, încât Enderby se uită la el cu asprime.

– Eşti al dracului de iertător acum, nu-i aşa, George? zise Enderby cu suspiciune.

– Da? păru Smiley surprins de întrebare. Dacă zici tu, Saul.

– Şi chiar al dracului de umil. Reveni la transcrierea declaraţiilor. Pagina 21 şi ajungem la cap. Citea încet pentru a da pasajului mai multă greutate. Pagina 21, repetă el. „Ca urmare a recrutării reuşite a Ostrakovei şi a eliberării oficiale a unui permis de şedere în Franţa fiicei ei, Alexandra, am primit instrucţiuni de a pune imediat deoparte 10 000 de dolari americani pe lună, deduşi din bugetul operaţiunilor prevăzute la Paris, în scopul de a-i servi acestei noi cârtiţe, care de-aici înainte a primit numele de cod KOMET. Agentul KOMET a primit, de asemenea, clasificarea ultrasecret în cadrul Direcţiei, cerându-se ca toate comunicările cu privire la persoana acesteia să fie adresate numai directorului, folosindu-se codurile personale şi fără intermediari. De preferinţă, de altfel, aceste comunicaţii trebuiau să se facă prin curieri, întrucât Karla se opunea folosirii excesive a radioului." E vreo bucăţică de adevăr în chestia asta, George? întrebă Enderby printre altele.

– Aşa l-am prins în India, spuse Smiley fără să-şi ridice privirea de pe text. I-am spart codurile şi de-atunci s-a jurat că nu va mai folosi niciodată radioul. Ca majoritatea promisiunilor, şi aceasta a făcut obiectul revizuirilor.

Enderby muşcă din vârful chibritului şi-l scuipă în palmă.

– Nu vrei să-ţi scoţi paltonul, George? zise el. Sam, întreabă-l ce vrea să bea.

Sam se conformă, însă Smiley era prea absorbit de text ca să răspundă.

Enderby reîncepu a citi cu glas tare:

– „Mi s-au dat, de asemenea, instrucţiuni să nu apară nici o referinţă la KOMET în rapoartele anuale privind Europa Occidentală, pe care, în calitate de comisar de conturi, eram obligat să le semnez şi să le prezint lui Karla pentru a fi supuse colegiului de la Moscova la încheierea fiecărui an financiar. ... Nu, n-am întâlnit-o pe agenta KOMET şi nici nu ştiu ce s-a întâmplat cu ea şi în ce ţară operează. Ştiu doar că trăieşte sub numele de Alexandra Ostrakova, fiica unor părinţi naturalizaţi francezi." Întoarse câteva pagini. „Alocaţia lunară de 10 000 de dolari nu o cheltuiam personal, ci o viram unei bănci din Thun, în cantonul elveţian Berna. Transferul se face, în virtutea instrucţiunilor permanente, în contul unui anume doctor Adolf Glaser. Glaser este deţinătorul nominal al contului, însă cred că acesta este doar un nume de cod pentru un agent operativ al lui Karla de la Ambasada sovietică din Berna, al cărui nume adevărat este Grigoriev. Cred acest lucru întrucât odată, când am trimis banii la Thun, banca a făcut o eroare şi aceştia nu au ajuns; când ştirea i-a parvenit lui Karla, acesta mi-a ordonat personal să trimit imediat o a doua sumă lui Grigoriev, personal, în timp ce cercetările băncii continuau. Am făcut aşa cum mi s-a ordonat şi, mai târziu, am recuperat contravaloarea primului virament. Asta-i tot ce ştiu. Otto, prietene, te implor să păstrezi aceste confidenţe pentru tine, altfel ele m-ar putea ucide." Avea dreptate. Aşa a fost. Enderby aruncă documentul pe masă, unde acesta ateriză cu zgomot. Testamentul lui Kirov, ultimele sale dorinţe, ai putea spune. Asta e, George?

– Da, Saul.

– Chiar nu bei nimic?

– E-n regulă, nu, mulţumesc.

– O să reiau toate acestea pentru că sunt greu de cap. Urmăreşte-mi raţionamentul. În nici un caz nu-i aşa de bun ca

al tău. Urmăreşte-mi *fiecare mişcare.* Asemenea lui Lacon, ridică o mână albă şi desfăcu degetele ca şi cum s-ar fi pregătit să numere cu ele. Unu, Ostrakova îi scrie lui Vladimir. Mesajul ei evocă vechi amintiri. Probabil că Mikhel l-a interceptat şi l-a citit, dar nu vom şti niciodată. L-am putea strânge cu uşa să vorbească, dar mă îndoiesc că ne-ar ajuta la ceva şi, dacă am proceda aşa, n-am face decât să aruncăm vulpea printre găinile lui Karla şi să le zburătăcim. Apucă un al doilea deget. Doi, Vladimir trimite un exemplar din scrisoarea Ostrakovei lui Otto Leipzig, cerându-i acestuia să reîncălzească în pas alergător relaţiile sale cu Kirov. Trei, Leipzig pleacă pe nepusă masă la Paris, o vede pe Ostrakova, îşi găseşte un loc în avion lângă vechiul său prieten drag Kirov, îl face să vină la Hamburg, unde Kirov poate să se ducă, întrucât Leipzig mai figurează încă în registrele lui Karla drept agent al lui Kirov. Aici e o problemă, George.

Smiley rămase în aşteptare.

– La Hamburg, Leipzig îl prăjeşte pe Kirov. Aşa e? Dovada se află aici, în mâinile noastre umede. Dar vreau să spun, cum?

Oare să nu-l fi urmărit Smiley cu adevărat sau, pur şi simplu, voia să-i facă puţin mai grea sarcina lui Enderby? În orice caz, preferă să considere întrebarea lui Enderby ca pur retorică.

– *Cum,* exact, îl prăjeşte Leipzig pe Kirov? insistă Enderby. Ce presiuni face? O fotografie compromiţătoare?... A, da. Karla e un puritan. Ca şi Kirov. Dar vreau să spun, Isuse, nu mai suntem în anii 1950, nu-i aşa? Fiecare are dreptul să-şi mai dea poalele peste cap acum, ce zici?

Smiley nu comentă nimic în legătură cu moravurile ruseşti; dar în privinţa presiunilor, el fu la fel de precis cum ar fi putut să fie Karla:

– Au o etică diferită de a noastră. Nu suferă idioţii. Noi ne credem mai susceptibili să cedăm presiunii decât ruşii. Nu-i adevărat. Pur şi simplu, nu-i adevărat. Părea foarte sigur de

acest lucru. Părea să fi reflectat mult în ultimul timp asupra acestui lucru. Kirov se dovedise incompetent şi indiscret. Fie şi numai pentru indiscreţie, Karla l-ar fi distrus. Leipzig avea dovada acestui lucru. Îţi aminteşti poate că atunci când derulam operaţiunea iniţială împotriva lui Kirov, acesta s-a îmbătat şi a început să povestească tot felul de chestii despre Karla. I-a spus lui Leipzig că i se ordonase personal de către Karla să compună o legendă pentru un agent de sex feminin. La vremea respectivă, n-ai ţinut seama de această poveste, dar era adevărat.

Enderby nu era omul care să roşească, dar avu totuşi bunacuviinţă să schiţeze un surâs, care părea mai mult o grimasă, înainte de a se scotoci în buzunar după alt băţ de chibrit.

– *Cel ce va ridica sabia, de sabie va muri,* observă el satisfăcut, fără totuşi să dea să se înţeleagă dacă făcea aluzie la propriile greşeli sau la cele ale lui Kirov. „Spune-ne restul, bătrâne, sau îi voi raporta lui Karla ceea ce mi-ai povestit", zisese muştei micuţul păianjen Otto. Isuse, ai dreptate, chiar că l-a strâns pe Kirov de boaşe!

Sam Collins riscă o intervenţie pacificatoare:

– Cred că teza lui George se potriveşte foarte bine referinţei de la pagina 2, şefule, spuse el. Există un pasaj în care Leipzig menţionează într-adevăr „discuţiile noastre de la Paris". Fără îndoială, Otto îl ameninţă cu cuţitul lui Karla. N-am dreptate, George?

Dar Sam Collins putea tot atât de bine să vorbească în altă cameră, după câtă atenţie îi acorda fiecare din cei doi.

– Leipzig deţinea, de asemenea, scrisoarea Ostrakovei, adăugă Smiley. Conţinutul ei nu vorbea în favoarea lui Kirov.

– Încă un lucru, spuse Enderby.

– Da, Saul.

– Acum patru ani, nu-i aşa? Sunt patru ani buni de când Kirov i-a făcut pentru prima oară avansuri lui Leipzig. Dintr-odată, nu vorbeşte decât de Ostrakova, dorind acelaşi lucru.

Patru ani mai târziu. Vrei să spui că-n tot acest timp a avut aceeaşi misiune şi că n-a făcut nici un pas înainte?

Răspunsul lui Smiley fu ciudat de birocratic:

– Nu putem decât să presupunem că cerinţele lui Karla încetaseră şi că au fost reluate ulterior, zise el înţepat, iar Enderby avu bunul-simţ să nu insiste.

– Fapt este că Leipzig îl prăjeşte complet pe Kirov şi-l anunţă pe Vladimir că a reuşit acest lucru, reluă Enderby, punându-şi din nou degetele în poziţia de numărat. Vladimir îl trimite pe Villem să facă pe curierul. În acest timp, în gospodăria Moscovei, fie că domnul Karla şi-a dat seama că ceva e putred, fie că Mikhel a ciripit. Mai mult ca sigur că acesta din urmă a fost motivul. Oricum ar fi, Karla îl recheamă pe Kirov acasă, sub pretextul unei promovări, şi îl trage de urechi. Kirov cântă imediat, aşa cum aş fi făcut şi eu. Karla încearcă să bage înapoi pasta de dinţi în tub. Îl omoară pe Vladimir, în timp ce acesta se ducea la întâlnirea cu noi, înarmat cu scrisoarea Ostrakovei. Îl omoară pe Leipzig. Încearcă şi cu bătrâna, însă dă greş. În ce stare de spirit se află el acum?

– Stă pe scaun la Moscova, aşteptând ca Sherlock Holmes sau căpitanul Ahab să vină după el, sugeră Sam Collins cu vocea lui catifelată, apoi îşi aprinse încă una dintre ţigările lui brune.

Enderby nu găsi nimic amuzant în asta.

– Şi atunci de ce Karla nu-şi dezgroapă comoara, George? Să o pună în altă parte? Dacă Kirov i-a mărturisit lui Karla ceea ce-i mărturisise lui Leipzig, prima mişcare a lui Karla ar trebui să fie ştergerea urmelor!

– Poate că această comoară nu poate fi mutată, replică Smiley. Poate că de data asta Karla a rămas în pană de opţiuni.

– Dar ar fi nebunie curată să laşi acest cont în bancă intact!

– Dar a fost nebunie curată şi să folosească un tâmpit precum Kirov, spuse Smiley cu o duritate neobişnuită. A fost nebunie să lase să-l recruteze pe Leipzig şi nebunie s-o abordeze pe Ostrakova. Şi tot nebunie să creadă că omorând trei

oameni ar putea opri scurgerea de informaţii. Nu văd nici un temei pentru ca să-l considerăm întreg la minte. Şi cum l-am putea considera? Făcu o pauză. Iar Karla, după câte se pare, crede încă în acest lucru, altfel Grigoriev nu ar mai fi la Berna. Dar tu spui că este, nu-i aşa?

Îi aruncă o privire scurtă lui Collins.

– Până azi mai era acolo bine mersi, zise Collins cu surâsul său bun pentru toate anotimpurile.

– Apoi mutarea contului din bancă n-ar fi deloc o măsură logică, remarcă Smiley. Chiar pentru un nebun, adăugă el.

Era ciudat – aşa cum Collins şi Enderby vor conveni în particular mai târziu – cum tot ceea ce spunea Smiley părea să treacă prin cameră ca un fior de gheaţă; cum, într-un fel pe care nu reuşeau să-l înţeleagă, se plasaseră pe o scară mai înaltă de comportament uman, care nu li se potrivea.

– Şi atunci cine este misterioasa lui doamnă? întrebă Enderby. Cine merită 10 000 de dolari pe lună şi întreaga lui carieră? Cea care-l obligă să folosească nişte cretini în loc de casapii lui obişnuiţi? Trebuie să fie o tipă nemaipomenită.

Hotărârea lui Smiley de a nu răspunde la această întrebare fu din nou un mister. Poate că doar inaccesibilitatea sa deliberată l-ar putea explica; sau poate că ne aflăm în faţa ofiţerului de caz înnăscut, care refuză cu încăpăţânare să-i dezvăluie controlorului său ceea ce nu este esenţial pentru colaborarea lor. Desigur, un miez filosofic exista în această hotărâre a sa. Smiley considera că nu avea de dat socoteală nimănui; de ce să facă altfel, dacă lucrurile stăteau cum stăteau? Absolut toate firele duc la propria mea viaţă, raţionase el probabil. De ce să-i dau adversarului capetele acestor fire, doar ca să mă poată manipula? Pe de altă parte, se putea foarte bine ca Smiley să fi presupus, şi fără îndoială pe bună dreptate, că Enderby cunoştea tot atât de bine ca şi el detaliile antecedentelor lui Karla; şi chiar dacă nu le cunoştea, îşi avea propria

secţie de cercetări în probleme sovietice, care ar fi scotocit toată noaptea până ar fi găsit răspunsurile pe care le aştepta.

Fapt este că Smiley păstră secretele pentru sine.

– George? spuse Enderby în cele din urmă.

Deasupra lor un avion zbura foarte jos.

– Problema e dacă vrei sau nu vrei produsul, zise Smiley. Nu văd altceva care, în ultimă instanţă, să aibă o importanţă atât de mare.

– Chiar nu vezi? Ce Dumnezeu?! spuse Enderby şi-şi luă mâna de la gură şi odată cu ea băţul de chibrit pe care îl mestecа. O, îl *vreau,* bineînţeles, continuă el ca şi cum aceasta n-ar fi fost decât jumătate din dorinţă. O vreau pe Mona Lisa, şi pe preşedintele Republicii Populare Chineze, şi pe câştigătorul de anul viitor al derbiului irlandez. Îl vreau pe Karla, pus pe jar la Sarratt şi scuipând anchetatorilor întreaga poveste a vieţii sale. Vreau ca Verii americani să-mi ciugulească din palmă câţiva ani de-aci înainte. Vreau să câştig la toate categoriile, bineînţeles. Dar asta nu mă scoate din încurcătură.

Lui Smiley însă, în mod ciudat, puţin îi păsa de dilema lui Enderby.

– Fratele Lacon ţi-a spus, presupun, cum stau lucrurile? Impasul în care ne aflăm şi toate chestiile astea? Un guvern tânăr, idealist, mare admirator al destinderii, care predică guvernarea deschisă şi toate tâmpeniile astea? Care anulează reflexele condiţionate ale Războiului Rece? Care miroase o conspiraţie conservatoare sub orice pat de la Whitehall, mai ales sub al nostru? Ţi-a spus? Ţi-a spus că au de gând să propună lansarea unei mari iniţiative de pace anglo-bolşevică, alta care, bineînţeles, o să se fâsâie şi ea până la Crăciun?

– Nu. Nu. Nu mi-a vorbit despre aşa ceva.

– Ei, bine, asta face guvernul, iar noi nu trebuie să compromitem această iniţiativă. Tra-la-la. Bagă de seamă, aceiaşi indivizi care bat tobele păcii sunt cei care urlă ca din gură şarpe atunci când nu le livrăm marfa. Presupun că e normal.

Se întreabă chiar astăzi care va fi atitudinea sovieticilor. Întotdeauna a fost așa?

Smiley întârzie atât de mult cu răspunsul, încât s-ar fi putut înfățișa la Judecata de Apoi.

– Da, presupun că da. Presupun că într-o formă sau alta totdeauna *a fost* așa, spuse el în cele din urmă, ca și cum răspunsul avea o mare importanță pentru el.

– Păcat că nu m-ai avertizat.

Enderby reveni, cu pași rari, în mijlocul camerei, și-și turnă un pahar de sifon de pe servantă; îl privi pe Smiley cu ceea ce părea a fi o sinceră nehotărâre. Îl privi lung, întoarse capul și-l privi din nou, manifestând toate semnele că s-ar afla în fața unei probleme insolubile.

– E greu, șefule, chiar că e greu, spuse Sam Collins, fără ca nici unul din cei doi să-i acorde vreo atenție.

– N-ar fi toată chestia asta un împuțit de complot bolșevic, George, care să ne momească pentru ca apoi să ne dea o lovitură de grație? Ești sigur că nu este așa ceva?

– Mă tem că nu mai merităm să-și bată capul cu noi, Saul, spuse Smiley cu un zâmbet care părea că-și cere scuze.

Lui Enderby nu-i plăcea să i se reamintească limitele grandorii britanice și, pentru o clipă, gura lui se strâmbă de amărăciune.

– Foarte bine, amice, spuse el după un timp. Să mergem în grădină.

Pășeau umăr lângă umăr. La un semn din cap al lui Enderby, Collins rămăsese înăuntru. O ploaie măruntă ciupea suprafața bazinului și făcea să lucească în amurg îngerul de marmură. Din când în când se simțea un vânticel, iar din ramurile care erau aplecate peste peluză se scurgea câte un fir de apă, udându-i când pe unul, când pe altul. Însă Enderby era un gentleman englez sută la sută și, dacă Dumnezeu ar fi abătut ploaia peste restul omenirii, al dracului să fie dacă ar fi permis să-l stropească! Lumina ajungea până la ei în picuri!

Pătrate galbene se reflectau în apa bazinului de la uşile cu geam ale lui Ben. De peste zidul de cărămidă ajungea până la ei lumina de-un verde bolnăvicios a unui felinar modern. Încheiaseră un tur complet în tăcere, înainte ca Enderby să vorbească.

– Ne-ai făcut să alergăm al dracului de mult, George! Pot să-ţi spun. Villem, Mikhel, Toby, Connie. Bietul Ferguson de-abia avea timp să-şi facă decontul, că tu porneai iar la drum. „Ăsta nu doarme niciodată?“ m-a întrebat el. „Ăsta nu bea niciodată?“

– Îmi pare rău, spuse Smiley ca să zică ceva.

– O, nu, nu-ţi pare rău, spuse Enderby şi se opri brusc. *Ale dracului* şireturi, bombăni el aplecându-se către pantofi, aşa mi se întâmplă întotdeauna cu pantofii de piele. Prea puţine găuri. Cred că asta e problema. Nu-ţi vine să crezi că până şi nenorociţii ăştia de britanici pot ajunge să se zgârcească la *găuri*, nu-i aşa?

Terminând cu unul, Enderby înălţă celălalt picior.

– Îl vreau viu, George, mă auzi? Dă-mi un Karla în viaţă, în stare să vorbească, şi-l voi accepta; îmi voi cere scuze mai târziu. Cere Karla azil politic? Ei bine, da, fără plăcere, i-l vom acorda. În timp ce Înţelepţii îşi vor încărca armele ca să tragă în mine, eu voi scoate suficient de la el ca să le închid gura o dată pentru totdeauna. Îl vreau viu sau nimic, m-ai înţeles?

Se plimbau din nou, Smiley puţin în urmă, iar Enderby, cu toate că vorbea, nu-şi întorcea capul.

– Să nu cumva să-ţi treacă prin cap c-o să te lase, îl preveni el. Când tu şi Karla o să fiţi înţepeniţi pe buza cascadei Reichenbach şi când o să-l strângi pe Karla de gât, Fratele Lacon va fi chiar în spatele tău şi te va trage de poalele hainei să-ţi spună ca nu cumva să te porţi urât cu ruşii. Ai înţeles?

Smiley spuse că da, înţelesese.

– Ce ai împotriva lui până acum? Folosirea abuzivă a prerogativelor date de funcţie, presupun. Fraudă, deturnarea fondurilor publice, acelaşi motiv pentru care l-a lichidat pe

tipul lor de la Lisabona. Operaţiuni ilegale în străinătate, inclusiv două sau trei asasinate. Presupun că dacă-ţi pui mintea cu el, ai o listă întreagă. *Plus* toţi pălmaşii ăia geloşi de la Centru care nu caută decât un pretext ca să-l înjunghie. Are dreptate: şantajul e *al naibii* mai bun decât mita.

– Da, aşa se pare, spuse Smiley.

– Vei avea nevoie de oameni. Doici, lampagii, toate jucăriile interzise. Nu-mi vorbi mie de chestia asta, găseşte-ţi-i singur. Banii sunt altă problemă. Ţinând seama de modul în care lucrează clovnii ăştia de la Trezorerie, te pot face pierdut în conturi ani de zile de-aici înainte. Spune-mi doar când, cât şi unde şi o să fac pentru tine ce face Karla, o să măsluiesc conturile. Cum stai cu paşapoartele şi toate astea? Ai nevoie de adrese?

– Cred că pot să mă descurc, mulţumesc.

– Am să fiu cu ochii pe tine zi şi noapte. Dacă lovitura eşuează şi dacă iese scandal, nu vreau să fie unii care să-mi spună că ar fi trebuit să te supraveghez. Voi spune că te-am suspectat că ai putea să-ţi bagi nasul în chestia asta cu Vladimir şi că am decis, pentru orice eventualitate, să te filez. Voi spune că întreaga catastrofă a fost o ridicolă afacere organizată pe cont propriu de către un spion senil, care şi-a pierdut minţile.

Smiley zise că o aprecia drept o idee bună.

– S-ar putea să nu am mare lucru de pus în mişcare, dar pot să-ţi pun telefonul sub ascultare, să cer deschiderea corespondenţei şi, dacă vreau, să-ţi bag şi microfoane în dormitor. De fapt, te ascultăm încă de sâmbătă. Nimic, bineînţeles, dar la ce te puteai aştepta?

Smiley dădu din cap compătimitor.

– Dacă plecarea ta în străinătate mi se pare precipitată sau misterioasă, voi fi nevoit să o semnalez. Am, de asemenea, nevoie de o poveste de acoperire pentru vizitele tale la arhivele Prăvăliei. Te vei duce noaptea, dar s-ar putea să fii recunoscut şi nu vreau să mi se pună şi *asta* în cârcă.

– A existat pe vremuri un proiect de elaborare a unei istorii a Prăvăliei, spuse Smiley vrând să-i vină în ajutor. Nu pentru a fi publică, bineînţeles, dar ca un fel de anale neîntrerupte, ce ar putea fi puse la dispoziţia noilor angajaţi şi a unor servicii de legătură.

– Îţi voi trimite o scrisoare oficială, zise Enderby. Aş putea al naibii de bine să o şi antedatez. Dacă ţi se va întâmpla să comiţi vreun abuz în timp ce te afli în interiorul clădirii, nu va fi vina mea. Individul acela de la Berna despre care spunea Kirov, Grigoriev, consilier comercial. Tipul care ridică banii.

Smiley părea pierdut în gânduri.

– Da, da, desigur, spuse el. Grigoriev?

– Presupun că este următoarea ta haltă, nu-i aşa?

O stea căzătoare traversă cerul şi timp de o clipă amândoi o umăriră.

Enderby scoase din buzunarul interior o foaie simplă de hârtie împăturită.

– Bine, acesta este pedigriul lui Grigoriev, în măsura în care îl ştim noi. E curat ca lacrima. Unul dintre foarte rarele cazuri. A fost profesor de economie politică la nu ştiu ce universitate bolşevică. Nevastă-sa este o hoaşcă bătrână.

– Mulţumesc, spuse Smiley politicos. Mulţumesc foarte mult.

– Între timp ai toată binecuvântarea mea, pe care o neg de la cap la coadă, spuse Enderby, în vreme ce o apucară înapoi către casă.

– Mulţumesc, spuse Smiley din nou.

– Îmi pare rău că ai devenit un instrument al ipocriziei imperiale. Dar răul există peste tot.

– Nu face nimic, zise Smiley.

Enderby se opri pentru a-i permite lui Smiley să-l ajungă.

– Ce face Ann?

– Mulţumesc, bine.

– Cât... Fu dintr-odată uşor jenat. Hai s-o luăm aşa, George, spuse el după ce savură o clipă aerul nopţii. În această

chestie călătoreşti pentru afaceri sau pentru plăcere? Care din cele două?

Răspunsul lui Smiley întârzie şi fu cât de indirect:

– N-am avut niciodată conştiinţa plăcerii, zise el. Sau poate, vreau să spun, n-am cunoscut deosebirea dintre cele două.

– Karla mai are încă bricheta aia pe care ţi-a dat-o ea? E-adevărat, nu-i aşa? Pe vremea aceea, l-ai interogat la Delhi... Ai încercat să-l faci să fugă la noi... Se spune că ţi-a umflat bricheta. O mai are, nu-i aşa? O mai foloseşte? Dacă era a mea, treaba asta m-ar fi agasat.

– Nu era decât un Ronson ordinar, spuse Smiley. De altfel, ele sunt făcute să dureze, nu-i aşa?

Se despărţiră fără să-şi ia rămas-bun.

CAPITOLUL 20

În săptămânile care urmară acestei întâlniri cu Enderby, George Smiley trecu prin stări de spirit complexe şi variabile, ce însoţeau multiplele sale pregătiri. Nu se simţea împăcat; ca s-o spunem pe scurt, nu putea fi definit ca un personaj liniar, cu excepţia avântului neobosit al hotărârii sale. Vânător, sihastru, amant, om singuratic în căutarea împlinirii, participant abil la Marele Joc, răzbunător, suspicios în căutarea unor asigurări, Smiley se regăsea pe rând în fiecare dintre aceste ipostaze şi uneori în câteva în acelaşi timp. Printre cei care şi-l vor reaminti mai târziu – bătrânul Mendel, poliţistul la pensie, unul dintre puţinii săi confidenţi; o anumită doamnă Grey, proprietăreasa unei umile pensiuni, rezervată exclusiv domnilor, în Pimlico, loc pe care, din motive de securitate, Smiley îl transformase temporar în cartierul său general; sau Toby Esterhase, alias Benati, distinsul negustor de obiecte de artă arabă –, majoritatea, fiecare în felul său, vor vorbi despre o ameninţătoare *întoarcere către sine, despre linişte,* despre o economie de vorbe şi de priviri şi o vor descrie potrivit gradului în care îl cunoşteau şi statutului lor personal.

Mendel, un observator neînduplecat, un om în veşnică mişcare, pe care-l atrăgea apicultura, spunea fără înconjur că George îşi regla ritmul înaintea marii sale bătălii. Mendel fusese la vremea sa în ring, în calitate de amator, boxase la categoria mijlocie pentru brigada de poliţie şi pretindea că poate să recunoască simptomele unui ajun de meci: o gravitate, o

singurătate din care se năştea luciditatea şi ceea ce numea el un fel de privire fixă, ceea ce arăta că Smiley „se gândea la mâinile sale“. Se pare că Mendel îl invitase la el acasă din când în când şi îi dăduse să mănânce. Mendel însă era prea fin observator ca să nu remarce şi alte aspecte: o perplexitate, adesea mascată sub vălul unei timidităţi mondene; obiceiul de a o şterge cu o scuză ieftină, ca şi cum s-ar fi săturat să stea liniştit, ca şi cum avea nevoie de mişcare pentru a scăpa de sine însuşi.

În ochii proprietăresei, doamna Grey, Smiley era, pur şi simplu, copleşit de durere. Nu ştia nimic despre el ca bărbat, cu excepţia faptului că numele său era Lorimer şi că era bibliotecar ieşit la pensie. Dar ea le spusese celorlalţi domni că simţea că acesta avusese o *pierdere,* că de aceea îşi lăsase şi slujba, că de aceea ieşea la plimbare atât de mult, dar întotdeauna singur, şi că de aceea dormea cu lumina aprinsă. Îi amintea de tatăl ei, spunea ea, „după ce s-a dus mama“. Acest lucru dovedise intuiţia doamnei Grey, întrucât urmările celor două morţi violente îl apăsau greu pe Smiley în timpul acestei acalmii, chiar dacă nu îl scoseseră din mână, ci dimpotrivă. Avea dreptate şi când spunea că ar fi *împărţit,* schimbându-şi mereu hotărârile în legătură cu lucruri mici; ca şi Ostrakovei, lui Smiley îi venea greu să adopte decizii în lucrurile mărunte.

Pe de altă parte, Toby Esterhase, care avea mult de a face cu el, formula o opinie mult mai bine fondată şi care, fireşte, era şi mai acută datorită emoţiei pe care o resimţea el însuşi în urma reîntoarcerii în activitate. Perspectiva de a-l juca pe Karla „la masa cea mare“, aşa cum insista el necontenit să spună, făcuse din Toby un alt om. Domnul Benati se internaţionalizase într-adevăr. Timp de două săptămâni cutreierase străduţele lăturalnice ale celor mai mizerabile oraşe din Europa, adunându-şi armata sa bizară de specialişti puşi pe liber – aşi ai filajului, hoţi de sunete, şoferi, fotografi şi, în fiecare zi, de oriunde se găsea, folosind limbajul codificat convenit, îi telefona lui Smiley la o serie de cabine aflate

nu departe de pensiunea unde locuia acesta, pentru a-i raporta asupra progreselor făcute. Dacă Toby trecea prin Londra, Smiley se ducea cu maşina la un hotel de aeroport şi-l chestiona într-una dintre camerele devenite acum cunoscute. George – declara Toby – era în curs de a face un *Flucht nach vorn,* ceea ce nimeni nu reuşise vreodată să traducă. Cuvânt cu cuvânt înseamnă „o fugă înainte" şi implică bineînţeles o disperare, dar şi o slăbiciune în privinţa spatelui său, dacă nu o ardere a tuturor punţilor în urma lui. Toby nu era în stare să descrie în ce consta exact această slăbiciune.

– Ascultaţi, zicea el, George a avut totdeauna pielea sensibilă, se rănea uşor, înţelegeţi ce vreau să spun? Vezi o mulţime de lucruri, iar ochii te dor foarte tare. George a văzut prea multe, poate. Apoi adăugă o frază care-şi găsi un loc modest în folclorul Prăvăliei: George are prea multe capete sub pălărie.

În privinţa talentelor lui de strateg, pe de altă parte, Toby nu avea nici cel mai mic dubiu. Meticulos până la cel mai mic detaliu, afirma el cu respect, chiar dacă acest detaliu însemna şi verificarea bugetului lui Toby până la ultimul *rappen* elveţian, o disciplină pe care o accepta cu o graţie tristă. George era nervos, aşa cum erau toţi; iar nervozitatea sa atingea paroxismul, lucru de înţeles, pe măsură ce Toby începea să-şi concentreze oamenii în echipe, de câte doi şi de câte trei, asupra obiectivului lor, oraşul Berna, şi foarte, foarte prudent, să facă primii paşi către pradă.

– Intră prea mult în detaliu, se plângea Toby, ca şi cum ar vrea să fie printre noi la filajul în stradă. E ofiţer de caz, îi vine greu să dezlege pe cineva, înţelegeţi ce vreau să spun.

Chiar şi atunci când fuseseră adunate toate echipele, numărate, verificate şi instruite, Smiley mai insista încă de la baza sa din Londra asupra celor trei zile de potenţială inactivitate, când toată lumea urma „să ia temperatura oraşului", cum spusese el, făcându-şi rost de îmbrăcăminte şi de

mijloace de transport locale şi verificând sistemele de comunicaţie.

– E o perdea de dantelă de la un cap la altul, Toby, repetă el îngrijorat. Cu fiecare săptămână în care nu se întâmplă nimic, Karla se va simţi din ce în ce mai mult în siguranţă. Dar sperie vânatul măcar o dată şi Karla va intra în panică şi noi vom pierde tot.

După prima mişcare operativă, Smiley îl convocase pe Toby acasă pentru a primi un nou raport:

– Eşti sigur că n-au existat contacte vizuale? Aţi repetat destul variantele? Aveţi nevoie de mai multe maşini? De mai mulţi oameni?

Apoi, relată Toby, fusese nevoie să i se prezinte încă o dată toate detaliile manevrei, folosind planuri ale străzilor şi fotografii ale casei ce forma obiectivul, explicând exact unde se aflau posturile fixe, exact locul în care cutare echipă dispărea, pentru a-i face loc următoarei.

– Aşteptaţi până-i aflaţi obiceiurile, spusese Smiley la despărţire. Când veţi şti toate amănuntele obiceiurilor sale, vin şi eu, nu înainte.

Conform afirmaţiilor lui Toby, Smiley voise cu tot dinadinsul să câştige timp.

În legătură cu vizitele lui Smiley la Prăvălie, în această perioadă grea, nu există bineînţeles nici un fel de amintire oficială. Intra acolo precum o fantomă, plutind ca o fiinţă invizibilă de-a lungul coridoarelor familiare. La sugestia lui Enderby, ajungea la şase şi un sfert seara, exact după încheierea turei de zi şi înainte ca personalul de noapte să intre în cadenţă. Se aşteptase să întâlnească obstacole; îşi imagina cu un sentiment de neplăcere cerberii pe care-i cunoştea de douăzeci şi cinci de ani, telefonând la Etajul V pentru a-l lăsa să treacă. Dar Enderby luase alte măsuri, şi atunci când Smiley se prezentă, fără legitimaţie de intrare, la bariera de lemn, un băiat pe care nu-l văzuse niciodată înainte îi făcu semn cu capul către ascensorul deschis. De acolo îşi urmă

drumul până la subsol, fără ca nimeni să-l întrebe ceva. Ieşi din ascensor şi primul lucru pe care îl văzu fu avizierul cu aceleaşi notiţe de pe vremea lui, cuvânt cu cuvânt: pui de pisică pe gratis oricui oferă bună îngrijire; trupa de teatru a tineretului va face o lectură a piesei *The Admirable Crichton*, cu titlul ortografiat însă greşit, vineri, la cantină. Acelaşi concurs de squash cu jucătorii înscrişi sub numele lor de cod din motive de securitate. Aceleaşi ventilatoare care emiteau zumzetul lor neliniştit. Aşa că, în momentul în care împinse uşa cu geam securizat a arhivei şi simţi mirosul de cerneală de tipar şi de praf de bibliotecă, se aştepta parcă să-şi vadă propria siluetă rotunjoară, aplecată deasupra colţului unui birou, în lumina unei lămpi de lectură cu abajur de sticlă verde ciobită, aşa cum se întâmplase destul de des în zilele în care făcea harta trădărilor lui Bill Haydon şi în care încerca, folosind un proces de logică inversă, să desluşească slăbiciunile din armura Centrului Moscova.

– A, se pare că scrieţi acum despre trecutul nostru glorios, spuse cântând cu indulgenţă arhivarul de noapte. De fapt, era o fată înaltă, cam de la ţară, cu mersul lui Hilary: părea să se împiedice chiar şi când stătea pe scaun. Trânti pe masă o cutie veche de tablă plină cu documente. Etajul V vă trimite asta împreună cu sentimentele lor de dragoste, spuse ea. Strigaţi dacă aveţi nevoie de ceva, e-n regulă?

Eticheta de pe capac avea menţiunea „Pro memoria". Ridicându-l, Smiley văzu o grămadă de dosare vechi, legate cu o sfoară veche. Desfăcu nodul cu delicateţe şi deschise coperta primului volum, descoperind fotografia înceţoşată a lui Karla, ce-l privea ca un cadavru din întunericul coşciugului său. Citi toată noaptea, aproape nici nu se mişcă. Citi tot atât de departe în propriul trecut, ca şi în cel al lui Karla, şi avea câteodată impresia că viaţa unuia era pur şi simplu complementară vieţii celuilalt; că erau amândoi cauze ale aceleiaşi boli incurabile. Se întrebă, cum mai făcuse de atâtea ori înainte, ce-ar fi devenit dacă ar fi avut copilăria lui Karla, dacă

ar fi fost ars în aceleaşi cuptoare ale tulburărilor revoluţionare. Încercă, însă, ca de atâtea ori înainte, nu reuşi să reziste fascinaţiei pe care i-o inspira scara suferinţei ruse, sălbăticia ei nepăsătoare, elanurile sale de eroism. Se simţi mic în faţa ei şi slab prin comparaţie, cu toate că nu-şi considera propria viaţă ca lipsită de suferinţe. În momentul când echipa de noapte ieşi din serviciu, Smiley se afla tot acolo, privind paginile îngălbenite, „ca un cal care doarme în picioare“, avea să spună aceeaşi arhivară de noapte, care participa la paradele ecvestre. Chiar şi atunci când îi luase dosarele pentru a le returna Etajului V, el continuase să se uite în gol, până în momentul în care fata îi atinsese blând cotul.

Veni în noaptea următoare şi în noaptea de după aceea; dispăru şi reveni o săptămână mai târziu, fără nici o explicaţie. Când termină cu Karla, scoase dosarele cu privire la Kirov, la Mikhel, la Villem şi cu privire la Grup în ansamblul său, măcar pentru a da, în retrospectivă, o bază documentară solidă tuturor celor auzite şi memorate din povestea Leipzig–Kirov. Pentru că mai exista o altă parte a lui Smiley, spuneţi-i pedantul din el, spuneţi-i eruditul din el, cum vreţi, pentru care doar dosarul reprezenta adevărul, iar restul – o simplă extravaganţă, până în ziua când totul concorda şi se potrivea celor înregistrate. Scoase şi dosarele referitoare la Otto Leipzig şi la General şi, ca un omagiu adus memoriei acestora, în lipsă de altceva, adăugă în fiecare o notiţă care descria calm adevăratele circumstanţe ale morţii lor. Ultimul dosar pe care-l ceru fu cel al lui Bill Haydon. Iniţial evitară să i-l dea, iar ofiţerul de serviciu de la Etajul V, cine-o fi fost el în noaptea aceea, îl scoase pe Enderby dintr-un dineu ministerial intim pentru a obţine acordul acestuia. Enderby, ce-i al lui, e-al lui, se înfuriase:

– Dumnezeule Atotputernic, măi omule, el a *scris* toată chestia asta de la bun început, nu-i aşa? Dacă George n-are dreptul să-şi citească propriile rapoarte, cine are?

Smiley nu le *citea* cu adevărat, raportă atunci arhivara, care avea misiunea de a supraveghea în secret toate materialele

pe care le consulta. Mai curând le răsfoia, spuse ea, şi descrise modul în care întorcea paginile cu un gest lent şi gânditor, ca unul care caută o fotografie pe care o văzuse şi pe care nu reuşea să o mai găsească. Nu ţinu dosarul decât aproximativ o oră, apoi îl restitui spunând politicos:

– Vă mulţumesc foarte mult.

Nu mai veni după aceea, dar potrivit unei relatări a Supraveghetorilor, puţin după orele unsprezece, în aceeaşi noapte, după ce îşi puse în ordine hârtiile, după ce eliberase biroul pe care-l ocupa şi aruncase la coşul de hârtii, pentru a fi distruse, cele câteva note mâzgălite de el, fu văzut stând în picioare mult timp în curtea din spate – un loc sinistru, plin de dale alb, de ţevi de scurgere negre şi de miros de pipi de pisică –, uitându-se prelung la clădirea pe care urma s-o părăsească şi la lumina care ardea slab în fostul său birou, cam aşa cum fac bătrânii când se duc să privească clădirile în care se născuseră, şcolile în care învăţaseră şi bisericile unde se cununaseră. Din piaţa din faţa Prăvăliei – erau orele unsprezece şi jumătate –, spre uimirea tuturor, luă un taxi către Paddington şi de acolo trenul de noapte către Penzance, ce pleacă exact după miezul nopţii. Nu-şi cumpărase bilet în prealabil, nu-şi reţinuse nici loc prin telefon; nu avea la el nici lucruri de înnoptat, nici măcar un aparat de ras, dar dimineaţa reuşi să împrumute unul de la însoţitorul de vagon. Sam Collins adunase, de bine, de rău, o echipă de amatori să-l supravegheze şi tot ceea ce putu spune după aceea fu că sunase de la o cabină telefonică, dar că ei nu avuseseră timp să ia nici o măsură în legătură cu acel apel.

– Al dracului de ciudat moment pentru a-ţi lua vacanţă, nu-i aşa? remarcă Enderby, iritat atunci când îi fu transmisă această informaţie, însoţită de o grămadă de plângeri ale personalului în legătură cu orele suplimentare, deplasările şi ndemnizaţia pentru misiuni la ore neobişnuite. Apoi îşi aduse aminte şi spuse: „Isuse, se duce în vizită la nenorocita aia de

zeiţă a lui! Ca şi când n-ar avea destule probleme, ocupându-se de Karla de unul singur!?“

Întregul episod îl necăji în mod ciudat pe Enderby. Tună şi fulgeră toată ziua şi-l insultă pe Sam Collins în faţa tuturor. Ca fost diplomat, avea un mare dispreţ pentru abstracţiuni, chiar dacă nu înceta să-şi caute refugiul în ele.

Casa se afla pe un deal în mijlocul unui pâlc de ulmi golaşi, care aşteptau să le cadă ultimele frunze. O clădire din granit şi foarte mare, cam dărăpănată, cu o mulţime de acoperişuri ascuţite, ce se ridicau deasupra vârfurilor copacilor ca nişte corturi negre, rupte. Hectare întregi de sere, cu geamurile sparte, duceau către ea; grajduri dărâmate şi o grădină de zarzavaturi neîngrijită se întindeau mai jos în vale. Dealurile erau măslinii şi fără verdeaţă şi fuseseră cândva fortificate. „Baraca lui Harry din Cornwall“, cum îi spunea ea. Printre dealuri, la orizont, se zărea marea, care în dimineaţa aceea, sub norii joşi şi grei, părea de ardezie. Un taxi îl duse acolo hurducăindu-se; era un Humber bătrân, semănând cu o veche maşină de stat-major de pe vremea războiului. „Aici şi-a petrecut ea copilăria, gândi Smiley; şi tot aici a adoptat-o pe-a mea.“ Aleea era plină de gropi. De-o parte şi de alta zăceau buşteni ca nişte pietre de mormânt îngălbenite. „Trebuie să fie în casa mare“, gândi el. Căsuţa unde-şi petrecuseră vacanţele împreună se afla dincolo de culmea dealului, dar când era singură stătea în casa mare, în camera pe care o ocupase când era fetiţă. Îi spuse şoferului să nu-l aştepte şi se îndreptă către veranda din faţă, călcând cu precauţie printre bălţi, cu ghetele lui londoneze, concentrându-şi întreaga atenţie asupra bălţilor. „Nu mai este lumea mea, gândi el. Este a ei, este lumea lor.“ Privirea sa de pândar parcurse numeroasele ferestre de la faţadă, încercând să-i surprindă umbra. „A vrut, fără îndoială, să mă ia de la gară, dar şi-a calculat prost timpul“, îşi spuse el, găsindu-i scuze. Maşina ei era însă parcată în grajd şi mai purta încă urmele brumei de dimineaţă; o zărise în timp ce

plătea taxiul. Sună la uşă şi auzi paşii pe dale, dar cea care îi deschise fu doamna Tremedda care-l conduse într-unul dintre saloane – salon-fumoar, salon de dimineaţă, salon de primire, nu reuşise niciodată să le ţină minte. În şemineu ardea un foc de lemne.

– Mă duc s-o caut, spuse doamna Tremedda.

„Cel puţin, nu sunt nevoit să vorbesc despre comunişti cu Harry nebunul, gândi Smiley aşteptând. Cel puţin, nu trebuie să aud cum chelnerii chinezi din Penzance aşteaptă ordine de la Beijing să-şi otrăvească clienţii sau cum nenorociţii de grevişti trebuie puşi la zid şi împuşcaţi. Unde e simţul datoriei, pentru numele lui Dumnezeu? Sau cum Hitler a fost probabil o canalie, dar a avut idei sănătoase cu privire la evrei. Sau orice altă convingere la fel de monstruoasă, dar susţinută cu tărie."

Spusese familiei să nu apară, gândi el.

Simţea miros de miere în fumul din şemineu şi se întreba, aşa cum făcea întotdeauna, de unde provenea. Ceară de mobilă? Sau exista pe undeva, prin catacombe, o sală a mierii, aşa cum exista o sală a armelor, o sală a uneltelor de pescuit, o sală de box şi, de ce nu, o sală de dragoste? Căută din ochi desenul de Tiepolo, care atârna de obicei deasupra şemineului, o scenă de viaţă veneţiană. „L-au vândut", gândi el. De fiecare dată când venea, constata că mai dispăruse o piesă frumoasă din colecţie. Pe ce cheltuia Harry banii, doar Dumnezeu ştia, oricum nu pentru întreţinerea casei.

Venind în întâmpinarea lui, traversă încăperea şi fu fericit s-o vadă că vine spre el, şi nu el spre ea, pentru că precis s-ar fi împiedicat de ceva. Gura-i era uscată şi parc-ar fi avut un cactus în stomac: n-o dorea aproape, realitatea ei îl copleşea. Era frumoasă, cu un aer celtic, aşa cum era întotdeauna când se afla aici şi, în timp ce se apropia de el, îl cercetă cu ochii ei căprui, încercând să-i afle starea de spirit. Îl sărută pe gură, mângâindu-i ceafa cu degetele pentru a-l atrage către ea, iar umbra lui Haydon căzu între ei ca o sabie.

– Nu te-ai gândit să iei un ziar de dimineață de la gară, nu-i așa? întrebă ea. Harry a suspendat abonamentele din nou.

Îl întrebă dacă își luase micul dejun, iar el minți, spunând că mâncase. Poate că s-ar putea duce puțin la plimbare, sugeră ea, ca și cum el ar fi fost cineva care avea chef să facă turul proprietății. Îl duse în sala armelor, unde căutară niște ghete potrivite. Erau acolo ghete care luceau de parc-ar fi fost de lac, iar altele care păreau întotdeauna umede. Poteca de pe mal ducea în ambele direcții ale golfului. Periodic, Harry ridica baricade de sârmă ghimpată sau punea niște panouri pe care scria: „PERICOL, MINE“. Ducea o luptă permanentă cu Consiliul Municipal pentru obținerea unei autorizații de instalare a unui camping, iar refuzul acestuia îl înfuria de fiecare dată la culme. Aleseră partea de nord, unde bătea vântul, iar ea îl luă de braț pentru a-l asculta. Se duseră spre nord, deși bătea vântul, căci la sud ar fi fost nevoiți să meargă unul în spatele celuilalt printre drobițe.

– Plec pentru o bucată de vreme, Ann, zise el, încercând să-i rostească numele în mod firesc. N-am vrut să-ți spun la telefon.

Avea vocea lui de vreme de război și se simți ca un idiot când se auzi folosind-o. „Mă duc să șantajez un amant“, ar fi trebuit el să spună.

– Pleci undeva în mod special sau ca să te depărtezi de mine?

– Am o treabă de făcut în străinătate, spuse el, încercând în continuare să scape de rolul său de pilot curajos, dar nereușind. Nu cred că trebuie să te duci în Bywater Street în timp ce sunt plecat.

Își înlănțuise degetele cu ale lui, dar e adevărat că făcea întotdeauna treburile astea. Se purta foarte firesc cu oamenii, cu toată lumea. La picioarele lor, în despărțitura dintre stânci, apa mării se spărgea și desena furioasă forme contorsionate de spumă.

– Şi ai făcut tot drumul acesta doar ca să-mi spui că-mi este interzis accesul în casă? întrebă ea.

Nu-i răspunse.

– Hai să încerc altfel, propuse ea, după ce mai făcură câţiva paşi. Dacă Bywater Street nu mi-ar fi fost interzis, mi-ai fi sugerat să mă duc acolo? Sau vrei să-mi spui că accesul mi-este interzis pentru totdeauna?

Se opri pentru a-l privi mai bine şi-l ţinu departe de ea, încercând să descifreze răspunsul.

– Pentru Dumnezeu, murmură Ann şi Smiley observă pe chipul ei şi neîncredere, şi orgoliu, şi speranţă, în acelaşi timp, şi se întrebă ce putea citi ea pe faţa lui, pentru că nici el nu-şi dădea seama ce simţea, cu excepţia faptului că nu se afla la locul său nicăieri în apropierea ei, nicăieri în apropiere de acest loc; era ca o fetiţă pe o insulă plutitoare, care se îndepărta de el foarte repede, împreună cu umbrele tuturor amanţilor adunaţi împrejurul ei.

O iubea, ei nu-i păsa, el o observa cu blestemul detaşării, dar ea îl părăsea. „Dacă nu mă cunosc pe mine însumi, gândi el, cum aş putea spune cine eşti tu?“ Văzu ridurile pe care vârsta, suferinţa şi strădaniile vieţii lor în comun le împlântaseră acolo. Ea era tot ceea ce-şi dorea el, ea nu era nimic, ea-i amintea de cineva, de o persoană pe care o cunoscuse cu mult timp în urmă. Era departe de el, o cunoştea foarte bine. Văzu aerul grav aşternut pe faţa ei şi preţ de o clipă se întrebă cum de putuse cândva să-l confunde cu profunzimea de spirit; în clipa următoare îi dispreţui dependenţa faţă de el şi nu dorea decât să se elibereze de ea. Ar fi vrut să strige: „Revino!“. Dar n-o făcu; nici măcar nu întinse o mână ca s-o împiedice să se îndepărteze.

– Îmi spuneai să nu încetez niciodată să cercetez, spuse el.

Această declaraţie suna ca un preambul al unei întrebări, dar nu urmă nici o întrebare.

Ann aşteptă, apoi făcu la rândul său o declaraţie:

– Sunt un măscărici, George, zise ea. Am nevoie de un bărbat cinstit. Am nevoie de tine.

Dar el o vedea ca din depărtare.

– Asta mi-e meseria, spuse el.

– Nu pot trăi cu ei. Nu pot trăi fără ei.

Presupunea că se referea din nou la amanții ei.

– Există un lucru mai rău decât schimbarea. Şi acesta este statu-quoul. Urăsc alegerea. Te iubesc. Înţelegi?

Urmă o scurtă tăcere, în timpul căreia el ar fi trebuit să rostească ceva. Ann nu se bizuia pe el, dar se sprijinea de el în timp ce plângea, pentru că plânsetele o secătuiseră de putere.

– N-ai ştiut niciodată cât de liber ai fost, George, o auzi el spunând. Am fost nevoită să fiu liberă pentru amândoi.

Păru că-şi dă seama de absurdul propriilor spuse şi izbucni în râs.

Îi lăsă braţul şi se plimbară din nou; ea încercă să aducă barca pe linia de plutire, punând întrebări simple. El spuse că va dura câteva săptămâni, poate mai mult. Îi spuse „La un hotel“, dar nu preciză în ce oraş, în ce ţară. Ea îl privi din nou în faţă, iar lacrimile îi curgeau şiroaie dintr-odată peste tot, mai rău ca înainte, dar nu reuşiră să-l impresioneze, aşa cum el şi-ar fi dorit.

– George, asta e tot, îţi promit, spuse ea, oprindu-se pentru a-şi lansa ruga. Jocul s-a sfârşit, atât în lumea ta, cât şi într-a mea. Ne-am regăsit unul pe altul. Nu mai e nimic. Potrivit statisticilor, suntem oamenii cei mai satisfăcuţi din lume.

Smiley dădu din cap, părând să admită că ea se dusese într-un loc în care el nu fusese, fără să considere acest lucru ca fiind concludent. Mai merseră un pic şi el observă că, atunci când Ann nu vorbea, reuşea să restabilească o relaţie cu ea, dar numai în măsura în care era altă fiinţă vie, ce mergea pe acelaşi drum cu el.

– Are de-a face cu indivizii care au provocat pierzania lui Bill Haydon, îi spuse el fie ca o consolare, fie ca o scuză pentru retragerea sa.

Dar gândi: „Care au provocat pierzania ta".

Pierduse trenul şi avea două ore de spânzurat. Trecuse fluxul, aşa că se plimba pe plajă, în apropiere de Marazion, înfricoşat de propria sa indiferenţă. Ziua era cenuşie, păsările mării erau foarte albe, pe fundalul unei ape de ardezie. Doi, trei copii curajoşi se stropeau în valuri. „Sunt un hoţ de suflete, gândi el trist. Lipsit de credinţă, urmăresc convingerile altuia. Încerc să mă încălzesc la focurile altor oameni." Privi copiii şi-şi aminti nişte versuri de pe vremea când citea aşa ceva:

> Ca nişte înotători sărind în apa pură
> Fericiţi
> Departe de o lume îmbătrânită, tristă şi îngheţată.

„Da, gândi el cu melancolie. Eu sunt acesta."

– George, întrebă Lacon, crezi că ne plasăm femeile prea sus, *asta* să fie greşeala noastră, a englezilor de clasă mijlocie? Crezi, cu alte cuvinte, că noi, englezii, cu tradiţiile noastre şi cu şcolile noastre, aşteptăm ca femeile noastre să reprezinte *mult prea mult?* Ca apoi să le *învinuim* că nu reprezintă nimic, dacă mă înţelegi? Le vedem ca pe nişte concepte, mai curând decât ca pe nişte făpturi în carne şi oase. Asta e problema noastră, nu?

Smiley spuse că s-ar putea să fie aşa.

– Ei bine, şi dacă nu este aşa, de ce întotdeauna Val cade-n cur după nişte căcăcioşi? spuse Lacon pe un ton agresiv, spre stupefacţia unui cuplu aşezat la masa vecină.

Smiley nu cunoştea răspunsul nici la această întrebare.

Luaseră o cină nemaipomenită la rotiseria pe care o propusese Lacon. Băuseră vin de Burgundia adus în carafă, iar Lacon se dezlănţuise cu privire la dilema politică britanică. Sorbeau cafea şi un coniac suspect. Fobia anticomunistă fusese depăşită. Lacon declarase că era sigur de acest lucru.

Comuniştii erau, la urma urmelor, şi ei oameni. Nu mai erau monştrii cu colţii însângeraţi. Comuniştii doreau ceea ce dorea toată lumea: prosperitate şi puţină pace şi linişte. O ocazie să mai răsufli un pic, scăpând de toată această nenorocită de ostilitate. Şi dacă nu era aşa, oricum, ce-am putea face? întrebase el. Unele probleme – Irlanda, de pildă – erau de nerezolvat. Dar n-ai să-i faci niciodată pe americani să admită că ceva ar putea fi de nerezolvat. Marea Britanie era neguvernabilă. Dar acest lucru va fi valabil pretutindeni în doi sau trei ani. Viitorul nostru ţine de colectivitate, însă supravieţuirea noastră ţine de individ, iar acest paradox ne omoară în fiecare zi.

– Ei, George, cum vezi *tu* problema? În fond, tu nu mai eşti în hăţuri. Ai o vedere obiectivă, o perspectivă generală.

Smiley se auzi murmurând o tâmpenie cu privire la un spectru.

Şi iată că subiectul de care Smiley se temuse toată noaptea fusese în sfârşit abordat: seminarul cu privire la căsnicie începuse.

– Am fost întotdeauna învăţaţi că femeile trebuie îndrăgite, declară Lacon cu ciudă. Dacă nu le făceai să se simtă iubite în fiecare clipă a unei zile, o luau razna. Dar individul ăla cu care este Val... ei bine, dacă ea îl plictiseşte sau dacă vorbeşte când nu trebuie, el e capabil să-i învineţească un ochi. Tu şi cu mine n-am face niciodată aşa ceva, nu-i aşa?

– Sunt sigur că n-am face, spuse Smiley.

– Ascultă. Gândeşte-te că dacă m-aş duce s-o văd, dacă aş înfrunta-o în casa lui, dacă m-aş arăta într-adevăr al dracului, dacă aş ameninţa-o că iau măsuri legale şi chestii de-astea, crezi c-aş inversa situaţia? Sunt mai dotat ca el, Dumnezeu mi-e martor. Nu-mi lipsesc resursele, oricum ai lua-o!

Stăteau în picioare pe trotuar, sub cerul înstelat, aşteptând să vină taxiul lui Smiley.

– Oricum, îţi doresc o vacanţă bună. O meriţi, spuse Lacon. Te duci undeva unde-i mai cald?

– O, m-am gândit doar să plec aşa, unde-oi vedea cu ochii, şi să hoinăresc.

– Fericitule! Dumnezeule, cât îţi invidiez libertatea! Mi-ai fost de un folos nemaipomenit. Îţi voi urma sfaturile literă cu literă.

– Dar, Oliver, nu ţi-am *dat* nici un fel de sfat, protestă Smiley uşor alarmat.

Lacon nu-i dădu nici o atenţie.

– Iar treaba aialaltă, după câte se pare, este rezolvată, spuse el senin. Fără lucruri lăsate în suspensie, fără încurcături. Bravo, George! Eşti un om loial. O să mă ocup să văd dacă nu putem să facem cumva să-ţi recunoaştem meritele. Ce-ai primit până acum, am uitat? Acum câteva zile, la Ateneu, era unul care spunea c-ai merita ordinul de cavaler.

Taxiul sosi şi, spre marea încurcătură a lui Smiley, Lacon insistă să-şi strângă mâinile.

– George. Fii binecuvântat! Ai fost nemaipomenit! Suntem din acelaşi aluat, George! Amândoi suntem patrioţi, amândoi dăm, nu luăm. Bine pregătiţi pentru serviciile noastre. Devotaţi ţării. Trebuie să plătim pentru asta. Dacă Ann ar fi fost agentul tău, în loc să fie soţia ta, ai fi putut probabil s-o conduci foarte bine.

A doua zi după-amiază, ca urmare a unui telefon din partea lui Toby, care-l anunţa că „afacerea era gata să fie încheiată“, George Smiley plecă discret către Elveţia, folosind numele de cod Barraclough. De la aeroportul din Zürich luă autobuzul companiei Swissair către Berna şi se duse direct la hotelul Bellevue Palace. O clădire enormă şi somptuoasă, o atmosferă liniştită, eduardiană, de unde, în zilele însorite, se putea vedea departe, peste dealuri, către Alpii strălucitori, dar care în acea seară era învăluită într-o ceaţă groasă, de iarnă. Se gândise la nişte hoteluri mai modeste; se gândise să folosească una dintre locuinţele conspirative ale lui Toby. Dar Toby îl convinsese că Bellevue reprezenta cea mai bună alegere. Avea

câteva ieşiri, era central şi era primul loc din Berna unde cineva s-ar gândi să-l caute şi, ca atare, ultimul loc în care Karla, dacă l-ar fi căutat, s-ar fi aşteptat să-l găsească. Intrând în holul uriaş, Smiley avu senzaţia că pune piciorul pe puntea unui pachebot gol, în plină mare.

CAPITOLUL 21

Camera sa era un mic Versailles elveţian. Secreterul *bombé* avea incrustaţii de aramă şi o tăblie de marmură. O gravură reprezentându-l pe Childe Harold al Lordului Byron atârna deasupra patului dublu, desuet. Ceaţa de afară forma un zid cenuşiu. Despachetă şi coborî din nou la bar, unde un pianist mai în vârstă cânta un potpuriu de succes al anilor 1950, melodii care fuseseră preferatele lui Ann şi, fără îndoială, şi ale lui. Luă nişte brânză şi bău un pahar de Fendant, gândind: „*Acum.* Acum e începutul. De acum nu mai e cale de întoarcere, nu mai e loc de ezitări.“ La orele zece, îşi făcu drum în oraşul vechi, pe care-l iubea. Străzile erau pavate cu piatră cubică. Aerul îngheţat mirosea a castane coapte şi a trabucuri. Fântânile vechi înaintau către el prin ceaţă; casele medievale erau decorul unei piese în care el nu juca nici un rol. Intră pe sub arcade, mergând pe lângă galerii de artă şi magazine de antichităţi şi porţi destul de înalte ca să treci pe sub ele călare. La podul Nydegg se opri şi se uită la apa râului. „Atâtea nopţi, gândi el. Atâtea străzi care sunt tot aici.“ Se gândi la Hesse.

> Această ciudată plimbare prin ceaţă... nici un copac nu-l cunoaşte pe celălalt.

Ceaţa îngheţată se rotea în vălătuci, jos, la suprafaţa apei; către deversor, undele căpătau străluciri crem-gălbui.

Un Volvo break portocaliu se opri în spatele său, o maşină cu număr de Berna, care, pentru o clipă, stinse farurile. În timp ce Smiley se apropia de ea, portiera din dreapta se deschise din interior, iar la lumina plafonierei îl văzu pe Toby Esterhase la volan, iar pe bancheta din spate zări o femeie cu aspect sever, în uniformă de menajeră berneză, care sălta un copil pe genunchi. „Îi foloseşte drept acoperire“, gândi Smiley. Pentru ceea ce pândarii numeau siluetă. Porniră din loc, iar femeia începu să-i vorbească copilului. În germana ei elveţiană se simţea o notă de permanentă indignare.

– Uită-te la macaralele de colo, Eduard... Acum trecem pe lângă vizuina ursului, Eduard... Uite, Eduard, un tramvai...

Pândarii sunt întotdeauna nemulţumiţi; asta-i soarta fiecărui voaiorist. Dădea din mâini, indicându-i copilului orice. „O seară în familie, domnule inspector, spunea scenariul. Vizităm oraşul în frumoasa noastră maşină Volvo portocalie, domnule inspector. Mergem acasă.“ Iar bărbaţii, fireşte, domnule inspector, aşezaţi în faţă.

Intraseră în Elfenau, ghetoul diplomaţilor din Berna. Prin ceaţă, Smiley zări grădinile stufoase, albite de brumă, şi porticurile verzi ale vilelor. În lumina farurilor văzu o plăcuţă de alamă, pe care stătea scris numele unui stat arab, şi doi bodyguarzi de pază. Trecură pe lângă o biserică anglicană şi pe lângă câteva terenuri de tenis. Se angajaseră pe o şosea flancată de fagi fără frunze. Luminile străzilor atârnau printre ramurile lor ca nişte baloane albe.

– Numărul 18 se află la cinci sute de metri mai departe, pe stânga, murmură Toby. Grigoriev şi soţia sa ocupă parterul.

Conducea încet, folosind drept scuză ceaţa.

– Aici locuiesc oameni foarte bogaţi, Eduard! îngână femeia în spatele lor. Toţi din alte ţări.

– Majoritatea celor de după Cortina de Fier locuiesc în Muri, nu în Elfenau, continuă Toby. E-o adevărată comună. Fac totul în grup. Cumpără în grup, se plimbă în grup, fac tot ce vrei în grup. Familia Grigoriev e altfel. Acum trei luni s-au

mutat din Muri pentru a închiria acest apartament cu titlu personal. Trei mii cinci sute pe lună, George, şi îi plăteşte personal proprietarului.

– Bani gheaţă?

– Lunar, în bancnote de o sută.

– Cum sunt plătiţi ceilalţi angajaţi ai ambasadei?

– Din contul Misiunii. Dar nu Grigoriev. Grigoriev este o excepţie.

O patrulă de poliţie îi depăşi încet, ca o barjă; Smiley văzu cele trei capete din interior întorcându-se către ei.

– Uite, Eduard, Poliţia! strigă femeia şi încercă să-l determine pe copil să le facă cu mâna.

Toby, de asemenea, avea grijă să nu se oprească din vorbit.

– Băieţii de la Poliţie sunt îngrijoraţi din cauza bombelor. Ei cred că palestinienii vor arunca totul în aer. Asta e şi bine, şi rău pentru noi, George. Dacă suntem neîndemânatici, Grigoriev poate să spună că suntem îngeri protectori locali. Dar asta nu ţine la Poliţie. La o sută de metri, George. Uită-te după un Mercedes negru în curtea din faţă. Restul personalului foloseşte parcul de maşini al ambasadei. Dar nu Grigoriev. Grigoriev conduce propriul său Mercedes.

– Când l-a cumpărat? întrebă Smiley.

– Acum trei luni, de ocazie. În acelaşi timp când s-a mutat din Muri. A fost un mare salt înainte pentru el, George. Ca la o aniversare, atâtea lucruri. Maşină, casă, promovare de la secretar I la consilier.

Era o vilă acoperită cu stuc, plasată într-o grădină mare, care din cauza ceţii părea să nu se mai termine. Într-un bovindou din faţă, Smiley zări o lumină aprinsă în spatele perdelelor. În grădină era un tobogan de copii şi ceea ce părea a fi o piscină fără apă. Pe aleea de pietriş staţiona un Mercedes negru, cu număr de corp diplomatic.

– Toate maşinile Ambasadei sovietice au numere care se termină cu 73, spuse Toby. Ale englezilor, cu 72. Grigorieva a obţinut permisul de conducere acum două luni. În ambasadă

sunt doar două femei care au permis de conducere. Ea e una din ele şi conduce îngrozitor, George! Şi când spun îngrozitor, aşa e.

– Cine ocupă restul casei?

– Proprietarul. Un profesor de la Universitatea din Berna, un ticălos. Cu câtva timp în urmă, Verii l-au abordat, i-au spus că ar dori să instaleze câteva microfoane la parter şi i-au propus bani. Profesorul a luat banii şi i-a turnat la Bundespolizei în calitatea lui de bun cetăţean. Bundespolizei s-a speriat. A promis Verilor să se uite în altă parte în schimbul dreptului de a vedea şi ei produsul. Operaţiunea a fost abandonată. Se pare că Verii nu erau prea interesaţi de Grigoriev, era doar o acţiune de rutină.

– Unde sunt copiii lui Grigoriev?

– La Geneva, la Şcoala Misiunii sovietice, la internat săptămânal. Vin acasă vinerea seara. La sfârşit de săptămână, familia face excursii. Se zbenguiesc prin pădure, fac schi fond, joacă badmington. Culeg ciuperci. Grigorieva e nebună după aer liber. S-au apucat şi de mers pe bicicletă, adăugă el cu o privire scurtă.

– Grigoriev îşi însoţeşte familia în aceste excursii?

– Sâmbăta lucrează, George, şi, sunt sigur, o face doar ca să scape de ei.

Toby avea idei fixe în legătură cu căsnicia lui Grigoriev, observă Smiley. Se întrebă dacă nu era un ecou al propriei vieţi conjugale a lui Toby.

Părăsiseră şoseaua, apucând-o pe un drum lateral.

– Ascultă, George, spuse Toby, referindu-se tot la sfârşiturile de săptămână ale lui Grigoriev. Pândarii îşi imaginează unele lucruri. Aşa şi trebuie. E meseria lor. E o fată care lucrează la Serviciul Vize. Brunetă şi, pentru o rusoaică, atrăgătoare. Băieţii îi spun „micuţa Nataşa“. Are alt nume, dar pentru ei e Nataşa. Sâmbăta vine la ambasadă să lucreze. De vreo două, trei ori, Grigoriev a dus-o acasă în Muri. Am făcut nişte fotografii bunicele. S-a dat jos din maşină în apropierea

apartamentului ei şi a mers pe jos ultimii cinci sute de metri. De ce? Altă dată a dus-o aiurea, doar ca să se învârtă cu maşina în jurul Gurtenului, dar au stat de vorbă în tihnă. Poate că băieţii îşi doresc să fie aşa din cauza Grigorievei. Le place tipul, George. Ştii cum sunt pândarii. E tot timpul o chestiune de dragoste şi de ură. Îl plac.

Puse frână. Luminile unei cafenele mici licăreau prin ceaţă. În curte staţiona un Citroën verde, cu număr de Geneva. Pe bancheta din spate erau îngrămădite cutii de carton, ca nişte mostre. La capătul antenei atârna o coadă de vulpe. Sărind din maşină, Toby deschise portiera fragilă şi-l instală pe Smiley pe scaunul din dreapta. Apoi îi dădu o pălărie moale, pe care acesta şi-o puse pe cap. Toby îşi alesese pentru sine o căciulă de blană rusească. Plecară mai departe, iar Smiley o văzu pe matroana berneză urcându-se la volanul acelui Volvo portocaliu pe care tocmai îl abandonaseră. Copilul le făcea gesturi cu mâna prin luneta din spate.

– Ce face lumea? întrebă Smiley.

– Grozav. Frământă pământul sub picioare, George. Fiecare dintre ei. Unul din fraţii Sartor are un puşti bolnav şi a fost nevoit să se reîntoarcă acasă, la Viena. Asta aproape că i-a frânt inima. Altfel, grozav. Eşti Numărul Unu pentru ei. Ăsta care vine din dreapta e Harry Slingo. Ţi-l aminteşti pe Harry? Era partenerul meu pe vremea când eram la Acton.

– Am citit undeva că fiul său a obţinut o bursă la Oxford, spuse Smiley.

– La fizică. Wadham, Oxford. Băiatul e un geniu. Priveşte drept înainte, George, nu întoarce capul.

Trecură pe lângă o utilitară albastră, pe care era vopsit cu litere neregulate *Auto-Schnelldienst* şi la volanul căreia moţăia un şofer.

– Cine e în spate? întrebă Smiley când se îndepărtară.

– Pete Lusty, fostul vânător de scalpuri. Băieţii ăştia o duc foarte rău, George. Fără muncă, fără acţiune. Pete s-a înscris

în armata rhodeziană. A omorât câţiva tipi, nu i-a păsat, s-a întors. Nu-i de mirare că te iubesc.

Trecură din nou pe lângă locuinţa lui Grigoriev. O lumină ardea la celălalt geam.

– Familia Grigoriev se culcă devreme, spuse Toby cu un soi de respect.

În faţa lor era parcată o limuzină cu număr consular de Zürich. La volan, un şofer citea o carte de duzină.

– Ăsta este Canada Bill, explică Toby. Grigoriev pleacă de acasă, o ia la dreapta, îl depăşeşte pe Pete Lusty. O ia la stânga, trece pe lângă Canada Bill. Sunt băieţi buni, foarte vigilenţi.

– Cine-i în spatele nostru?

– Fetele Meinertzhagen. Cea mare s-a măritat.

Ceaţa groasă făcea ca înaintarea lor să fie discretă şi silenţioasă. Coborâră o pantă dulce, trecând, în dreapta lor, pe lângă reşedinţa ambasadorului britanic, cu un Rolls-Royce parcat pe alee. Drumul făcea la stânga, iar Toby îl urmă. Când viră, maşina din spate îi depăşi aprinzând farurile. La lumina lor, Smiley putu să vadă o înfundătură plină de pomi, închisă de două porţi înalte, păzite pe dinăuntru de un grup mic de oameni. Nu se putea zări nimic altceva din cauza copacilor.

– Bun venit la Ambasada sovietică, George, spuse Toby foarte încet. Douăzeci şi patru de diplomaţi, cincizeci de alţi angajaţi: cifrori, dactilografe, câţiva şoferi foarte proşti, toţi locuind aici. Serviciul Comercial se află în altă clădire, pe Schanzeneckstrasse nr. 17. Grigoriev vine foarte des în vizită aici. La Berna avem şi reprezentanţe ale agenţiilor TASS şi NOVOSTI, cuprinzând în majoritate agenţi. Rezidenţa-mamă se află la Geneva, acoperire Naţiunile Unite, cam două sute. Aici, mai nimic: vreo doisprezece, cincisprezece, cel mult. Se mai înmulţesc ei, dar încet. Consulatul este instalat în spatele ambasadei. Pătrunzi acolo printr-o poartă în gard, ca la un local unde se fumează opiu sau ca la o casă de curve. Au o cameră de televiziune cu circuit închis pe alee şi în sala de aşteptare. Încearcă o dată să ceri viză.

– Cred că mă voi abţine, mulţumesc, spuse Smiley şi Toby izbucni într-unul din rarele lui râsete.

– Parcul ambasadei, spuse Toby, în timp ce farurile măturau o pădurice care cobora în pantă, la dreapta. Aici joacă Grigorieva volei şi le dă copiilor lecţii de învăţământ politic. George, pe cuvânt, e o femeie despre care nu ştii ce să crezi. Se ocupă de grădiniţa ambasadei, de orele de îndoctrinare, de clubul de ping-pong, de echipa feminină de badmington. Femeia asta are o mână băgată în toate. Dacă nu mă crezi pe cuvânt, ascultă ce spun băieţii despre ea.

În timp ce ieşeau din fundătură, Smiley îşi ridică ochii către geamul de sus al casei de pe colţ şi văzu lumina stingându-se, apoi aprinzându-se din nou.

– Acesta este Pauli Skordeno, care ne adresează un „Bun venit la Berna“, spuse Toby. Am reuşit să închiriem etajul de sus săptămâna trecută. Pauli e corespondent al Agenţiei Reuters. I-am făcut chiar şi o legitimaţie de presă falsă, cărţi de credit pentru telegrame, tot ce are nevoie.

Toby parcase lângă Thunplatz. Într-un turn, un orologiu modern bătea orele unsprezece. Cădea o ninsoare măruntă, însă ceaţa nu se dispersase. Pentru o clipă, nici unul din cei doi nu scoase o vorbă.

– Ziua de azi este edificatoare pentru săptămâna trecută. Săptămâna trecută a fost edificatoare pentru săptămâna precedentă, George, spuse Toby. Fiecare joi e la fel. După orele de lucru, Grigoriev îşi duce Mercedesul la garaj, îi face plinul, îi pune ulei, controlează bateria, cere o chitanţă. Se duce acasă. La şase, puţin mai târziu, o maşină a ambasadei se opreşte în faţa casei; din ea coboară Kraski, curierul obişnuit de joi de la Moscova. Singur. E un tip foarte dificil. Un profesionist. În alte situaţii, Kraski nu se duce nicăieri fără însoţitorul său, Bogdanov. Zboară împreună cu avionul, fac împreună pe curierul, mănâncă împreună. Dar pentru a-l vizita pe Grigoriev, Kraski rupe rândurile şi se duce singur. Stă o jumătate de oră, pleacă din nou. De ce? Nu este un lucru nor-

mal pentru un curier, George. E foarte periculos dacă nu beneficiază de sprijinul de care are nevoie, crede-mă!

– Şi atunci, ce crezi despre Grigoriev, Toby? întrebă Smiley. Ce-i cu el?

Toby făcu semnul său evaziv cu palma deschisă.

– Nu se poate spune că Grigoriev ar fi un agent bine instruit. Nu e de meserie; de fapt, este o adevărată catastrofă. Dar nici diplomat de carieră nu e. E o corcitură, George.

„Aşa era şi Kirov“, gândi Smiley.

– Crezi că avem destule în legătură cu el? întrebă Smiley.

– Din punct de vedere tehnic, nici o problemă. Banca, falsa identitate, chiar şi micuţa Nataşa. Din punct de vedere tehnic, avem un careu de aşi.

– Şi crezi că se va lăsa prăjit, spuse Smiley mai mult ca o confirmare, decât ca o întrebare.

În întuneric, Toby îşi suci din nou palma, când spre dreapta, când spre stânga.

– Să prăjeşti pe cineva, George, comportă întotdeauna un risc. Ştii ce vreau să spun? Pe unii îi apucă eroismul şi doresc să moară pentru patria lor. Alţii se întorc pe partea cealaltă şi stau cuminţi până în momentul în care pui mâna pe ei. Şi mai sunt unii cărora li se stârneşte încăpăţânarea. Ştii ce vreau să spun?

– Da. Da, cred că da, zise Smiley şi-şi aminti din nou episodul de la Delhi şi faţa tăcută care-l urmărea prin fumul de ţigară.

– Ia-o încet, George. De acord? Trebuie să te odihneşti şi tu din când în când.

– Noapte bună, spuse Smiley.

Prinse ultimul tramvai spre centru. În momentul în care ajunse la Bellevue cădea o ninsoare deasă. Fulgi mari, rotindu-se în lumina galbenă, prea uzi ca să se aşeze. Îşi puse ceasul deşteptător să sune la şapte.

CAPITOLUL 22

Tânăra căreia i se spunea Alexandra se trezise exact cu o oră înainte de adunarea de dimineață, dar când auzi clopoțelul își trase imediat genunchii la piept, pe sub cămașa de noapte din bumbac, strânse puternic din pleoape și își jură că mai dormea încă. Un copil care avea nevoie de odihnă. Clopoțelul care anunța adunarea, ca și deșteptătorul lui Smiley, sunase la ora șapte, dar, încă de la șase, Alexandra auzise bătăile orologiilor din vale, întâi la catolici, apoi la protestanți, apoi la Primărie, și nu crezu în nici unul dintre ele. Nu credea în acest Dumnezeu, nici în alt Dumnezeu și cel mai puțin în târgoveții cu fețele lor de măcelari, care la sărbătoarea anuală stătuseră în poziție de drepți, cu burțile lor mari înainte, în timp ce corul pompierilor lălăia, în dialect, cântece patriotice.

Știa despre sărbătoarea anuală, pentru că era una dintre rarele Expediții Autorizate și de curând i se acordase, ca un privilegiu – primul de care avusese parte – permisiunea de a asista și ea la festivitate, care, spre marele ei amuzament, era dedicată celebrării cepei. Stătuse în picioare între sora Ursula și sora Beatrice și știa că amândouă erau în alertă pentru cazul în care ar fi încercat să fugă sau ar fi lăsat-o nervii și ar fi apucat-o vreo criză. Ascultase timp de o oră cuvântări după cuvântări, care de care mai serbede, apoi o altă oră de cântece în acompaniamentul unei muzici marțiale plicticoase, executată de către orchestra de suflători. Urmase defilarea sătenilor – în costume populare, ducând funii de ceapă agățate pe bețe

lungi –, condusă de către stegarul satului, care, în celelalte zile ale anului, aducea laptele până la ghereta paznicului ori, dacă putea să se strecoare, până la uşa azilului, sperând să vadă vreo fată la fereastră; sau poate că Alexandra era cea care încerca să-l zărească.

După ce ceasurile satului bătură de şase, Alexandra, înfundată adânc, adânc în pat, se hotărî să numere minutele până în vecii vecilor. În rolul de copil pe care şi-l autoimpusese, numără fiecare secundă în şoaptă: „o mie *unu,* o mie *doi*". La ora şase şi douăsprezece minute, potrivit calculelor ei de copil, auzi bicicleta cu motor a Maicii Felicia, pârţâind în jos pe alee la întoarcerea de la liturghia de dimineaţă, anunţând pe toată lumea că Felicia-Felicia... pârţ-pârţ... şi nimeni alta... pârţ-pârţ... era Supraveghetoarea-Şefă şi Deschizătoarea Oficială a Zilei; nimeni alta... pârţ-pârţ... nu se ridica la înălţimea ei. Lucru caraghios, căci adevăratul ei nume nici măcar nu era Felicia; şi-l alesese pe acesta faţă de celelalte călugăriţe. Adevăratul ei nume, îi spusese ea Alexandrei în taină, era Nadejda, însemnând „speranţă". Aşa că Alexandra îi spusese la rândul său Feliciei că adevăratul ei nume era Tatiana şi nicidecum Alexandra. Alexandra era un nume *nou,* explicase ea, pe care trebuia să-l poarte în mod special în Elveţia. Însă Felicia-Felicia îi spusese sec să nu se prostească.

După sosirea Maicii Felicia, Alexandra îşi trase cearşaful alb până la ochi şi hotărî că timpul nu trecea deloc şi că ea se afla în pragul alb al unui iad de copil, unde totul era lipsit de umbre, până şi Alexandra, până şi Tatiana. Becuri albe, pereţi albi, tăblii de paturi de fier albe. Radiatoare albe. Prin geamurile înalte, munţi albi proiectaţi pe un cer alb.

„Doctor Rüedi, gândi ea, iată un nou vis pentru următoarea noastră mică conversaţie de joi; sau o fi marţi?

Ascultă cu atenţie, doctore. Vorbeşti destul de bine ruseşte? Câteodată pretinzi că înţelegi mai mult decât este adevărat. Foarte bine, încep. Numele meu este Tatiana şi stau aici în picioare, în cămaşa mea albă de noapte, în faţa peisajului

alpin alb, încercând să scriu pe chipul muntelui, cu o cretă albă a Maicii Felicia-Felicia, al cărei nume adevărat este Nadejda. Nu port nimic pe dedesubt. Pretinzi că nu-ţi pasă de lucrurile astea, dar, când îţi vorbesc despre felul în care îmi iubesc trupul, îmi dai mare atenţie, nu-i aşa, doctore Rüedi? Mâzgălesc cu creta pe chipul muntelui. Strivesc vârful cretei ca pe un muc de ţigară. Mă gândesc la cele mai murdare vorbe pe care le ştiu – da, doctore Rüedi, cuvântul *acesta*, cuvântul *acela* –, dar mi-e teamă că vocabularul dumneavoastră rus nu le cuprinde. Încerc să le scriu şi pe acestea, dar în alb pe alb. Ce impact credeţi că poate provoca o fetiţă, vă întreb, doctore?

Doctore, este îngrozitor! Nu trebuie să aveţi niciodată visele mele. Ştiţi că am fost cândva o curvă, pe care o chema Tatiana? Că nu pot face nici un rău? Că pot da foc lucrurilor, chiar mie, că pot să ponegrez statul *şi totuşi* înţelepţii de la conducere să nu mă pedepsească? În schimb, mă lasă să plec pe uşa din dos: ‹‹Du-te, Tatiana, du-te››, ştiaţi asta?“

Auzind paşi pe coridor, Alexandra se înfundă şi mai adânc între cearşafuri. „O duc la toaletă pe mica franţuzoaică“, gândi ea. Franţuzoaica era cea mai frumoasă fată de acolo. Alexandra o iubea; o iubea pentru că era frumoasă. Cu această frumuseţe învingea întregul sistem. Chiar atunci când o puneau în cămaşă de forţă pentru că zgâriase, pentru că murdărise sau spărsese ceva, chipul ei de înger se uita la ei ca una dintre icoanele lor. Chiar şi atunci când purta cămaşa de noapte fără forme, fără nasturi, sânii o ridicau ca pe o punte vârtoasă şi nimeni nu putea face nimic, nici chiar cei mai geloşi, nici chiar Felicia-Felicia, al cărei nume secret era Speranţa, pentru a o împiedica să arate ca o stea de cinematograf. Chiar şi atunci când îşi smulgea şi îşi rupea hainele de pe ea, până şi călugăriţele o priveau, cu un fel de groază, pline de invidie. Doar americanca o mai egalase în frumuseţe, dar fusese dusă de acolo, era prea rea. Franţuzoaica era şi ea destul de rea, atunci când o apucau crizele şi se dezbrăca în

pielea goală, își tăia venele sau avea accese de furie împotriva Maicii Felicia-Felicia, dar nu suporta comparație cu americanca, atunci când aceasta din urmă plecase. Surorile fuseseră nevoite să-l aducă pe Kranko din ghereta paznicului s-o țină la pământ pentru a putea fi sedată. Se văzuseră obligate atunci să închidă întreaga aripă a infirmeriei, dar, după ce fusese luată de ambulanță, parcă ar fi fost un doliu în familie, iar sora Beatrice plânsese în timpul tuturor rugăciunilor de seară. Ulterior, când Alexandra o forțase să vorbească, ea i se adresase pe numele de alint, Sașa, semn sigur al amărăciunii ei.

– Americanca s-a dus la Untersee, bâiguise ea printre lacrimi, când Alexandra o forțase să-i spună. O, Sașa, promite-mi că n-ai să te duci niciodată la Untersee!

Tot așa cum, în viața la care nu avea voie să facă aluzie, o imploraseră: „Tatiana, nu fă lucrurile astea nebunești și primejdioase!“

După aceea, Untersee devenise teroarea cea mai îngrozitoare pentru Alexandra, o amenințare care o amuțea întotdeauna, chiar și atunci când era deosebit de violentă: „Dacă ești rea, te vei duce la Untersee, Sașa! Dacă-l ațâți pe doctorul Rüedi, dacă-ți ridici fusta și-ți pui picior peste picior în fața lui, Maica Felicia va fi nevoită să te trimită la Untersee. Ssst, dacă nu taci, te vor trimite la Untersee“.

Zgomotul pașilor reveni pe coridor. Franțuzoaica era luată pentru a fi îmbrăcată. Uneori se opunea și sfârșea în cămașa de forță. Câteodată, era trimisă Alexandra să o calmeze, iar ea făcea acest lucru periind fără încetare părul franțuzoaicei, fără să vorbească, până când fata se destindea și începea să-i sărute mâinile. Atunci Alexandra era luată de acolo, pentru că dragostea nu se afla, nu se afla, *nu* era prevăzută în programa de învățământ.

Ușa se deschise brusc, iar Alexandra auzi vocea curtenitoare a Maicii Felicia-Felicia, care o necăjea ca o dădacă bătrână dintr-o piesă rusească:

– Saşa! Trebuie să te scoli imediat! Saşa, trezeşte-te imediat! Saşa, trezeşte-te! Saşa!

Făcu un pas înainte. Alexandra se întrebă dacă îi va trage aşternutul de pe ea şi dacă o va pune cu forţa pe picioare. Maica Felicia putea să fie dură ca un soldat, în pofida sângelui ei albastru. Nu era un tiran, dar vorbea fără menajamente şi putea fi uşor provocată.

– Saşa, vei întârzia la micul dejun. Celelalte fete se vor uita la tine, vor râde şi vor spune că noi, tâmpiţii ăştia de ruşi, întârziem întotdeauna. Saşa? Saşa, vrei să pierzi rugăciunea? Dumnezeu se va mânia pe tine, Saşa! Va fi trist şi va plânge. S-ar putea să se gândească cum să te pedepsească.

„Saşa, vrei să mergi la Untersee?“

Alexandra strânse şi mai tare din pleoape. „Am şase ani şi am nevoie de somn, Maică Felicia. Doamne, fă-mă să am cinci ani, Doamne, fă-mă să am patru ani. Am trei ani şi am nevoie de somn, Maică Felicia.“

– Saşa, ai uitat că astăzi este ziua ta specială? Saşa, ai uitat că azi îţi vine *vizitatorul?*

„Doamne, fă-mă de doi ani, Doamne, fă-mă de un an, Doamne, fă-mă nimic şi nenăscută. Nu, n-am uitat de vizitatorul meu, Maică Felicia. Mi-am amintit de vizitatorul meu înainte de a mă duce la culcare. L-am visat, nu m-am gândit la nimic altceva de când m-am trezit. Dar, Maică Felicia, nu-l vreau pe vizitatorul meu astăzi, nici astăzi, nici într-o altă zi. Nu pot, nu pot trăi minciuna, nu ştiu cum, şi de aceea nu voi, nu voi, nu *voi* lăsa ziua să înceapă!“

Ascultătoare Alexandra se dădu jos din pat.

– *Aşa,* spuse Maica Felicia şi-i dădu un sărut distrat înainte de a se repezi pe coridor strigând „Iar aţi întârziat! Iar aţi întârziat!“ şi plesnind din palme – „Uş, uş!“ – cum ar fi făcut cu nişte găini tâmpite.

CAPITOLUL 23

Călătoria cu trenul până la Thun dură o jumătate de oră şi de la gară Smiley se lăsă dus de paşi, uitându-se la vitrinele magazinelor, făcând mici ocoluri. „Unii indivizi devin eroi şi doresc să moară pentru patria lor, gândi el... Când sunt prăjiţi, oamenilor li se stârneşte încăpăţânarea." Se întrebă ce anume i-ar stârni lui.

Era o zi pustie, de o albeaţă sumbră. Puţinii trecători păreau nişte umbre încete în ceaţă, iar vapoarele de pe lac erau îngheţate în dane. Din când în când, albeaţa se spărgea suficient pentru a lăsa să se zărească un castel, un copac, o frântură din zidul oraşului. Apoi se închidea din nou peste ele. Zăpada mai zăcea printre pietrele pavajului sau în crăcanele copacilor noduroşi ai staţiunii. Puţinele maşini rulau cu farurile aprinse, iar pneurile plescăiau prin zloată. Singurele culori erau în vitrine: ceasuri de aur, costume de schi ca nişte drapele naţionale. „Fii acolo cel mai devreme la ora unsprezece", îi spusese Toby. Şi unsprezece este prea devreme, George, ei nu vor ajunge înainte de douăsprezece." Era de-abia zece şi jumătate, dar dorea să aibă timp, voia să facă turul oraşului înainte de a se instala; timp, cum ar spune Enderby, pentru a-şi alinia ţintele. Pătrunse într-o stradă strâmtă şi văzu castelul ridicându-se drept deasupra lui. Arcada deveni un trotuar, apoi o scară, apoi o pantă abruptă, şi el continua să urce. Trecu de o Ceainărie Engleză, un Bar American, un local de noapte ce se chema Oasis, fiecare cu

numele scrise pe firme în ortografii desuete, fiecare în străluciri de neon, fiecare o copie igienizată a unui original pierdut. Dar nu-i puteau distruge dragostea pentru Elveţia. Ajunse într-o piaţetă şi văzu banca, cea pe care o căuta, şi, chiar peste drum, micul hotel, exact aşa cum îl descrisese Toby, cu cafeneaua-restaurant la parter şi cazarma lui de camere deasupra. Văzu maşina galbenă de poştă, oprită fără ruşine într-un loc în care parcarea era interzisă şi ştia că era postul fix al lui Toby. Esterhase avea de-o viaţă încredere în maşinile poştale; le fura oriunde se ducea, susţinând că nimeni nu le observa sau că nimeni nu şi le reamintea. Îi pusese numere noi de înmatriculare, dar arătau mai vechi decât maşina. Smiley traversă piaţeta. Pe uşa băncii era un aviz care anunţa: „DESCHIS DE LUNI PÂNĂ JOI ÎNTRE 7.45–17, VINERI ÎNTRE 7.45–18.15".

– Lui Grigoriev îi place ora prânzului, pentru că la Thun nimeni nu-şi pierde pauza de masă pentru a se duce la bancă, îi explicase Toby. El ia liniştea drept securitate, George. Locuri goale, ore goale, Grigoriev sare atât de mult în ochi încât devine stânjenitor.

Trecu o pasarelă. Era unsprezece fără zece. Traversă strada şi se îndreptă spre micul hotel cu vedere perfectă către banca lui Grigoriev. Tensiune în vid, gândi el, ascultând zgomotul propriilor paşi şi clipocitul apei ce se scurgea din jgheaburi; oraşul era în sezon mort şi în afara timpului. „A prăji pe cineva, George, reprezintă întotdeauna un risc. Cum ar proceda Karla? se întrebă el. Ce ar face absolutismul din ceea ce noi înşine nu facem?" Lui Smiley nu-i veni nimic în minte, în afară de răpire pur şi simplu. „Karla ar strânge informaţii operative, gândi el, apoi ar aborda obiectivul, riscând." Împinse uşa cafenelei, iar aerul cald îl izbi suspinând. Se îndreptă către o masă de lângă fereastră, cu un cartonaş pe care scria „REZERVAT".

– Îl aştept pe domnul Jacobi, îi spuse el fetei.

Ea dădu din cap dezaprobator, evitându-i privirea. Chelnerița avea o paloare monahală și era total lipsită de expresie. Comandă o cafea cu frișcă la pahar, dar ea îi spuse că dacă o dorea la pahar trebuia să ia și un rachiu.

– Atunci, să fie la ceașcă, zise el, capitulând.

Ce i-o fi venit să o ceară la pahar?

Tensiune în vid, se gândi el din nou, privind împrejur. Riscul în locurile unde nu există nimic.

Cafeneaua era în modernul stil vechi elvețian. Lănci de plastic încrucișate atârnau pe stâlpi cu stuc. De la niște difuzoare ascunse se auzea o muzică inofensivă; o voce încrezătoare transmitea anunțuri în diverse limbi. Într-un colț, patru bărbați jucau o partidă tăcută de cărți. Se uită pe fereastră către piațeta pustie. Începuse să plouă iar, transformând albul în cenușiu. Un băiat trecu pe o bicicletă, purtând un fes roșu de lână, iar fesul dispăru în josul străzii ca o torță și se stinse în ceață. Ușile băncii erau duble, observă el, comandate electronic. Se uită la ceas. Unsprezece și zece. Sertarul de bani al tejghelei hârșâi. Un fierbător de cafea țiui. Jucătorii împărțeau din nou cărțile. Pe pereți erau agățate farfurii de lemn: perechi ce dansau în costume naționale. La ce se mai putea uita? Lămpile erau din fier forjat, dar lumina venea de la un șir de tuburi fluorescente de pe plafon și era foarte supărătoare. Se gândi la Hong Kong, cu berăriile lui bavareze la etajul cincisprezece, același sentiment de așteptare a unor explicații care nu se dădeau niciodată. „Și astăzi este doar pregătirea, se gândi el: astăzi nici măcar nu se face abordarea.“ Se uită din nou la bancă. Nu intra nimeni, nu ieșea nimeni. Își aminti că așteptase întreaga viață ceva ce nu mai putea defini: să-i zicem hotărâre. Și-o aminti pe Ann, rememoră ultima lor plimbare. Hotărâre în vid. Auzi scârțâind un scaun, văzu mâna lui Toby întinsă către el, ca elvețienii, pentru a i-o strânge, și figura luminoasă a acestuia strălucind ca și cum venea după o alergare.

– Grigoriev şi nevastă-sa au părăsit locuinţa lor din Elfenau acum cinci minute, spuse el încet. Conduce Grigorieva. Mai mult ca sigur că vor muri înainte de a ajunge aici.

– Şi bicicletele? întrebă Smiley îngrijorat.

– Ca de obicei, spuse Toby, trăgându-şi un scaun.

– Săptămâna trecută a condus tot ea?

– Şi cea de dinainte. Grigorieva insistă. George, vreau să-ţi spun că femeia asta e un monstru.

Fata îi aduse o cafea pe care nu o comandase.

– Săptămâna trecută l-a ridicat efectiv pe Grigoriev de la volan, apoi a ciocnit maşina de stâlpul porţii, înfundându-i aripa. Pauli şi Canada Bill râdeau atât de mult şi de tare, încât am crezut că avem paraziţi în microfoane. Puse o mână prietenoasă pe umărul lui Smiley. Ascultă, va fi o zi frumoasă. Crede-mă. Lumină bună, aranjamente bune, tot ce ai de făcut e să stai confortabil şi să savurezi spectacolul.

Telefonul sună şi fata strigă:

– *Herr* Jacobi!

Toby se apropie liniştit de tejghea. Ea îi dădu receptorul şi roşi după ce el îi şopti ceva la ureche. Bucătarul ieşi din bucătărie cu băieţelul său:

– *Herr* Jacobi!

Crizantemele de pe masa lui Smiley erau din plastic, dar cineva pusese apă în vază.

– *Ciao,* spuse Toby vesel în receptor şi reveni la masă. Toată lumea este pe poziţie, toată lumea este fericită, anunţă el cu satisfacţie. Mănâncă ceva, hai! Distrează-te, George! Suntem în Elveţia.

Toby ieşi vesel în stradă. *„Savurează spectacolul,* îşi spuse Smiley. E adevărat. Eu l-am scris, Toby l-a produs şi tot ceea ce pot face acum este să privesc. Nu, se corectă el în gând: Karla l-a scris." Şi asta îl îngrijora câteodată foarte mult.

Două fete în costume de autostopiste intrau prin uşile duble ale băncii. Nu trecu nici o clipă şi Toby le urmă. „Înţeasă banca, gândi Smiley. Câte un tip la fiecare ghişeu.

Câte doi chiar." După Toby, urmă un cuplu de tineri, braţ la braţ, apoi o femeie îndesată, cu două sacoşe. Maşina galbenă a Poştei nu se mişcase: nimeni nu se atinge de o maşină a Poştei. Remarcă o cabină telefonică şi două siluete înghesuite înăuntru, probabil pentru a se adăposti de ploaie. Două persoane sar mai puţin în ochi decât una singură, se spune la Sarratt, iar trei sunt şi mai puţin evidente decât o pereche. Trecu un autobuz pentru turişti, gol. Un ceas bătu orele douăsprezece şi, exact în momentul acela, din ceaţă apăru un Mercedes negru, cu luminile, la faza scurtă, strălucind pe pavaj. Apropiindu-se neîndemânatic de bordură, se opri în faţa băncii, cam la doi metri de maşina poştală a lui Toby. „Numerele maşinilor Ambasadei sovietice se termină cu 73, spusese Toby. Ea îl lasă acolo şi înconjoară cvartalul de case de câteva ori, până când iese." Dar astăzi, pe vremea asta îngrozitoare, cei doi Grigoriev hotărâseră, după câte se pare, să sfideze legile de staţionare şi cele ale lui Karla însuşi şi să se bizuie pe numerele lor de corp diplomatic ca să evite orice fel de complicaţii. Portiera din dreapta se deschise şi o persoană îndesată, într-un costum închis la culoare şi cu ochelari se repezi la uşa de intrare a băncii, cu o servietă în mână. Smiley de-abia avu timp să bage de seamă părul cărunt şi des şi ochelarii fără rame din fotografiile lui Grigoriev, înainte ca un camion să-i obtureze vederea. Când camionul porni din nou, Grigoriev dispăruse, iar Smiley văzu clar trupul voluminos al Grigorievei, cu părul ei roşu şi cu aerul sever de instructor de şcoală auto, şezând singură, în faţa volanului. „George, crede-mă, e o femeie foarte surprinzătoare." Văzând-o acum, cu fălcile strânse, cu o privire rea, Smiley se simţea, pentru întâia oară, în măsură, chiar dacă o făcea cu prudenţă, să împărtăşească optimismul lui Toby. Dacă frica era accesoriul esenţial într-o acţiune reuşită de prăjire, Grigorieva era, mai mult ca sigur, cineva care putea să inspire frică.

Acum, Smiley îşi închipui scena care se juca în interior, exact aşa cum o plănuiseră el şi Toby. Banca era mică, o

echipă de şapte fiind destul de mare ca să provoace înghesuială. Toby îşi deschisese un cont personal: *Herr* Jacobi, câteva mii de franci. Toby va sta în faţa unui ghişeu şi-l va ocupa cu tranzacţii mărunte. Ghişeul de schimb valutar nu constituia nici el vreo problemă. Doi dintre oamenii lui Toby, înarmaţi cu tot felul de bancnote străine, puteau să-l ţină ocupat câteva minute bune. Îşi imagină haiul pe care-l făcea Toby, obligându-l pe Grigoriev să ridice vocea. Şi le imagină pe cele două autostopiste interpretându-şi rolul lor, în duet, cu un rucsac aruncat neglijent la picioarele lui Grigoriev, înregistrând tot ceea ce spunea casierul, precum şi camerele ascunse, care fotografiau din sacoşă, din rucsacuri, din serviete, din saci de dormit sau de oriunde erau vârâte. „E ca un pluton de execuţie, George, îi explicase Toby, când Smiley îşi exprimase îngrijorarea în legătură cu declicul aparatelor. Toţi aud zgomotul, în afară de victimă."

Uşile băncii se deschiseră. Apărură doi oameni de afaceri, care-şi aranjau hainele de ploaie, ca şi cum veneau de la toaletă. Femeia îndesată, cu cele două sacoşe, îi urmă, iar după ea veni Toby, întreţinându-se volubil cu autostopistele. Apoi apăru Grigoriev însuşi. Nedându-şi seama de nimic, sări în Mercedesul negru şi o sărută pe nevastă-sa pe obraz înainte ca aceasta să fi avut timpul să-şi întoarcă faţa. O văzu strâmbând dezaprobator din buze şi zări, ca o replică, zâmbetul lui împăciuitor. „Da, gândi Smiley. Se simte desigur cu musca pe căciulă. Da, gândi el, amintindu-şi afecţiunea pândarilor pentru el: da, înţeleg şi asta." Dar cei doi Grigoriev nu plecară; nu încă. Grigoriev de-abia trăsese portiera când apăru o femeie înaltă, vag cunoscută, într-un loden verde, apropiindu-se cu paşi mari; aceasta bătu puternic în geamul din dreapta, spunând ceva ce părea o predică referitoare la păcatele staţionării neregulamentare. Grigoriev era încurcat. Grigorieva se aplecă peste el şi replică violent – Smiley auzi cuvântul „diplomat", în limba germană, spus mai tare decât zgomotul străzii –, dar femeia rămase acolo unde se afla, cu

poşeta sub braţ, înjurându-i în continuare în timp ce demarau. Trebuie că îi fotografiase în maşină, având uşile băncii drept fundal, gândi el. Se fotografiază acum prin perforaţii: o jumătate de duzină de găuri de ac permit să treacă destulă lumină pentru obiectiv.

Toby revenise şi stătea alături de el la masă. Îşi aprinsese un trabuc mic. Smiley îl simţi tremurând ca un câine după ce se urmări vânatul.

– Grigoriev şi-a retras cele zece mii obişnuite, spuse el. Engleza lui deveni un pic cam nesigură. La fel ca săptămâna trecută, la fel ca acum două săptămâni. Am prins, George, întreaga scenă. Băieţii sunt foarte fericiţi, fetele, de asemenea. George, vreau să-ţi spun că sunt fantastici! Absolut cei mai buni. N-am avut niciodată atât de buni. Ce zici de ăla?

Surprins că i se punea întrebarea, Smiley râse cu poftă.

– Sigur e că e sub papuc, fu el de acord.

– Şi e un băiat drăguţ, înţelegi ce vreau să spun. Rezonabil. Sper că se va comporta rezonabil. Asta este părerea mea, George. Şi băieţii cred la fel.

– Unde merg cei doi Grigoriev de-aici?

O voce aspră, bărbătească, îi întrerupse:

– *Herr* Jacobi!

Nu era decât bucătarul, care ridica un pahar de rachiu în sănătatea lui Toby.

Toby ridică şi el paharul.

– Masa de prânz, la bufetul gării, clasa I, continuă el. Grigorieva comandă cotlet de porc cu cartofi prăjiţi, Grigoriev – o friptură de vacă şi un pahar de bere. S-ar putea să ia şi vreo două votci.

– Şi după masă?

Toby dădu scurt din cap, ca şi cum întrebarea nu cerea răspuns.

– Sigur, spuse el, acolo se duc. George, curaj! Tipul o să cedeze, crede-mă! Tu n-ai avut niciodată o nevastă ca a lui, iar Nataşa este un copil drăguţ. Coborî glasul. Karla reprezintă

cartela lui de masă, George. Tu nu înţelegi câteodată lucrurile simple. Crezi tu că o să-l lase ea să renunţe la noul apartament? La Mercedes?

Vizitatorul săptămânal al Alexandrei sosi, punctual ca întotdeauna, la aceeaşi oră ca întotdeauna, ceea ce însemna vinerea după siesta de după-amiază. La ora unu era masa de prânz, care vinerea era alcătuită din carne rece şi *Rösti* şi compot de mere sau de prune, în funcţie de anotimp, dar ea nu putea să mănânce şi se prefăcea câteodată, spre deliciul asistenţei, că-i vine să vomite, că trebuie să fugă la toaletă sau să o cheme pe Felicia-Felicia pentru a se plânge, în limbajul cel mai vulgar, de calitatea hranei. Acest lucru o necăjea întotdeauna. Sanatoriul era foarte mândru de faptul că îşi cultiva propriile fructe, iar broşurile din biroul Maicii Felicia-Felicia conţineau multe fotografii ale fructelor, florilor, torentelor alpine şi ale munţilor, puse de-a valma, ca şi cum Dumnezeu sau măicuţele – sau doctorul Rüedi – le cultivaseră pe toate pentru cei internaţi acolo. După masă urma o oră de siestă, iar în zilele de vineri, această oră era cea mai rea din viaţa Alexandrei, cea mai rea din săptămână, căci se vedea obligată să stea întinsă pe patul alb de fier şi să pretindă că se relaxează – în timp ce se ruga oricărui Dumnezeu ce ar fi ascultat-o ca pe unchiul Anton să-l calce o maşină sau să aibă un atac de cord sau, cel mai bine, să înceteze să existe –, închisă, împreună cu propriul trecut, cu propriile secrete şi cu propriul nume, Tatiana. Se gândi la ochelarii lui fără rame şi, în imaginaţia ei, îi înfunda în capul unchiului Anton, ca să iasă pe partea cealaltă, luându-i şi ochii odată cu lentilele, astfel încât, în locul privirii lui lăcrimoase, la care să se uite, să poată vedea direct prin el lumea de afară.

Acum, în sfârşit, siesta se terminase, iar Alexandra stătea în picioare în sala de mese goală, în cea mai bună rochie a ei, pândind ghereta pe fereastră, în timp ce două maici spălau podeaua din gresie. Simţea că-i vine rău. „Dă, Doamne, să

aibă un accident! gândi ea. Un accident cu bicicleta aia tâmpită." Celelalte fete aveau şi ele vizitatori, însă aceştia veneau sâmbăta şi nici una dintre ele nu avea un unchi Anton; în general, nu prea veneau bărbaţi de nici un fel; de obicei, veneau mătuşi palide şi surori plictisite. Nici uneia dintre ele nu i se punea la dispoziţie biroul Maicii Felicia-Felicia, să stea acolo cu uşa închisă, doar cu vizitatorul. Era un privilegiu de care doar Alexandra şi unchiul Anton se bucurau, după cum sora Beatrice nu obosea niciodată să sublinieze. Alexandra însă ar fi dat toate aceste privilegii şi altele în plus pentru privilegiul de a nu primi deloc vizita unchiului Anton.

Porţile de lângă gheretă se deschiseră şi începu să tremure, în mod voit, scuturându-şi mâinile din încheieturi, ca şi cum ar fi văzut un şoarece, un păianjen sau un bărbat în pielea goală, în plină erecţie, datorită prezenţei ei. Un personaj rotofei, într-un costum cafeniu, venea cu bicicleta pe alee. Nu părea să fie în largul lui pe bicicletă, fapt de care ea îşi dădea seama după modul atent în care pedala. Venea pe bicicletă, dar nu de departe, aducând o boare de aer de afară. Putea să fie canicula-caniculei, însă unchiul Anton nu transpira şi nici nu ardea. Putea să plouă cu găleata, însă pe trenciul şi pe pălăria unchiului Anton, când ajungea la uşa din faţă, de-abia dacă se zăreau câţiva stropi, iar pantofii săi nu erau înnoroiţi niciodată. Doar când căzuse o zăpadă nemaipomenită, cu trei săptămâni sau cu câţiva ani în urmă, şi când nămeţii se făcuseră de un metru în jurul castelului adormit, unchiul Anton părea să fie cât de cât un om real, ce trăieşte în mod real capriciile naturii. În cizmele sale înalte şi groase de piele, care-i ajungeau până la genunchi, cu hanoracul şi cu căciula lui de blană, ocolind pinii în timp ce înainta cu greutate pe alee, părea că iese direct din amintirile pe care ea nu avea voie niciodată să le menţioneze. După ce o îmbrăţişase, spunându-i „fetiţa mea", plesnindu-şi mănuşile mari pe masa bine lustruită a Maicii Felicia-Felicia, ea fusese cuprinsă de afecţiune şi

de speranţă, ce o făcuseră să zâmbească zile întregi după aceea.

– A fost atât de tandru, mărturisise ea surorii Beatrice, în puţina franceză pe care o cunoştea. Mă ţinea ca pe o prietenă. De ce oare zăpada îl face atât de afectuos?

Însă astăzi nu era decât zloată şi ceaţă şi fulgi mari şi umezi de zăpadă care nu voiau să se depună pe pietrişul galben.

– Vine într-o maşină, Saşa, îi spusese cândva sora Beatrice. Cu o *femeie,* Saşa.

Beatrice îi văzuse. De două ori. Îi pândise, bineînţeles. Aveau două biciclete, legate pe capota maşinii, cu roţile în sus, iar la volan era femeia, o femeie mare şi voinică, cam ca Maica Felicia, dar nu atât de creştină, cu părul destul de roşu cât să sperie un taur. Când ajunseră la marginea satului, parcaseră maşina în spatele hambarului lui Andreas Gertsch, iar unchiul Anton îşi dezlegase bicicleta şi venise cu ea până la gheretă. Femeia însă rămânea în maşină şi fuma, citea *Schweizer Illustrierte*, uitându-se din când în când crunt în oglinda retrovizoare, dar bicicleta ei nu părăsise niciodată capota maşinii; rămânea acolo ca o scroafă cu picioarele în sus, în timp ce ea îşi citea revista! Şi ghici ce! Bicicleta unchiului Anton era *ilegală!* Bicicleta – ca o bună elveţiancă ce era, sora Beatrice cercetase fireşte problema –, bicicleta unchiului Anton nu avea *plăcuţă,* nu avea certificat de înmatriculare, iar el era un infractor în libertate. La fel şi femeia, cu toate că era probabil prea grasă ca să mai poată merge cu ea!

Însă Alexandrei puţin îi păsa de bicicletele ilegale. Maşina o interesa. Ce gen de maşină? Sărăcăcioasă sau luxoasă? Ce culoare? Şi, mai presus de toate, de unde venea? De la Moscova, de la Paris, de unde? Însă sora Beatrice era o fată simplă de la ţară şi, în lumea de dincolo de munţi, locurile străine în majoritatea lor i se păreau la fel.

– Bine, proasto, dar ce litere erau scrise pe plăcuţa cu numărul de înmatriculare, pentru numele lui Dumnezeu? ţipase Alexandra.

Sora Beatrice nu observase lucrurile acestea. Scutura din cap ca o mulgătoare proastă ce era. La biciclete şi la vaci se pricepea. Automobilele o depăşeau.

Alexandra îl urmări pe Grigoriev sosind, aşteptă momentul când îşi întinse capul înainte peste ghidon, îşi ridică fundul voluminos în aer şi aruncă un picior scurt peste cadrul bicicletei ca şi cum ar fi descălecat de pe o femeie. Văzu cum drumul scurt îi înroşise faţa şi-l urmări dezlegând servieta de pe portbagajul ce se afla deasupra roţii din spate. Fugi spre uşă şi încercă să-l sărute, întâi pe obraz, apoi pe buze, pentru că îi venise ideea să-i vâre limba în gură ca un gest de bun venit, dar el trecu repede pe lângă ea, cu capul plecat, ca şi cum se şi ducea înapoi la nevastă-sa.

– Bună, Alexandra Borisovna, îl auzi ea şoptind, foarte emoţionat, pronunţându-i patronimicul ca şi cum ar fi fost un secret de stat.

– Bună, unchiule Anton.

Sora Beatrice o luă de braţ şi-i spuse la ureche să se poarte cum trebuie, că dacă nu...

Biroul Maicii Felicia era în acelaşi timp somptuos şi schimnic. Era mic, fără mobilă şi foarte curat, iar maicile îl spălau şi-l lustruiau în fiecare zi, astfel încât mirosea ca un bazin de înot. Totuşi, acele mici părticele din Rusia străluceau ca nişte coşciuge. Avea icoane şi fotografii sepia în rame bogate, cu prinţesele pe care le iubise, cu episcopi pe care îi servise şi, de ziua ei onomastică – să fi fost totuşi ziua ei de naştere sau cea a episcopului? –, ea le dusese pe toate jos şi organizase cu ele un teatru cu lumânări şi cu o Sfântă Fecioară cu Pruncul. Alexandra ştia acest lucru, întrucât Felicia o poftise să stea cu ea şi îi citise cu glas tare vechi rugăciuni ruseşti. Îi îngânase părţi de liturghie în ritm de marş şi îi dăduse o prăjitură dulce şi un pahar de vin dulce, toate acestea pentru a avea un suflet rus alături de ea de ziua ei onomastică – să fi fost oare Paştele sau Crăciunul? Ruşii erau cei mai buni din

lume, îi spusese ea. Treptat, cu toate că înghiţise foarte multe pilule, Alexandra îşi dăduse seama că Felicia-Felicia era beată turtă, aşa că îi ridicase picioarele bătrâne, îi pusese o pernă sub cap, o sărutase pe păr şi o lăsase să adoarmă pe canapeaua tapisată cu stofă, unde stăteau părinţii atunci când veneau să înscrie noi paciente. Era aceeaşi canapea pe care stătea Alexandra acum, uitându-se la unchiul Anton, în timp ce bărbatul îşi scotea un mic carnet de notiţe din buzunar. „E într-una din zilele lui cafenii, observă ea: costum cafeniu, cravată cafenie, cămaşă cafenie."

– Ar fi trebuit să-ţi cumperi şi nişte agrafe maro pentru pantaloni când mergi pe bicicletă, îi spuse ea în rusă.

Unchiul Anton nu râse. Avea o bucată de elastic negru ca o jartieră în jurul carnetului de notiţe şi îl desfăcea cu un aer viclean, fără chef, în timp ce-şi umezea buzele lui oficiale. Uneori, Alexandra îşi zicea că e poliţist. Alteori, că e un preot deghizat. Câteodată, că e avocat sau director de şcoală. Şi câteodată, un medic de o anume specialitate. Dar indiferent ce-ar fi fost, el voia evident ca ea să ştie, cu ajutorul elasticului şi al carnetului de notiţe şi al expresiilor de bunăvoinţă nervoasă, că exista o Lege Supremă pentru care nici ea, nici el nu erau personal răspunzători, că el nu voia să îi fie temnicer, că îşi dorea să obţină iertarea ei – dacă nu chiar dragostea ei adevărată – pentru faptul că o ţinea închisă. Ştia, de asemenea, că el dorea ca ea să ştie că era trist, chiar singur, şi că absolut sigur o iubea şi că, într-o lume mai bună, ar fi fost unchiul care-i aducea cu fidelitate daruri de ziua ei, daruri de Crăciun şi care, în fiecare an, îi mângâia uşor bărbia, spunându-i „Doamne, Saşa, ce mult ai crescut", după care urma o pălmuţă uşoară pe vreo parte mai rotunjoară a ei, vrând să însemne „Doamne, Saşa, în curând ai să fii bună de pus în oală".

– Cum merge cu cítitul, Alexandra? o întrebă el netezind carneţelul din faţa lui şi întorcând paginile în căutarea listei.

Era o discuţie banală. Nu era Legea Supremă. Aducea cu un fel de conversaţie despre vreme sau despre ce rochie

drăguţă mai purta sau cât de fericită părea astăzi. Nu se asemăna întru nimic cu săptămâna trecută.

– Numele meu este Tatiana şi vin de pe Lună, replică ea.

Unchiul Anton reacţionă ca şi cum această afirmaţie nu s-ar fi făcut niciodată; poate că şi-o spusese sieşi, în tăcere, în gând, unde îşi spunea o mulţime de lucruri.

– Ai terminat romanul de Turgheniev pe care ţi l-am adus? întrebă el. Citeai, parcă, *Apele primăverii*.

– Maica Felicia mi-o citea, dar acum o doare în gât, spuse Alexandra.

– Ah!

Era o minciună. Felicia nu i-o mai citea, drept pedeapsă că-şi aruncase mâncarea pe jos.

Unchiul Anton găsise pagina din carneţel unde era notată lista, îşi găsise şi pixul, de argint, cu un buton pe care-l apăsai să iasă mina; părea nemaipomenit de mândru de el.

– Aşa, spuse el. *Aşa*, deci, Alexandra!

Dintr-odată, Alexandra nu mai vru să-i aştepte întrebările. Dintr-odată, nu mai putea. Se gândea să-i dea jos pantalonii şi să facă dragoste cu el. Se gândea să facă prostii, într-un colţ, ca franţuzoaica aia mică. Îi arătă sângele de pe mâini, acolo unde le ronţăise. Trebuia să-i explice, cu sângele divin care-i curgea în vine, că nu voia să audă prima întrebare. Se ridică în picioare, întinzându-i o mână, în timp ce-şi înfigea dinţii în cealaltă. Voia să-i demonstreze unchiului Anton, o dată pentru totdeauna, că întrebarea pe care o avea în minte era obscenă, după părerea ei, insultătoare, inacceptabilă şi nebună, şi că pentru a face acest lucru alesese exemplul lui Isus Hristos ca fiind cel mai la îndemână şi cel mai potrivit: nu era El agăţat pe peretele Maicii Felicia, chiar în faţa ei, cu sângele şiroindu-I pe încheieturile mâinilor?

„L-am vărsat pentru tine, unchiule Anton, explică ea, gândindu-se acum la Paşti, la Felicia-Felicia, umblând de jur împrejurul castelului şi ciocnind ouă. Te rog, acesta este sângele meu, unchiule Anton, l-am vărsat pentru tine.“ Însă,

având cealaltă mână vârâtă în gură, tot ceea ce reuşi să îngaime fu un suspin. Se aşeză astfel, în cele din urmă, pe canapea, încruntată, cu mâinile împreunate în poală, *nesângerând*, după cum văzu ea, dar cel puţin ude de salivă.

Unchiul Anton ţinea carnetul deschis în mâna dreaptă, iar pixul cu buton în mâna stângă. Era primul stângaci pe care-l cunoştea şi, privindu-l cum scria, se întreba dacă nu cumva era imaginea lui în oglindă, având versiunea reală în maşină, în spatele hambarului lui Andreas Gertsch. Îşi spunea ce mod minunat de a rezolva problema, pe care doctorul Rüedi o numea „natura divizată“, să expediezi o jumătate cu bicicleta, în timp ce cealaltă jumătate să rămână cuminte în maşină, cu femeia roşcată care îl adusese. „Felicia-Felicia, dacă îmi împrumuţi bicicleta ta... pârţ-pârţ, o să trimit partea rea din mine cu ea.“

Brusc, se auzi vorbind. Era un sunet minunat. O făcu să-i placă toate vocile sănătoase şi robuste din jurul ei: politicienii de la radio, doctorii care se aplecau asupra patului ei.

– Unchiule Anton, spune-mi, te rog, de unde vii? se auzi ea rostind, cu o curiozitate reţinută. Unchiule Anton, dă-mi atenţie, te rog şi ascultă ce-ţi spun. Până când nu-mi precizezi cine eşti, dacă eşti unchiul meu adevărat şi care este numărul de înmatriculare al maşinii tale mari, negre, voi refuza să răspund la oricare dintre întrebările tale. Regret, dar este necesar. De asemenea, femeia cu părul roşu este nevasta ta sau este Felicia cu părul vopsit, aşa cum îmi spune mie sora Beatrice?

Dar, cel mai adesea, mintea Alexandrei enunţa vorbe pe care gura nu le transmitea, ceea ce făcea ca vorbele să-i zboare pe dinăuntru şi ea să devină temnicerul lor nedorit. Tot aşa cum unchiul Anton pretindea că este propriul ei temnicer.

– Cine îţi dă banii cu care s-o plăteşti pe Felicia-Felicia pentru detenţia mea aici? Cine-l plăteşte pe doctorul Rüedi? Cine îţi dictează întrebările însemnate în carnetul tău de notiţe în fiecare săptămână? Cui îi transmiţi răspunsurile mele, pe care le notezi cu atâta meticulozitate?

Dar, o dată în plus, vorbele zburau în capul ei ca păsărelele din sera lui Kranko în anotimpul fructelor şi Alexandra nu reuşea să facă nimic pentru a le convinge să iasă.

– *Aşadar?* spuse unchiul Anton pentru a treia oară, cu surâsul acela apos pe care-l afişa doctorul Rüedi atunci când era pe cale să-i facă o injecţie. Trebuie, te rog, să-mi spui în primul rând numele tău întreg, Alexandra.

Alexandra ridică trei degete şi numără pe ele ca un copil cuminte.

– Alexandra Borisovna Ostrakova, spuse ea cu o voce infantilă.

– Bine. Şi cum te simţi săptămâna asta, Saşa?

Alexandra îi zâmbi politicos.

– Mulţumesc, unchiule Anton. M-am simţit mult mai bine săptămâna aceasta. Doctorul Rüedi mi-a spus că am depăşit criza de mult.

– Ai primit în vreun fel oarecare – poştă, telefon sau verbal – vreo comunicare de la persoane din afară?

Alexandra hotărâse că era o sfântă. Îşi împreună mâinile în poală, îşi lăsă capul într-o parte şi-şi imagină că era unul dintre sfinţii ortodocşi ruşi de pe peretele din spatele biroului Maicii Felicia-Felicia. Vera, care însemna credinţă; Liubov, care însemna iubire; Sofia, Olga, Irina sau Xenia, toate numele pe care Maica Felicia i le spusese în seara în care îi mărturisise că numele ei era Speranţa, în timp ce al Alexandrei era Alexandra sau Saşa, dar niciodată, niciodată Tatiana, şi să nu uite acest lucru. Alexandra îi zâmbi unchiului Anton şi ştia că zâmbetul ei era sublim, tolerant şi înţelept; şi că auzea vocea Domnului, nu a unchiului Anton; iar unchiul Anton ştia şi el acest lucru, pentru că oftă lung, puse de o parte carnetul, apoi întinse mâna către butonul soneriei, pentru a o convoca pe Maica Felicia la ceremonia înmânării banilor.

Maica Felicia sosi în grabă, iar Alexandra îşi zise că nu fusese foarte departe de uşă. Avea calculele gata pregătite în

mână. Unchiul Anton le cercetă şi se încruntă, aşa cum făcea întotdeauna, apoi numără bancnotele pe birou, albastre şi portocalii, una câte una, aşa că fiecare, pentru o clipă, era transparentă sub razele veiozei.

Apoi unchiul Anton o bătu uşor pe Alexandra pe umăr, ca şi cum ar fi avut cincisprezece şi nu douăzeci sau douăzeci şi cinci de ani, sau oricât o fi avut, în momentul în care îşi înlăturase segmentele interzise din viaţa ei. Îl urmări cum iese pe uşă, cu mersul lui de raţă, şi cum se urcă pe bicicletă. Îi urmări fundul, străduindu-se să intre în ritm, în timp ce se îndepărta pedalând, trecând prin faţa gheretei paznicului, prin faţa lui Kranko, şi coborând dealul către sat. Şi, cum se uita ea după el, văzu un lucru ciudat. Ceva ce nu se mai întâmplase niciodată. Oricum, nu unchiului Anton. De undeva, din senin, apărură două personaje cu aerul preocupat, un bărbat şi o femeie care împingeau o motocicletă. Probabil că stătuseră pe o bancă de partea cealaltă a gheretei paznicului, ascunşi privirilor, poate pentru a face dragoste. Intrară pe alee şi-l urmăriră cu privirea, dar fără să se urce pe motocicletă, nu încă. Aşteptară, dimpotrivă, ca unchiul Anton să dispară aproape, înainte de a porni pe urmele lui, în josul dealului. Atunci Alexandra se hotărî să ţipe; de data asta îşi regăsi vocea, iar ţipătul ei răsună în toată clădirea, de la acoperiş până în pivniţă, înainte ca sora Beatrice să se repeadă la ea pentru a o calma cu o palmă zdravănă trasă peste gură.

– Sunt aceiaşi! ţipă Alexandra.

– Cine? întrebă sora Beatrice, trăgându-şi mâna spre spate pentru a o putea folosi din nou dacă era cazul. Cine sunt aceiaşi, fată rea ce eşti?

– Sunt oamenii care au urmărit-o pe mama înainte de a o târî s-o omoare.

Sora Beatrice bombăni, nevenindu-i să creadă.

– Pe cai negri, presupun! o luă ea peste picior. Trasă pe sanie, nu-i aşa? Prin toată Siberia!

Alexandra mai spusese aceste poveşti şi înainte. Cum că tatăl ei era un prinţ tainic, mai puternic decât ţarul însuşi. Cum domnea el noaptea, aşa cum bufniţele domnesc în timp ce şoimii se odihnesc. Cum ochii săi tainici o urmăreau oriunde se ducea, cum urechile lui tainice auzeau fiecare cuvânt pe care-l rostea. Şi cum, într-o noapte, auzind-o pe mama ei rugându-se în somn, el îşi trimisese oamenii după ea, iar ei o târâseră în zăpadă şi nu mai fusese văzută niciodată de atunci: nici măcar de Dumnezeu, care o căuta încă.

CAPITOLUL 24

Prăjirea lui Tony Şmecherul, aşa cum va fi ajuns mai târziu să fie cunoscut în legendele Prăvăliei, acesta fiind bizarul nume de cod dat de pândari lui Grigoriev, era una dintre acele rare operaţiuni în care norocul, alegerea momentului şi pregătirea se unesc într-o logodnă perfectă. Toţi ştiuseră de la început că problema era de a-l găsi pe Grigoriev singur într-un moment care să permită reintroducerea sa rapidă în viaţa normală câteva ore mai târziu. Totuşi, la sfârşitul săptămânii care urmase supravegherii băncii din Thun, cercetările intense privind comportamentul lui Grigoriev nu dăduseră nici un fel de indicii evidente referitoare la ora la care acest moment putea să se situeze. În disperare de cauză, Skordeno şi de Silsky, durii lui Toby, concepură un plan nebunesc de răpire a acestuia în drumul spre locul de muncă, pe acel interval de câteva sute de metri de pavaj între locuinţa sa şi ambasadă. Toby îl respinse de la bun început. Una dintre fete se oferi drept momeală: poate că l-ar putea face s-o ia cu maşina? Altruismul ei fu primit cu aplauze, nefiind însă considerat o soluţie practică.

Problema principală consta în aceea că Grigoriev era supus unei duble supravegheri. Nu numai personalul de securitate al ambasadei îi urmărea mişcările, în cadrul activităţilor de rutină, dar şi nevastă-sa făcea acelaşi lucru. Pândarii erau convinşi că ea îl bănuia de o anumită tandreţe faţă de micuţa Nataşa. Temerile lor fură confirmate atunci când „urechile“

lui Toby reuşiră să se branşeze la cutia de racord telefonic de la colţul străzii. Într-o singură zi de ascultare, Grigorieva îi telefonă soţului ei de nu mai puţin de trei ori, fără alt scop aparent decât acela de a se asigura că el se afla într-adevăr la ambasadă.

– George, într-adevăr această femeie este un autentic monstru, spuse Toby furios când auzi acest lucru. Dragoste... Înţeleg, foarte bine, dar să posezi de dragul posedării e un lucru pe care-l condamn categoric. Pentru mine este o chestiune de principiu.

Singura portiţă erau drumurile pe care le făcea Grigoriev în fiecare joi după-amiază până la garaj, când îşi ducea Mercedesul la verificare. Dacă un mecanic auto atât de bun precum Canada Bill ar putea provoca o defecţiune de motor miercuri noaptea – care i-ar permite maşinii să se deplaseze, dar nu foarte bine –, oare n-ar putea atunci Grigoriev să fie răpit de la garaj în timp ce aştepta ca mecanicul să dibuiască hiba? Planul era plin de imponderabile. Chiar dacă mergea, cât timp l-ar fi avut ei pe Grigoriev la dispoziţie? În plus, joia, Grigoriev trebuia să vină acasă la timp pentru a primi vizita săptămânală a curierului Kraski. Cu toate acestea, era singurul plan pe care-l aveau – cel mai rău, cu excepţia celorlalte, spunea Toby – şi, ca atare, purceseră la o aşteptare îngrijorată de cinci zile, în timp ce Toby şi conducătorii săi de echipă pregăteau soluţii de schimb pentru toate eventualităţile neplăcute ce ar fi putut interveni în cazul în care planul eşua: toată lumea trebuia să aibă hotelul plătit şi bagajele făcute; să aibă oricând asupra lor bani şi documente de salvare. Echipamentul radio să fie pus în cutii şi disimulat sub o identitate americană în seifurile unei bănci mari, astfel încât orice urmă să nu ducă la ei, ci la Veri; nici un fel de întâlniri în afară de cele câteva cuvinte schimbate atunci când treceau unul pe lângă altul pe trotuar; schimbarea frecvenţelor la fiecare patru ore. Toby, după cum afirma, cunoştea poliţia elveţiană. Mai vânase pe-aici şi altă dată. Dacă balonul exploda, zise el, atunci,

cu cât mai puţini rămâneau la faţa locului, fete sau băieţi, ca să răspundă la întrebări, cu atât mai bine. „Slavă Domnului că elveţienii sunt neutri. Înţelegi ce vreau să spun?“

Cu titlu de consolare, întru câtva disperată, şi pentru a remonta moralul delicat al pândarilor, Smiley şi Toby decretară că supravegherea lui Grigoriev trebuia menţionată la cotă maximă în toate zilele de aşteptare. Postul de observaţie de la Brunnadernain va fi ocupat zi şi noapte. Patrulările cu maşina şi cu motocicleta vor fi înmulţite. Fiecare va fi în alertă pentru cazul, improbabil, în care Dumnezeu, într-un moment de uitare, i-ar favoriza pe cei drepţi.

Ceea ce Dumnezeu făcu, într-adevăr, fu să-i binecuvânteze cu o vreme de duminică idilică, care se dovedi decisivă. La orele zece în acea duminică era ca şi cum soarele alpin coborâse din Oberland pentru a lumina vieţile înecate în ceaţă ale celor de la şes. La Bellevue Palace, care duminica era copleşit de linişte, un chelner tocmai îi întindea lui Smiley şervetul pe genunchi. Acesta sorbea liniştit o cafea, încercând să se concentreze asupra ediţiei de duminică a ziarului *Herald Tribune*, când, privind în sus, văzu figura amabilă a lui Franz, portarul hotelului, stând în faţa lui.

– Domnule Barraclough, telefonul, îmi cer scuze. Un domn Anselm.

Cabinele se aflau în holul principal, vocea era a lui Toby, iar numele Anselm însemna urgenţă:

– Biroul din Geneva tocmai ne-a informat că directorul general este în drum spre Berna, exact în momentul acesta.

Biroul din Geneva era numele de cod pentru postul de observaţie Brunnadernain.

– Vine cu soţia? întrebă Smiley.

– Din păcate, madame este nevoită să facă o excursie cu copiii, răspunse Toby. Poate că aţi putea veni şi dumneavoastră până la birou, domnule Barraclough.

Biroul lui Toby era un chioşc într-un parc de agrement, în apropiere de Bundeshaus. Smiley sosi acolo în cinci minute.

La picioarele lor se întindea albia râului cu ape verzui. În depărtare, sub cer albastru, vârfurile Oberlandului se ridicau splendide în lumina soarelui.

– Grigoriev a părăsit ambasada singur, acum cinci minute, purtând pălărie şi palton, spuse Toby îndată după sosirea lui Smiley. Se îndreaptă pe jos spre oraş. Ca în prima duminică în care l-am urmărit. Merge pe jos până la ambasadă şi zece minute mai târziu porneşte spre oraş. Se duce să privească partidele de şah, George, nu-i aşa? Ce zici?

– Cine e cu el?

– Skordeno şi de Silsky pe jos, o maşină de sprijin în spate, alte două în faţă. O echipă se duce spre catedrală chiar acum. Mergem, George, sau nu mergem? Pentru o clipă, Toby îşi dădu seama de detaşarea ce-l lovea pe Smiley de fiecare dată când operaţiunea prindea viteză; nu era atât nehotărâre, cât o ezitare misterioasă de a înainta. Toby insistă: Undă verde, George? Sau nu? George, te rog! E vorba de secunde aici!

– Casa rămâne acoperită pentru momentul în care Grigorieva şi copiii se întorc?

– Total.

Smiley mai ezită o clipă. Evalua metoda în raport cu prada, iar figura cenuşie şi îndepărtată a lui Karla părea să-l certe.

– Undă verde, da, spuse Smiley, da, daţi-i drumul!

Nici n-apucase bine să termine, că Toby se afla în cabina telefonică, la mai puţin de douăzeci de metri de chioşc. „Cu inima bătându-i ca un motor cu abur“, cum va pretinde el mai târziu. Dar şi cu flacăra bătăliei în ochi.

La Sarratt, există chiar o machetă la scară redusă a scenei şi, din când în când, personalul de conducere o expune şi relatează toată istoria. Cea mai bună descriere care i s-ar putea face bătrânului oraş Berna este evocarea unui munte, a unei fortăreţe şi a unei peninsule, toate la un loc, aşa cum arată macheta. Între podurile Kirchenfeld şi Kornhaus, Aarul curge în formă de potcoavă, tăiată într-un defileu abrupt, iar oraşul

vechi este cuibărit prudent în interiorul defileului, pe o serie de contraforţi care urmează străzile medievale până când se ajunge la superba turlă în stil gotic târziu a catedralei, ce reprezintă în acelaşi timp vârful muntelui şi gloria lui. Lângă catedrală, la aceeaşi înălţime, se află Platforma, de unde, plasat în partea ei sudică, un vizitator imprudent se poate trezi privind în josul unei faleze abrupte, de treizeci de metri, pentru a vedea apele învolburate ale râului. Este un loc făcut să atragă sinucigaşii şi, fără îndoială, existaseră câteva cazuri. Este un loc unde, potrivit tradiţiei populare, un om pios fusese zvârlit de pe cal şi, cu toate că se prăvălise până jos, supravieţuise, prin mila Domnului, pentru a mai servi încă treizeci de ani Biserica şi pentru a muri în pace la o vârstă foarte înaintată. Restul Platformei este un loc liniştit, cu bănci şi copaci ornamentali, cu un teren de joacă pentru copii şi, de câţiva ani, cu un loc de întâlnire pentru cei ce joacă şah. Piesele au şaizeci de centimetri înălţime, dar sunt destul de uşoare ca să le poţi ridica, şi destul de grele ca să reziste vântului de sud, care, din când în când, biciuieşte dealurile dimprejur. Macheta de la Sarratt conţine până şi replici ale acestor piese.

Atunci când Toby Esterhase ajunse acolo, în acea duminică dimineaţă, soarele neaşteptat atrăsese un grup mic, dar compact, de împătimiţi ai jocului, care stăteau în picioare sau pe jos, pe pavajul cu pătrăţele. Iar în mijlocul lor, la mai puţin de doi metri de unde se afla Toby, se găsea – atât de neatent la ceea ce-l înconjura pe cât îşi doreau – consilierul comercial Anton Grigoriev, de la Ambasada sovietică din Berna, care trăgea chiulul, atât de la serviciu, cât şi de acasă, urmărind cu patimă, de după ochelarii fără rame, fiecare mişcare pe care o făceau jucătorii. În spatele lui Grigoriev erau plantaţi Skordeno şi tovarăşul lui, de Silsky, care-l priveau atent. Jucătorii erau tineri, bărboşi şi plini de elan, şi chiar dacă nu erau studenţi la Arte, şi-ar fi dorit în mod sigur

să pară. Erau pe deplin conştienţi de duelul pe care îl ofereau privirilor asistenţei.

Toby mai fusese la fel de aproape de Grigoriev şi altă dată, dar niciodată când atenţia rusului era atât de puternic ancorată în altă parte. Cu acel calm de dinaintea bătăliei, Toby îl cântărea din priviri şi-şi confirma ceea ce susţinuse întotdeauna: Anton Grigoriev nu era un om de teren. Atenţia sa încântată, sinceritatea nemascată a reacţiilor sale, cu ocazia fiecărei mutări făcute sau gândite, aveau acea inocenţă care n-ar fi putut să supravieţuiască niciodată luptelor interne de la Centrul Moscova.

Ţinuta lui Toby reprezenta o altă coincidenţă fericită din ziua aceea. Din respect pentru duminica aceea de la Berna, el îmbrăcase un palton de culoare închisă şi o căciulă de blană neagră. Arăta deci, în acel moment crucial de improvizaţie, exact cum şi-ar fi dorit să fi plănuit totul, până la ultimul detaliu: un domn bine, care profita de ziua de duminică pentru a se relaxa.

Ochii întunecaţi ai lui Toby se ridicară către catedrală. Maşinile cu care ar fi trebuit să o şteargă în caz de nevoie se aflau pe poziţie.

Un hohot de râs străbătu asistenţa. Cu un gest afectat, unul dintre jucătorii bărboşi îşi ridică regina şi, prefăcându-se că avea o greutate zdrobitoare, făcu vreo doi, trei paşi împiedicaţi şi o lăsă să cadă, gemând. Chipul lui Grigoriev se întunecă la vederea acestei mişcări neaşteptate. La un semn cu capul făcut de Toby, Skordeno şi de Silsky se apropiară pentru a-l încadra, atât de aproape, că umărul lui Skordeno îl atingea pe cel al prăzii sale, însă Grigoriev nu-i dădu nici o atenţie. Luând aceasta drept semnal, pândarii lui Toby începură să se infiltreze prin mulţime, formând un al doilea eşalon în spatele lui de Silsky şi Skordeno. Toby nu mai aşteptă. Plasându-se drept în faţa lui Grigoriev, zâmbi şi-şi ridică în semn de salut căciula. Grigoriev îi răspunse cu un surâs nesigur, aşa cum faci în faţa unui coleg din corpul

diplomatic de care îţi aduci doar pe jumătate aminte, şi-şi ridică şi el căciula drept răspuns.

– Ce mai faceţi, domnule consilier? întrebă Toby în ruseşte, pe un ton glumeţ, dar liniştit.

Mai intrigat decât fusese vreodată, Grigoriev îi răspunse:

– Bine, mulţumesc.

– Sper că aţi apreciat mica dumneavoastră excursie la ţară, vineri, continuă Toby, pe acelaşi ton degajat, dar foarte discret, în timp ce-şi strecura braţul sub cel al lui Grigoriev. Bătrânul oraş Thun nu este suficient de apreciat, cred, de către membrii distinsei noastre comunităţi diplomatice de aici. După părerea mea, este interesant atât datorită vechimii sale, cât şi pentru instituţiile sale bancare. Nu sunteţi de acord?

Această introducere se dovedi destul de lungă şi destul de tulburătoare pentru a-l putea duce fără rezistenţă pe Grigoriev până la marginea micului grup. Skordeno şi de Silsky îi urmau strâns din spate.

– Numele meu este Kurt Siebel, domnule, îi mărturisi Toby în ureche lui Grigoriev, cu o mână în continuare pe braţul lui. Sunt anchetator-şef al Agenţiei din Thun a Băncii Standard din Berna. Avem câteva întrebări să vă punem în legătură cu contul personal al doctorului Adolf Glaser deschis la noi. Aţi face mai bine dacă aţi pretinde că mă cunoaşteţi.

Continuau să meargă. În spatele lor, pândarii urmau eşalonul în linie frântă, ca nişte jucători de rugby, gata să blocheze un atac neaşteptat.

– Vă rog să nu vă alarmaţi, îşi urmă vorba Toby, cumpănindu-şi paşii, în timp ce Grigoriev continua să înainteze. Dacă ne puteţi acorda o oră, domnule, sunt sigur că putem aranja problemele fără să vă afectăm situaţia dumneavoastră familială sau profesională. Vă rog!

În lumea unui agent secret, zidul dintre securitate şi risc maxim aproape că nu există, este o membrană ce poate fi spartă într-o secundă. Agentul poate să-i facă curte unui om ani de zile, îngrăşându-l pentru momentul în care-l va aborda.

Dar abordarea însăşi – „vrei, nu-i aşa?“ – este un salt care poate să ducă fie la victorie, fie la dezastru, şi, pentru o clipă, Toby crezu că vede dezastrul în faţă. Grigoriev se opri brusc în cele din urmă şi se întoarse pentru a se uita la el. Era palid ca un om bolnav. Cu bărbia ridicată, deschise gura pentru a protesta faţă de o insultă grosolană. Îşi trase braţul pentru a se elibera, dar Toby îl strângea cu o mână fermă. Skordeno şi de Silsky erau în preajmă, dar mai aveau încă o distanţă de vreo cincisprezece metri până la maşină, ceea ce, după regulile lui Toby, reprezenta destul de mult când era vorba să târăşti un rus corpolent. În tot timpul acesta, Toby nu încetă să vorbească: făcea astfel din instinct.

– Sunt nereguli, domnule consilier! Nereguli grave. Avem un dosar cu privire la dumneavoastră care, la lectură, pare lamentabil. Dacă l-aş transmite poliţiei elveţiene, toate protestele diplomatice din lume nu v-ar scuti de cel mai neplăcut bucluc public, ca să nu mai vorbesc de consecinţele pe care le-ar avea pentru cariera dumneavoastră. Vă rog. Am spus, *vă rog!*

Grigoriev nu se mişcase încă. Părea împietrit de nehotărâre. Toby îl împinse de braţ, dar Grigoriev rămase ca o stâncă şi părea să nu-şi dea seama de presiunea fizică exercitată asupra lui. Toby îl împinse şi mai tare. Skordeno şi de Silsky se apropiară mai mult; Grigoriev, însă, avea puterea încăpăţânată a demenţilor. Gura i se deschise, înghiţi în sec şi îşi fixă privirea în mod stupid asupra lui Toby.

– Ce nereguli? spuse el în cele din urmă. Doar şocul şi neliniştea din glasul său dădeau motive de speranţă. Trupul său îndesat se opunea în continuare oricărei mişcări. Cine este acest Glaser de care vorbiţi? întrebă el răguşit, pe acelaşi ton de uimire. Eu nu sunt Glaser. Sunt diplomat. Grigoriev. Contul de care vorbiţi a fost deschis în condiţii absolut legale. În calitate de consilier comercial, mă bucur de imunitate. De asemenea, am dreptul să deţin conturi la bănci străine.

Toby trase singurul cartuş pe care-l mai avea. „Banii şi fata, spusese Smiley. Banii şi fata sunt singurele lucruri cu care poţi să joci."

– Mai e şi problema delicată a căsniciei dumneavoastră, reluă Toby, prefăcându-se încurcat. E de datoria mea să vă avertizez că aventurile dumneavoastră galante de la ambasadă v-au compromis grav situaţia familială.

Grigoriev tresări şi fu auzit murmurând cuvântul „bancher", dar nu se va şti niciodată dacă o spusese cu neîncredere sau ca o ironie. Ochii săi se închiseră şi fu din nou auzit repetând acelaşi cuvânt, de data aceasta, potrivit lui Skordeno, urmat de o obscenitate ieşită din comun. Începu să meargă din nou. Portiera din spate a maşinii rămăsese deschisă. Maşina de sprijin aştepta în spate. Toby debita tot felul de aiureli în legătură cu neplata taxei pe profit provenind din conturile dintr-o bancă elveţiană, dar ştia că Grigoriev nu asculta cu adevărat. Strecurându-se în faţa lor, de Silsky sări pe bancheta din spatele maşinii, iar Skordeno îl împinse pe Grigoriev lângă el, apoi se aşeză alături şi trânti portiera. Toby se instală în faţă; la volan se afla una din fetele Meinertzhagen. Vorbind nemţeşte, Toby îi spuse să meargă încet şi, pentru Dumnezeu, să-şi aducă aminte că era duminică şi că se aflau la Berna. Nici un cuvânt în engleză în faţa lui, spusese Smiley.

Undeva, pe lângă gară, Grigoriev păru că se răzgândise, pentru că avu loc o luptă scurtă; când Toby privi în oglinda retrovizoare, chipul lui Grigoriev era crispat de durere şi se ţinea de vintre cu ambele mâini. Apucară pe Länggasstrasse, o stradă lungă şi monotonă, în spatele Universităţii. În momentul în care se opriră în faţa imobilului, uşa de la intrare se deschise. O portăreasă slăbuţă aştepta în prag. Era Millie McCraig, o veterană a Prăvăliei. Văzând-o surâzând, Grigoriev se îmbăţoşă; dar acum ceea ce conta era rapiditatea şi nu discreţia. Skordeno sări pe trotuar, îl apucă pe Grigoriev de un braţ, pe care aproape i-l smulse din încheietură; de Silsky îl pocnise probabil din nou – cu toate că va jura mai

târziu că fusese un accident –, întrucât Grigoriev ieşi din maşină îndoit de spate, iar ei îl duseră amândoi şi-l trecuseră pragul ca pe-o mireasă, năvălind în salon toţi grămadă. Smiley îi aştepta aşezat într-un colţ pe un scaun. Era o cameră plină de cretoane maro şi de dantele. Uşa se închise, iar răpitorii îşi permiseră un scurt moment de destindere. Skordeno şi de Silsky, eliberaţi, izbucniră în râs de uşurare. Toby îşi scoase căciula de blană şi îşi şterse fruntea de sudoare.

– *Ruhe,* spuse el fără să ridice vocea, cerând să se facă linişte.

Se conformară pe loc.

Grigoriev îşi freca umărul, părând să nu-i pese de nimic în afară de durere. Examinându-l, Smiley se simţi întărit de acest gest: în subconştient, Grigoriev se declara pierdant. Smiley şi-l aminti pe Kirov, de neîndemânarea cu care o abordase pe Ostrakova şi de laborioasa recrutare a lui Otto Leipzig. Se uită la Grigoriev şi citi în tot ceea ce vedea mediocritatea incurabilă a acestuia: în costumul cu dungi nou-nouţ, dar prost ales, care-i scotea în evidenţă corpolenţa; în preţioşii lui pantofi gri, perforaţi pentru aerisire, dar prea strâmţi pentru a fi comozi; în părul ondulat şi dat cu briantină. Toate aceste manifestări inutile de vanitate îi trădau gustul grandorii, despre care Smiley ştia, cum se pare că ştia şi Grigoriev, că nu va fi satisfăcut niciodată.

„Fost universitar, îşi aminti el din documentul pe care i-l înmânase Enderby la Ben's Place. Pare să fi abandonat învăţământul superior pentru privilegiile mult mai substanţiale ale Administraţiei. Un nenorocit, ar fi spus Ann, cântărindu-i sexualitatea dintr-o singură privire. Fă-i vânt."

Smiley însă nu putea să-i facă vânt. Grigoriev era un peşte prins în cârlig: Smiley n-avea decât câteva clipe pentru a decide cum era mai bine să-l facă să coboare cu picioarele pe pământ. Grigoriev purta ochelari fără rame şi avea tendinţa să facă bărbie dublă. Uleiul lui de păr, încălzit de căldura trupului

său, avea un iz de lămâiţă. Masându-şi în continuare umărul, începu să-i cerceteze pe răpitorii săi. Sudoarea îi curgea de pe faţă ca picăturile de ploaie.

– Unde mă aflu? întrebă el agresiv, ignorându-l pe Smiley şi alegându-l pe Toby drept şef.

Vocea îi era răguşită şi uşor ascuţită. Vorbea nemţeşte, dar cu o uşoară mlădiere slavă.

„Trei ani ca Secretar I (Serviciul Comercial), misiunea sovietică la Potsdam, îşi aminti Smiley. Fără legături, după cât se pare, cu Informaţiile.

– Cer imperios să ştiu unde mă aflu! Sunt diplomat sovietic de rang superior. Cer să-i vorbesc imediat ambasadorului meu!

Modul în care continua să-şi frece umărul dureros îi îndulcea mult indignarea.

– Am fost răpit! Mă aflu aici împotriva voinţei mele! Dacă nu mă duceţi imediat înapoi, la ambasadorul meu, se va isca un grav incident internaţional!

Grigoriev dispunea de întreaga scenă, dar nu putea s-o domine. „Doar George va pune întrebări, spusese Toby echipei sale. Doar George va răspunde." Dar Smiley stătea nemişcat, ca unul de la pompele funebre. Nimic, după cât se părea, nu putea să-l scoată din indiferenţă.

– Vreţi o răscumpărare? întrebă Grigoriev adresându-se tuturor. Un gând îngrozitor păru că-i trece prin minte. Sunteţi terorişti? şopti el. Dar dacă sunteţi terorişti, de ce nu mă legaţi la ochi? De ce mă lăsaţi să vă văd feţele? Se uită pe rând, întâi la de Silsky, apoi la Skordeno. Trebuie să vă mascaţi feţele. Acoperiţi-le! Nu vreau să vă cunosc!

Aţâţat de tăcerea care nu se mai sfârşea, Grigoriev bătu cu pumnul lui grăsuliu în palma deschisă şi strigă „Cer insistent", de două ori. În momentul acela, Smiley, cu un aer de regret foarte oficial, deschise carneţelul din poala sa, cum ar fi făcut şi Kirov, şi lăsă să-i scape un oftat foarte oficial:

– Sunteţi consilierul Grigoriev de la Ambasada sovietică din Berna? întrebă el cu glasul cel mai morocănos posibil.

– Grigoriev! Sunt Grigoriev! Da, perfect, sunt Grigoriev! Dar dumneavoastră cine sunteţi, vă rog? Al Capone? Cine sunteţi? De ce vorbiţi cu mine aşa, ca un comisar?

Nici un alt cuvânt nu ar fi putut descrie atitudinea lui Smiley mai bine decât „comisar“: era de-o indiferenţă apăsătoare.

– Şi atunci, domnule consilier, întrucât nu ne putem permite să întârziem, trebuie să vă cer să examinaţi fotografiile incriminante, aflate pe masa din spatele dumneavoastră, spuse Smiley cu aceeaşi monotonie studiată.

– Fotografii? Ce fotografii? Cum puteţi incrimina un diplomat? Cer să-i telefonez imediat ambasadorului!

– I-aş recomanda domnului consilier să privească mai întâi fotografiile, spuse Smiley într-o germană morocănoasă şi imposibil de localizat. După ce va privi fotografiile, este liber să telefoneze oricui doreşte. Fiţi amabil şi începeţi de la stânga, îl sfătui el. Fotografiile sunt aranjate de la stânga la dreapta.

„Un om şantajat are demnitatea tuturor slăbiciunilor noastre, gândi Smiley, urmărindu-l pe Grigoriev, care înainta cu un pas greoi pe lângă masă, ca şi cum ar fi inspectat un bufet diplomatic. Un om şantajat este la fel ca oricare dintre noi prins cu uşa în timp ce încearcă să scape din capcană.“ Smiley însuşi aranjase dispunerea fotografiilor; îşi imaginase, punându-se în pielea lui Grigoriev, o succesiune bine orchestrată de dezastre. Grigoriev şi Grigorieva parcându-şi Mercedesul în faţa băncii. Grigorieva cu expresia ei permanentă de nemulţumire, aşteptând singură în faţa volanului, cu mâinile crispate pe el, pentru cazul în care cineva încerca să i-l ia. Grigoriev şi micuţa Nataşa fotografiaţi cu teleobiectivul, aşezaţi unul lângă altul pe o bancă. Grigoriev în interiorul băncii, câteva fotografii culminând cu o vedere superbă luată peste umărul său arătându-l pe Grigoriev semnând o chitanţă, cu numele lui Adolf Glaser, dactilografiat clar pe rândul de deasupra semnăturii. Apoi Grigoriev, stânjenit pe bicicleta lui,

pe punctul de a intra în sanatoriu; apoi Grigorieva, din nou în maşină, de data aceasta lângă hambarul lui Gertsch, cu propria bicicletă legată pe capotă. Însă fotografia care îi reţinuse cel mai mult atenţia lui Grigoriev, observă Smiley, era cea care ieşise cam neclară, luată cu teleobiectivul de fetiţele Meinertzhagen. Calitatea nu era bună, dar cele două capete din maşină, cu toate că erau sudate gură la gură, se puteau recunoaşte destul de bine. Unul aparţinea lui Grigoriev. Celălalt, apăsat pe al lui ca şi cum ar fi vrut să-l mănânce de viu, era al micuţei Nataşa.

– Telefonul este la dispoziţia dumneavoastră, domnule consilier, i se adresă Smiley calm, văzându-l pe Grigoriev că încă nu mişcă.

Dar Grigoriev rămăsese îngheţat, uitându-se la această ultimă fotografie, şi, judecând după expresia sa, disperarea îi era totală. Nu era numai un bărbat demascat, gândi Smiley; era bărbatul al cărui vis de dragoste, până acum învăluit în secret, devenise deodată public şi ridicol.

Recurgând în continuare la tonul sinistru de uz oficial, Smiley începu să-i expună ceea ce Karla ar fi numit presiuni. Alţi anchetatori, va comenta Toby mai târziu, i-ar fi oferit lui Grigoriev o opţiune, trezindu-i astfel, prin aceasta, inevitabila încăpăţânare rusă şi tendinţa ruşilor către autodistrugere: impulsuri, va spune el, care ar fi dus la o catastrofă. Alţi anchetatori, va insista el, ar fi ameninţat, ar fi ridicat glasul, ar fi recurs la efecte teatrale, chiar la brutalităţi fizice. Dar nu George, va spune el: niciodată. George juca rolul funcţionarului discret aservit puterii, iar Grigoriev, ca toţi Grigorievii din lume, îl acceptă ca pe un destin implacabil. George nu-i lăsa nici o alegere, va spune Toby. George, calm, îi explică lui Grigoriev cum se face că nu avea nici o posibilitate de opţiune.

– Lucrul important, domnule consilier, îi spuse Smiley ca şi cum îi explica raţiunea unui impozit, este de a lua în consideraţie impactul pe care aceste fotografii l-ar avea în anu-

mite locuri, în care ele vor fi examinate imediat, dacă nu se va face ceva pentru a preîntâmpina distribuirea lor.

În primul rând, erau autoritățile elvețiene, care, evident, vor fi iritate de folosirea abuzivă a unui pașaport elvețian de către un diplomat acreditat, ca să nu mai vorbim de grava încălcare a legilor bancare, spuse Smiley. Acestea vor formula un protest oficial foarte vehement, iar familia Grigoriev va fi expediată peste noapte la Moscova, toți membrii ei nemaiavând posibilitatea niciodată să se bucure de avantajele unui post în străinătate. Dar, odată reîntors la Moscova, Grigoriev nu va mai fi bine văzut nici acolo, continuă Smiley. Superiorii săi de la Ministerul de Externe vor vedea cu ochi răi comportarea sa, explică Smiley, „atât în plan particular, cât și profesional". Perspectivele lui Grigoriev de a face o frumoasă carieră oficială vor lua sfârșit. Va fi un *exilat* în propria țară, spuse Smiley și, odată cu el, și familia. Întreaga familie.

– Imaginați-vă confruntat cu furia soției dumneavoastră douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru de ore pe zi, în pustietatea Siberiei Orientale, preciză el.

Acestea fiind spuse, Grigoriev se lăsă să cadă într-un fotoliu, luându-și capul cu ambele mâini, ca și cum i-ar fi fost teamă că va exploda.

– În cele din urmă, zise Smiley, ridicându-și ochii de la carnetul de notițe, deși doar o clipă – ce citea el acolo, va povesti Toby, doar bunul Dumnezeu știe, întrucât paginile erau liniate, dar goale –, în cele din urmă, domnule consilier, trebuie să ținem seama și de efectul pe care aceste fotografii l-ar putea avea asupra unor organe ale Securității Statului.

De data aceasta, Grigoriev își lăsă capul și scoase o batistă din buzunarul de la piept, începând să-și șteargă fruntea, dar oricât de tare ar fi șters-o, sudoarea apărea din nou. Picura tot atât de tare cum i se întâmplase lui Smiley la Delhi, în celula destinată interogatoriilor, când fusese față în față cu Karla.

Total prins de rolul lui de mesager birocrat al inevitabilului, Smiley oftă încă o dată şi întoarse foarte afectat o altă pagină din carneţel.

– Domnule consilier, pot să-mi permit să vă întreb la ce oră vă aşteptaţi ca soţia dumneavoastră şi copiii să se întoarcă de la picnic?

Tamponându-şi în continuare fruntea cu batista, Grigoriev părea prea preocupat ca să audă.

– Soţia dumneavoastră şi copiii sunt la un picnic în pădurea Elfenau, îi reaminti Smiley. Trebuie să vă punem câteva întrebări, dar ar fi regretabil ca absenţa dumneavoastră de acasă să provoace îngrijorare.

Grigoriev puse batista la loc în buzunar.

– Sunteţi spioni? şopti el. Sunteţi spioni occidentali?

– Domnule consilier, este mai bine să nu ştiţi cine suntem, îi spuse Smiley serios. O astfel de informaţie este o greutate periculoasă pe umerii dumneavoastră. După ce veţi face ceea ce vă cerem, veţi pleca de aici ca un om liber. Aveţi toate asigurările noastre. Nici soţia dumneavoastră, nici chiar Centrul Moscova, nu vor şti niciodată nimic. Vă rugăm să ne spuneţi ora la care familia dumneavoastră se întoarce de la Elfenau...

Smiley se întrerupse.

Fără prea mare convingere, Grigoriev se făcu că vrea s-o şteargă. Se ridică în picioare şi se repezi către uşă. Paul Skordeno, aşa dur cum era, avea un aer languros. Dar îi prinse mâna fugarului şi i-o răsuci la spate, înainte ca acesta să apuce să mai facă un pas, şi-l readuse cu blândeţe în fotoliul său, având grijă să nu-i facă vreo vânătaie. Cu un gest teatral, Grigoriev îşi ridică în sus ambele mâini în semn de disperare. Faţa sa greoaie se coloră şi se schimonosi, umerii lui largi se ridicară în timp ce izbucni într-un torent lugubru de autoacuzări. Vorbea pe jumătate ruseşte, pe jumătate nemţeşte. Se blestemă cu o patimă lentă şi sfântă şi după aceea îşi blestemă mama, nevasta, ghinionul şi slăbiciunea lui de neiertat în calitate de tată. Ar fi trebuit să rămână la Moscova,

la Ministerul Comerţului. N-ar fi trebuit să se lase niciodată înduplecat să abandoneze cariera universitară, doar pentru că tâmpita aia de nevastă-sa îşi dorea ţoale străine, muzică şi privilegii. Ar fi trebuit să fi divorţat de mult, dar nu suporta ideea de a abandona copiii, era un imbecil şi un măscărici. El ar fi trebuit să fie în spitalul de nebuni în locul fetei. Când fusese convocat la Moscova, ar fi trebuit să spună nu, ar fi trebuit să reziste presiunilor, ar fi trebuit să raporteze toată tărăşenia ambasadorului atunci când revenise la Berna.

– O, Grigoriev! strigă el. O, Grigoriev! Eşti atât de slab! Eşti atât de slab!

Apoi se lansă într-o tiradă împotriva conspiraţiei. Conspiraţia era, din punctul lui de vedere, un blestem. De câteva ori în decursul carierei sale fusese obligat să colaboreze cu îngrozitorii „vecini" în cine ştie ce întreprindere trăsnită, şi de fiecare dată fusese un dezastru. Cei de la Informaţii erau nişte criminali, nişte şarlatani şi nişte nebuni. O masonerie de monştri. De ce le plăceau oare ruşilor atât de mult?

O, acest gust fatal şi pervers al secretoşeniei din sufletul rusesc!

– Conspiraţia a înlocuit religia! se văită Grigoriev în germană, adresându-se tuturor. Este surogatul nostru mistic. Agenţii ei sunt iezuiţii noştri; porcii ăştia strică totul!

Strângându-şi pumnii, şi-i vârî în obraji şi se lovi cu ei într-o criză de remuşcare, până în momentul în care, cu o mişcare a carneţelului de pe genunchi, Smiley îl readuse sever la problema în discuţie:

– În legătură cu doamna Grigorieva şi cu copiii, domnule consilier, spuse el, este realmente esenţial să ştim la ce oră se reîntorc acasă.

În fiecare interogatoriu reuşit – cum îi place lui Toby Esterhase să pretindă infailibil cu referire la acest moment – există o slăbiciune pe care nu mai poţi s-o dregi; un singur gest tacit sau direct, chiar dacă este o umbră de zâmbet sau

acceptarea unei ţigări, marchează îndepărtarea de la rezistenţă şi apropierea de colaborare. Grigoriev, potrivit relatării lui Toby, comise atunci această greşeală crucială.

– Va fi acasă la ora unu, mormăi el, evitând atât ochii lui Smiley, cât şi pe cei ai lui Toby.

Smiley se uită la ceas. Spre plăcerea imensă şi tainică a lui Toby, Grigoriev făcu acelaşi lucru.

– Dar nu poate întârzia? obiectă Smiley.

– Ea nu întârzie niciodată, replică Grigoriev îmbufnat.

– Atunci, aveţi amabilitatea să-mi vorbiţi despre relaţia dumneavoastră cu fata, cu Ostrakova, spuse Smiley, intrând direct în subiect – după cum povesteşte Toby – şi reuşind, totuşi, să lase să se înţeleagă că întrebarea sa urma absolut firesc problemei punctualităţii doamnei Grigorieva.

Apoi îşi pregăti pixul, astfel încât, spune Toby, un om ca Grigoriev s-ar simţi absolut obligat să-i dea ceva care să poată fi notat. Cu toate acestea, rezistenţa lui Grigoriev nu se evaporase total. Amorul său propriu cerea cel puţin încă o izbucnire. Desfăcându-şi braţele, i se adresă lui Toby:

– *Ostrakova!* repetă el cu un dispreţ exagerat. Mă întreabă de una pe care o cheamă *Ostrakova?* Nu cunosc o astfel de persoană. Poate că el o ştie, dar eu nu! Sunt diplomat. Eliberaţi-mă imediat, am întâlniri importante!

Dar vigoarea, precum şi logica, începură să dispară cu rapiditate din protestele sale. Grigoriev ştia acest lucru tot atât de bine ca oricare altul.

– Alexandra Borisovna Ostrakova, spuse Smiley în timp ce-şi lustruia ochelarii cu partea lată a cravatei. Rusoaică, dar cu paşaport francez. Îşi puse din nou ochelarii pe nas. Tot aşa cum şi dumneavoastră sunteţi rus, domnule consilier, însă aveţi un paşaport elveţian. Sub nume fals. Şi acum, spuneţi-mi, cum aţi ajuns să fiţi încurcat cu ea?

– *Încurcat?* Uite ce-mi spune acum, c-am fost *încurcat* cu ea! Credeţi că sunt atât de josnic încât să mă culc cu nebune? Am fost şantajat, aşa cum mă şantajaţi dumneavoastră pe

mine acum, aşa *am fost şantajat!* Presiuni! Întotdeauna presiuni, întotdeauna, Grigoriev!

– Atunci spuneţi-mi cum v-au şantajat, sugeră Smiley, de-abia uitându-se la el.

Grigoriev îşi privi mâinile, le ridică, însă le lăsă din nou să-i cadă pe genunchi, inutile de data asta. Îşi tamponă buzele cu batista. Scutură din cap în faţa nedreptăţii lumii.

– Eram la Moscova, spuse el, iar în urechile lui Toby, aşa cum declara acesta mai târziu, corul de îngeri cânta Aleluia.

Lui George îi ieşise pasenţa, iar mărturisirea lui Grigoriev începuse.

Smiley, pe de altă parte, nu trădă atâta încântare faţă de realizarea sa. Dimpotrivă, o expresie de iritare îi încreţi faţa rotundă.

– *Data,* vă rog, domnule consilier, spuse el, ca şi cum nu locul era problema. Daţi-ne *data* la care aţi fost la Moscova. De-aici înainte, vă rog să ne daţi datele pentru fiecare problemă în parte.

Prea clasic, îi place lui Toby să explice: un anchetator înţelept va aprinde întotdeauna câteva focuri false.

– Septembrie, spuse Grigoriev înmărmurit.

– Ce an? întrebă Smiley notând.

Grigoriev aruncă din nou o privire rugătoare către Toby.

– Ce an! Spun septembrie şi mă întreabă *care* septembrie. E istorie? Cred că e istorie. Septembrie anul ăsta, spuse el îmbufnat către Smiley. Am fost rechemat la Moscova pentru o conferinţă comercială urgentă. Sunt expert în anumite domenii economice foarte specializate. O astfel de conferinţă n-ar fi avut nici un rost fără prezenţa mea.

– Aţi fost însoţit de soţie în această călătorie?

Grigoriev lăsă să-i scape un râs găunos.

– Crede că suntem capitalişti, comentă el către Toby. Crede că ne plimbăm nevestele cu avionul pentru conferinţe de două săptămâni, cu clasa întâi, cu Swiss Air.

– „Anul acesta, în septembrie, am primit ordinul de a lua avionul singur, pentru a mă duce la Moscova, ca să particip la o conferinţă economică de două săptămâni, spuse Smiley, ca şi cum ar fi citat cu voce tare declaraţia lui Grigoriev. Soţia mea a rămas la Berna." Vă rog să descrieţi scopul conferinţei.

– Subiectul discuţiilor noastre la nivel înalt era ultrasecret, replică Grigoriev cu resemnare. Ministrul meu dorea să găsească mijloacele de a face mai agresivă atitudinea oficială sovietică faţă de naţiunile care vindeau arme Chinei. Urma să discutăm ce sancţiuni puteau fi aplicate împotriva contravenienţilor.

Stilul anonim al lui Smiley şi maniera sa trădând o necesitate birocratică regretabilă nu numai că erau clar stabilite, va povesti Toby, ci fuseseră perfecţionate: Grigoriev le adoptase cu totul, cu pesimism filosofic şi foarte rusesc. În ceea ce priveşte restul celor prezenţi, le venea greu să creadă, ulterior, că nu fusese adus în apartament deja dispus să vorbească.

– Unde se ţinea conferinţa? întrebă Smiley, ca şi cum problemele secrete îl interesau mai puţin decât detaliile de formă.

– La Ministerul Comerţului. Etajul IV... În sala de conferinţe. Vizavi de toaletă, îi răspunse Grigoriev, într-un efort disperat de a glumi.

– Unde-ai locuit?

– La un cămin pentru funcţionarii superiori, replică Grigoriev. Dădu adresa şi chiar, pe un ton sarcastic, numărul camerei.

Câteodată discuţiile lor se terminau noaptea târziu, spuse el, dând acum în mod voluntar informaţiile. Dar vineri, întrucât era încă vară şi foarte cald, ele se terminaseră devreme, pentru a le permite, celor care doreau, să plece la ţară. Grigoriev nu avea însă astfel de planuri. Grigoriev îşi propusese să rămână la Moscova la sfârşit de săptămână, pentru un motiv bine întemeiat:

– Aranjasem să petrec două zile în apartamentul unei fete pe care o chema Evdokia, o fostă secretară de-a mea.

Bărbatul ei era plecat în armată, explică el, ca şi cum era vorba despre o tranzacţie absolut normală între oameni de lume, pe care Toby cel puţin, mai apropiat sufleteşte, ar aprecia-o, chiar dacă comisarii fără suflet n-ar face-o. Apoi, spre uimirea lui Toby, continuă. De la escapada sa cu Evdokia trecu, fără nici un fel de avertisment sau de preambul, direct în miezul anchetei lor:

– Din păcate, am fost împiedicat să-mi pun în aplicare aceste aranjamente, ca urmare a intervenţiei membrilor Direcţiei XIII a Centrului Moscova, cunoscută şi ca Direcţia lui Karla. Am fost convocat să mă prezint la o întrevedere imediat.

În momentul acela sună telefonul. Toby preluă convorbirea, puse receptorul în furcă şi-i vorbi lui Smiley.

– A ajuns acasă, spuse el tot în germană.

Fără ezitare, Smiley se întoarse direct către Grigoriev.

– Domnule consilier, suntem informaţi că soţia dumneavoastră s-a întors acasă. E necesar să-i daţi un telefon.

– Să-i telefonez? Îngrozit, Grigoriev se întoarse către Toby. Îmi spune să-i telefonez! Ce să-i spun? Grigorieva, aici e soţul tău iubitor. Am fost răpit de către nişte spioni occidentali. Comisarul dumitale e nebun! Nebun!

– Vă rog să-i daţi telefon şi să-i spuneţi că întârziaţi din cauze independente de voinţa dumneavoastră, zise Smiley.

Liniştea sa nu făcu decât să-l înfurie şi mai tare pe Grigoriev.

– Să-i spun eu asta nevestei mele? Grigorievei? Şi vă închipuiţi c-o să mă creadă? Îi va raporta ambasadorului imediat. „Tovarăşe ambasador, soţul meu a fugit! Găsiţi-l!"

– Curierul Kraski îţi aduce ordine săptămânal de la Moscova, nu-i aşa? întrebă Smiley.

– Toate le ştie comisarul, îi spuse Grigoriev lui Toby şi-şi trecu mâna peste bărbie. Dacă le ştie pe toate, de ce nu vorbeşte el cu Grigorieva?

– Veţi adopta un ton oficial cu ea, domnule consilier, îl sfătui Smiley. Nu vă referiţi la Kraski cu numele, dar sugeraţi-i că v-a dat ordin să-l întâlniţi pentru o discuţie conspirativă undeva în oraş. O urgenţă. Kraski şi-a schimbat planurile. N-aveţi idee când vă veţi întoarce sau ce doreşte Kraski de la dumneavoastră. Dacă protestează, repeziţi-o. Spuneţi-i că e secret de stat.

Îl priviră cum se îngrijorează, îl priviră cum îşi pune întrebări. În cele din urmă, văzură un surâs slab instalându-se pe faţa lui.

– Un secret, îşi repetă Grigoriev sie însuşi. Secret de stat. Da.

Păşind cu curaj către telefon, formă un număr. Toby stătea lângă el, cu o mână discretă pregătită să apese pe furcă în cazul în care ar încerca vreo şmecherie, dar Smiley îi făcu un uşor semn cu capul să se îndepărteze. Auziră vocea Grigorievei spunând „Da?“, în germană, auziră răspunsul îndrăzneţ al lui Grigoriev, urmat de cel al soţiei lui – totul se află pe bandă – întrebându-l scurt unde este. Îl văzură crispându-se şi ridicând bărbia, apoi abordând o faţă oficială; îl auziră răstind câteva fraze scurte şi punând o întrebare care, în aparenţă, rămase fără răspuns. Îl văzură închizând telefonul, cu privirea luminoasă, îmbujorat de plăcere, aruncându-şi braţele scurte în aer în semn de încântare, ca un jucător care înscrisese un gol. Următorul lucru fu un hohot de râs, lung, o cascadă de râs slav, sonor, care urca şi cobora întreaga gamă muzicală. Fără să se poată abţine, ceilalţi începură să râdă împreună cu el – Skordeno, de Silsky şi Toby. Grigoriev îi strângea mâna lui Toby.

– Astăzi, îmi place foarte mult conspiraţia! strigă Grigoriev printre alte hohote de râs cathartic. Conspiraţia este foarte bună astăzi!

Smiley nu se alăturase totuşi veseliei generale. Asumându-şi în mod deliberat rolul de om care strică plăcerea celorlalţi, se aşeză, întorcând paginile carneţelului, aşteptând să se încheie distracţia.

– Descriaţi tocmai cum aţi fost abordat de către oamenii Direcţiei XIII, spuse Smiley, în momentul în care se instală din nou liniştea. Cunoscută şi sub numele de Direcţia lui Karla. Fiţi amabil şi continuaţi-vă relatarea, domnule consilier.

CAPITOLUL 25

Îşi dăduse seama oare Grigoriev de această nouă stare de alertă din jurul său? De acea discretă îngheţare a gesturilor? Remarcase el oare cum atât Skordeno, cât şi de Silsky cercetau din ochi faţa impasibilă a lui Smiley, fixându-l? Cum Millie McCraig se strecura în tăcere în bucătărie, pentru a-şi controla încă o dată magnetofoanele, ca nu cumva mâna unui zeu răuvoitor să strice atât aparatul principal de înregistrare, cât şi pe cel de rezervă? Remarcase el oare aerul placid, aproape oriental, al lui Smiley – afişând chiar un dezinteres –, retragerea întregului său trup în pliurile ample ale paltonului său de călătorie din tweed cafeniu, în timp ce-şi lingea cu răbdare degetul cel mare şi arătătorul şi întorcea pagina?

Toby, cel puţin, observă aceste lucruri. În colţul lui întunecat de lângă telefon, Toby avea un fotoliu de orchestră, de unde putea să observe toată lumea fără ca să poată fi practic observat. Nici o muscă n-ar fi putut traversa podeaua fără ca ochiul atent al lui Toby să nu-i înregistreze întreaga odisee. Toby va merge chiar până acolo încât să-şi descrie simptomele pe care le avusese el însuşi – o senzaţie de fierbinţeală în jurul gâtului, un nod în gât şi în stomac; Toby nu numai că suferise această stare de disconfort, dar păstrase perfect amintirea ei. Dacă Grigoriev reacţionase sau nu la această atmosferă este o cu totul altă problemă. Mai mult ca sigur, era prea absorbit de rolul central pe care-l deţinea. Triumful apelului telefonic îl stimulase şi-i reînviase întreaga siguranţă

şi este semnificativ faptul că prima sa declaraţie, când îşi reîncepu relatarea, nu se referi la Direcţia lui Karla, ci la succesele sale ca amant al micuţei Nataşa.

– Bărbaţii de vârsta noastră au *nevoie* de o fată ca asta, îi explică el lui Toby, făcându-i cu ochiul. Ele ne fac să ne simţim din nou tineri, aşa cum am fost cândva!

– Foarte bine. V-aţi dus la Moscova singur, cu avionul, spuse Smiley pe un ton iritat. Conferinţa a început, aţi fost convocat pentru întrevedere. Continuaţi de aici, vă rog! N-avem la dispoziţie toată după-amiaza, ştiţi foarte bine.

– Conferinţa a început luni, fu de acord Grigoriev, reluând docil declaraţia sa oficială. Vineri după-amiaza m-am întors la cămin, pentru a-mi lua lucrurile şi a le duce la locuinţa Evdokiei, unde urma să ne petrecem micul nostru sfârşit de săptămână, dar, în loc de asta, am fost întâmpinat de trei bărbaţi, care mi-au ordonat să mă urc în maşina lor, chiar cu mai puţine explicaţii decât mi-aţi dat voi – privi către Toby –, spunându-mi că eram solicitat pentru o misiune specială. În timpul călătoriei, m-au informat că erau membri ai Direcţiei XIII a Centrului Moscova, despre care toate cercurile oficiale moscovite ştiu că formează elita. Am avut impresia că erau oameni inteligenţi, deasupra nivelului comun al profesiunii lor, care, cu tot respectul pentru dumneavoastră, domnule, nu este prea ridicat. Am avut impresia că s-ar fi putut să fie ofiţeri şi nu simpli lachei. Cu toate acestea, nu eram prea îngrijorat. Presupuneam că aveau nevoie de cunoştinţele mele profesionale pentru cine ştie ce misiune secretă, atâta tot. Erau amabili şi mă simţeam chiar oarecum flatat...

– Cât a durat călătoria? îl întrerupse Smiley în timp ce continua să noteze.

– La capătul celălalt al oraşului, replică Grigoriev vag. La capătul celălalt al oraşului, apoi la ţară până s-a lăsat întunericul. Până am ajuns în faţa acelui bărbat mititel – cu aspect

de călugăr, ce stătea aşezat într-o cameră mică – ce părea să fie stăpânul lor.

O dată în plus, Toby insistă să depună mărturie despre modul fără pereche în care Smiley dominase situaţia. Dovada cea mai pertinentă a măiestriei lui profesionale, spune Toby – precum şi a manierei în care îl dominase total pe Grigoriev – o reprezenta faptul că, în tot timpul interminabilei relatări făcute de către Grigoriev, nici măcar o dată, fie printr-o întrebare prea repezită, fie prin cea mai uşoară şi nepotrivită inflexiune a vocii, Smiley nu se îndepărtase de la rolul impersonal pe care şi-l asumase pentru interogatoriu. Prin aerul şters, insistă Toby, George ţinuse întreaga scenă „ca pe un ou de sturz în mână“. Cea mai mică mişcare neglijentă din partea sa ar fi putut să distrugă totul, dar nu o făcuse. Şi, ca exemplu suprem, lui Toby îi place să citeze acest moment crucial, când introdusese pentru prima oară personajul Karla. Orice alt anchetator, spune el, la menţionarea unui „om mititel, cu aspect de călugăr, ce părea să fie stăpânul lor“, ar fi insistat să îi facă o descriere – vârstă, grad, cu ce era îmbrăcat, ce fuma, cum îşi dăduse seama că era stăpânul lor? Dar nu Smiley. Cu o exclamaţie reţinută de agasare, Smiley ciocăni cu pixul pe carnetul de note şi, cu răbdare în glas, îl invită pe Grigoriev, atunci şi pentru viitor, să fie amabil şi *să nu* reducă detaliile faptice:

– Permiteţi-mi să pun din nou întrebarea: Cât a durat călătoria? Vă rog s-o descrieţi exact aşa cum vi-o amintiţi şi să pornim de acolo.

Descurajat, Grigoriev îşi ceru scuze.

– Aş spune că am mers vreo patru ore cu viteză mare, domnule; poate mai mult. Îmi amintesc acum că ne-am oprit de vreo două ori să ne uşurăm. După patru ore am intrat într-o zonă păzită – nu, n-am văzut epoleţi, gărzile erau în civil – şi am mai continuat drumul cel puţin o jumătate de oră în interiorul acestei zone. A fost ca un coşmar, domnule.

Smiley obiectă din nou, hotărât să menţină temperatura cât se poate de joasă. De ce fusese un coşmar, dorea el să ştie, dacă Grigoriev afirmase, doar cu o clipă în urmă, că nu era speriat.

– Ei bine, nu chiar un coşmar, domnule, mai mult un vis. În acel stadiu, Grigoriev avusese impresia că era dus la *boier* – folosi cuvântul rusesc, iar Toby îl traduse –, în timp ce el se simţea din ce în ce mai mult ca un ţăran sărac. De aceea nu îmi era teamă, domnule, întrucât nu, n-aveam nici un control asupra evenimentelor şi, ca atare, nu aveam ce să-mi reproşez. Dar când maşina s-a oprit în sfârşit şi unul din cei doi a pus o mână pe braţul meu şi mi-a adresat un avertisment, din acest moment atitudinea acestuia s-a schimbat total, domnule.

„Veţi întâlni un mare luptător sovietic şi un om foarte puternic, îi spusese individul. Dacă sunteţi nerespectuos cu el sau dacă încercaţi să spuneţi minciuni, s-ar putea să nu vă mai vedeţi niciodată nevasta şi copiii."

„Cum se numeşte omul acesta?" întrebase Grigoriev.

Dar cei doi îi răspunseseră, fără să schiţeze nici un zâmbet, că acest mare luptător sovietic nu avea nume. Grigoriev întrebase dacă era Karla însuşi, ştiind că acesta era numele de cod al şefului Direcţiei XIII. Cei doi îi replicaseră doar că marele luptător nu avea nume.

– Atunci visul a devenit coşmar, domnule, spuse umil Grigoriev. Mi-au spus, de asemenea, că pot să-mi iau la revedere de la escapada mea amoroasă de sfârşit de săptămână. Micuţa Evdokia trebuia să caute să se amuze în altă parte, au spus ei. Apoi, unul din ei a izbucnit în râs.

Atunci, după cum preciză Grigoriev, fusese momentul când îl cuprinsese o teamă cumplită; când intraseră în prima încăpere şi înaintaseră spre o a doua uşă, era atât de speriat, încât îi tremurau genunchii. Găsise chiar timp să se teamă pentru draga lui Evdokia. Cine putea fi această fiinţă supranaturală, se întrebase el cu groază, care să ştie chiar

înaintea lui Grigoriev că urma să o întâlnească pe Evdokia la sfârşit de săptămână?

– Deci aţi bătut la uşă, spuse Smiley în timp ce scria.

– Şi mi s-a ordonat să intru! continuă Grigoriev.

Entuziasmul său pentru confesiuni creştea, ca şi dependenţa de anchetatorul său. Vocea îi devenise mai puternică, gesturile, mai libere. Era ca şi cum, spune Toby, încerca să-l determine în mod fizic pe Smiley să renunţe la atitudinea de reticenţă; în realitate, de fapt, pretinsa indiferenţă a lui Smiley era aceea care-l determina pe Grigoriev să se dezvăluie.

– Şi m-am trezit într-un birou nici mare, nici somptuos, domnule, aşa cum i s-ar fi potrivit unui funcţionar superior şi unui mare luptător sovietic, ci într-o cămăruţă atât de goală, că ar fi putut servi de celulă de închisoare, cu un birou de lemn crud în mijloc şi un scaun tare pentru un eventual vizitator.

– Imaginaţi-vă, domnule, un mare luptător sovietic şi un om puternic. Şi să n-aibă decât un birou simplu, luminat de o lampă prăpădită! Iar în spatele acestui birou şedea acest preot, domnule, un om fără nici o afectare sau vanitate – un om de mare experienţă, aş spune –, un om de la talpa ţării, cu ochi mici şi privirea directă, cu păr cărunt, tuns scurt, şi cu obiceiul de a-şi ţine mâinile împreunate atunci când fuma.

– *Ce* fuma? întrebă Smiley scriind.

– Poftim?

– Ce fuma? Întrebarea e destul de simplă. Pipă, ţigări, trabuc?

– Ţigări americane, iar camera era plină de mirosul lor. Era ca la Potsdam, când negociam cu ofiţerii americani din Berlin. Dacă omul acesta fumează tot timpul ţigări americane, mi-am zis eu, este cu siguranţă un om influent. Întorcându-se din nou către Toby, în verva în care era, Grigoriev îi spuse acelaşi lucru pe ruseşte. Să fumezi ţigări americane, ţigară de la ţigară, zise el, imaginaţi-vă cât costă, ce influenţă putea să aibă ca să obţină atâtea pachete!

Apoi, Smiley, credincios manierelor sale pedante, îi ceru lui Grigoriev să arate ce înţelegea prin „ţinea mâinile împreunate“ în timp ce fuma. Şi se uită cu un ochi impasibil cum Grigoriev luă din buzunar un creion de lemn maro, unindu-şi mâinile în faţa gurii şi ţinându-l cu ambele palme. Supse din creion cu un gest caricatural, ca unul care sorbea dintr-o cană ţinută cu ambele mâini.

– Aşa! explică el şi, cu o nouă şi bruscă schimbare de stare de spirit, îi strigă ceva pe ruseşte, râzând în hohote, lui Toby, dar Toby nu găsi de cuviinţă să traducă.

În transcrierea convorbirii se menţionează doar „obscenităţi“.

Preotul îi ordonase lui Grigoriev să se aşeze şi timp de zece minute îi descrisese cele mai intime detalii ale relaţiei amoroase dintre Grigoriev şi Evdokia, precum şi abaterile de conduită cu alte două fete, care lucraseră pentru el ca secretare, una la Potsdam şi alta la Bonn, şi care sfârşiseră, fără să ştie Grigorieva, prin a împărţi patul cu el. În acest moment, dacă i se poate da crezare lui Grigoriev, acesta făcuse o demonstraţie de curaj şi, ridicându-se în picioare, ceruse să i se spună dacă fusese obligat să traverseze jumătate din Rusia pentru a compărea în faţa unui tribunal moral:

– „A te culca cu secretara nu este un fenomen neobişnuit, i-am spus eu, nici măcar la nivelul Biroului Politic!“ L-am asigurat că n-am comis nici un fel de imprudenţe cu străine, doar cu rusoaice. „Şi asta ştiu, mi-a spus el, dar este puţin probabil că Grigorieva va aprecia diferenţa.“

După care, spre uimirea constantă a lui Toby, Grigoriev izbucni în alt hohot de râs răguşit; şi, cu toate că de Silsky şi Skordeno i se alăturară în mod discret, ilaritatea lui Grigoriev o întrecu pe a tuturor, aşa că fură nevoiţi să aştepte să se liniştească.

– Vă rog să aveţi amabilitatea să ne spuneţi de ce v-a convocat bărbatul pe care dumneavoastră îl numiţi preot, spuse Smiley din adâncimile paltonului său cafeniu.

– Mi-a explicat că avea o misiune specială pentru mine la Berna în beneficiul Direcției XIII. Nu trebuia s-o dezvălui nimănui, nici măcar ambasadorului meu, era prea secretă pentru oricare dintre ei. Şi preotul mi-a zis: „Va trebui să-i spuneţi soţiei dumneavoastră. Situaţia dumneavoastră personală nu vă permite să participaţi la o conspiraţie fără ştiinţa soţiei. Cunosc acest lucru, Grigoriev, aşa că spuneţi-i". Şi avea dreptate, comentă Grigoriev. Fusese înţelept din partea lui. Era o dovadă clară că acest om cunoştea foarte bine condiţia umană.

Smiley întoarse o pagină şi continuă să noteze.

– Continuaţi, vă rog, zise el.

În primul rând, spusese preotul, Grigoriev trebuia să deschidă un cont la o bancă elveţiană. Preotul îi înmânase zece mii de franci elveţieni în bancnote de o sută şi îi spusese să le folosească drept prim vărsământ. Să nu deschidă contul la Berna, unde era cunoscut, nici la Zürich, unde exista o bancă comercială sovietică.

– Voshod, explică Grigoriev de bunăvoie. Această bancă este folosită pentru multe tranzacţii oficiale şi neoficiale.

Nu la Zürich, ci într-un orăşel mic, Thun, la câţiva kilometri de Berna. Urma să deschidă contul sub numele Glaser, cetăţean elveţian.

„Dar sunt diplomat sovietic! obiectase Grigoriev. Nu sunt Glaser, sunt Grigoriev!" Neînduplecat, preotul îi înmânase un paşaport elveţian, pe numele Adolf Glaser. În fiecare lună, îi spusese preotul, contul avea să fie creditat cu câteva mii de franci elveţieni, uneori zece sau chiar cincisprezece mii. Urma să i se explice acum lui Grigoriev cum să folosească banii. Era foarte secret, îi repetase preotul cu răbdare, iar acest secret era însoţit atât de o recompensă, cât şi de o ameninţare. La fel cum procedase Smiley cu o oră mai devreme, preotul le menţionase rând pe rând.

– Domnule, ar fi trebuit să vedeţi atitudinea lui faţă de mine, îi spuse Grigoriev lui Smiley, de parcă nu-i venea să

creadă. Calmul său, autoritatea sa în toate ocaziile! Într-o partidă de şah, ar câştiga doar mulţumită nervilor săi.

– Dar nu juca şah, obiectă sec Smiley.

– Într-adevăr, domnule, nu juca, recunoscu Grigoriev şi, dând trist din cap, îşi continuă relatarea.

O recompensă şi o ameninţare, repetă el.

Ameninţarea consta în faptul că ministerul tutelar al lui Grigoriev va fi informat că nu era un om de încredere, datorită aventurilor sale galante, şi că va trebui, deci, din momentul acela, să nu i se mai dea nici un post în exterior. Aceasta i-ar ruina lui Grigoriev atât cariera, cât şi căsnicia. Asta era ameninţarea.

– Ar fi mai mult decât îngrozitor pentru mine, adăugă inutil Grigoriev.

Urmă recompensa, iar recompensa era substanţială. Dacă Grigoriev s-ar fi achitat bine de sarcina pe care o avea şi cu discreţie absolută, cariera sa va avea de câştigat, iar imprudenţele sale vor fi uitate. La Berna, ar avea ocazia să se învârtă în cercuri mai agreabile, ceea ce i-ar face plăcere soţiei sale; i s-ar da fonduri cu care să-şi cumpere o maşină impunătoare, ceea ce ar fi foarte mult pe gustul Grigorievei. Nu va depinde de şoferii ambasadei, în majoritatea lor *vecini*, e adevărat, care însă nu aveau acces la acest mare secret. În fine, îi spusese preotul, promovarea sa la rangul de consilier va fi accelerată, pentru a explica îmbunătăţirea nivelului său de trai.

Grigoriev privise la grămada de franci elveţieni de pe biroul dintre ei, apoi la paşaportul elveţian, apoi la preot. Se întrebase ce i s-ar putea întâmpla dacă ar spune că prefera să nu participe la acea conspiraţie. Preotul dăduse din cap. El însuşi, îl asigurase pe Grigoriev, luase în consideraţie această a treia posibilitate. Dar, din păcate, urgenţa situaţiei nu permitea o astfel de opţiune.

„Atunci spuneţi ce trebuie să fac cu aceşti bani“, îi zisese Grigoriev.

Era o chestiune de rutină îi replicase preotul, un alt motiv pentru care Grigoriev fusese ales: „În problemele de rutină, mi s-a spus că sunteţi excelent". Grigoriev, cu toate că era în momentul respectiv terorizat pe jumătate de cuvintele preotului, se simţise flatat de acea apreciere.

– Primise rapoarte bune despre mine, îi explică lui Smiley cu plăcere.

Apoi preotul îi vorbise lui Grigoriev despre fata nebună.

Smiley rămase nemişcat. Ochii săi, în timp ce scria, erau aproape închişi, dar scria tot timpul, cu toate că numai Dumnezeu ştia *ce* scria, va spune Toby, pentru că George, nici măcar în vis, n-ar fi consemnat ceva, având cel mai mic caracter de confidenţialitate, într-un carneţel. Din când în când, relatează Toby, în timp ce Grigoriev continua să-şi depene povestea, capul lui George ieşea din gulerul paltonului său atât cât să studieze mâinile vorbitorului sau figura acestuia, dar în orice altă privinţă părea departe de tot şi de toţi cei care se găseau în încăpere. Millie McCraig se afla în pragul uşii, de Silsky şi Skordeno erau nemişcaţi ca nişte statui, în timp ce Toby se ruga ca Grigoriev „să continue să vorbească, vreau să spun să vorbească cu orice preţ, ce contează? Auzeam vorbindu-se despre măiestria profesională a lui Karla din gura unui martor de primă mână".

Preotul îşi propunea să nu disimuleze nimic, îl asigurase el pe Grigoriev, ceea ce toţi cei din încăpere, în afară de Grigoriev, îşi dădură seama imediat că reprezenta un preludiu la disimularea unui anumit lucru.

Într-o clinică psihiatrică particulară din Elveţia, spusese preotul, era internată o tânără rusoaică ce suferea de schizofrenie într-un stadiu avansat: „În Uniunea Sovietică, această formă de boală nu este suficient înţeleasă", îi spusese preotul. Grigoriev îşi amintea că fusese ciudat de emoţionat de accentele categorice ale preotului. Diagnosticul şi tratamentul sunt adesea complicate din raţiuni politice – continuase

preotul. În patru ani de tratament în spitalele patriei, tânăra Alexandra fusese acuzată de multe lucruri de către medici. Reformistă paranoică şi idei iluzorii... Supraestimare a propriei personalităţi... Proastă adaptare la mediul social... Supraevaluare a capacităţilor sale. Decadenţă burgheză în comportament sexual. Medicii sovietici îi ordonaseră în mod repetat să renunţe la ideile ei greşite. „Aceasta nu este medicină, îi spusese trist preotul lui Grigoriev. E politică. În spitalele elveţiene există o atitudine mai avansată faţă de astfel de probleme." Era esenţial ca tânăra Alexandra să meargă în Elveţia.

Lui Grigoriev îi era acum clar că înalta oficialitate se interesa personal de problema fetei şi cunoştea bine toate aspectele. Grigoriev însuşi începea şi el să fie amărât din cauza ei. Era fiica unui erou sovietic, îi spusese preotul, fost demnitar în Armata Roşie, care, trecând drept trădător al Rusiei, trăia în nişte condiţii precare printre ţariştii contrarevoluţionari de la Paris.

„Numele său, spusese preotul, încredinţându-i lui Grigoriev marele secret, numele său, repetase el, este colonelul Ostrakov. Este unul dintre cei mai străluciţi, cei mai activi agenţi secreţi ai noştri. Ne bazăm total pe el în materie de informaţii privitoare la conspiratorii contrarevoluţionari de la Paris."

Nimeni din cameră, va povesti Toby, nu manifestase nici cea mai mică surpriză faţă de această bruscă zeificare a unui dezertor rus defunct.

Preotul, continuă Grigoriev, începuse apoi să schiţeze ce însemnase viaţa eroică a agentului Ostrakov, iniţiindu-l în acelaşi timp pe Grigoriev în misterele activităţii secrete. Pentru a scăpa ochiului vigilent al contraspionajului imperialist, explicase preotul, era necesar să i se inventeze unui agent o legendă sau o biografie falsă, care l-ar face să fie acceptat de către elementele antisovietice. Ostrakov era, de aceea, în aparenţă, un dezertor din Armata Roşie care „fugise"

în Berlinul occidental şi de acolo la Paris, abandonându-şi soţia şi unica fiică la Moscova. Dar, pentru a apăra statutul lui Ostrakov printre emigranţii parizieni, era în mod logic necesar ca nevasta să sufere de pe urma acţiunilor trădătoare ale soţului ei.

„Pentru că, la urma urmei, spusese preotul, dacă nişte spioni imperialişti ar raporta că Ostrakova, soţia unui dezertor şi a unui renegat, o ducea bine la Moscova – primind salariul soţului ei, de pildă, sau ocupând în continuare acelaşi apartament –, imaginaţi-vă ce efect ar putea avea acest lucru asupra credibilităţii lui Ostrakov!“

Grigoriev replicase că-şi putea imagina foarte bine. Preotul, explică el în paranteză, nu era în nici un fel autoritar în manierele sale, ci îl trata mai curând pe Grigoriev ca pe un egal, fără doar şi poate, din respect faţă de titlurile sale academice.

– Fără îndoială, spuse Smiley şi notă ceva.

De aceea, spusese preotul cam abrupt, Ostrakova şi fiica ei, Alexandra, cu deplinul asentiment al soţului, fuseseră transferate într-o provincie îndepărtată şi li se dăduse o casă în care să locuiască, nume diferite şi chiar o legendă proprie, absolut necesară şi potrivită atitudinii lor modeste şi dezinteresate. Aceasta era, spusese preotul, realitatea dureroasă a celor ce se dedicau activităţii speciale. „Gândiţi-vă, Grigoriev, reluase el pătimaş, gândiţi-vă la efectul pe care astfel de privaţiuni şi subterfugii, chiar o astfel de duplicitate, l-ar putea avea asupra unei fiice sensibile şi poate chiar dezechilibrate: un tată absent, al cărui nume a fost şters din viaţa ei! O mamă care, înainte de a fi pusă în siguranţă, a fost nevoită să îndure întregul chin al oprobriului public. Imaginaţi-vă, insistase preotul, dumneavoastră ca tată, tensiunile la care este supusă datorită acestui lucru natura tânără şi delicată a unei fete în plină maturizare!“

Înclinându-se în faţa unei elocvenţe atât de puternice, Grigoriev se grăbise să spună că, în calitate de tată, îşi putea imagina foarte uşor aceste tensiuni şi, în acea clipă, Toby şi

probabil toţi ceilalţi îşi dădură seama că Grigoriev era exact ceea ce pretindea a fi: un individ uman şi decent, prins în plasa unor evenimente ce-i depăşeau propria înţelegere sau propriul control.

În ultimii câţiva ani, continuase preotul, cu un glas puternic marcat de părere de rău, tânăra Alexandra – ori, aşa cum îi plăcea ei să-şi spună, Tatiana – fusese, în provincia sovietică în care locuia, o destrăbălată şi o proscrisă din punct de vedere social. Sub presiunea situaţiei, ea comisese diverse acte criminale, printre care incendieri şi furturi în locuri publice. Se alăturase unor criminali pseudointelectuali şi unor elemente antisociale de cea mai joasă speţă imaginabilă. Se oferise de bunăvoie bărbaţilor, uneori de câteva ori într-o singură zi. La început, când fusese arestată, preotul şi asistenţii săi putuseră să pună stavilă cursului normal al legii, dar, treptat, din raţiuni de securitate, această protecţie trebuise retrasă, iar Alexandra fusese de mai multe ori internată în clinici psihiatrice de stat, specializate în tratamentul nemulţumiţilor sociali congenitali, cu rezultatele negative descrise mai înainte de către preot.

De câteva ori, trimisă într-o închisoare de drept comun, spusese preotul cu glas scăzut. Potrivit lui Grigoriev, preotul încheiase această poveste tristă după cum urmează: „Veţi înţelege uşor, dragul meu Grigoriev, în calitate de cadru universitar, de tată şi de om de lume, cât de tragic au putut să afecteze veştile din ce în ce mai rele cu privire la nenorocirile fiicei lui utilitatea eroicului nostru agent Ostrakov, aflat în singurătatea exilului său parizian".

Din nou, Grigoriev fusese impresionat de remarcabila forţă a sentimentului – el va numi-o chiar simţământ de responsabilitate personală directă – pe care-l inspira preotul prin povestea sa. Cu vocea sa cea mai seacă, Smiley îl întrerupse încă o dată.

– Iar mama, *unde-i?* Unde se află acum, domnule consilier, potrivit spuselor preotului dumneavoastră? întrebă el.

– Decedată, replică Grigoriev. A murit în provincie. Provincia în care fusese trimisă. A fost îngropată sub un alt nume, bineînţeles. Potrivit poveştii pe care mi-a spus-o, a murit de inimă rea. Aceasta a făcut şi mai grea povara de pe umerii eroicului agent de la Paris al preotului, adăugă el, şi asupra autorităţilor din Rusia.

– Fireşte, spuse Smiley, iar atitudinea sa solemnă era împărtăşită de către cele patru personaje nemişcate, plasate de jur împrejurul încăperii.

– În sfârşit, spuse Grigoriev, preotul a ajuns la motivul exact al convocării mele.

Moartea Ostrakovei, cuplată cu îngrozitoarea soartă a Alexandrei, produsese o gravă criză în viaţa eroicului agent al Moscovei în străinătate. Pentru scurt timp, fusese chiar tentat să renunţe la activitatea sa vitală, pentru a se întoarce în Rusia, ca să aibă grijă de fiica lui dezechilibrată mental şi orfană de mamă. În cele din urmă totuşi, se convenise asupra unei soluţii. Întrucât Ostrakov nu putea veni în Rusia, fiica sa trebuia trimisă în Occident şi îngrijită într-o clinică particulară, unde putea fi văzută de către tatăl ei, ori de câte ori acesta dorea s-o viziteze. Franţa era prea primejdioasă pentru acest scop, dar în Elveţia tratamentul ar fi putut fi aplicat departe de ochii suspicioşi ai camarazilor contrarevoluţionari ai lui Ostrakov. În calitate de cetăţean străin, tatăl putea pretinde să i se trimită fata şi să obţină documentele necesare. O clinică potrivită fusese deja localizată şi se afla la mică distanţă de Berna. Ceea ce trebuia să facă Grigoriev era să vegheze asupra bunăstării fetei, din momentul în care ea ajungea acolo. Trebuia s-o viziteze, să plătească clinica şi să raporteze săptămânal Moscovei progresele făcute de ea, astfel încât informaţiile să poată fi transmise imediat tatălui ei. Aceasta era raţiunea contului în bancă şi a ceea ce preotul numea identitatea elveţiană a lui Grigoriev.

– Şi aţi fost de acord, spuse Smiley, când Grigoriev făcu o pauză, iar ceilalţi auziră scârţâitul sârguincios al stiloului său pe hârtie.

– Nu imediat. I-am pus mai întâi două întrebări, zise Grigoriev cu un ciudat acces de vanitate. Noi, cadrele universitare, nu putem fi păcăliţi atât de uşor, înţelegeţi. În primul rând, l-am întrebat, fireşte, de ce o astfel de sarcină nu putea fi asumată de unul dintre numeroşii noştri reprezentanţi ai Securităţii Statului aflaţi în Elveţia.

– Excelentă întrebare, spuse Smiley într-unul din rarele lui momente în care era dispus să facă complimente. Ce-a răspuns?

– Era prea secret. Secretul, a spus el, era o problemă de compartimente. Nu dorea ca numele lui Ostrakov să fie asociat cu personalul obişnuit al Centrului Moscova. Aşa cum stăteau lucrurile acum, a spus el, va şti, în cazul în care va avea loc o scurgere de informaţii, că Grigoriev era singurul răspunzător. N-am fost încântat pentru această distincţie, zise Grigoriev, adresându-i un zâmbet şters lui Nick de Silsky.

– Şi care a fost a doua întrebare, domnule consilier?

– Se referea la tatăl de la Paris: de câte ori se va duce în vizită. Dacă tatăl făcea vizite frecvente, atunci, mai mult ca sigur, condiţia mea de înlocuitor de tată era superfluă. Se puteau face aranjamentele necesare pentru plata directă a clinicii, iar tatăl putea să facă vizite de la Paris lunar şi să se ocupe singur de bunăstarea fiicei lui. Preotul a replicat că tatăl nu putea să vină decât foarte rar şi că nu putea să fie niciodată menţionat în discuţiile cu Alexandra. Fără nici un fel de logică, el a adăugat că fata era un subiect de discuţie deosebit de dureros pentru tată şi că s-ar putea prea bine să nu se ducă niciodată să o vadă. Mi-a spus c-ar trebui să mă simt onorat să fac un serviciu important pentru un erou secret al Uniunii Sovietice. A devenit sever. Mi-a spus că nu-mi revenea mie rolul de a aplica logica unui amator la tehnica unor profesionişti. Mi-am cerut scuze. I-am spus că mă simţeam într-adevăr onorat. Eram mândru să-mi aduc contribuţia, atât cât îmi stătea în putinţă, la lupta antiimperialistă.

– I-aţi vorbit totuşi fără convingere interioară? sugeră Smiley, ridicându-şi din nou privirea din carnet şi oprindu-se din scris.

– Aşa e.

– De ce?

La început, Grigoriev păru să nu prea ştie de ce. Probabil că nu mai fusese niciodată invitat să spună adevărul despre propriile sale sentimente.

– Poate că nu l-aţi *crezut* pe preot? sugeră Smiley.

– Povestea avea o mulţime de contradicţii, repetă Grigoriev încruntându-se. Fără îndoială, în activitatea secretă, acest lucru este inevitabil. Cu toate acestea, am considerat o mare parte a ei ca improbabilă sau neadevărată.

– Puteţi să explicaţi de ce?

În catharsisul confesiunii, Grigoriev uită din nou în ce primejdie se afla şi zâmbi cu superioritate.

– Era emoţionat, spuse el. Mi-am pus întrebări. A doua zi, lungit lângă Evdokia, discutând această treabă cu ea, m-am întrebat: Ce era între acest Ostrakov şi preot? Sunt fraţi? Vechi camarazi? Omul acesta important la care m-am dus, atât de puternic, atât de secret... face conspiraţii în întreaga lume, exercită presiuni, ia măsuri speciale. E un om nemilos, într-o profesie nemiloasă. Totuşi, când eu, Grigoriev, mă aflu cu el, vorbind despre fiica dezechilibrată a unui tip oarecare, am impresia că citesc scrisorile de dragoste cele mai intime ale acestui om. I-am spus: „Tovarăşe. Îmi spuneţi prea multe. Nu-mi spuneţi ceea ce nu am nevoie să ştiu. Spuneţi-mi doar ceea ce trebuie să fac". Însă el mi-a zis: „Grigoriev, trebuie să fiţi prietenul acestei fete. Atunci veţi fi prietenul meu. Viaţa tulbure a tatălui a avut un efect prost asupra ei. Ea nu ştie cine este sau unde-i este locul. Vorbeşte despre libertate fără să ştie ce înseamnă. Este victima unor fantasme burgheze pernicioase. Foloseşte un limbaj grosolan, care nu i se potriveşte unei tinere. Când minte, are geniul nebuniei. Nici una din toate astea nu este din vina ei". Apoi l-am întrebat: „Aţi întâlnit-o pe fata asta?" Dar mi-a spus doar atât: „Grigoriev, trebuie să fiţi ca un tată pentru ea. Mama ei, din multe puncte de vedere, a fost şi ea o femeie dificilă. Trebuie să aveţi compasiune pentru astfel de probleme. Către sfârşitul vieţii ei,

devenise amarnică şi chiar o sprijinea pe fată în unele dintre fanteziile ei antisociale".

Grigoriev tăcu o clipă, iar Toby Esterhase, năucit încă de ideea că Grigoriev discutase propunerea lui Karla cu amanta lui la câteva ore după ce acesta i-o făcuse, era fericit de un moment de pauză.

– Am simţit că depindea de mine, reluă Grigoriev. Am simţit că ascunde nu numai fapte, dar şi sentimente. Rămâneau, spuse Grigoriev, detaliile practice. Preotul mi le-a expus.

Directoarea clinicii era o rusoaică albă, o călugăriţă, care aparţinuse cândva comunităţii ortodoxe ruse de la Ierusalim, dar o femeie de suflet. „În aceste cazuri, nu trebuie să fim prea scrupuloşi din punct de vedere politic, spusese preotul. Această femeie a aşteptat-o ea însăşi pe Alexandra la Paris şi a escortat-o în Elveţia." Clinica dispunea, de asemenea, de serviciile unui doctor care vorbea limba rusă. Fata, datorită legăturilor etnice ale mamei sale, vorbea şi germana, dar refuza în mod frecvent să se adreseze în această limbă. Aceşti factori, dimpreună cu depărtarea la care se afla plasată clinica, explicau alegerea făcută. Banii plătiţi în contul băncii din Thun vor fi suficienţi pentru cheltuielile legate de internare şi de îngrijirea medicală, până la concurenţa sumei de o mie de franci lunar, ca şi pentru subvenţionarea secretă a noului stil de viaţă al familiei Grigoriev. Existau alţi bani disponibili, dacă Grigoriev ar fi considerat necesar; nu trebuia să păstreze nici un fel de facturi sau recipise. Preotul ar afla curând dacă Grigoriev îl înşela. Trebuia să se ducă la clinică săptămânal pentru a achita nota şi a se informa asupra stării de sănătate a fetei; ambasadorul sovietic de la Berna va fi informat că familiei Grigoriev îi fusese încredinţată o misiune secretă şi că trebuia să i se permită o anumită flexibilitate.

Preotul ajunsese apoi la problema comunicaţiilor între Grigoriev şi Moscova.

– M-a întrebat: „Îl cunoaşteţi pe curierul Kraski?" I-am răspuns că, fireşte, îl cunoşteam pe acest curier. Kraski vine o dată, câteodată de două ori pe săptămână la ambasadă, însoţit

de escorta sa. Dacă te ai bine cu el, s-ar putea să-ţi aducă pâine neagră direct de la Moscova.

Pe viitor, explicase preotul, Kraski își va face o datorie din a-l contacta pe Grigoriev în particular, în fiecare joi seara, în timpul vizitei sale obişnuite la Berna, fie acasă la Grigoriev, fie în biroul lui Grigoriev de la ambasadă, dar ar fi preferabil la domiciliul său. Nu vor avea loc nici un fel de discuţii conspirative, Kraski mulţumindu-se să-i înmâneze lui Grigoriev un plic conţinând o scrisoare aparent personală din partea unei mătuşi a lui Grigoriev de la Moscova. Grigoriev va duce scrisoarea la un loc sigur şi o va trata la temperatura prescrisă, cu trei soluţii chimice aflate în comerţ – preotul le numise, iar Grigoriev va găsi o listă de întrebări pe care va trebui să i le pună Alexandrei la următoarea vizită săptămânală. La aceeaşi întâlnire cu Kraski, Grigoriev îi va înmâna o scrisoare ce trebuia transmisă aceleiaşi mătuşi, în care să pretindă că îi scrie în detaliu despre sănătatea soţiei sale Grigorieva, când, de fapt, el îi va raporta preotului despre starea tinerei Alexandra. Acesta era ceea ce se numea un cod. Mai târziu, dacă va fi necesar, preotul îi va furniza lui Grigoriev materiale pentru comunicaţii şi mai secrete, dar pentru moment va fi suficientă scrisoarea codificată către mătuşa lui Grigoriev.

Preotul îi înmânase apoi lui Grigoriev un certificat medical, semnat de un eminent medic din Moscova.

„În timp ce te aflai aici, la Moscova, ai suferit un atac de cord minor, provocat de tensiune şi de surmenaj, îi spusese preotul. Ţi-a fost prescris să mergi în mod regulat pe bicicletă pentru a-ţi ameliora starea fizică. Soţia ta te va însoţi."

Sosind la clinică cu bicicleta sau pe jos, Grigoriev va putea ascunde numărul diplomatic al maşinii sale.

Preotul îl autorizase atunci să cumpere două biciclete la mâna a doua. Rămânea problema celei mai potrivite zile din săptămână pentru vizitele lui Grigoriev la clinică. Sâmbăta era zi normală de vizită, dar era prea periculos; o parte dintre cei internaţi erau din Berna şi exista întotdeauna riscul ca „Glaser" să fie recunoscut. Directoarea fusese deci avizată că

sâmbetele nu erau comode şi aceasta consimţise, în mod excepţional, să permită o vizită în fiecare vineri după-amiaza. Ambasadorul nu va obiecta, dar cum va împăca Grigoriev absenţele sale de vineri cu munca sa de rutină la ambasadă?

Nici o problemă, răspunsese Grigoriev. Se putea schimba vinerea cu sâmbăta, iar Grigoriev va cere pur şi simplu să lucreze sâmbăta, având vinerea liberă.

Mărturisirea odată încheiată, Grigoriev îşi gratulă auditoriul cu un surâs scurt şi deosebit de luminos.

– Sâmbăta se întâmpla ca o anumită tânără doamnă să lucreze şi ea la Serviciul Vize, spuse el, făcându-i cu ochiul lui Toby. Era astfel posibil să ne bucurăm de câteva momente de intimitate.

De data aceasta, râsul general nu mai fu atât de cordial cum ar fi putut să fie. Timpul, ca şi povestea lui Grigoriev, erau pe sfârşite.

Reveniseră de unde începuseră şi, dintr-odată, nu mai rămânea decât Grigoriev de care trebuiau să se îngrijoreze, decât Grigoriev de care să se ocupe, decât Grigoriev pe care să-l protejeze. Şedea pe canapea zâmbind compătimitor, dar aroganţa începea să-i piară. Îşi încrucişase mâinile supus şi se uita de la unul la altul, ca şi cum aştepta ordine.

– Soţia mea nu ştie să meargă pe bicicletă, remarcă el cu un zâmbet timid şi trist. A încercat de mai multe ori. Eşecul femeii părea să însemne foarte mult pentru el. Preotul mi-a scris de la Moscova: „Du-o pe nevastă-ta să o vadă. Poate că Alexandra are nevoie şi de o mamă“. Dădu năuc din cap. Nu poate să meargă cu bicicleta, îi spuse lui Smiley. Într-o astfel de acţiune conspirativă majoră, cum pot eu spune Moscovei că Grigorieva nu poate merge pe bicicletă?

Poate că Smiley nu cunoscuse încercare mai mare în rolul său de funcţionar, răspunzător şi conducător de operaţiune, decât modul în care, aproape firesc, îl transformase pe Grigoriev din sursă de informaţii în dezertor la faţa locului.

– Domnule consilier, oricare ar fi planurile dumneavoastră de perspectivă, vă rog să aveţi bunăvoinţa să rămâneţi la

ambasadă încă două săptămâni cel puţin, îi comunică el, închizând cu un gest precis carnetul. Dacă faceţi cum vă propun eu, veţi beneficia de o caldă primire, în cazul în care aţi alege să vă asiguraţi o viaţă nouă în Occident. Lăsă să-i cadă carnetul în buzunar. Vinerea viitoare însă, nu o veţi vizita pe tânăra Alexandra. Îi veţi spune soţiei dumneavoastră că acesta a fost subiectul întâlnirii de azi cu Kraski. Când Kraski vă va aduce scrisoarea joia viitoare, o veţi accepta în mod normal, dar veţi continua să susţineţi faţă de soţia dumneavoastră că Alexandra nu trebuie vizitată. Faceţi pe misteriosul cu ea. Îmbrobodiţi-o cu mistere.

Acceptând instrucţiunile, Grigoriev dădu din cap stânjenit.

– Trebuie să vă avertizez totuşi că dacă faceţi cea mai mică greşeală sau dacă încercaţi să ne trageţi pe sfoară, preotul va afla şi vă va distruge. Veţi pierde în acelaşi timp şansele dumneavoastră de a fi primit în mod prietenesc în Occident. E clar?

Fu necesar apoi să-i indice lui Grigoriev câteva numere de telefon la care să sune, să i se explice procedura convorbirilor de la cabină telefonică la cabină telefonică şi, împotriva tuturor legilor meseriei, Smiley îi permise lui Grigoriev să noteze tot, pentru că ştia că acesta nu-şi va reaminti altfel nimic. Toate acestea odată făcute, Grigoriev îşi luă la revedere, într-o stare de deprimare profundă. Toby însuşi îl conduse cu maşina într-un loc sigur, apoi se reîntoarse în apartament, unde avu loc o scurtă întrunire de rămas-bun.

Smiley se afla tot în fotoliul său, cu mâinile strânse în poală. Ceilalţi, la ordinele lui Millie McCraig, se străduiau să şteargă urmele prezenţei lor acolo, lustruind, ştergând praful, golind scrumierele şi coşurile de hârtii. Toţi cei prezenţi, în afară de Toby şi de Smiley, trebuiau să plece în aceeaşi zi, spuse Toby, odată cu echipele de supraveghere. Nu la noapte, nu mâine. Acum. Stăteau pe o bombă cu efect întârziat de mare putere, spuse el. Grigoriev putea chiar în momentul acela, sub impulsul neîncetat de a face confesiuni, să descrie întreg episodul groaznicei lui neveste. Dacă îi povestise

Evdokiei despre Karla, cine putea să dea asigurări că nu-i va povesti totul Grigorievei sau, de ce nu, micuței Natașa, despre discuția lui de azi cu George? Nimeni nu trebuia să se simtă înlăturat, nimeni nu trebuia să se simtă ținut deoparte, spuse Toby. Făcuseră o treabă foarte bună și se vor întâlni curând pentru a încununa operațiunea. Fură strânse mâini, se vărsară câte o lacrimă două, dar perspectiva actului final le umplea sufletul de bucurie.

Iar Smiley, șezând atât de liniștit, atât de imobil, în timp ce în jurul lui ceilalți își luau rămas-bun, cum s-o fi simțit? La prima vedere, acesta era momentul unei mari realizări pentru el. Făcuse tot ceea ce pornise să facă și chiar mai mult, chiar dacă recursese în acest scop la tehnica lui Karla. Reușise singur. În acea zi, așa cum vor demonstra documentele, el îl frânsese și îl întorsese în două ore pe agentul ales în mod expres de către Karla. Fără ajutor, împiedicat chiar de către cei care îl rechemaseră în serviciu, își croise drumul până în punctul în care putea spune cinstit că făcuse să sară ultimul zăvor. Avea o vârstă înaintată, dar își făcuse meseria mai bine ca niciodată; pentru întâia oară în cariera sa deținea avantajul asupra vechiului său adversar.

Pe de altă parte, acest adversar dobândise o față umană de o claritate tulburătoare. Cel pe care Smiley îl urmărea cu atâta măiestrie nu era o brută, nu era, la urma urmei, un fanatic, nu era un automat. Era un om; un om, a cărui cădere, dacă Smiley se hotăra să o provoace, va avea drept pricină nimic mai sinistru decât de un exces de iubire, o slăbiciune pe care Smiley însuși o cunoștea prea bine din propria sa viață încurcată.

CAPITOLUL 26

Pentru fiecare operaţiune clandestină, potrivit folclorului, există mai multe zile de aşteptare decât pot fi numărate în Paradis, iar atât pentru George Smiley, cât şi pentru Toby Esterhase, fiecare în felul lui, zilele şi nopţile dintre duminică seara şi vineri părură adesea nenumărate şi, desigur, neavând nimic de a face cu viaţa de apoi.

Nu trăiau chiar atât după Regulile Moscovei, va spune Toby, cât mai ales după legile de război ale lui George. Ambii îşi schimbaseră hotelul şi identitatea în aceeaşi duminică noapte, Smiley mutându-se în grabă la un mic hotel, cu camere mobilate, în oraşul vechi, Arca, iar Toby, într-un motel îngrozitor în afara oraşului. Ulterior, cei doi comunicau de la o cabină telefonică la alta, prin rotaţie, după un program stabilit de comun acord şi, dacă aveau nevoie să se întâlnească, alegeau locuri populate, în aer liber, făcând câţiva paşi împreună înainte de a se despărţi. Toby hotărâse să-şi schimbe traseele, va povesti el, şi folosea maşinile cât mai puţin posibil. Sarcina sa era aceea de a-l supraveghea pe Grigoriev. Toată săptămâna nu voise să renunţe la convingerea, pe care şi-o mai exprimase, că, întrucât se bucurase recent de luxul unei confesiuni, Grigoriev nu se va priva de plăcerea de a mai face o altă mărturisire. Pentru a preîntâmpina această posibilitate, îl ţinuse cât se putuse de din scurt, dar fusese un adevărat coşmar să fie în pas cu el. De pildă, Grigoriev pleca de acasă în fiecare dimineaţă la opt fără un sfert şi avea un drum de

cinci minute pe jos până la ambasadă. Foarte bine: Toby trecea o dată cu maşina în josul străzii exact la opt fără zece. Dacă Grigoriev îşi ducea servieta în mâna dreaptă, Toby ştia că nu se întâmplase nimic. Dacă o ţinea în mâna stângă, însemna „urgenţă“, presupunând o întâlnire pentru situaţii-limită în grădina Palatului Elfenau şi o altă întâlnire de salvare în oraş. Luni şi marţi, Grigoriev parcursese distanţa folosindu-şi doar mâna dreaptă. Miercuri însă ningea, Grigoriev voise să-şi şteargă ochelarii şi, de aceea, se opri ca să-şi caute batista, ceea ce făcuse ca Toby să vadă servieta în mâna stângă, dar, când dăduse roată cvartalului de case încă o dată pentru verificare, Grigoriev rânjea ca un dement şi-şi flutura servieta cu mâna dreaptă. Toby, potrivit propriilor relatări, avusese „un adevărat atac de cord“. A doua zi, joia crucială, Toby reuşi să se întâlnească cu Grigoriev în maşină la Allmendigen, un sătuc de la marginea oraşului şi putu vorbi cu el faţă în faţă. Curierul Kraski sosise cu o oră în urmă, aducându-i ordinele săptămânale ale lui Karla; Toby îl văzuse intrând în locuinţa lui Grigoriev. Deci unde erau instrucţiunile de la Moscova? întrebă Toby. Grigoriev era cu capsa pusă şi uşor afumat. Ceru zece mii de dolari pentru scrisoare, ceea ce îl înfurie pe Toby atât de tare, încât îl ameninţă pe Grigoriev că-l demască pe loc; îl ameninţă că îl arestează în plină stradă şi-l duce direct la comisariatul de poliţie, acuzându-l personal că se dă drept cetăţean elveţian, că abuzează de statutul diplomatic, că se sustrage de la legile fiscale elveţiene şi de alte cincisprezece delicte similare, inclusiv depravare şi spionaj. Blufful avu efect, Grigoriev scosese la iveală scrisoarea, tratată, cu textul secret apărând între rândurile scrise de mână. Toby făcu câteva reproduceri, după care i-o înapoie lui Grigoriev.

Întrebările lui Karla de la Moscova, pe care Toby i le arătă lui Smiley noaptea târziu, în cursul uneia dintre rarele lor întâlniri la un han de ţară, aveau un ton de implorare: „... raportaţi detalii mai complete cu privire la aspectul fizic şi la

starea de spirit a Alexandrei... E lucidă? Râde, iar râsul ei dă impresia de bucurie sau de nefericire? E îngrijită, are unghiile curate, părul pieptănat? Care este ultimul diagnostic al doctorului; recomandă vreun alt tratament?“

Însă principala preocupare a lui Grigoriev la întâlnirea de la Allmendigen nu se dovedi a fi nici Kraski, nici scrisoarea sau autorul ei. Prietena lui de la Serviciul Vize îi ceruse categoric să fie pusă la curent în legătură cu excursiile sale de vinerea, spuse el. De unde depresia şi beţia sa. Grigoriev îi răspunsese vag, dar o suspecta acum că ar fi spioana Moscovei, instalată acolo fie de către preot, fie, şi mai rău, de cine ştie ce organ îngrozitor al Securităţii sovietice. Toby, întâmplător, împărtăşea această părere, dar nu considera că ar servi la mare lucru dacă ar recunoaşte această bănuială.

– I-am spus că nu vom mai face dragoste împreună până când nu voi avea încredere deplină în ea, zise Grigoriev serios. Şi, apoi, nu m-am hotărât încă dacă va avea voie să mă însoţească în noua mea viaţă în Australia.

– George, asta e o casă de nebuni! îi spuse Toby lui Smiley, încurcând în furia sa metaforele, în timp ce Smiley continua să studieze întrebările pline de solicitudine ale lui Karla, deşi erau scrise în limba rusă. Ascultă, cât timp crezi că putem rezista? Individul ăsta e total nebun!

– Când se întoarce Kraski la Moscova? întrebă Smiley.

– Sâmbătă la prânz.

– Grigoriev trebuie să aranjeze o întâlnire cu el înainte de plecare. Va trebui să-i spună lui Kraski că are un mesaj special pentru el. Un mesaj urgent.

– Desigur, zise Toby. Desigur, George.

Şi asta fu tot.

„Unde s-o fi dus Smiley cu gândul?“ se întrebă Toby, urmărindu-l cum dispare din nou în mulţime. Instrucţiunile adresate de către Karla lui Grigoriev păreau să-l fi tulburat pe Smiley într-un mod absurd. „Eram prins între unul total ţicnit

şi altul total deprimat", pretindea Toby, descriind acea perioadă plină de încercări.

Dacă Toby, totuşi, putea să se chinuiască din cauza ciudăţeniilor stăpânului său şi ale agentului său, Smiley avea lucruri mai puţin substanţiale cu care să-şi ocupe timpul, ceea ce putea să constituie o problemă pentru el. Marţi se sui în trenul către Zürich şi luă masa de prânz liniştit, la Kronenhalle, cu Peter Guillam, care sosise cu avionul de la Londra la ordinul lui Saul Enderby. Discuţia lor fu reţinută, şi nu doar din motive de securitate. Guillam îşi asumă sarcina să vorbească, la Londra, cu Ann, şi dorea foarte mult să ştie dacă îi putea transmite un mesaj. Smiley răspunse pe un ton glacial că nu avea nimic de transmis, iar Guillam nu-şi aminti să-l fi văzut vreodată atât de aproape de a-l ocărî. Cu altă ocazie – îl sfătui el – poate că Guillam va avea amabilitatea să nu-şi mai vâre nasul în treburile lui? Guillam schimbă repede subiectul, trecând la probleme de serviciu. În privinţa lui Grigoriev, spuse el, Saul Enderby avea ideea de a-l vinde Verilor aşa cum se afla, fără a-l mai „prelucra" la Sarratt. Saul avea întru câtva intuiţia că prestigiul unui transfug rus important ar putea da reputaţiei Verilor un lustru de care aveau mare nevoie la Washington, chiar dacă acest individ n-avea nimic de spus, în timp ce Grigoriev la Londra ar putea, să zicem aşa, să tulbure producţia viitoare de vin. Care era părerea lui George în acest sens?

– De acord.

– Saul se întreabă şi dacă planurile tale pentru vinerea viitoare sunt absolut necesare, spuse Guillam, cu evidentă lipsă de tragere de inimă.

Luând un cuţit de pe masă, Smiley îi privi lama.

– Pentru el, spuse acesta într-un târziu, cu un glas descurajant de tensionat, ea face cât cariera lui. Fură pentru ea, minte pentru ea, îşi riscă pielea pentru ea. Trebuie să ştie

dacă-şi curăţă unghiile şi dacă se piaptănă. Nu crezi că merită să aruncăm şi noi o privire?

„Că merită cine? se întreba Guillam nervos în avionul care-l ducea la Londra pentru a da raportul. Să fi vrut să spună că merita el însuşi? Sau vorbea despre Karla?“ Dar Guillam era mult prea prudent pentru a-şi expune aceste teorii în faţa lui Saul Enderby.

De la distanţă, părea să fie un castel sau una dintre acele mici ferme cocoţate în vârf de deal în regiunea viticolă elveţiană, cu foişoare, şanţuri cu apă şi podeţe acoperite ce duc la curţile interioare. Văzută de aproape, clădirea părea mai comună, având un crematoriu de gunoi, o livadă şi atenanse moderne cu şiruri de ferestre mici plasate foarte sus. La intrarea în sat era aşezat un indicator menţionând direcţia către sanatoriu, lăudându-i plasarea într-o zonă liniştită, confortul şi solicitudinea personalului. Comunitatea era descrisă drept „creştină teozofică interconfesională“, deschisă în special pacienţilor străini. Zăpada grea, de mult căzută, mai acoperea câmpiile şi acoperişurile, însă drumul pe care apucase Smiley era degajat. Era o zi foarte albă; cerul şi zăpada se confundaseră într-un singur vid cu margini nedesluşite. De la o gheretă de intrare, un portar acru telefonă pentru a-l anunţa şi, după ce obţinu permisiunea cuiva, îi făcu semn cu mâna să treacă. Existau un loc de parcare, însemnat „MEDICI“ şi un altul însemnat „VIZITATORI“, iar el îl alese pe cel de-al doilea. Sună. Uşa îi fu deschisă de către o femeie cu aer trist şi îmbrăcată în cenuşiu, care roşi înainte de a deschide gura. Auzi o muzică de crematoriu şi zdrăngănit de vase de la bucătărie şi, în acelaşi timp, zgomot de voci. Era o casă cu podele fără covoare şi fără perdele la ferestre.

– Maica Felicia vă aşteaptă, spuse sora Beatrice şoptind sfioasă.

„Un ţipăt ar răsuna în întreaga casă“, gândi Smiley. Observă plantele din ghivece la care nu se putea ajunge.

Maica Felicia era o femeie solidă, înflăcărată, cu o expresie surprinzător de lumească în priviri. Smiley se aşeză în faţa ei. Pe pieptul amplu îi atârna o cruce bogat împodobită şi, în timp ce vorbea, mâinile ei grele o consolau pipăind-o din când în când. Germana ei era lentă şi maiestuoasă.

– Aşadar, spuse ea. Sunteţi *Herr Lachmann,* iar *Herr* Lachmann este o cunoştinţă de-a lui *Herr Glaser,* iar *Herr* Glaser este suferind săptămâna aceasta. Jongla cu numele ca şi cum ar fi ştiut tot atât de bine ca şi Smiley că erau inventate. Nu era atât de suferind ca să nu poată telefona, dar era destul de suferind ca să nu poată merge pe bicicletă. Exact?

Smiley spuse că aşa era.

– Vă rog să nu coborâţi glasul doar pentru că sunt călugăriţă. Conducem o casă gălăgioasă şi nu înseamnă că cineva ar fi mai puţin pios din acest motiv. Păreţi palid. Aveţi gripă?

– Nu. Nu, mă simt bine.

– Înseamnă că staţi mai bine decât *Herr* Glaser, care a fost doborât de gripă. Anul trecut am avut gripă egipteană, acum doi ani – gripă asiatică, anul acesta însă se pare că este de-a noastră. Are *Herr* Lachmann vreun document, dacă-mi este permis să întreb, cu care să se legitimeze?

Smiley îi întinse o carte de identitate elveţiană.

– Vă tremură mâna. Dar nu aveţi gripă. „Ocupaţia: *profesor*“, citi ea cu glas tare. *Herr* Lachmann nu face caz de titlurile sale. Este *profesorul* Lachmann. Ce predaţi, dacă nu vă supăraţi?

– Filologia.

– Aşa. Filologia. Iar *Herr Glaser,* ce profesie are? Nu mi-a dezvăluit-o niciodată.

– După câte înţeleg, e în afaceri, spuse Smiley.

– Un om de afaceri care vorbeşte limba rusă la perfecţie. Şi dumneavoastră vorbiţi perfect limba rusă, domnule profesor?

– Din păcate, nu.

– Dar sunteţi prieteni. Îi dădu înapoi legitimaţia. Un om de afaceri ruso-elveţian şi un modest profesor de filologie sunt prieteni. Să sperăm că prietenia lor este fructuoasă.

– Suntem şi vecini, spuse Smiley.

– Toţi suntem vecini, *Herr* Lachmann. Aţi mai întâlnit-o pe Alexandra?

– Nu.

– Tinerele sunt aduse sub diverse titluri. Avem fine. Avem pupile. Nepoate. Orfane. Verişoare. Mătuşi, puţine. Câteva surori. Acum avem un profesor. Veţi fi însă surprins să aflaţi ce puţine fiice sunt pe lume. Ce relaţie de familie este între *Herr* Glaser şi Alexandra, de pildă?

– Înţeleg că este prieten al domnului Ostrakov.

– Care se află la Paris. Dar este invizibil. Tot aşa ca şi doamna Ostrakova. Invizibilă. Ca şi *Herr* Glaser, astăzi. Vedeţi ce greu ne vine să ne confruntăm cu lumea, *Herr* Lachmann? Când noi înşine nu ştim cine suntem, cum le putem spune *celorlalţi* cine sunt? Trebuie să fiţi foarte atent cu ea.

Se auzi o sonerie care anunţa sfârşitul siestei.

– Câteodată trăieşte în întuneric. Câteodată vede prea mult. Amândouă stările sunt dureroase. A crescut în Rusia. Nu ştiu de ce. Este o istorie complicată, plină de contradicţii, plină de lacune. Dacă aceasta nu este cauza maladiei ei, este desigur, să spunem, cadrul ei. Nu credeţi că *Herr* Glaser ar fi tatăl ei, de pildă?

– Nu.

– Nici eu nu cred. L-aţi *cunoscut* pe invizibilul Ostrakov? Nu. Există oare invizibilul Ostrakov? Alexandra insistă că e o fantomă. Alexandra ar dori să aibă cu totul alţi părinţi. Ei bine, li se întâmplă multora dintre noi.

– Îmi pot permite să vă întreb ce i-aţi spus despre mine?

– Tot ceea ce ştiu. Ceea ce înseamnă mai nimic. Că sunteţi un prieten de-al unchiului Anton, pe care refuză să-l accepte drept unchiul ei. Că unchiul Anton este bolnav, ceea ce pare să o încânte, dar probabil că o îngrijorează foarte mult. I-am

spus că este dorinţa tatălui ei să vină cineva să o viziteze săptămânal, dar ea îmi spune că tatăl ei este un tâlhar şi că a împins-o pe mama ei din vârful unui munte în miez de noapte. I-am spus să vorbească în limba germană, dar s-ar putea totuşi să se hotărască să vorbească ruseşte.

– Înţeleg, spuse Smiley.

– Sunteţi fericit, în cazul acesta, replică Maica Felicia. Căci eu nu înţeleg.

Alexandra intră în încăpere şi la început el nu-i văzu decât ochii: atât de limpezi, atât de lipsiţi de apărare. În imaginaţia lui, nu se ştie de ce, şi-o închipuise mai mare. Avea buzele cărnoase la mijloc, dar colţurile lor erau subţiri şi prea mobile, iar zâmbetul ei avea o luminozitate primejdioasă. Maica Felicia îi spuse să se aşeze, adăugă ceva în ruseşte, o sărută pe părul blond. Ieşi din cameră şi se auziră cheile zornăind în timp ce se îndepărta cu paşi mari pe coridor, strigând în franţuzeşte către o soră să cureţe toată mizeria aia. Alexandra purta o tunică verde, cu mâneci lungi, strânse la încheietura mâinilor, şi o haină tricotată, pusă pe umeri ca o capă. Părea mai curând că-şi cară hainele, decât că le poartă, ca şi cum o îmbrăcase cineva pentru întâlnire.

– A murit Anton? întrebă ea, iar Smiley observă că nu exista nici o legătură firească între expresia feţei ei şi gândurile care îi treceau prin cap.

– Nu, Anton are o gripă serioasă, răspunse el.

– Anton spune că este unchiul meu, dar nu e, explică ea. Vorbea bine germana şi Smiley se întrebă dacă, în ciuda celor spuse de către Karla lui Grigoriev, i se trăgea de la maică-sa, sau moştenise talentul pentru limbi străine al tatălui ei, sau poate amândouă presupunerile erau valabile. Mai pretinde că n-are nici maşină. Aşa cum făcuse cândva tatăl ei, ea îl urmărea fără emoţie, cu detaşare. Unde ţi-e lista? întrebă ea. Anton vine întotdeauna cu o listă.

– Eu am întrebările în cap.

– E interzis să pui întrebări fără listă. Întrebările din minte sunt total interzise de către tatăl meu.

– Cine este tatăl tău? întrebă Smiley.

O clipă îi văzu din nou doar ochii, privindu-l de undeva din depărtare, dintr-un loc însingurat. Luă o rolă de bandă adezivă de pe biroul Maicii Felicia și trecu ușor cu degetul pe suprafața lucioasă a acesteia.

– Ți-am văzut mașina, spuse ea. „BE" înseamnă Berna.

– Da, zise Smiley.

– Ce mașină are Anton?

– Un Mercedes. Negru. Impunător.

– Cât a dat pe ea?

– A cumpărat-o la mâna a doua. Cam cinci mii de franci, presupun.

– Și atunci de ce vine cu bicicleta să mă vadă?

– Poate că are nevoie să facă mișcare.

– Nu, spuse ea. Are un secret.

– *Tu* ai un secret, Alexandra? întrebă Smiley.

Ea îi auzi întrebarea, zâmbi și dădu din cap de două ori, ca și cum s-ar fi adresat cuiva aflat foarte departe.

– Secretul meu se numește Tatiana.

– E un nume frumos, spuse Smiley. *Tatiana.* Cum ai ajuns la el?

Ridicându-și capul, zâmbi radios către icoanele de pe perete.

– E interzis să vorbesc despre el, spuse ea. Dacă vorbești despre el, nimeni nu te va crede, dar te vor interna într-o clinică.

– Dar tu te afli deja într-o clinică, sublinie Smiley.

Glasul nu i se ridică, se accelera doar. Stătea atât de nemișcată, încât părea că nici nu respiră între cuvinte. Luciditatea și politețea ei erau copleșitoare. Îi respecta amabilitatea, spuse ea, dar știa că era un om foarte periculos, mai periculos decât profesorii sau decât poliția. Doctorul Rüedi inventase proprietatea, închisorile și multe argumente inteligente prin care lumea trăia aceste minciuni, spuse ea.

Maica Felicia era prea aproape de Dumnezeu şi nu înţelegea că Dumnezeu era cineva care trebuia călărit şi să i se dea pinteni ca unui cal până te duce în direcţia dorită.

– Dumneata însă, *Herr* Lachmann, reprezinţi iertarea autorităţilor. Da, mă tem că asta eşti.

Oftă şi-i adresă un surâs obosit şi indulgent, dar când Smiley se uită la masă văzu că-şi strângea degetul mare şi-l dădea peste cap atât de tare, încât părea să şi-l rupă.

– Poate că *dumneata* eşti tatăl meu, *Herr* Lachmann, sugeră ea, zâmbind.

– Nu, din păcate, nu am copii, răspunse Smiley.

– Eşti Dumnezeu?

– Nu, sunt o persoană obişnuită.

– Maica Felicia spune că în fiecare persoană obişnuită sălăşluieşte o parte din Dumnezeu.

De data aceasta, veni rândul lui Smiley să facă o pauză lungă înainte de a răspunde. Deschise gura, apoi, cu o ezitare care nu-l caracteriza, o închise la loc.

– Am auzit şi eu acest lucru, răspunse el, şi se uită o clipă în altă parte.

– Se presupune că ar trebui să mă întrebi dacă mă simt mai bine.

– Te simţi mai bine, Alexandra?

– Numele meu este Tatiana, spuse ea.

– Atunci, cum se simte Tatiana?

Fata râse. Ochii îi erau încântători de luminoşi.

– Tatiana este fiica unui om mult prea important ca să existe, spuse ea. Controlează întreaga Rusie, dar nu există. Când unii o arestează, tatăl îi aranjează eliberarea. El nu există, dar toţi se tem de el. Nici Tatiana nu există, adăugă ea. Există doar Alexandra.

– Şi mama Tatianei?

– A fost pedepsită, spuse calm Alexandra, încredinţând această informaţie mai curând icoanelor, decât lui Smiley. Nu s-a supus istoriei. Adică, credea că istoria a apucat-o pe un drum greşit. Nu avea dreptate. Oamenii nu ar trebui să încerce să

schimbe istoria. Este sarcina istoriei de a schimba oamenii. Aş vrea să mă iei cu tine, te rog! Vreau să plec din clinica aceasta.

Mâinile i se luptau una cu alta, furioase, în timp ce continua să zâmbească icoanelor.

– L-a întâlnit Tatiana vreodată pe tatăl ei? întrebă el.

– Un individ scund urmărea copiii când mergeau la şcoală.

Smiley aşteptă, dar ea nu mai spuse nimic.

– Şi apoi? întrebă el.

– Dintr-o maşină. Lăsa geamul în jos şi se uita doar la mine.

– Tu nu te uitai la el?

– Desigur. Cum altfel aş fi putut să ştiu că se uită la mine?

– Cum arăta? Cum se comporta? Zâmbea?

– Fuma. Fumează şi dumneata, dacă ai chef! Maicii Felicia îi place câte o ţigară din când în când. E normal, nu-i aşa? Fumatul linişteşte conştiinţa, aşa mi s-a spus.

Apăsă pe butonul soneriei. Întinse mâna şi îl apăsă lung. Smiley auzi din nou zornăitul cheilor Maicii Felicia, apropiindu-se de ei pe coridor, şi târşâitul picioarelor ei la uşă, când se oprise să o descuie, aceleaşi zgomote ca în orice închisoare din lume.

– Aş vrea să vin cu dumneata în maşină, spuse Alexandra.

Smiley îi achită nota de plată, iar Alexandra îl urmări cum număra bancnotele sub lampă, exact aşa cum făcea unchiul Anton. Maica Felicia interceptă privirea atentă a Alexandrei şi probabil că simţi că nu e în ordine ceva, pentru că se uită cu asprime la Smiley, ca şi cum l-ar fi suspectat că nu se purtase cum trebuie. Alexandra îl conduse la uşă şi o ajută pe sora Beatrice să o deschidă, apoi îi strânse cu foarte multă eleganţă mâna lui Smiley, ridicând cotul în afară şi îndoind genunchiul din faţă. Încercă să-i sărute mâna, însă fu împiedicată de către sora Beatrice. Îl urmări până când ajunse la maşină şi începu să-i facă semn cu mâna; pornise, când o auzi urlând de foarte aproape şi văzu că încerca să deschidă portiera pentru a pleca

cu el, însă sora Beatrice o trase în spate şi o târî – fata continuând să urle – înapoi în clădire.

O jumătate de oră mai târziu, la Thun, în aceeaşi cafenea de unde, urmărise vizita lui Grigoriev la bancă, cu o săptămână mai devreme, Smiley îi înmână în tăcere lui Toby scrisoarea pe care o pregătise. Grigoriev urma să i-o dea lui Kraski în aceeaşi noapte sau când se vor întâlni, îi spuse el.

– Grigoriev vrea să treacă la noi în noaptea aceasta, obiectă Toby.

Smiley ţipă. Era prima oară în viaţa lui că striga la cineva. Deschise gura foarte larg, slobozi un ţipăt şi întreaga cafenea tresări, adică barmaniţa îşi ridică ochii de la anunţurile matrimoniale, iar, dintre cei patru jucători de cărţi, cel puţin unul întoarse capul.

– *Nu încă!*

Apoi, pentru a arăta că-şi recăpătase complet stăpânirea de sine, repetă aceleaşi cuvinte liniştit:

– Nu încă, Toby. Scuză-mă. Nu încă.

Nu există nici o copie a scrisorii trimise de Smiley lui Karla prin Grigoriev, ceea ce Smiley poate că şi intenţionase, dar există puţine dubii asupra conţinutului ei, întrucât Karla însuşi era oricum un exponent autodeclarat al artei pe care îi plăcea să o numească presiune. Smiley trebuie că expusese faptele brute: că se ştie că Alexandra era fiica lui, avută cu o amantă acum decedată, care manifestase tendinţe antisovietice; că el aranjase plecarea ilegală a acesteia din Uniunea Sovietică, pretinzând că era agenta lui secretă; că delapidase fonduri şi resurse publice; că organizase două asasinate, ba chiar, poate, şi presupusa execuţie oficială a lui Kirov, toate acestea pentru a-şi apăra proiectul criminal. Smiley trebuie că subliniase că existau probe suficiente cu privire la aceste fapte pentru a asigura lichidarea lui de către egalii săi în grad din Colegiu, dată fiind poziţia precară a lui Karla în cadrul Centrului Moscova. Şi dacă lichidarea sa ar avea loc, viitorul

fiicei sale în Occident – unde se afla acum sub o falsă identitate – ar fi nesigur, ca să nu spunem mai mult. Nu vor fi bani pentru ea, iar Alexandra va deveni o exilată, perpetuu suferindă, trambalată dintr-un spital public într-altul, fără prieteni, fără documente, fără o leţcaie pe numele ei. În cel mai rău caz, va fi adusă înapoi în Rusia, pentru a se abate asupra ei întreaga mânie a duşmanilor tatălui său.

După ameninţări, Smiley îi întinsese lui Karla aceeaşi momeală pe care i-o întinsese cu douăzeci de ani în urmă, la Delhi: „Salvează-ţi pielea, vino la noi, spune-ne ce ştii şi noi îţi vom da adăpost". Un adevărat meci rejucat, va spune Saul Enderby mai târziu, căruia îi plăceau metaforele inspirate din sport. Smiley trebuie că îi promisese lui Karla imunitate împotriva oricărei urmăriri pentru complicitate la uciderea lui Vladimir şi există mărturii că Enderby obţinuse aceleaşi concesii, prin legăturile sale germane, cu privire la uciderea lui Otto Leipzig. Fără nici o îndoială, Smiley îi promisese garanţii generale cu privire la viitorul Alexandrei în Occident – tratament, întreţinere şi, dacă era necesar, cetăţenia. Să fi invocat el înrudirea, aşa cum făcuse, odinioară, la Delhi? Să fi apelat el la umanismul lui Karla, acum atât de evident dezvăluit? Să fi adăugat el o găselniţă, pentru a-l scuti pe Karla de umilinţă şi, cunoscându-i mândria, să-l descurajeze să recurgă la un act de autodistrugere?

Cert este că îi dăduse lui Karla foarte puţin timp să se hotărască. Pentru că şi aceasta reprezintă o axiomă a presiunii, ceea ce ştia Karla foarte bine: timpul de gândire este foarte primejdios; în acest caz, există motive să se presupună că era primejdios şi pentru Smiley, din raţiuni cu totul diferite; ar fi putut să se înduioşeze în al doisprezecelea ceas. Doar o chemare imediată la acţiune, spune folclorul Sarratt-ului, va forţa prada să scape din laţ şi, împotriva oricărui impuls înnăscut sau dobândit, să dea bir cu fugiţii. Acelaşi lucru, în această situaţie, se poate spune că era valabil şi pentru vânător.

CAPITOLUL 27

„E ca şi cum ţi-ai juca toţi banii pe negru, gândi Guillam, privind pe fereastra cafenelei: tot ce ai pe lume, nevasta, copilul nenăscut. Apoi aşteptarea, ceas de ceas, ca până la urmă crupierul să învârtă roata."

Cunoscuse Berlinul pe vremea când era capitala mondială a Războiului Rece, când fiecare punct de trecere de la Est la Vest era cufundat în tensiunea unei operaţii chirurgicale majore. Îşi aminti cum, în nopţi ca acestea, mici grupuri de poliţişti berlinezi şi de soldaţi aliaţi se adunau sub felinare, tropăind, blestemând gerul, mutându-şi arma de pe un umăr pe altul, suflându-şi unul altuia în faţă aburul îngheţat al respiraţiei. Îşi aminti tancurile în aşteptare, huruind ca să-şi menţină motoarele calde, ţevile turelelor fixând ţinte pe partea cealaltă, simulând forţa. Îşi aminti vaietul brusc al sirenelor de alarmă şi năvala către Bernauerstrasse sau către orice alt loc unde se putea ivi o ultimă tentativă de evadare. Îşi aminti scările pompierilor, înălţându-se; ordinele de a se riposta la tiruri; ordinele de a nu riposta; morţii, unii dintre ei, agenţi. Dar după noaptea aceasta, ştia că nu şi-l va aminti decât aşa cum era acum: atât de întunecat, încât ţi-ai fi dorit să ai o lanternă la tine, dacă mergeai pe stradă; atât de liniştit, că ai fi auzit armarea unei puşti pe partea cealaltă a râului.

– Ce acoperire va folosi? întrebă el.

Smiley stătea în faţa lui, la măsuţa de plastic, cu o ceaşcă de cafea rece lângă cotul său. Înfundat în paltonul său cafeniu, părea mai mic.

– Ceva umil, spuse Smiley. Ceva care să se potrivească. Cei care trec pe aici, după câte cred eu, sunt în majoritatea lor pensionari în vârstă.

Fuma una dintre ţigările lui Guillam şi părea că asta-i concentrează întreaga atenţie.

– Ce naiba caută pensionarii aici? întrebă Guillam.

– De lucru. Unii îşi vizitează rudele. Nu m-am interesat, din păcate, îndeaproape.

Guillam rămase nesatisfăcut de răspuns.

– Pensionarii ca mine tind să se ţină deoparte, adăugă Smiley, făcând un efort nu prea reuşit de a glumi.

– Dacă spui tu, răspunse Guillam.

Cafeneaua se afla în cartierul turcesc, întrucât turcii sunt acum albii săraci ai Berlinului Occidental, iar în apropierea Zidului casele sunt cele mai amărâte şi cele mai ieftine. Smiley şi Guillam erau singurii străini. La o masă lungă se afla o întreagă familie de turci, mestecând lipie, bând cafea şi coca-cola. Copiii erau raşi în cap şi aveau ochi mari, miraţi, de refugiaţi. De la un magnetofon vechi se auzea muzică turcească. De arcada din scânduri a unei uşi arăbeşti atârnau panglici colorate din plastic.

Guillam îşi întoarse privirea către fereastră şi către pod. Mai întâi se vedeau pilonii podului de cale ferată, apoi bătrâna casă de cărămidă pe care Sam Collins şi echipa sa o rechiziţionaseră discret drept centru de observaţie. Oamenii săi se instalaseră acolo pe furiş în ultimele două zile. Apoi haloul alb al lămpilor cu vapori de sodiu, iar în spatele acestuia o baricadă, o cazemată, apoi podul. Podul era exclusiv pentru pietoni şi singura posibilitate de a-l trece era printr-un coridor delimitat cu bariere de oţel, ca într-o colivie mare, câteodată lată cât un om, alteori cât trei. Din când în când trecea cineva, cu aer umil şi cu paşi regulaţi, ca să nu alarmeze santinelele din turn, apoi intra în haloul alb al lămpilor cu sodiu odată cu sosirea în Occident. La lumina zilei colivia era cenuşie; noaptea, nu se ştie de ce, era galbenă şi ciudat de strălucitoare. Cazemata era cam la vreun metru sau doi de partea aceea a frontierei, cu un acoperiş ce depăşea baricada, însă ceea ce

domina totul era turnul, un stâlp pătrat de fier negru la mijlocul podului. Până şi zăpada îl ocolea. Zăpada se aşezase pe colţii de beton care blocau accesul maşinilor pe pod, fulgii se învârteau în jurul haloului şi al cazematei şi dansau înainte de a se lăsa pe pavajul umed; însă turnul santinelei era imun, ca şi cum nici măcar zăpada nu s-ar fi apropiat de el de bunăvoie. Imediat după halo, pasarela se îngusta până la ultima poartă ce dădea către un ţarc. Poarta însă, spunea Toby, putea fi închisă într-o clipă printr-o comandă electrică dată din cazemată.

Era ora zece şi treizeci, dar putea să fie şi trei dimineaţa, întrucât, de-a lungul graniţei, Berlinul de Vest se ducea la culcare odată cu căderea întunericului. În interior, oraşul-insulă poate să stea la taclale, să bea, să preacurvească şi să-şi cheltuiască banii; reclamele Sony, sălile de conferinţe şi bisericile reconstruite pot străluci ca un bâlci; însă malurile întunecate ale zonei de frontieră sunt cufundate în tăcere de la ora şapte seara. În apropierea haloului se înălţa un pom de Crăciun, dar avea luminată doar partea de sus, doar majoritatea superioară se putea vedea de dincolo de râu. Era un loc fără compromisuri, gândi Guillam, un loc în care nu exista cea de-a treia cale. Oricâte rezerve ar fi putut avea din când în când în legătură cu libertatea occidentală, aici, la această graniţă, piereau, ca atâtea altele.

– George? murmură Guillam cu blândeţe şi-i aruncă lui Smiley o privire interogativă.

Un muncitor apăruse împleticindu-se în halo. Părea să se fi ridicat, aşa cum se întâmplă întotdeauna cu toţi când ieşeau de pe pasarelă, ca şi cum le-ar fi căzut o greutate de pe umeri. Ducea o servietă mică şi ceva care arăta ca o lampă de slujbaş la calea ferată. Era mic şi subţirel. Smiley însă, dacă-l observase, se vârâse iar în gulerul paltonului său cafeniu şi în gândurile sale însingurate şi îndepărtate. „Dacă vine, vine la timp“, spusese Smiley. „Atunci de ce am venit aici cu două ore înainte? ar fi vrut Guillam să întrebe. De ce stăm aici ca doi străini, bând cafea dulceagă din nişte ceşcuţe, muiaţi în aburul acestei bucătării turceşti nenorocite, vorbind verzi şi

uscate?“ Dar cunoştea răspunsul. „Pentru că datorăm asta, ar fi spus Smiley, dacă ar fi avut chef de vorbă. Pentru că datorăm grija şi aşteptarea, datorăm această veghe pentru eforturile unui om de a scăpa din sistemul la crearea căruia a contribuit şi el. Pentru că, atâta vreme cât încearcă să ajungă la noi, suntem prietenii săi. Nu este nimeni alături de el.“

„Va veni, îşi zise Guillam. Nu va veni. S-ar putea să vină. Dacă aceasta nu este o rugă, gândi el, atunci ce este?“

– Mai vrei cafea, George?

– Nu, mulţumesc, Peter. Nu, nu cred. Nu.

– Se pare că au şi un fel de supă. Dacă nu cumva cafeaua a fost aşa ceva.

– Mulţumesc, am înghiţit cam tot ceea ce am putut înghiţi, spuse Smiley, pe un ton foarte normal, ca şi cum oricine dorea să audă era bine-venit.

– Bine, voi comanda ceva să aibă şi ei de chirie, spuse Guillam.

– Chirie? Scuză-mă. Desigur. Dumnezeu ştie din ce trăiesc.

Guillam comandă alte două cafele şi le plăti. Le achita pe măsură ce li se aduceau, în mod deliberat, în cazul în care ar fi trebuit să plece în grabă.

„Vino, de dragul lui George, gândi el. Vino de dragul meu. Vino de dragul nostru, al tuturor, şi fii recolta imposibilă la care visăm de atâta timp.“

– Când ziceai că trebuie să se nască copilul, Peter?

– În martie.

– A, în martie. Cum o să-i ziceţi?

– Nu ne-am gândit încă.

Peste drum, la lumina unui magazin de mobilă, care vindea fier forjat modern, brocart, imitaţii de muschete şi vase de cositor, Guillam zări silueta lui Toby Esterhase, cu căciula lui balcanică de blană, prefăcându-se că studiază marfa. Toby şi echipa lui aveau strada, Sam Collins – postul de observaţie. Aşa fusese înţelegerea. Pe post de maşini de salvare, Toby insistase ca acestea să fie taxiuri, şi erau acolo, toate trei, exact cât trebuia de uzate, în întunericul arcadelor gării, cu plăcuţe

pe parbrize – „IEŞITE DIN SERVICIU“–, cu şoferii lor, în picioare, lângă chioşcul *Imbiss*, mâncând cârnaţi cu sos dulce din farfurioare de carton.

„Locul este un adevărat câmp minat, îl avertizase Toby. Turci, greci, iugoslavi, o adunătură de pungaşi... până şi nenorocitele alea de pisici sunt nişte capcane, fără exagerare.“

„Nici o şoaptă, nicăieri, ordonase Smiley. Nici un murmur, Peter. Spune-i lui Collins.“

„Vino, îşi spuse Guillam insistent. Toţi te sprijinim. Vino.“

Din spatele lui Toby, Guillam ridică privirea încet către fereastra de la etajul de sus al casei vechi în care era instalat postul de observaţie al lui Sam Collins. Guillam îşi luase porţia de Berlin, luase parte la vreo duzină de operaţiuni. Telescoapele şi aparatele de fotografiat, microfoanele direcţionale, toată această aparatură inutilă care se presupune că face aşteptarea mai uşoară; cârâitul telefoanelor, duhoarea de cafea şi de tutun; priciurile. Şi-l închipui pe poliţistul vest-german ales de ei, care habar nu avea de ce fusese adus acolo – şi care va rămâne până când operaţiunea reuşea sau era abandonată –, pe omul care ştia podul pe dinafară şi putea să-i deosebească pe obişnuiţii zonei de nou-veniţi şi să repereze cel mai mic semn rău în momentul în care apărea: dublarea tăcută a gărzii, lunetiştii Vopo care se strecurau fără zgomot la locul lor.

„Şi dacă îl împuşcă? gândi Guillam. Dacă îl arestează? Dacă îl lasă – ceea ce desigur le-ar plăcea şi o mai făcuseră şi altora – sângerând de moarte, cu faţa în jos, pe pasarelă, la mai puţin de doi metri de halo?

Vino, gândi el, mai puţin sigur, adresându-şi rugile către orizontul negru din Răsărit. Vino!“

Un mic fascicul luminos, dar foarte strălucitor, se zări prin geamul de sus, pe faţada de vest a casei de observaţie, făcându-l pe Guillam să sară în picioare. Se întoarse şi-l văzu pe Smiley deja la jumătatea drumului către uşă. Toby Esterhase îi aştepta pe trotuar.

– Este doar o posibilitate, George, spuse el încet, ca un om care-i pregăteşte pentru o deziluzie. Există o şansă infimă, dar s-ar putea să fie omul nostru.

Îl urmară fără să mai scoată un cuvânt. Gerul era sălbatic. Trecură pe lângă o croitorie cu două fete brunete ce coseau în spatele vitrinei. Au trecut pe lângă afişe ce propuneau vacanţe de iarnă, la preţuri ieftine, cereau moartea fasciştilor, moartea Şahului. Frigul le tăie răsuflarea. Întorcându-şi capul ca să se apere de zăpada care viscolea, Guillam zări terenul de joacă pentru copii, improvizat, făcut din vechi traverse de cale ferată. Trecură printre case negre, moarte, apoi o luară la dreapta, peste drumul pietruit, în întunericul îngheţat, ce ducea la malul râului, unde un vechi adăpost din bârne, cu ambrazuri, le oferea o vedere generală a podului. La stânga lor, neagră, pe fondul râului ostil, o cruce înaltă de lemn, înfăşurată în sârmă ghimpată, onora memoria unui necunoscut care încercase să scape, fără însă a reuşi.

Toby scoase în linişte un binoclu din palton şi i-l întinse lui Smiley.

– George. Ascultă. Succes!

Mâna lui Toby strânse o clipă braţul lui Guillam. Apoi dispăru din nou în întuneric.

Adăpostul mirosea a frunze mucezite şi a umezeală. Smiley se ghemui în spatele ambrazurii, cu poalele paltonului de stofă atârnând în noroi, în timp ce examina scena ce se deschidea în faţa lui, ca şi cum aceasta îi oferea întreaga întindere a propriei vieţi. Râul era lat şi curgea molcom, înceţoşat din cauza frigului. Luminile jucau deasupra lui şi zăpada dansa în razele strălucitoare. Podul se întindea peste râu pe pilonii groşi de piatră, şase sau opt la număr, care se lăţeau ca nişte încălţări grosolane la atingerea apei. Spaţiile dintre ei erau arcuite, cu excepţia centrului, unde podul fusese durat drept pentru a permite trecerea vaselor, dar unica ambarcaţiune era vedeta cenuşie de patrulare ancorată la malul răsăritean, iar singurul comerţ pe care-l permitea era

moartea. În spatele podului, ca o umbră mult mai mare, se afla viaductul căii ferate, care, la fel ca şi râul, era abandonat şi nu-l mai trecea nici un tren. Pe celălalt mal, antrepozitele se ridicau monstruoase, ca nişte carcase ale unor vase dintr-o civilizaţie barbară anterioară, iar podul, cu pasarela lui galbenă, părea să salte în sus de la jumătatea drumului, ca o dâră luminoasă care străbătea tenebrele. De la postul său de observaţie, Smiley putea cerceta cu binoclul întreaga lui lungime, de la cazarma albă, luminată de proiectoare, aflată pe malul de răsărit, până la turnul negru al santinelei de la mijlocul podului, apoi în jos, către partea occidentală: spre ţarc, cazemata care controla bariera şi în sfârşit haloul.

Guillam stătea în picioare la câţiva paşi în spatele lui, dar putea tot atât de bine să se fi reîntors la Paris, dacă era după atenţia pe care i-o acorda Smiley. Văzuse silueta neagră şi singuratică, începându-şi călătoria. Văzuse licărul ţigării, când mai trase un ultim fum, jarul mucului căzând ca o cometă în apă, atunci când acesta îl aruncă peste balustrada de fier a pasarelei. Un bărbat de talie mică, într-un surtuc de muncitor, cu o taşcă de lucrător agăţată de-a curmezişul pieptului, înaintând, nici repede, nici încet, dar ca un om care mersese o mulţime pe jos. Un bărbat de talie mică, cu trupul puţin cam lung faţă de picioare, fără pălărie, în ciuda ninsorii. „Asta e tot ce se întâmplă, gândi Smiley. Un bărbat de talie mică trece podul."

– El e? şopti Guillam. George, spune-mi! E Karla?

„Nu veni, gândi Smiley. Trageţi", se adresă Smiley în gând oamenilor lui Karla, nu oamenilor săi. Avea să se întâmple atunci, dintr-odată, ceva zguduitor în previziunea sa că această creatură mititică se va desprinde de castelul negru din spatele său. „Împuşcaţi-l din turnul santinelei, împuşcaţi-l din cazemată, împuşcaţi-l din cazarma albă, împuşcaţi-l din cuibul de ciori de pe acoperişul închisorii, trântiţi-i poarta în nas, seceraţi-l, pe propriul vostru trădător, ucideţi-l!" În imaginaţia sa nestăvilită, văzu desfăşurându-se scena: descoperirea în ultima clipă de către Centrul Moscova a infamiei lui

Karla. Apeluri telefonice la frontieră: „Opriţi-l cu orice preţ!" Şi focurile trase, niciodată prea multe, dar destule ca să lovească un om o dată sau de două ori, şi apoi să aştepte.

– El e! şopti Guillam. Luase binoclul din mâinile lui Smiley ce nu opuneau rezistenţă. Este acelaşi bărbat! Fotografia care atârna pe peretele din biroul tău de la Prăvălie! George, e un miracol ce-ai făcut!

Cu ochii minţii, Smiley nu vedea însă decât luminile proiectoarelor celor din Vopo concentrate asupra lui Karla, ca şi cum ar fi fost un iepure în lumina farurilor, atât de negru pe zăpadă, nu vedea decât fuga disperată de om bătrân a lui Karla, înainte ca gloanţele să-l prăvălească la propriile lui picioare ca pe o păpuşă de cârpă. Ca şi Guillam, Smiley mai văzuse toate acestea. Privi din nou peste râu, în întuneric, şi-l cuprinse o ameţeală îngrozitoare, în timp ce răul cu care se luptase părea să se întindă spre el, să-l apuce şi să-l revendice, în ciuda eforturilor sale. Numindu-l şi pe el trădător, bătrându-şi joc de el, dar aplaudând în acelaşi timp trădarea sa. Asupra lui Karla se abătuse blestemul compasiunii lui Smiley; asupra lui Smiley, blestemul fanatismului lui Karla. „L-am distrus cu armele pe care le-am urât, iar aceste arme sunt ale lui. Am trecut fiecare graniţele celuilalt, suntem nişte nimeni în acest tărâm al nimănui."

– Mergi înainte, murmura Guillam. Continuă să înaintezi, nimic să nu te oprească.

Apropiindu-se de silueta neagră a turnului santinelei, Karla mai făcu vreo doi paşi, mai scurţi, şi, pentru o clipă, Smiley crezu într-adevăr că s-ar fi putut răzgândi, predându-se est-germanilor. Apoi văzu o flacără cât limba de pisică. Karla îşi aprindea altă ţigară. „Cu chibritul sau cu bricheta?" se întrebă el. „*Lui George, de la Ann, cu toată dragostea mea*".

– Isuse, ce sânge rece are! spuse Guillam.

Micuţa siluetă porni din nou, dar cu paşi mai înceţi, ca şi cum ar fi obosit. „Îşi adună curajul pentru ultimul pas, gândi Smiley, sau încearcă să-şi tempereze curajul." Se gândi la Vladimir, şi la Otto Leipzig, şi la Kirov, mort; se gândi

la Haydon şi la munca sa de-o viaţă dusă de râpă; se gândi la Ann, mânjită pe vecie pentru el prin abilitatea lui Karla şi prin îmbrăţişările calculate ale lui Haydon. Cita în disperarea sa o întreagă listă de crime – torturile, asasinatele, seria nesfârşită de coruperi – ce urma să atârne greu pe umerii plăpânzi ai acestui unic pieton de pe pod, dar ele nu vor rămâne acolo: nu dorea această pradă, obţinută prin astfel de metode. Ca un hău, orizontul zdrenţuit îi făcea semn din nou să vină, iar zăpada viscolită părea de iad. Pentru încă o secundă, Smiley se opri pe margine, pe malul râului învolburat.

Începură să înainteze pe drumul de remorcare. Guillam în faţă, urmat, fără tragere de inimă, de către Smiley. Haloul ardea în faţa lor, crescând pe măsură ce se apropiau. „Ca doi pietoni obişnuiţi, spusese Toby. Înaintaţi simplu către pod şi aşteptaţi, e normal". Din întunericul ce-i învăluia, Smiley auzi şoapte şi zgomotele scurte şi înfundate ale oamenilor marcaţi de tensiune.

– George, şopti cineva. George.

Dintr-o cabină telefonică galbenă, un necunoscut ridică o mână, salutând discret, şi auzi cuvântul „triumf" pe care i-l adresa pe furiş, în aerul umed şi îngheţat. Ninsoarea îi înceţoşa ochelarii şi îi venea greu să vadă. Postul de observaţie se afla la dreapta lor, la ferestre nu ardea nici o lumină. Zări o camionetă parcată la intrarea casei şi îşi dădu seama că era o maşină poştală berlineză, una dintre preferatele lui Toby. Guillam se ţinea în urmă. Smiley auzi ceva despre „revendicarea premiului".

Ajunseseră la marginea haloului. Un zid de apărare portocaliu ascundea privirilor şicana şi podul. Se aflau în afara câmpului vizual al gheretei santinelei. Cocoţat deasupra pomului de Crăciun, Toby Esterhase stătea în picioare pe schela de observaţie, cu un binoclu, făcând calm pe turistul Războiului Rece. Alături de el se afla o observatoare grasă. Un anunţ vechi îi avertiza că se aflau acolo pe propriul risc. Pe viaductul de cărămidă, în ruine, Smiley desluşi urmele unui semn heraldic uitat. Toby făcu un gest reţinut cu mâna: „Bravo, e

omul nostru acum". De partea cealaltă a zidului de apărare, Smiley auzi paşi uşori şi vibraţiile unei bariere metalice. Simţi mirosul de ţigară americană, pe care vântul îngheţat îl împingea înaintea fumătorului. „Mai este încă poarta manevrată electric", gândi el. Aşteptă să audă cum se închide cu un clinchet, dar nu se auzi nici un sunet. Îşi dădu seama că nu avea nici un nume adevărat cu care să i se adreseze duşmanului său: doar un nume de cod, iar acesta mai era şi de femeie. Până şi gradul său militar reprezenta un mister. Smiley încă mai ezita, ca un om care refuză să intre în scenă.

Guillam venise alături de el şi părea că încearcă să-l îndemne să înainteze. Auzi paşi uşori în timp ce pândarii lui Toby se adunau unul câte unul la marginea haloului, ascunşi vederii, la adăpostul zidului de apărare, aşteptând cu răsuflarea tăiată să-şi zărească prada. Şi, dintr-odată, apăru, ca un om care se strecoară neobservat într-un hol aglomerat. Mâna lui dreaptă, mică, atârna goală şi fără viaţă şi de-a lungul trupului, iar stânga ţinea cu un gest timid ţigara în dreptul pieptului. Un om micuţ, fără pălărie, cu o taşcă. Făcu un pas înainte, şi pe fundalul haloului Smiley îi văzu chipul, îmbătrânit, obosit, uzat de călătorii, cu părul scurt, albit de fulgii de zăpadă. Purta o cămaşă soioasă şi o cravată neagră. Arăta ca un om sărac ce se duce la înmormântarea unui prieten. Frigul îi lăsase obrajii în jos, făcându-l să pară şi mai bătrân.

Se priveau unul pe altul. Era cam un metru între ei, cam tot atât cât fusese la închisoarea din Delhi. Smiley auzi alţi paşi, de data aceasta fiind Toby, care cobora cu grijă scara de lemn a schelei. Auzi glasuri şi râsete înfundate. I se păruse chiar a auzi aplauze discrete, dar nu va şti dacă era adevărat. Erau umbre peste tot şi, odată intrat în halou, îi venea greu să mai vadă în întunericul dimprejur. Paul Skordeno se strecurase în faţă şi stătea lângă Karla; Nick de Silsky îl flanca în partea cealaltă. Îl auzi pe Guillam spunând cuiva să aducă nenorocita aia de maşină, înainte ca aia să treacă podul şi să-l ia înapoi. Auzi ceva metalic căzând pe pietrele îngheţate ale pavajului şi ştiu că era bricheta lui Ann, dar nimeni altcineva

nu păru să o observe. Mai schimbară o privire şi poate că fiecare văzu în acea secundă în celălalt o parte din el însuşi. Auzi scrâşnetul roţilor, portierele deschizându-se, zgomotul motorului rămas în funcţiune. De Silsky şi Skordeno se îndreptară spre maşină, iar Karla merse cu ei, cu toate că nu-l atingeau. Părea să fi dobândit deja aerul supus al prizonierului; îl învăţase la o şcoală dură. Smiley se dădu din cale, iar cei trei trecură fără zgomot pe lângă el, prea absorbiţi de solemnitatea momentului ca să-i mai acorde atenţie. Haloul era gol. Auzi portierele închizându-se încet şi zgomotul maşinii care demarase. Auzi alte două maşini demarând după sau odată cu cea dintâi. Nu le urmări cum plecau. Simţi cum Toby Esterhase îl lua cu braţele pe după umeri şi văzu că ochii îi erau plini de lacrimi.

– George, începu el. Toată viaţa ta. Fantastic!

Apoi ceva din severitatea lui Smiley îl făcu pe Toby să se dea la o parte, iar Smiley se grăbi să iasă din halo, trecând în drum foarte aproape de bricheta lui Ann. Zăcea chiar la marginea haloului, puţin aplecată într-o parte, strălucind ca pirita pe care proştii o iau drept pepită de aur, pe pietrele pavajului. Îi trecu prin minte să o ridice, dar într-un fel părea inutil şi se pare că nimeni altul nu o observase. Cineva îi strângea mâna, altcineva îl bătea pe umăr. Toby îi opri discret.

– Ai grijă, George, spuse Toby. Mergi cu bine, m-auzi?

Smiley auzi oamenii lui Toby plecând, unul câte unul, până când nu mai rămăsese decât Peter Guillam. Luând-o înapoi o scurtă bucată de drum, de-a lungul malului, cam până la cruce, Smiley aruncă încă o privire spre pod, ca şi cum ar fi vrut să se asigure dacă se schimbase ceva, dar bineînţeles că nu se schimbase nimic, cu toate că vântul bătea ceva mai tare, iar zăpada viscolea în toate direcţiile.

Peter Guillam îi atinse braţul.

– Hai, bătrâne prieten, spuse el. E ora de culcare.

Dintr-o obişnuinţă veche, Smiley îşi scoase ochelarii şi şi-i şterse absent cu partea lată a cravatei, chiar dacă trebuise să

scotocească printre pliurile paltonului său de tweed pentru a o găsi.

– George, ai câştigat, zise Guillam în timp ce se îndreptau încet spre maşină.

– Crezi? spuse Smiley. Da. Da, ei bine, cred că am câştigat.

De acelaşi autor
a apărut

PREMIANTUL

În cel de-al doilea roman după *Cârtiţa* din trilogia PE URMELE LUI KARLA, George Smiley a devenit şeful Serviciului Secret britanic într-un moment în care trădările unui agent dublu sovietic au zguduit din temelii reţeaua de spionaj. Hotărât să restabilească onoarea şi faima de odinioara ale serviciului, Smiley doreşte răzbunare. Metoda lui e atacul, prada urmărită este Karla, terenul de bătălie este Hong Kongul, iar arma aleasă – onorabilul Jerry Westerby: un agent secret abil şi nesăbuit. Şi astfel începe un joc terifiant...

„Romanele clasice ale lui le Carré îl conduc cu abilitate pe cititor prin lumea complicată şi înşelătoare a spionajului internaţional cu un talent şi o cunoaştere a acestui univers care i-au adus – şi lui, şi eroului George Smiley – o faimă mondială fără precedent."

TIME

Oamenii lui Smiley, ultimul roman din trilogia PE URMELE LUI KARLA, alături de *Cârtiţa* și de *Premiantul*, reprezintă una dintre cărţile clasice despre Războiul Rece, iar personajul principal, George Smiley, este deja celebru în literatura de spionaj.

Acţionând într-o lume ascunsă, violentă și complicată George Smiley, șeful Serviciului Secret britanic, are misiunea să îngroape crimele, nu să le rezolve, în timp ce desfășoară propria bătălie internaţională, de la Londra la Paris și Hamburg, în ultimul duel cu adversarul său numărul 1, un spion cu numele de cod Karla.

„O reușită a genului, de o mare subtilitate și forţă, de care puţini romancieri ar fi capabili."

CHICAGO TRIBUNE

rao international publishing company

ISBN 978-973-103-723-3

www.rao.ro
www.raobooks.com